

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Kürt Muhammed Ali

ENVER PAŞA'NIN ORTADOĞU SEYAHATI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ra>

DOĞU KUTUPHANE

Enver Paşa'nın Ortadoğu Seyâhâtî

Kürt Muhammed Ali

Mütercimler

Fransızca'dan

Derya Aydın

Arapça'dan

Ahmet Şenel

Osmanlıca'dan

Sibel İlgin

İSTANBUL, 2007

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

YAZAR HAKKINDA

Kürt Muhammed Ali - Aslen Süleymaniyeli olan Kürt Muhamed Ali, 1876'da Şam'da doğmuştur. İlk mektepten sonra girdiği Osmanlı Askeri Rüşdiyesini bitirip, Yabancılar Bürosunda mütercim olarak çalışmıştır. Muhammed Ali, İslâm reformatörleriyle ilişki kurmuş, Mısır'da başladığı gazetecilik hayatına, 1908 Genç Türk İhtilalinin ardından Şam'da kendi adına yayımladığı "el-Muktebis" dergisi ve aynı adı taşıyan günlük gazeteyle devam etmiştir. I.Dünya Savaşı yıllarında Cemal Paşa ve İttihatçı çevrelerle sıkı ilişki kurmuş ve Şam'da yayınlanan "eş-Şark" gazetesinde görev almıştır. Savaş sonunda Şam'da "Arap İlimler Akademisi" ile "Arap Dil Akademisi"ni kuran Muhammed Ali, Fransız manda yönetiminde altı yıl Suriye'nin Milli Eğitim Bakanlığı görevini yürütmüş ve 1953'te Şam'da ölmüştür.

Enver Paşa'nın Ortadoğu Seyâhati

Kürt Muhammed Ali

Mütercimler

Fransızca'dan

Derya Aydın

Arapça'dan

Ahmet Şenel

Osmanlıca'dan

Sibel Ilgın

DOĞU KÜTÜPHANESİ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Enver Paşa'nın Ortadoğu Seyâhâtı

Kürt Muhammed Ali

Yayın Yönetmeni
Erol Cihangir

Grafik Uygulama
Onur Gökcalp

Redaksiyon
Erol Cihangir

Mizanpaj
Hülya Bilen

1. Baskı, 2007, Kasım, İstanbul

Kapak Resmi

Kanal harbi münasebetiyle Enver Paşa için Beyrut'ta basılmış 1915 tarihli kartpostal.

Ofset Baskı

Çetin Matbaacılık, Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi
C Blok, No: 248 Tel: (0212) 576 59 85 Topkapı/İSTANBUL

© Bu kitabın bütün yayın hakları Kültür Bakanlığı
Telif Hakları Mukavelesi gereği yayınevine aittir.

MİLLETLERARASI NEŞRİYAT NUMARASI
ISBN 9944-397-01-6

DOĞU KÜTÜPHANESİ

Ticarethane Sokağı, Tevfik Kuşoğlu İşhanı Nu: 41/16
Cağaloğlu-İSTANBUL. Tel: (0212) 520 27 19

web: www.dogukutuphanesi.com

e-mail: bilgi@dogukutuphanesi.com

İÇİNDEKİLER

Enver Paşa'nın Ortadoğu Seyahâtine Dâir / VII

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla / 3

Devleti Aliyye'nin Harbiye Nazırı

Enver Paşa / 7

ENVER PAŞA HALEP'TE / 13

ENVER PAŞA, CEBEL-İ LÜBNAN'DA / 21

Zuhle şairlerinden Halim İbrahim Demmus'un Kasidesi / 23

Yusuf Numan Beridi'nin Kasidesi / 25

Şibli Bey'in Nutku / 31

Lübnan Şairlerinde Emin Nasıreddin Bey'in Kasidesi / 36

Zuhla Ediplerinden Süleyman Mûsabu Efendinin Kasidesi / 38

Zuhle Şairlerinden Fevzi İsa Ma'luf Efendinin Kasidesi / 41

Lübnan Şairlerinden Vedit Haddad Efendinin Kasidesi / 43

O, BEYRUT'TA / 47

Beyrut Matbuatından / 67

İkbal Gazetesi'nden / 78

Osmanlı Kardeşlik Gazetesinden / 83

Beyrut Günlüğü / 87

Son Başbuğ ENVER PAŞA / 94

Es-Seyyid Muhammed Habib El-Ubeydi'nin Kasidesi / 97

Trablus Şam Şairlerinden

Şeyh Abdülkerim Uveyda'nın Kasidesi / 100
Beyrut Eşrafından Ömer Neca Efendi'nin Kasidesi / 103
El-Fazıl El-Huri Marun'un Kasidesi / 105
Trablus Şairlerinden Şeyh Abd'ül Müezzîn'in Kasidesi / 107
Lâzkiye'li Şeyh Muhammed Bahaeddin Es'Sufî'nin Kasidesi / 109
Şeyh Salih El-Yafi'nin Kasidesi / 111
Beyrut Şairlerinden
Abd'ül Kadir Salim el-Haseni'nin Kasidesi / 113
DİMEŞK'TE / 115
Muktebis Gazetesi'nden / 115
Abdi Tevfik Bey'in manzume-i kudumiyesi / 107
EBABIL Gazetesi'nden / 135
Son Akit Gazetesi'nden Hüseyin Hibal'in Kasidesi / 136
Esad eş-Şekiri'nin Konuşması / 137
Muktebis Gazetesi'nden Ahmed Kürd Ali'nin Konuşması / 142
Ebabil Gazetesi'nden / 150
Vekâlet-i Ceride-i Suriyetü'r-Resmiyye / 154
Ebabil Gazetesi'nden / 161
O, FILİSTİN VE KUDÜS'TE / 167
Şeyh Ali Rimavi el-Mukâddesi'nin Kasidesi / 177
Şeyh Selâm el- Yakubi el-Yafi'nin Kasidesi / 180
Şeyh Ali Rimavi el- Guddusi'nin Kasidesi / 187
Enver Paşa et-Tiyye Çöllerinde / 189
ENVER PAŞA MEDİNE-İ MÜNEVVERE'DE / 193
O, Dönüş Yolunda / 207
Tevfik el-Atası Efendinin Kasidesi / 209
Resmî Halep Vilâyet Gazetesi'nden / 211
Beyrut el-Emiriyye müderrisi Emin Ali Bey'in Kasidesi / 213
Halep Sultani Mektebinden Muhammed Bedreddin en-Nağsi
Efendinin Kasidesi / 215

Enver Paşa'nın Orta Doğu Seyahati ve Kitaba Dâir

EROL CİHANGİR

Enver Paşa, kitaba konu olan 1916 senesinin başlarında Ortadoğu'ya seyahâte çıkar. Enver Paşa'nın savaş bölgelerine doğru mecburi seyahâtleri (Galiçya, Balkanlar, Trablusgarp'ta olduğu gibi) ve muhtelif zamanlarda pek çok kereler gitmiş olduğu Avrupa seyahâtleri (Ateşemiliter ve Savaş Bakanı olarak) sayılmazsa, Ortadoğu'ya yapılan bu seyahât, diğerlerinden oldukça farklılık gösterir. Kezâ, böylesine farklılık arzeden onun ikinci ve son seyahâti ise, son derece özel şartlarda (Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Almanya ittifakının mağlubiyetiyle) İttihak ve Terakki'nin feshedilip, Merkez Komitedeki arkadaşlarıyla İstanbul'dan ayrılıp, yurt dışına çıkışlarına müteakip, tek başına Kırım, Moskova, Almanya, Ukrayna, Bakü üzerinden başlayıp, Türkistan'da şehadetiyle son bulacak olan uzun ve olağanüstü seyahâtidir. Ancak, bu seyahât, olağanüstü şartların gereği olarak Ortadoğu seyahâtinden ayrılmaktadır. Çünkü, Ortadoğu seyahâti her şeyden önce "barış zamanında" yapılmış bir seyahâttir. Sonuçları itibariyle, bu seyahâtin hemen arkasından başlayan I. Dünya Harbi olmasa, muhtemelen Ortadoğu'nun

bugünkü Ortadoğu olmayacağı kesindir. Fakat tarihte “varsayıma” yer olmadığından, biz ancak tarihi bir vak’anın tahlil ve yansımalarıyla yetinmek zorunda kalacağız.

Malûm olduğu üzere, “Doğu Kütüphanesi” olarak yayın faaliyetleriyle, şahsımızın özel çalışmaları arasında “Enver Paşa” ile ilgili çalışmaların ayrı bir yeri vardır. Bu çalışma ve faaliyetlerden olmak üzere, şu anda yayınlamış olduğumuz eser, diğer çalışmalara nazaran bir takım farklılıklar göstermektedir. Her şeyden evvel, bugüne kadar gerek bizim yayınladığımız, gerekse başkalarının yayınladıkları konuyla ilgili eserlerin hemen çoğu Enver Paşa’nın akıllara durgunluk veren onun destansı hayat mücadelesini konu almakta ve hemen tamamı (bizim yayınladıklarımız hariç olmak üzere) muhalif ve muarrızlarının kaleminden- en iyi niyetlileri onu, Elbe’den kaçan Napolyon Bonapart’a benzetmektedirler- çıkmış olmalarıdır. Hâtta, bu haliyle orta tahsilli değil, üniversite tahsili görmüş, entellektüel camiada kendine bir yer edinmiş, Türkiye entellektüellerinin (Türk aydını değil), Enver Paşa’ya dair bilgi dağarcıkları mezkûr muhalif ve muarrızların cehalet ve manûpülasyonlarıyla doludur. Elbette bu tesbitimiz, en iyi niyetli entellektüeller için sözkonusu olup, asıl olan bu tür manûplasyonlara girişenlerin, amme vicdanında Enver Paşa’yı mahkûm ederek, Enver Paşa menşeli ideâl ve fikirlerin uyanışına engel olarak, onu tarihin mezarlığına gömmek istemeleridir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, Enver Paşa’ya düşmanlık perdesi altında, onun uğruna ölümlere gittiği vatan birliği, ideâl birliği, Türk ve İslâm dünyasının vahdeti, Devlet-î Ali’nin (Osmanlı Devleti) muhafazasına olan hasmane tutumlarını, Enver Paşa üzerinden yansıtarak, düşmanlık ve kinlerini dolaylı yoldan dile getirmiş olmalarıdır.

Konumuz doğrudan bu olmamakla beraber, yayınlamakta olduğumuz bu eser de pek tabii olarak diğerlerinden

hem muhteva, hem de tür yönünden ayrılmaktadır. Tür yönünden ayrılmaktadır çünkü, konu bir seyahât olmakla beraber, seyahât bir seyyah tarafından (Enver Paşa) yazılmadığı gibi, seyahâtle ilgili bilgiler ve intibalar bir başkası tarafından derlenerek kitaplaştırılmıştır. Bu haliyle eser, doğrudan bir seyahâtnâme değil, bir seyahâtin derlenmesidir. Muhteva yönüne gelince; bu eser, yukarıda zikredilen toptekun Enver Paşa düşmanlığının aksine, Enver Paşa'yı günümüz insanı için oldukça mübalağalı derecede yüceltme ve methetme üzerine kuruludur. İşte bizim "Kitap Üzerine" ibaresiyle müdahil olmak zorunda kaldığımız husus da burada yâni, bu kitabın okunmasının nasıl okunacağı veya okunması gerektiğine dâirdir. Bunun üzerinde özellikle durmamızın sebebi, eğer buradaki hassasiyet gözden kaçırılırsa- ki, kaçırılma ihtimali oldukça yüksektir- sözkonusu derleme seyahâtnâme; gerçekten o çok iyi bilinen klâsik Arap övgücülüğünün bilinen sıradan numunelerinden biri olmaktan öte gidemeyeceği gibi, okuyucu salt bir Enver Paşa methiyesiyle karşı karşıya kalacağıdır. Bu durum tabii olarak, okur için açık ve kaçınılmaz bir yanılgının tuzağına düşmektir. Kaldı ki, eserde yer alan metinlerin çoğunun şiir olduğu ve bir dil'den, bir başka dil'e şiir tercümesinin- üstelik bu şiir belâgatta son derece ileri olan Arapça söz konusu ise- açık ve tartışılmaz imkânsızlığı gözönüne alındığında, zaten orjinal haliyle kitapta yer alan kasidelerin orjinallikle ilgisi kalmadığıdır (Türkçeye ancak anlam bakımından tercüme edilebilmiştir). Bu sebeble, kitabın okuyucusu ancak, kelimelere yüklenen anlam ile, işaret edilen konulara yapılan vurguları ve ithafları dikkate almak zorundadır. Peki bu durumu dikkate almaktan maksat nedir? Bundan maksat, kitabın tek başına bir değer değil, Enver Paşanın seyâhatine tekkadüm eden yılların Ortadoğusunun toplum, insan, değerler, sosyal ve siyasî yapısıyla, Arap aydınlarının ve Arap

âleminin dünyayı ve eşyayı nasıl kavradıklarını anlamamızı ve daha ötesi Ortadoğunun bugün içinde bulunduğu ağır buhranın anlamlandırılmasını sağlayacaktır.

Eser, bir seyâhat derlemesi olmasına rağmen, derleyen tarafından bir takdimle başlar. Zamanın Osmanlı Beyrut’unda geniş bir çevresi ve aynı zamanda bir gazete sahibi de olan (Muktebis gazetesi) Muhammet Kürt Ali, mukaddime bölümünde kaleme aldığı satırlarda, İslâmın parlak devirlerini referans göstererek, devlet adamlarının ve devlet idarecilerin (o zaman ki haliyle, Emir, Sultan veya büyük bir komutan) halkın dertleriyle ilgilenmenin, onların refah seviyelerini yükseltmenin, memleketi zenginleştirmenin yolunun ancak cengaver bir ruhla cihat etmekten geçtiğinden bahseder. İlginçtir, 19.yy’ın sonuna gelmiş bir dünyada, üstelik batı dünyasına hem coğrafya, hem de kültür olarak hiçte uzak olmayan Beyrut gibi son derece kozmopolit bir ticaret ve kültür ortamında yaşayan yazar için millet ve devletin zenginliğiyle, vatanın bekası, savaşın sağlayacağı “fetih ekonomisi”ne dayandırılır. Gerçi, daha 17. yy’da atağa geçen batı ekonomi tarihinin bel kemiği, Doğunun sömürgeleştirilmesine dayanır ki, bu da aslında bir anlamda fetih ekonomisidir ama, yazar tarafından modern kapitalizmin özünü oluşturan sermaye birikimi ve sermayenin dönüşümü gözden kaçır. Bu durum, kitabın ilerleyen sayfalarında seyahât sebebiyle yapılan konuşma ve sunulan kasidelerde daha bariz görüleceği üzere, Osmanlı dünyasında batının nasıl algılandığına dair daha net ve kesin ipuçları verecektir. Cihadı tek başına bir olgu olarak kabul eden yazar, Abbasilere, Endülüs Emevilerine ve Osmanlının yükseliş devirlerine yaptığı ithaflarda, İslam doğusunun refaha erişmesinde o zamanın ticaret yollarının söz konusu İslâm devletlerinin elinde olmasıyla, mevcut zamanda zengin batının ticaret yollarının başlangıçta Cebeli Tarık’tan yön değiştire-

rek, Afrikayı baştan başa geçip, Hint alt kıtasından, Amerika kadar uzanan bir kolonyal ticaret sistemi kurduğunu göremez. Kaldı ki, bu zincirin mesafesini daha da kısaltmak için, hemen yanı başında açılan Akdeniz- Kızıldeniz arasındaki Süveyş Kanalı'nı'da gözden geçirir. Birinciden olmak üzere, kitaptaki metinlerin okunmasında dikkat edilmesi gereken husus budur.

Yazar, kısa bir temenni duasıyla bitirdiği "Mukaddime"-nin ardından, seyahâte konu olan Enver Paşa ve 4.Ordu komutanı Cemal Paşa ve beraberlerindeki devlet ricalinin Toroslar'dan, Osmaniye ve İslahiye tarikiyle trenle Halep'e gelmeleriyle, seyahât intibalarını anlatmaya başlayacaktır.

Enver Paşa'nın Ortadoğu'ya yaptığı bu seyahât, yazarın kaleme aldığı kendi intibalarında ve iktibaslardan anlaşılacağı üzere, mübalağalı övgüler taşıyan kasidelerde olduğu gibi, şan ve şöhretini perçinleme yönünde bir seyahât değildir. Bu husus, gerek Enver Paşa açısından, gerekse tarihin şartları açısından iki gerçeği ortaya çıkarmaktadır ki, bunlardan biri; Enver Paşa'nın siyasi kimliğiyle alakalı, diğeri ise; seyahâtin maksadıyla alakalı oluşudur. Sözün gelişi Enver Paşa Halep'e gelişinden itibaren, gittiği her yerde eğer varsa- ilk gittiği yerlerin başında askerî garnizonlar, kıtalar, askerî okullar ve savunma hatlarının yerinde teftiş edilişidir. Bu durum onun her ne kadar meslekten bir asker olmasıyla izah edilebilirse de -ki, gerçekte böyledir.- daha önemlisi, Çanakkale saldırısıyla, daha yeni çıkmış olmasına rağmen, Batı'nın daha güçlü bir şekilde saldıracağını hissederek, yeni bir müstahkem konum oluşturmaya yönelik çabalarıdır. Nitekim, Batı emperyalizminin 1914'te oldukça sert bir giriş mahiyeti taşıyan Çanakkale açılışı, aradan fazla bir zaman geçmeden özellikle Batı cephelerinin (Almanya ve Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan) çökmesiyle, İmparatorluk Türkiye'sinin topyekun işgaliyle sonuçlanacak yeni bir

hamleye girişecektir. Bu sebeble olmalı ki, daha seyahâtin başından itibaren Enver Paşa'nın seyahât ekibinin içinde, Doğu işlerinden sorumlu Istihbarat (Teşkilat-ı Mahsusa) müdürü Seyfi bey başta olmak üzere, 4. Ordunun kurmay heyetinden Cemal Paşa'nın dışında Ali Fuat (Erden), Ali Fuat (Cebesoy), Medine müdafi kumandanı Fahreddin Paşa, ve Beyrut valise (İttihatçı kadronun ünlülerinden) Cemal Azmi gibi son derece önemli isimler yer almaktadır.

Bu sebeble, Enver Paşa'nın Ortadoğu seyahâtini siyasi yönden ana başlıklar halinde şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Yaklaşmakta olan büyük Dünya harbine (I. Cihan Harbi) karşı hazırlık yapmak,
- 2- Bu savaşta en azından şekli de olsa, merkeze bağlı müslüman Arap eyaletlerinin bağlılığını ve desteğini sağlamak,
- 3- İttihat Terakki'nin iktidar olmasını gerektiren, sosyal ve idari ıslahatları (reformlar) müslüman eyaletlerde gerçekleştirecek, ayrılıkçı güçlerle, Batı'nın işbirliğinin önünü kesmek,
- 4- Osmanlı mülkünü yekpare muhafaza ve müdafa etmek.

Seyahât güzergahının seçilmesinde ve görüşmelerin yapılmasında Enver Paşa nazarında bu seyahâtin son derece titizlikle önceden hazırlanmış bir program olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle İngiliz emperyalizminin sömürge imparatorluğunu genişletmek ve mevcudu elinde tutmak (Hindistan yolunun sağlama alınması gözönüne alınırsa) için Ortadoğu'ya özel bir önem vermesi (Arap milliyetçi ve ayrılıkçı hareketlerinin İngiliz destekli olduğu hatırlanırsa) bu seyahâtin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu yolda İngiliz istihbarat servisinin uzun zamandır "hilâfet vatanını parçala-

mak”¹ ve bundan mülhem olmak üzere, Arap bölgelerinde yer yer isyanlar çıkmış, daha da önemlisi Emir Hüseyin ve oğullarıyla, Vehhabi hareketi İngilizlerle işbirliği noktasında mutabık bulunmaktadır. Böylesi bir ortamda, Enver Paşa'nın Ortadoğu ile irtibat kurma noktasında kullanabileceği argümanlar neredeyse şahsi karizmasıyla sınırlıdır. Bu karizma, 1912'de şahsi girişim ve gayretleriyle Trablusgarp'a geçerek, İtalyan işgaline karşı ilk ciddi ve kalıcı müdafa hattını oluşturması- ki, bunun Arap dünyasındaki yankısı oldukça derin olacaktır- ikincisi, Batılı İtilaf devletlerinin olağanüstü bir güç, para ve teknikle Çanakkale'ye saldırıya geçmelerinde Enver Paşa'nın kurmay başkanı olarak, Çanakkale'de kazanılan zaferin Başkomutanı olması, keza diğer taraftan Halil Paşa'nın (Enver Paşa'nın amcası) Kut'ül Amara'da İngiliz ordusuyla, komutanı General Towsen'i esir alması ve yine Nuri Paşa'nın (Enver Paşa'nın kardeşi) Kafkasya'da Azerbaycan'ı Ruslar'dan kurtarması ve bunlara ilave olarak Saray'a damatlığıyla, Harbiye Nazırı olması gibi bir dizi hususları ihtiva etmektedir². Ancak şunu kabul etmek gerekir ki, 1900'lerin İslâm dünyasının sosyal ve kültürel yapısıyla, dinin ve değerler sisteminin toplum hayatının hemen tek belirleyicisi olduğu dikkate alındığında, müslüman toplum için “Halife” ve ona bağlı her türlü unsurun ne derece önemli olduğu anlaşılmakta zorluk çekilmese gerektir. Enver Paşa bu olgulardan hareketle, elbette yerinde ve haklı olarak bu sıfatları, toplumu harekete geçirme yolunda kullanacaktır. Pek tabii olarak, toplu-

1 Bu tanım, gerçekten o zamanlar kullanılan bir kavram olup, seyahât esnasında Arap aydınları sık sık bu kavramı kullanarak, buna vurgu yapmaları oldukça dikkat çekicidir. Bugünün diliyle “hilâfet vatani”nden kasıt, İslâm Birliğini temsil eden Osmanlı devletidir.

2 Özellikle Enver Paşa muarızlarının saldırı noktalarının başında onun, Harbiye Nazırlığı ile, halife damadı olması gelmektedir. Son derece bayağı ve insana mahsus basit bir kıskançlık unsuru taşıyan bu hususlar elbette ciddiye alınacak şeyler değildir.

mu harekete geçirecek diğer dinamikler ki- burada hele söz-konusu olan Arap toplumu ise – Gumiliyev'in tabiriyle Arap toplumu, pasioner enerjisini daha 9. yy'dan itibaren yitirmiş bir toplumdur. Fakat daha da önemlisi, Osmanlı devletine bağlı Arap eyaletlerinde o güne kadar olmayan bir şeyin gerçekleşmiş olmasıdır ki; o da, Devlet-i Aliyye'nin ve hilâfet makamının, Padişah'tan sonra en büyük temsil makamında biri tarafından ilk defa ziyaret edilmiş olmasıdır. İlginçtir ki, sık olmamakla birlikte Balkan eyaletlerine birinci dereceden devlet ricali ile, Padişahlardan bazıları ziyaret etmiş olmasına rağmen, devlet düzeyinde Arap eyaletlerine böylesi bir seyahât ilk defa vuku bulmuş olmasıdır. Bu durum gerçektede müslüman Arap âleminde olağanüstü bir ilgi ve alâkayla karşılanır. Nitekim, Beyrut "Sultaniye Medresesi" müderrislerinden Feliks Efendi, ziyaret sebebiyle yaptığı konuşmanın satır aralarında, 31 Mart hareketinin patladığı günlere ithafta bulunarak; "İstanbul'un hürriyetçilerin yüzüne kapandığı" zehabına kapıldığı sözlerinin ardında Saray'ın halkın sesine kulak vermediğini ima eder ki, gerçektede Abdülhamid'in her türlü iyi niyetli teşebbüslerine rağmen, halk gerçeğini kaçırdığını söylemek abartılı olmasa gerektir. Bu bağlamda aslında halkın isteği şeyler öyle demokrasi, eşitlik falan gibi şeyler değildir. Hâtta son derece basit denebilecek, Padişahın hiç olmazsa yüzünü görebileceği, ona halife sıfatıyla sadakatini bildirip, dua edebileceği insani şeylerdir³.

Hâlifenin damadı olmak Enver Paşa için bu yönüyle önemli olmakla birlikte, asıl önemli olan yan, batılı saldırılar karşısında sürekli yenilen ve gururu kırılan Osmanlı Devletiyle, İslâm doğusunun Çanakkale, Edirne, Irak, Trab-

3 Bu durum, Abdülhamid'in devrilmesinde bir yönüyle Rus devrimi arefesinde Çar'ı selamlamak ve ona dua etmek için Kışlık saraya doğru yürüyüşe geçen Rus halkının üzerine Emniyet müdürünün ateş açmasıyla, yürüyüşün halk ayaklanmasına dönüşmesini hatırlatmaktadır.

lusgarp cephelerinde son derece başarılı zaferlerle kırılan gururun maşeri vicdanda tamir edilmesidir. Bu anlamda İslâm doğusunun haklı olarak bir efsaneye, bir kahramana ihtiyacı vardır. Ve bu efsanenin, mevcut zamanı anlamlandır-
makta zorluk çeken Arap aydınları için, Enver Paşa en uygun bir ikon olduğu gibi, aynı zamanda yerini konumlandırmak açısından mazi ile mukayese ederek mümkün olabilmektedir. Bu sebeble, Enver Paşa İslâmın parlak dönemlerinin yıldızı Selahaddin Eyyubi ile özdeşleştirme yoluna gidilerek; “İlim adamları Sultan Selahaddin zamanında yaşamayı ve onun hizmetinde bulunmayı temenni ederlerdi. Allah, Enver Paşa gibi birinin bizi ziyaretiyle şerefleştirmekle kolaylaştırmış, bununla da onların ulaşmak istedikleri hazza Enver Paşa ile nail olacaklarını” belirtirken, ardından prensip olarak; “Halkın istediği ondan, kendilerine rehber olarak, İslâm milletlerinin kendilerinden yüz çeviren talihlerini(!) yeniden ayağa kaldırmış” denmektedir.

Klasik İslâm Ortaçağ metinlerinde (özellikle Siyasetnâmelerde) görülen hâliyle, devlet adamlarının vazifesi, halkı düşman saldırılarından koruması, refahı temin, emniyeti tesis etmesi, kısaca halk ruhunun mükellefi olmasıdır. Belki küçük de olsa, bir tariz veya tenkid anlamı taşıyan bu tanımlama (Siyasetnâmelerde), aslında bir tenkid gayesine yönelik olmadığını burada belirtmek gerekir. Çünkü, pek tabi olarak, her türlü düşünce ve bakış biçimi, kendine mahsus (orjinal) kültür ikliminin özelliklerini taşımak zorundadır. İçtimaî, iktisadî ve siyasî ilişkilerin “doğu”ya has “normatifler” üzerine inşa edildiği bir toplumda, ticari kapitalizmin belirlediği insan ve toplum modeliyle, bu toplumun göstereceği tepkileri ve algılama biçimlerinin aynı olması beklenemez. Bu durum, tabii olarak bir toplumun gelişme modeli ve süreçleriyle –geri kalmış, gelişmiş gibi– ilgili değil, doğrudan doğruya kültürel kodlar veya daha geniş manâda zihni kodifikasyonlarla ilgili-

dir. Tabii olarak, bu toplumun dünyayı algılama ve yorumlama dili, kendi dünyasının kültür dilidir. Bu dilin neler ifade ettiğini, metin içinde görüleceği üzere ilim adamlarından Esad eş-Şakiri, Belediye binasında yaptığı konuşmada şöyle dile getirir: “Düşman uçakları, boş kuruntularla (propaganda için) attıkları mektuplarda, müslüman halkın körelmiş ve idare yeteneğini kaybetmiş bir hükümetle, boş inanaçların peşinden gittiğimizi yazıyorlardı”. Onlar için (düşmanlar) boş kuruntunun ne olduğunu ise Şakiri şöyle cevaplamaktadır: “...müslümanlar, Abd’ül Muttalib’in torunu ve Abdullah’ın oğlu Muhammed’e (sas) indirilen kitabın izinden gitmekler ve ancak ona boyun eğmektedirler. Düşmanların inancına göre, müslümanlarda partilerin oluşması, inkılâplar ve hükümet idaresi gibi ihtiyaçlar başlangıçta (en azından o günkü haliyle) yoktu. Ancak, yüce kitabımızın Rum Suresi, 32. Âyetinde “Ki, onlardan her biri, kendi din anlayışları kadar sevinip, kibirlenirler. Şeytanın hizbi ile, Allah’ın hizbinin birbirinden ayırdedilmesi gerektiğinden haberleri yoktur” mealine dayanarak, bu hususta batılilarla, kendi aralarındaki değer ve yargı anlayışlarının me hazlarını ortaya koyar.

Sözün gelişi Enver Paşa, Zuhle şehrinden ayrılırken, halka dağıtılması için iki vagon dolusu buğdayla, ikiyüz lira para bırakmasının günümüz değer yargılarıyla izahı; bu yardımların Paşa’nın halkın gözünü boyamak için verilmiş küçük bir sus payı niteliğindedir. Ancak bu durumu günümüzün mantık ölçüleriyle izahı kesinlikle mümkün değildir. Çünkü, fakir fukaraya, öksüze, yetime yardım İslâm dininin temel düsturlarından biri olduğu kadar, aynı zamanda çok eski bir Türk adet ve gelenegidir. Dini vecibelerimiz içinde “hayır, hasenat”ta bulunma, batı için yabancı şeyler olduğu kadar, batılılaşmış günümüz insanı için bu tür olgular ancak, şark kurnazlığı ile izah edilecektir.

Devlet'in, "devlet adamı"nda tecessüm etmesinin – ki, bu son derece tabi bir durumdur. Çünkü, "devlet" soyut bir kavramdır – açık bir ifadesi olarak Enver Paşa görüldüğünden, hemen hemen halkın ve tarihin kaderi olarak bütün beklentiler "Devlet adına" ondan talep edilecektir. Zuhle şairlerinden Halim İbrahim Dammus, sunduğu kasidelerinin son mısralarından birinde bu beklentiye şöyle dile getirir:

"Ey! büyüklerin seçilmişisi!
Siz, bu çağın ruhunu diriltip,
Siz, bu çağın karanlığını aydınlığa çevirdiniz.
Siz, bizim hayatımıza inayet gösterip,
Teminat altına alacağınıza söz verdiniz
Biz artık en güzel beldede, en güzel zamanlarda
Enver'in hilâlinin gölgesinde yaşayacağız"

Enver Paşa'ya sunulan kaside ve yapılan konuşmaları teşkil eden hemen hemen bütün geçişlerde yapılan övgülerin arka planında ise, saldırgan batı alemine karşı haklı bir isyan neredeyse bütün metne hakim konumdadır. Meselâ, Yusuf Numan Beridi, batının zalimliğini dile getiren "helak edici" tabirini kullandığı kasidesinde

"Avrupa krallarının çıkardığı harp, helak edici
ve onlara itimat da kalmamıştı
Artık, ne komşu komşunun hakkına,
ne de hukuka riayet ediyordu"

dedikten sonra, kapitalizmin azgın sembollerinden olan yüksek binalara (gökdelenler) işaret ederek; "yükselen büyük binalar onları ölümden kurtaramaz" diyerek, modern batıya karşı tavrını ortaya koyacaktır. Çoğu zaman Kızılde-rili-Beyaz adam (Anglo-Sakson) ilişkisini hatırlatan Zuhle edib ve hukukçularından olan Süleyman Musabu'nun kasideinde batı ve batılılar şöyle ifadelendirilir:

“Avrupalılar her zaman bizi,
Müşteri elinde sahip olunan mal gibi düşündüler,
Bunun için her yolu deneyip,
Bize hep gecikmiş şeyler getirdiler
Hâtta, hiç umulmadık anda, denizen dibini gösterip,
bize hârp ilan ettiler.
Bütün gurur ve güçleriyle saldırıp,
Bu yolda görülmedik emeller peşine düştüler”

Ve doğu üzerinde üçyüz yıldır süren batı saldırıları karşısında Şibli beyin “Ey! bize iftirada bulunanlar, sizin bize keder ve üzüntü vereceğinizi hiç düşünmedik. Biz günah işlemedik. Size ne oluyor da üzerimize geliyorsunuz? Sizden çıktıklarımız yeter. Balkanlar ve Trablusgarp’ta akıttığınız zehir yetmez mi” biçimindeki şikayeti, batının 18. yy’ın son çeyreğinde işgal edip, günümüze kadar devam edegelen saldırıları ister istemez yakın zamanda ABD’nin, Afganistan ve Irak işgallerine sanki yıllar öncesinden gönderilmiş bir mesaj gibidir. Şibli, konuşmasının devamında “... siz, hürriyet isteyen ve arayan halka yardım edeceğinizi iddia ediyorsunuz ama biz ortada yapılan hiçbir şey göremiyoruz. Allah korusun, önümüzdeki 20. yüzyıl karanlıkların hâkim olacağı bir çağa dönecek. Bizi bizimle başbaşa bırakın. Barış yolunda çalışan Türkiye’nin hürriyetperverlerine yaptıklarınız artık yeter”. Şibli’nin feryadı, günümüz Ortadoğusunu (hesapta) Saddam diktasından kurtarıp, hürriyet ve demokrasi getirme adına, Irak’ı işgal ederek, en vahşi hayvanları bile masum bırakacak kadar tüyler ürpertici vahşet sergileyen ABD ve batılı müttefikleri hatırlatmıyor mu size?

Batı âlemi, bu haliyle sadece yıkıcı ve zalim değil, aynı zamanda ikiye bölünmüş, riyâkar ve fırsatçıdır da. Dimeşk Belediye Başkanı Ali Rıza er-Rakib konuşmasında bunu şöyle dile ge-

tirir: "... milletimiz, özellikle Balkan harbinde yenilgiyle zillet ve aşağılanma darbeleriyle yıkıma uğratılmasının ardından, bu durumdan istifade etmek isteyen bütün sömürgeci zihniyet son bir hamle yapmak için harekete geçti. Hepimizin sonsuza kadar yok olmamıza hüküm vermişlerdi".

Batı'nın bu acımasız saldırılarını tanımlama yönünden kabl'el Tarihe ve mesellere sık sık ithaflarla, kıyas unsurlarından biri de Mısır ve Firavun mitleridir. Bu sadece belâgat sanatını güçlendirmek maksadıyla değil, aynı zamanda batılı güçlerin büyük bir iştiha ile Mısır'da hükümrân olmalarına karşı duyulan şiddetli ıstırapın ifade biçimini kuvvetlendirmektir. Trablusşam şairlerinden Şeyh Abd'ülkerim Uveyda için Enver Paşa'nın Ortadoğu'ya yönelik plânları Mısır'ın kurtuluşu manâsına gelip, Musa peygamberin Mısır'dan çıkıp, kurtuluşa ermesini işaretle, Enver Paşa ile, Musa Peygambere telmihte bulunarak;

"Bugün senin günündür, denizi yaran ey Musa!
Sen korkutucu büyük bir sihirle geldin
Zaferin yüzü zail olmaz, Enver yücelir"

mısralarıyla, İngilizleri "Firavun" benzeterek, İslâm memleketi Mısır'ın İngiliz işgalinden kurtarılmasını talep eder. Bu durum hiç kuşkusuz, Mısır'la sınırlı olmayıp, buna Edirne'nin kurtuluşundan, Trablusgarp'ta İtalyan işgaline, Galiçya'dan, Kafkasya ve Türkistan coğrafyasına kadar uzanan geniş bir Osmanlı hinterlandı da dahildir. Beyrut'un önde gelen şahsiyetlerinden Hasan efendi "... Allah, Kafkasya'yı, Türkistan'ı ve diğer İslâm beldelerini kurtarmanız için size yardımcı olsun. Ta ki, bütün belde müslümanları siyasi ve idari olarak Osmalı saltanatı altına girmiş olsun" temennisinin devamında; "siz, Trablusgarp'ta İslâm milletini düşmanların pis ellerinden kurtarmayı gaye edindiniz. Bugün Beyrut'u şereflendirdiniz ve İslâm'ın sesi size Mı-

sır'dan sesleniyor; ben dardayım, beni de kurtarın” derken, metinde neredeyse baştan sona Trablusgarp, Edirne ve Çanakkale müdafalarına vurgu yapılmayan tek satıra rastlanmaz.

Metnin tamamında görüleceği üzere, fazla teferruata girmeden fakat, aydınlar arasında Enver Paşa'nın yerini anlayabilmek açısından bir kaç hususa ister istemez dikkat çekmek gerekmektedir. Bunlar içinde hiç şüphesiz, İtalya tarafından işgal edilen Trablusgarp savunmasının çok özel bir yeri vardır. Çünkü, Trablusgarp'ın işgal edilmesiyle, İslâm Ortadoğusu'nun batılılar tarafından işgal ameliyesi tamamlanmış olduğu gibi, Osmanlı Türkiyesi iki dramatik hadiseyle karşı karşıya kalacaktır. Bunlardan biri, Trablusgarp'taki müdafayı bahane eden İtalya, hiçbir haklı gerekçeyle dayanmadan Rodos başta olmak üzere 12 Adaları işgal edecek⁴, ikincisi, Osmanlının Avrupa yakasındaki eski başşehiri Edirne'de işgal edilmekle, İstanbul yolu açılmış olacaktır. Böylesine ağır bir bedel ödenen Trablusgarp müdafasının Arap aydınları arasında derin bir yankı uyandırması kaçınılmazdır. Keza, bu durum Arap âlemi içinde son derece önemlidir. Çünkü, Ortadoğu'nun kapısı Trablusgarp'tır. Nitekim, Trablusgarp direnişine katılmak için yola çıkan Lübnan'ın önde gelen isimlerinden Emir Şekib Aslan'a bazı Arap ileri gelenlerinin ona “Dürziliğini” de ima ederek; “Trablusgarp senin memleketin değil. Senin ne işin var Trablusgarp'ta?” dediklerinde; O, “... doğru benim memleketim değil ama, her şeyden evvel orası bir İslâm memleketidir, ikincisi, eğer bugün Trablusgarb'ı savunamazsak, yarın Lübnan'ın hurma bahçelerini de savunamayız” diyecektir⁵.

4 Daha teferruatlı malumat için Bkz., Ali Fuat Örenç, Rodos ve 12 Ada, İstanbul, 2007.

5 Daha teferruatlı malumat için Bkz., Erol Cihangir, Emir Şekip Arslan ve Şehid-i Muhterem Enver Paşa, İst., 2005.

Aynı Şekib Aslan, Derne cephesinde birlikte oldukları Enver Paşa'yı karşıladığı Beyrut'ta, Havran ve Beyrut Dürzi cemaati adına "Paşam, Dürziler, sadece konuşma yapma ve kaside okumak için yaratılmamıştır. Bilâkis, vatanları uğruna kanlarını ve canlarını vermeye hazırdırlar" diyecektir.

Trablusgarp savunmasıyla ilgili konuşmaların yer aldığı metinlerde, batılı işgalcilere karşı cephe oluşturmuş olmanın yanında, burada Enver Paşa oldukça ön plâna çıkarılır. Mustafa el-Kisti "... o gün sizin güzel kardeşiniz ve muzaffer ordusu Afrikayı gaspçıların ellerinden kurtarıp, Osmanlı İslâm alemine katmak için Allah'a tevekkül ettiler. Sen, orada hayalleri sönmüş, hayallerinin tekrar canlanması için bir ümit ışığı bekleyen milyonlarca insan görürsün" derken, değişik gazetelerde Enver Paşa'nın hayat hikâyesinin yayınlandığı satırlarda, onun Trablusgarp'ta hayatına dair, rahat bir hayatı bırakıp, binbir türlü meşakkatler içinde nasıl Trablusgarp'a geçtiğini ve orada direnişi nasıl örgütlediğini sade ama bir o kadar da çarpıcı ifadelerle şöyle anlatırlar: "şüphesiz, bir insan düşünün ki, o kadar refahı ve rahat ortamı bırakıp, cehennem gibi sıcak, kupkuru havalı bir yere hicret etmiş olsun. Akıl, mantık bunu kabul etmez ama, Enver Paşa bu olumsuzluklara aldırış etmeden oraya gitmiştir. Enver Bey, aşırı sıcaktan dolayı sakal bırakmış ve saçlarını uzatmıştı. O, ismi ile kutsal olan ve insanlığıyla mübarek kılınmaya lâyık bir kimsedir". Muktebis gazetesi sahibinin (Muhammed Kürt Ali) kardeşi Kürt Ahmet, bu sebeplerden dolayı, Enver Paşa'nın Arap toplumu üzerindeki tesiri hakkındaki tesbitinde buna vurgu yaparak; "O, genel olarak Osmanlının, özel olarak da Trablusgarp'ta Arapların medarı iftiharıdır" diyecektir.

Tarihimizde üzerinde pek de fazla durulmayan Edirne'nin işgali ve kurtuluşu ilginçtir ki, Arap çevrelerinde geniş yankı bulduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebinin, devlet

ve hilâfet merkezi İstanbul'un açık bir tehditle karşı karşıya kalmasında bir Osmanlı aydını olarak, hilâfet merkezinin düştüğü bu duruma karşı infial kuvvetle hissedilmektedir.

Edirne'nin işgaliyle, Kamil Paşa hükümetinin Edirne'yi Bulgarlara bırakmak için Batılı devletlere verilecek "barış anlaşması" metninin hazırlıklarının yapıldığı esnada, Enver Paşa Trablusgarp'ta bulunuyordu. Şeyh Sunusi hazretleriyle görüşmenin ardından İstanbul'a gelerek hükümet nezdinde teşebbüse geçen Enver Paşa için vatanın bu aziz başşehrini hem de savaşız teslim etmek olacak şey değildir. Bu meseleleri tek tek sıralayan Beyrut "Osmanlı Kardeşlik" gazetesi, sütunlarında "Balkan harbinde, devlet erkanından oluşan ve teslim olmaya karar vermiş yüce meclisin (Kamil Paşa kabinesi) karşısında milli sesini yükselterek, bu kararı durduran adam sen hoş geldin. Devletin ve milletin şerefini kurtardın. Edirne'yi kurtararak, Osmanlı milletinin bütün gönülleri sevindirdin" biçiminde aksettirecektir.

Gerçekten de zamanında büyük yankı uyandıran bu tarihi hadise karşısında, teslim şartlarını Kamil Paşa'nın elinden alıp yırtan İttihat ve Terakki'nin kararına Avrupa çevreleri oldukça sert tepki gösterecekler ve haklı olarak "Fermidenblat" gazetesi gelişmeleri manşetine taşıyarak; "Muhakkak ki Enver, gerçekten takdire değer biri olarak, şahsi meziyetleriyle her dilde taltife lâyık bir insan olduğunu göstermiştir. Tarih, Enver Bey'i en güzel biçimde onu, vatanının büyük komutanı olarak tescil edecektir. Paşa, Avrupa'nın yeni haritasını yırtmıştır. Bu hadise, gerçekten Avrupa için dehşet verici olmakla birlikte, Osmanlı Devleti açısından en sonunda vatani ayetlerden yeni bir Türkiye çıkarmıştır" yorumunu yapacaktır.

I. Dünya harbine tekaddüm eden senelerde, tarihi hadiselerin gidişatı yönünde Arap muhitlerini derinden etkile-

yeni hadiselerin başında Çanakkale savaşı gelmektedir. Gerçi, bu savaş, sadece Arap ve İslâm dünyasının değil, hemen hemen bütün dünyayı kökten sarsan, yeni bir dünyanın oluşumunda bir mihenk taşı niteliğindedir. Ancak, başlı başına teferruatlı bir açıklamayı gerektiren Çanakkale Savaşları “metin okumalarıyla” sınırlı olduğundan, biz burada Çanakkale'nin ne olup olmadığı ile değil, Arap aydın muhitlerindeki algılama biçimi üzerinde duracağız.

Herşeyden önce bütün İslâm aleminde olduğu gibi tabii olarak Osmanlı Arap âleminde de Çanakkale, “halife ve hilâfet”in bekasıyla ayrılmaz bir bütün teşkil ediyordu. Lûbnan'ın önde gelen şairlerinden Vedit Hattat, hilâfeti Osmanlı devletine taşıyan Yavuz Sultan Selim'e ithafta bulunarak, Enver Paşa'nın cesaret ve azmiyle Yavuz'un katına yüceldiğini ve müslüman Türklerle, Arapların birleşmesi anlamını taşıyan birlik ruhuyla “Hilâfet”in yeniden canlandığını ifade edecektir. Pek tabii olarak “halife ve hilâfet” gücünü Peygamber'den (sas) aldığı için, bu kavramın arka plânını Peygamber ve İslâm oluşturacaktır. Trablusşam şairlerinden Şeyh Abd'ül Kerim Uveyda sunduğu kasidesinde doğrudan doğruya buna vurgu yaparak; “**Onunla (Enver Paşa), Haşimi Muhammed'in (sas) dini aziz ve şerefli kılındı**” derken, Lazkiye şairlerinden Şeyh Muhammed Bahaddin es-Sufi aynı şekilde, hem Peygamber (sas), hem de Hz. Ali'ye göndermede bulunarak; “**...sen harp sahasında Haşimi Muhammed'in (sas) amca oğlu Ali gibi parlarsın**” diyerek, şahsına karşı mukaddes bir “kahramanlık” portresi çizecektir. Metnin hemen tamamında hâkim olan kahramanlık, cesaret, atılganlık ve azim gibi unsurların arkaplânında bu dinî motifler yer alır. Konuşma ve kasidelerde sık sık cihat ve İslâm ümmetinin birliğine vurgu yapan âyet ve hadislerle, Enver Paşa ile, Çanakkale'de ve diğer cephelerde Batılı emperyalistlere karşı kazanılan savaşlar dile getirilir. Bunlardan Di-

meşk müftüsü, Ebu'l Hayr misafirlerine ithafen yaptığı konuşmada bunu şöyle ifade eder: “Peygamberimiz buyuruyorlar ki, şüphesiz Allahü te’ala her asrın başında ümmetin dinini kuvvetlendiren ve tecdit (yenileyen) edenler gönderir. Bu çağın müceddidi Enver Paşa’dır”.

Çanakkale savaşı ve Edirne’nin kurtarılması özellikle hilâfet merkeziyle, halifenin korunması açısından Arap çevrelerinde birinci dereceden önem arzeder. Kitap içinde neredeyse metinlerin yarısından fazlası “Çanakkale” savaşlarına ayrıldığı için burada üzerinde teferruatlı olarak durmamakla beraber, Arap aydın muhitlerinde bu savaşın yarattığı etkiyi not etme kabilinden küçük fakat bir o kadar da mânidar ve dikkate şayan hususu belirtmeden geçemeyeceğiz. Enver Paşa ve maiyeti seyahâti esnasında şerefine verilen bir yemek davetinde, kendisine bir celile olarak hazırlanan yemek listesindeki yemek isimleri şunlardan oluşmaktadır: Çanakkale Çorbası, Arıburnu Pastası, Trablusgarp peksimet ve 42. Bölük nevalisi..” Keza, Çanakkale adıyla açılan bir sinemada Çanakkale üzerine bir film gösterisi yapılır.

Çanakkale Savaşı, Arap alemi nezdinde, “batı’ya karşı duyulan müthiş öfke ve kinin intikamı” olarak algılanmakla, Enver Paşa’da bu öfkenin tercümanı rolündedir. Bu sebeble olmalı ki, bizim tarihlerimizde hiç bahsedilmeyen Enver Paşa ile ilgili bir hususu da yine buradan öğreniyoruz ki, bu da Enver Paşa’nın “Gazi”lik ünvanı taşıdığıdır. Enver Paşa’yı sözkonusu çevrelerde, metinlerde görüleceği üzere mübarek bir insan olarak tavsif etmeleri, batıya karşı olan bu acıtıcı ve haysiyetlerini rencide edici işgale karşı duran, Kur’ani anlamda gerçek bir mücahit olarak görmele-ri anlamına gelmektedir. Bu sebebledir ki, yine bizim tarih edebiyatımızda rastlanmayan tıpkı “Gazi Enver “benzeri bir dizi sıfatlandırma ile karşılaşırız. Enver Paşa’ya atfedilen bu vasıflar; “Hilâfetin Kılıcı, Enver Vuruşu, Kılıçların

Efendisi, v.b gibi” sıfat olmaktan çıkıp, deyim haline gelmiş unsurlardır.

Bu savaşın ikinci önemli ögesi ise, daha önce üzerinde durulduğu üzere, ezeli doğu-batı çatışmasının yarı dini (Hilâl ve Haç), yarı da modern zamanların ekonomi-politik (sömürgecilik) emperyalist paylaşım savaşı teşkil eder. Ancak yeni emperyalist dalganın niteliğini henüz tam olarak kavrayamamış olan doğulu Arap aydınları için bu ezeli kavga, genel planda “Hilâl ve Haç” üzerine temellendiği görülmür. Fakat burada da, belki de farkına varılmadan bir başka unsur daha ortaya çıkmaktadır ki, o da; metnin tamamına hakim olan ve süresiz bir “dünya barışını” öngören “Hilâl Barışı” (La Paix-Croissant) temasıdır. Bu kavram “Hilâl” dini bir motif olmasına rağmen, Enver Paşa’nın başarılarıyla, dini söylemden yer yer ayrılırak, doğrudan doğruya bir “dünya nizamı”nın adı olur.

Hilâl (veya ay) kozmolojik konumu itibarıyla “dünyanın dışında ve uzaklığıyla karanlıklarda insanoğluna yol gösteren, bir ışık kaynağı olduğu kadar, aynı zamanda karanlığın kendine has esrarengiz güzelliğidir”. Enver isminin Arapça lügatında “nur” olduğundan hareketle, “hilâl”in gece ışığıyla, “Enver”in “nur” manâsına teşbihte bulunarak;

“Ey Osmanoglu! Sürekli olarak ileriye doğru
gazanfer bir kalple hareket et,
Onu kendine öz olarak seçip, yücelttin
O, ay’ın gölgesi ile hilali bildi”

derken, Enver Paşa’yı gökteki hilâlin yeryüzündeki gücü olarak görür.

Belağ Gazetesi’nin mısralarında, bu kozmografik unsuru tesbit etmekle, bu unsurun ögesi olarak Enver Paşa’yı işaret eder. Ancak kavram (Hilâl) özne olmaktan çıkıp,

mef'ul olduğunda yukarıda işaret etmiş olduğumuz bir “dünya barışı”nın adı haline gelir.

Seyahâtle ilgili intibalarda sadece mücerret kavramlara değil, yer yer gündelik (aktüel) meselelere de yer verildiği görülür. Meselâ, İttihat ve Terakki'nin iktidara gelişini, hürriyet havası olarak teneffüs eden Arap aydınları için, İttihat ve Terakki ve kadrosu maddi ve manevi gelişmenin de sorumlusudur. Beyrut'un tanınmış şahsiyetlerinden Hasan Efendi, “Yüce Allah, iddia sahibi sultanlarına hayır dilediğinde, onlara iyilik ve keremini İttihat ve Terakki yoluyla ortaya koyar” demekle, İttihat ve Terakki iktidarıyla, savaşta ve barışta başarıya doğru koştuğunu ve daha da önemlisi Osmanlı memleketinin başına bela olan “kapitülasyonları” işaretleyerek, yabancı imtiyazların kaldırıldığını ifade edecektir⁶. Elbette İttihat ve Terakki'nin yaptıkları bununla kalmayacak, memleketin ihmal edilmiş ve harabe haline gelmiş beldelelerinde topyekun bir imar faaliyetini de devreye sokacaktır. Savaş ortasında olunmasına rağmen- kısmen askerî ihtiyat tedbiri maksatlı da olsa- Demiryolu inşaatlar, su kaynaklarının ıslahı, depo inşaatları, elektrikli aydınlatma ve tramvay işletmeciliği, Belediye hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi, eğitim ve kültür faaliyetleriyle, özellikle Beyrut ve civarında hummalı bir çalışma başlayacaktır⁷. Bu durum, me-

6 Gerçektende tam bir baş belası haline gelen kapitülasyonlar, İttihat ve Terakki hükümeti tarafından kaldırıldığında, başta o zamanlar müttefikimiz olan Almanlar başta olmak üzere, bütün Avrupa devletleri ayağa kalkmış ve bunu kabul edilemez bulmuşlardır. Konu hakkında daha taferruathı malumat için Bkz., F. Rifki Atay, Batı Yılları, İst., 2001.

7 Bu faaliyetlerden olmak üzere, Kanal hareketinde Cemal Paşa'nın kurmay başkanlarından olan Ali Fuat Erden Paşa, hatıralarında Beyrut'un imarı için Viyana'dan büyük paralarla tanınmış mimar ve şehir plânlamacılarının getirilmekle, Cemal Paşa'nın Beyrut'a sanki savaşmak için gönderilmiş bir asker olarak değil de, Belediye Başkanı olarak gönderilmiş biri olduğundan şikayetle, acı acı yakınacaktır. Bknz., Ali Fuat Erden, Paris'ten Tih Sahrasına, İst., 1949.

tin içinde görüleceği üzere, Enver Paşa'nın gittiği her yerde kendilerini Kız Lisesi, Doğu Fakültesi, Sultani İdadisi ve askeri okul öğrencilerinin karşıladığından da anlaşılmaktadır.

Bu anlamda, İttihat ve Terakki cemiyetinin Arap Ortadoğu'sunda gerçekten de kalıcı işler yapmak için çalıştığı anlaşılmaktadır. Zira, İttihat ve Terakki daha nüve aşamasındayken, Paris Kongresiyle (1906) "Genç Osmanlılar Cemiyeti"nin Ahmet Rıza'dan, Doktor Nazım'a geçmesiyle, son derece faal bir matbuat ve teşkilatlanma ağıyla Beyrut'ta sağlam bir hücre oluşturması hatırlandığında, Lübnan aydın muhitleri, İttihat ve Terakki'nin en önemli kalelerinden biri haline geldiği bilinmektedir. Nitekim, Enver Paşa ve erkânı seyahât esnasında mutad ziyaret yerleri dışında toplandıkları yerler arasında "İttihat Terakki Klübü" dikkat çeken yerler arasında görüleceği gibi, Emir Şekip Arslan, Abdülaziz Caviş gibi, İttihatçı ve aynı zamanda birer "Teşkilat-ı Mahsusa" (Osmanlı Devlet İstihbarat Teşkilatı) elemanı olan Arap aydınlarının daha sonraları (İttihat ve Terakki iktidardan uzaklaşıp, yurt dışına çıktıkları zaman) Enver Paşa ve Merkez Komite ile kader birliğini devam ettirdiklerinde de görülecektir.

Enver Paşa ve Doğu Meselesi

Neticeleri itibarıyla, Enver Paşanın Arap Ortadoğu'suna yapmış olduğu bu seyahât, Osmanlı devleti açısından başarıya ulaşmış bir seyahât olmakla, aynı zamanda bir kaç gerçeği de ortaya koymaktadır. Bu gerçeklerden ilki, memleketimizde uzun yıllar boyunca Arap isyanları(!) bahane edilerek, sistematik olarak bir Arap-Türk düşmanlığı'nın topluma empoze edildiği, ancak bunun gerçekte hiç de öyle olmadığıdır. Amiyane tabirle, "müslüman kardeş olarak bellediğimiz" diye başlayan hüküm yürüten yarım aydınların, ya bu konuyu hiç bilmedikleri, yahut da bilerek ve kasdi olarak

meseleyi çarpıttıkları ortaya çıkmaktadır. Konumuz burada Arapların müdaafasını yapmak olmamakla beraber, şimdilerde her şeyin altında birşeyler arayan bu aydın (!) zevatın, o yılların Ortadoğu'sunda İngiliz emperyalizmiyle ortak Siyonist çalışmalarından hiç söz etmemeleridir⁸. Türkiye aydınları(!) bu halleriyle, yıllar yılı mazlum milletler aleyhine olmak üzere, uluslararası emperyalizmin ocağına bilerek odun taşımışlardır. Bu yoldan olmak üzere, Osmanlı memleketini bir bütün olarak gören elimizdeki kitabın müellifi Kürt Muhammed Ali, Çanakkale'de; İngiltere, Fransa ve Rusya'yı kahreden kuvvetin, Konstantine'yi fetheden Fatih Sultan Mehmed'e dayanan kuvvetle aynı olmakla, Osmanlı vatanının kurtulduğunu söylerken, herhalde kurtarılan Çanakkale veya Edirne'nin Türk memleketin ayrı bir yer olmasa gerektir! Onlar için vatan, İslâm memleketleri olup, bunun müşahhas hali Osmanlı Devletinde tecelli etmiş, Dar'ül Hilâfe'dir. Batı'nın giriştiği bütün amanısız saldırılar karşısında bir takım ikbalperest ve işbirlikçi Arap ileri gelenleri dışında, bütün dualar Osmanlı Devleti'nin bekası, ordularının muzaffer olması üzerinedir. İkinci gerçek ise, yine malûm çevrelerin iddialarının aksine, İttihat ve Terakki hareketinin halk ve aydınlar ciddi olarak benimsenmiş olmasıdır. Kürt Ali; "...elinde böylesine yetki bulunduran bir siyasi grupla (İttihat ve Terakki) iftihar etmek, her Osmanlının hâtta, her müslümanın hakkıdır" derken, bu ve buna benzer sayısız ibarelerde İttihat ve Terakki ile Enver Paşa'ya bağlılığın derin izleri görmek mümkündür.

Nitekim, Enver Paşa daha sonraki yıllarda Türkistan'da Ruslarla savaşıırken, Türkistan mücadelesinin gidişatı dünya-

8 Ortadoğu'da Arap isyanlarının İngiliz-Yahudi ortak çalışmaları konusunda daha fazla malumat için, Bkz., Riyad N. Er-Reyyis, Arap Casusları, İst., 2006.

ya Beyrut İttihatçıları tarafından duyurulacaktır⁹. Bu hususta gerek devrinde, gerekse günümüzde İttihatçılara karşı hasmane beyânatların çoğu da bu malûm kişilerin kendi ağızlarından tekdüz ve tashih edildiği de bir başka gerçektir. Sözün gelişi, Kurtuluş savaşı esnasında Anadolu'ya geçen her İstanbullu aydın, gittiği her yerde karşılaştığı milli mukavemet teşkilatının başında bir veya bir kaç İttihatçı vatansever olduğunu görecektir. Bu anlamda, Libya'da İtalyan işgaline karşı direnen Şeyh Sunusi'den, Kuzey Afrika'dan Suriye'ye kadar uzanan Arap bağımsızlık mücadelesinin kahramanı Emir Şekib Arslan'a, Türk İstiklâl hareketinin olduğu kadar, yeni Türkiye'nin mimarlarından Yusuf Akçura'ya, Türkistan bağımsızlık hareketinin kurucuları Osman Kocaoglu'ndan, Mustafa Çokay'a, Azerbaycan istiklal mücadelesinden, Türk milliyetçiliğinin teorisyenî Hüseyinzade Ali Bey ve hatta "Sömürgeler Enternasyonalı" tez'inin mümtaz ismi Sultan Galiyev'e kadar hemen hepsi İttihat Terakki mektebinden yetişme veya bir şekilde bu mekteple ilişkili olmuş isimlerdir¹⁰. Ve bütün bunların ortak vasıfları, hepsinin doğulu, ya müslüman –Türk veya müslüman-Arap olmalarıyla, daha da önemlisi amansız bir

9 Konu hakkında teferruatlı malumat için, Bkz., Nabican Bakıyev, Enver Paşa'nın Vasiyeti, İst., 2007.

10 Bu tesbit anlık ve gerçekte duyusal bir tesbit olmayıp, bu isimlerin doğrudan birer İttihatçı oldukları veya İttihat Terakki ile dolaylı ilişkide oldukları karinece sabittir. Meselâ, Şeyh Sunusi; Libya'da Enver Paşa'nın örgütlediği en önemli şahıstır, Emir Şekib Arslan; Enver Paşa şehit olduğu son ana kadar İttihat ve Terakki'nin Denizahrı seksiyon şefidir, Yusuf Akçura; Enver Paşa'ya "Türk Yurdu" mecmuasını yayınlattıran ve "Türk Ocağı"nı kurduran kişidir, Osman Kocaoglu; İstanbul'da İttihat ve Terakki mekteplerinde okuyup, Türkistan'a döndükten sonra aynı adla kurduğu teşkilâtla, Türkistan istiklâl uğruna mücadeleye giren kişidir, Mustafa Çokay; Türkistan milli hareketini İttihat ve Terakki ilkeleri üzerine inşa eden, Hüseyinzade Ali Bey; İttihat Terakki'nin ilk kurucularından, Ziya Gökalp; yine İttihat Terakki'nin kadrosu içinde yer alıp, Türkiye Cumhuriyetinin fikri temellerini kuran, Sultan Galiyev; Rus ihtilalinin akabinde Bağımsız Turan Federal Devletini kurma yolunda sürgündeki İttihatçılarla (Cemal Paşa başta olmak üzere) işbirliği halinde olup, aynı isimle bir teşkilat kurmakla suçlanarak, Stalin tarafından öldürülen kimsedir.

anti-emperyalist ve doğu dünyasının kendi kaderini kendilerinin tayin etmesini savunuyor olmalarıdır. O halde bu İttihat Terakki ve Enver Paşa düşmanlığının ne olduğu sorusunu bir defa daha soralım. Neden? Herhalde İttihat Terakki'yi ve Enver Paşa'yı kendine düşman yapan  millerin tesbiti, yukarıdaki düşmanlığın da sebeblerine cevap teşkil edecektir.

İttihat ve Terakki, geç bir zamanda iktidarı eline almasına rağmen (1914), değişen dünya şartlarına uygun olarak, Osmanlı devletini ve vatanını bir bütün olarak muhafaza etme yolunda çok etnikli unsurlar üzerinde bir dizi ışlahat (reform) hareketlerine girişir. Etnik yapı, bununla yetinmeyip, devlete bařkaldırđında, devlet adına karşılarına İttihat ve Terakki dikilir. İttihat ve Terakki, eyaletlerin, merkeze bağlılığını sağlamak için idari, siyasi ışlahatlarla, bayındırlık hareketini başlattığında, özellikle Ortadoğu'da karşılarında İngiliz emperyalizmini bulur. Köhnemiş, geleneksel askeri ve idari yapıyı yeniden kurma esnasında, topyekun Batılı emperyalistlerin saldırısına Çanakale'de maruz kaldığında, cephede ve karargahta yine İttihatçı kadrolar vardır. Azerbaycan İngiliz, Ermeni işbirliğiyle işgal edilip, Azerbaycan Türkleri koyun gibi boğazlanırken, bu katliamdan Azerbaycan'ı kurtaran yine İttihatılardır (Enver Paşa'nın kardeşi Nuri Paşa). Libya, Italianlar; Edirne, Bulgarlar tarafından işgal edildiğinde, cansiperane cepheye koşanlar yine İttihatılardır. Irak'ı işgal eden İngiliz işgal ordusuna karşı savaşıp, İngiliz ordusunu esir alan (Enver Paşa'nın amcası Halil Paşa), Mekke-i Mükerreme'yi son ana kadar İngiliz işbirlikçisi Vehhabilere karşı müdafa eden Fahreddin Paşa ve aynı İttihatçı kadrolardır. Keza, diğer yandan devletin ve milletin kanını emen kap t lasyonları tek taraflı bir kararla kaldıran, Sultan Abdülaziz'den itibaren milli kaynakları kurutarak, sömürge haline gelmiş memlekette yeni bir milli iktisat ve mali disiplin proğramı başlatan yine İttihat ve Te-

rakki'dir... Yâni, batılı emperyalist devletlerin çıkar hedefleri olan her yerde karşılarına İttihat Terakki kadroları çıkmaktadır. Fakat bütün bunlara rağmen yine de sorulacaktır; "...madem İttihatçılar bu kadar işler yaptılar, neden iktisadi hayat düzelmedi, ıslahatlar başarıya ulaşmadı ve nasıl oldu da koskoca imparatorluk battı?"

Konu hakkında pek çok gerekçe gösterilebilmesine rağmen, burada sadece bunlardan ikisini zikretmek bir fikir verebilir. Bunlardan birincisi; İttihat Terakki, 1908 gibi genel dünya konjüktürünün son derece süratli değiştiği bir zamanda ihtilâl yapmış, dahası tam anlamıyla bir ideal hareketi olan İttihat ve Terakki, sırf "bizi, makam ve mevki için ihtilâl yaptılar demesinler" endişesiyle, 1914'e kadar iktidara talip olmamakla, bu müddet zarfında geçmişin köhnemiş ve çürümüş kadroları, ıslahat çalışmalarını engellemişlerdir. İktidarı fiili olarak ele aldıklarının hemen ertesi yılında ise bilindiği gibi Çanakkale savaşı patlak vermiştir. Bu haliyle İttihat ve Terakki zımnen veya fiili olarak iktidarda bulunduğu yıllar içinde tam 17 cephe savaşı halinde bulunuyordu. Ve, bütün bu idarî, iktisadî, malî, askerî ıslahatları "savaş hali" (olağanüstü durum) içinde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Burada mukayese açısından bir örnek vermek gerekirse, 1917 Sovyet İhtilâlinin hemen ardından uygulamaya konan NEP (Yeni Ekonomik Politika) esnasında Rusya'da resmi rakamlara göre en az yirmi milyon insan açlıktan ölmüştür. Bütün bunlara rağmen, "İttihatçılar, koskoca imparatorluğu batırdılar" iddiasına gelince- eğer bu iddia kasıtlı değilse- son derece cahilce, kör bir iddia olmaktan başka bir şey değildir. Çünkü, I. Dünya harbinin asıl dinamiği, Avrupa'daki yeni kapitalist-emperyalist dalganın hedefi, klâsik imparatorlukları tasfiye edip, yeniden kurulacak dünyayı, sisteminin (kapitalist ve sömürgeci) içine dahil etme ameliyesidir. Neticeleri itibarıyla, bu dalganın darbelerinden ken-

dini Osmanlı Devleti kurtaramadığı gibi, ne Alman imparatorluğu, ne Avusturya Macaristan, ne de Rus Çarlığı kurtarabilecek ve tasfiye edileceklerdir. Bu haliyle günümüzde “ulusalcıların” sıklıkla dile getirip, “I. Dünya savaşının, ulusal kurtuluş savaşlarında başat rol oynadığına” dair yaptıkları vurgu, göreceli olarak “gerçek” olmakla birlikte, dünya jeo-politik dengelerinin (en azından bizim aleyhimize olmakla, memleketin darmadağın edildiği, yani koskoca imparatorluğun yıkıldığı) Anglo-Sakson emperyalizminin, imparatorlukları (jeo-politik dengeleri) “ulusal bağımsızlık hareketleri” adına parçaladığı, yeni sömürgecilik tarihinin adıdır. Ne yazık ki “ulusal hareketler” çağı olarak adlandırılan bu döneme müteakip, Britanya İmparatorluğu, Hind ve Çin’i, Fransa, Belçika ve Hollanda, Güney Afrika ülkelerini, Rusya, Çarlığın mirasını sosyalizm adına Orta Asya’yı sömürmeye devam ettiği gibi, Atlantikçiliğin diğer ayağı olan ABD, Osmanlı Devleti’ne karşı Arap bağımsızlık hareketiyle sözde bağımsızlığına kavuşan Arap Ortadoğusunun tepesine bir kabus gibi çökmekte gecikmeyecektir.

Şimdi, “acaba hangi ulusal kurtuluş savaşları, nasıl bir ulusal bağımsızlığa sebep olmuştur?” sorusu sorulabilir? Herhalde buna verilecek cevap, Osmanlı Devleti’nin nasıl dağıtıldığı kadar, neden İttihatçı düşmanlığı yapıldığının da cevabı bu olsa gerektir.

Meseleye bu bağlamda bakıldığında, Enver Paşa ve İttihatçılara yönelik düşmanlığın sebepleri de aydınlanmaya başlar. Her şeyden önce Anglo-Sakson emperyalizmi adım attığı her yerde karşılarına Enver Paşa ve İttihat Terakki engeli çıkar. Diğer taraftan, bağımsız ve milli bir iktisadi yapı kurma çabasında İttihatçılar karşılarında Avrupalı sanayici ve bankerleri bulurken, işgale uğrayan her mazlum doğu halkının imdadına yine Enver Paşa ve İttihatçılar yetişir. Topyekun Avrupa emperyalizmine karşı Macar ovala-

rından, Kafkasya'ya, Kuzey Afrika'dan Afganistan'a uzanan büyük doğu coğrafyasında o günkü deyimle "Turan", bugünkü deyimle "Avrasyacı" bir blok oluşturma'nın mücadelesi içinde hep Enver Paşa görülür. Bu babdan olmak üzere, Enver Paşa'yı başlangıçta "pan-İslâmîst"likle suçlayan batılı emperyalistler, işgal edip sömürdükleri Arap-İslâm aleminde bunun aksi tesir yaratacağını düşünmüş olmalı ki, bir müddet sonra bundan vazgeçip, Enver Paşa'yı suç unsuru olarak "pan-Turancılık"la itham edeceklerdir. İlginç olan yan, "Turancılık" ideolojisi, Cumhuriyet Türkiye'si tarafından şiddetle reddedildiği gibi, hemen bütün batı emperyalizmi ve Sovyet Rusya tarafından da bir şer kaynağı olarak kabul görür. Kaldı ki, Türkiye cumhuriyeti tarafından reddedilmiş "Turancılık" karşısında, emperyalist güçlerin darılabilecekleri Arap ülkeleri ve benzeri başka bir bağımsız Türk devleti de yoktur. O halde, anti-batıcı ve Doğu Enternasyonalini savunan her yerli fikir, günah keçisi olarak "Turancılı"ğa yüklenebilirdi. Öyle de olmuştur. O halde, Osmanlı Devleti'ni ve vatanını muhafaza veya savaş sonrası oluşabilecek, Türk ve İslâm eksenli bir anti-emperyalist Doğu bloku (Turan Federal Devleti) oluşumu içinde filizlenebilecek muhtemel fikir ve irtibat noktalarını genç nesiller için daha baştan kesmeleri gerekiyordu. Bundan sonra Anglo-Sakson emperyalizmi, sözkonusu ideolojik gelişmeye iki taktik yöntemle geliştirecektir. Bu taktiğin biri, İttihat ve Terakki ile Enver Paşa'yı imkânsız hayaller (Turan İmparatorluğu kurma) peşinde koşan bir maceraperest olmakla itham edip, karikatürize ederken, ikincide; sanki koskoca İmparatorluğu parçalamak için, aralarında paylaşım anlaşmaları yapanlar kendileri değilmiş gibi¹¹,

11 Osmanlı Devleti'nin İngiltere, Fransa, Rusya arasında paylaşımı konusunda yapılan ünlü Reval Mülakatı hakkında daha teferruati malumat için Bkz., Raif Karadağ, Şark Meselesi, İst., 1997.

Osmanlı Devleti'ni yıkan sergerdeler olarak genç Türk nesillerinin kafalarına âdeta zorla empoze edeceklerdir. Elbette bu propaganda, pek çok sebeble İttihatçılık ve Enver Paşa'nın gölgesinden kurtulmak için çırpınan yeni Türkiye cumhuriyet kadrolarının işine geldiği gibi, Avrupalı emperyalist odakların da işine geliyordu. İşte bu sebeble, bilgisizlik bir yana, kasdi olarak Enver Paşa'ya saldıranların kullandıkları ağız (moda tabirle söylemleri), Londra'nın, Paris'in, Moskova'nın, Erivan'ın, Vaşington'un, Berlin'in ağızından farklı olmayıp, batıya karşı oluşabilecek anti-emperyalist ve anti-batıcı Asyacı, Doğucu anlayışa doğrudan saldırmak yerine, bu saldırıyı Enver Paşa ve İttihatçılık üzerinden (dolaylı olarak) gerçekleştirme operasyonunun adı haline getirmişlerdir. Nasıl olsa, tarihte mağlûpların söz hakkı olmadığı gibi, ölümler de konuşmazlar.

Bu barede, elbette, günümüzün emperyalist işbirlikçileri olan Avrupa merkezcilere karşı, Doğulu ve Asyalı kimliğimizle mukavemet cephemiz "Doğucu" cephe, mukavemet önderlerimiz Enver Paşa ve İttihatçıların omuz başları olmaktadır.

Yayına sunduğumuz bu eser, bu anlayış ve bu bakış açısıyla okunduğunda bir anlam ifade ettiği gibi, geriye kalan sadece işin edebi yanı olmakla, bu tarafı da edebiyat münekkitlerini ilgilendirmektedir.

Kitabın Hazırlığı

Enver Paşa'nın "Ortadoğu seyahâti" adını taşıyan Beyrut baskılı (1916) bu kitap, elimize geçeli bir hayli zaman olmuştu. Daha elime geçer geçmez, hemen yayınlamayı düşündüysem de malûm okul işlerim yüzünden, maalesef zamanın önüne geçmek mümkün değildi. Kitap, künyesinde yazıldığı üzere, Osmanlı Beyrut'unda, aynı zamanda bir

gazete sahibi de olan Muhammed Kürt Ali tarafından derlenmiş. Eserin redaksiyonuyla uğraştığım günlerde, bir davet üzerine Belçika'da katıldığım bir toplantıya tahmin edileceği üzere, Enver Paşa ile girip, onunla dışarı çıkıyorum. Hemen aynı günlerde, Belçika'da parlamento seçimleri yapılabilecek bir hayli zaman olmasına rağmen hükümet kurulamamış, Belçikalı Flaman ayrılıkçılar, bağımsızlık istekleriyle, krallığın lağvedilmesini istiyorlardı. Belçikalı Valonların kahır ekseriyeti (Flaman ayrılıkçıları hariç), kraliyetin –yani, monarşinin– devamından yana olmakla, halkla yapılan mülâkatlarda “eğer Kraliyet lağvedilirse, Belçika parçalanır” endişelerini dile getiriyorlardı. Toplantıdan çıkışında “Danimarka Kraliyet” armasıyla, aynı adı taşıyan bir kahvede siyasal mezunu bir arkadaşına “mevzuyu biraz deşelemek babından, ne düşündüğünü sorduğumda”, “- bu bizim meselemiz değil, boş ver Erol” diyerek konuyu kapattığını hatırlıyorum. İşin doğrusu orada doğmuş, büyümüşse olsa, bir yabancı için yaşadığı ülkenin “monarşi” yahut “cumhuriyet” olması pek te önemli değildi. Arkadaştan ayrılıp, “Koloniler Meclisi” binasının önünden geçip, Gare du Nord'dan trene bindiğimde yarım kalan redaksiyonla, son dönem Osmanlı Beyrut'una kaldığım yerden geri dönüyorum.

Tren Paris'e geldiğinde, kitabın içinde yer alan Fransızca metinler bölümüne gelmiştim. Trablus Şam'da, Beyrut'ta, Halep'te, Mekke-i Mükerrreme'de Osmanlı Devleti'ne gösterilen ihtimam ve itimat, Padişaha olan sadakat, Enver Paşa'ya olan olağanüstü ihtiram ve sevgi çılgınlıkları aniden kesiliveriyor. Kuzey istasyonunda beni karşılamaya gelen sevgili Derya ile insan seline kendimizi kaptırmış giderken, gözlerim bir an için yön tabelasındaki “La Rue de Voltair” ibaresine ilişiveriyor. Bu ateşli ihtilâlcı meşhur tarihçi Voltair'in “Tarih, bir kataloglama işi değil, bir ideal yaratma işidir” sö-

zünü hatırlamadan edemiyorum. Evet, Tarih; bir ideal yaratma işidir, kataloglama değil.

Yayınlanmış olduğumuz eser, Muhammed Kürt Ali tarafından Arapça, çok az olmakla beraber biraz Osmanlı Türkçesi, Fransızca metinler olmak üzere üç dilde hazırlanıp, neşredilmiş. Eserin Arapça tercümesi, tercümeye verdiğimiz insanların tuhaf bahaneleri sebebiyle epeyce uzun bir vakit aldı. Arap harfli Türkçe metinler İstanbul Üniversitesinin genç araştırmacılarından Sinem Ilgın hanım hazırlarken, Fransızca metinlerin tamamını Derya tercüme etmekle, metnin tamamını bir defa daha kontrol etme imkânını buluyoruz. Bu vesile ile, tercümede gösterdiği hassasiyet ve diğer fedakârlıklarından dolayı sevgili Derya'ya (Aydın) özellikle burada kendisine teşekkürü bir borç bilirim. Metnin tamamında köşeli parantez içinde yer yer yapılan açıklamalar okuyuculara kolaylık sağlaması için tarafımızdan yapıldığını da burada ayrıca bildirmeliyiz.

Okuyucu olarak metnin tamamında iki hususun dikkat çekeceği kanatindeyiz. Bunlardan biri, klasik Arap edebiyatını şaheseri sayılacak “Kaside” türünün, adı üzerinde bir kişiyi methetme (övgü) üzerine inşaa edilmiş olması (okuyucu için çok abartılı olsa da bu böyledir), ikincisi ise, kasideelerde şiiriyet unsurunun nerdeyse tamamen kaybolmasıdır. Pek tabii olarak iki itiraz için de yapabileceğimiz pek bir şey yoktu. Zira, yukarıda arzetmiş olduğumuz gibi “kaside” övgü üzerine kuruludur. Şiiriyetin kaybolması ise, bir dil'den başka bir dil'e şiir tercümesinin neredeyse tabii imkânsızlığından kaynaklandığını işin erbabı takdir edecektir.

Kitabın yayınlanmasında bütün titizliğimize ve dikkatimize rağmen, varolan eksikliklerin bize ait olduğunu bildirir saygılarımızı sunarız.

Paris, 23, Temmuz, 2007

ENVER PAŞA'NIN
ORTADOĞU SEYAHATI
(Şam ve Hicaz Bölgeleri)

YAZAN
MUHAMMED KÜRT ALİ

MUKTEBİS GAZETESİ SAHİBİ
VE
YAZI İŞLERİ MÜDİRİ

Bu eser, Osmanlıların mümtaz şahsiyeti, Harbiye Nazırı, Osmanlı Orduları Başkomutanı, müslümanların ve İslâm'ın büyük lideri Enver Paşa'nın Medine-i Münevvere, Suriye ve Filistin'e yaptığı çeşitli seyahatlerden oluşmaktadır.

الرحلة الانورية

الى الاصقاع الحجازية والثامنة

وهي صفحات ضمت شمل ما تفرق من سياحة رجل العثمانيين وبطل
الاسلام والمسلمين صاحب الدولة والعطوفة انور باشا وكيل القائد
الاعظم وناظر الحرية الجليلة الى المدينة المنورة وسورية
وفلسطين وما قيل من التنويه بافضاله على الملة والدولة

تأليف

محمد كرد علي

صاحب مجلة وجريدة المقتبس ورئيس تحريرها

في المطبعة العلمية اوسف صادر في بيروت ١٣٢٤ هـ ١٩١٦ م

1916'da Kürt Muhammed Ali Tarafından Kaleme Alınan Kitabın
Kapak Kompozisyonu

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

*"Seni bütün eksikliklerden tenzih ederiz.
Senin bize öğrettiklerinden başka, bizim
hiç bir bilgimiz yoktur"*

(Bakara Sûresi, 32. Âyet)

İslâm'ın himâye eden gölgesi yeryüzünü şerefleştirdiği günden, şu zamana kadar, bütün Halifeler ve Sultanlar bu ümmeti zengin etmek ve onların sıkıntılarını gidermek emelini gözetegelmişlerdir. Bunlar, bizzat tebalarının sıkıntılarının neler olduğunu el altından (gizlice) öğrenip, ihtiyaçlarını temin etmeye çalışmışlar, halk üzerinde her hangi bir haksızlık ve zulüm icrasına asla meydan vermemiş, bu sebeble de her zaman başarılı olup, zaferler kazanmışlardır. Fetihler ve zaferlere aynı şekilde ilgi gösterip, dünya ve ahiret işlerini başarıyla yürütmüşler, en iyi şekilde sonuçlanmasına gayret etmişler, bu yolda çoğu zaman aylarca evlerinden, ailelerinden, çocuklarından uzak kalmaya katlan-

mişlar, kendilerini asla rehavet ve rahata kaptırmamışlardır. Vatana olan sevgileriyle, tarih sayfaları bu gibi insanların sayısız gurur verici örnek icraat ve eserleriyle doludur. Bundan dolayı, halefler [sonradan gelenler], seleflerin [önceden gelenler] yolunda hayırlı işleri devam ettirmeyi âdet haline getirmişlerdir. Bu yolda, kendi dönemlerinin en büyük ve en geniş saltanatını ve medeniyetini kurmuşlar, emniyet ve güven bakımından olduğu kadar, medeniyet inşası, adaletin sağlanması, ilmin, amelin, ahlâkın yerine getirilmesi, tercih edilen en akıllı, başarılı ve kazançlı ticaretle en hayırlı ümmet olarak insanlık içinden seçilmişlerdir.

Bunlardan bazıları ise, anlayış ve kavrayış bakımından büyük bir haz ile mükafatlandırılmış ve diğerlerinden daha üstün kılınmışlardır. Bu milletin evlâtları, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da Hz. Ömer'in Dimeşk (Şam) ve Kudüs'e yaptığı seferleri okuyup, ondan feyz almaktadırlar. Keza, aynı şekilde Emevi halifesi Ömer bin Abdülaziz'in örnek şahsiyetini, Tarık bin Ziyad'ın Endülüs'ü fethini, Esed bin Fuad'ın Sicilya seferini, Abdullah bin Ebi Serh'in Afrika, Kuteybe bin Müslim'in Çin ve Türkistan, Abbasi halifesi Me'mun'un Rum, Mısır ve Şam, Mahmut Sebük Tekin'in Hindistan, Abdullah bin Tahir'in Horasan, Abdurrahman bin-ed Dahil'in, Nureddin Zengi'nin, Selahaddin Eyyubi'nin, Melik Zakir Baybars'ın, Sultan Alpaslan'ın, Fatih Sultan Mehmet Han'ın, Kanuni'nin, Sultan Selim Han'ın şan ve şeref dolu seferlerini ve menkıbelerini inceliyorlar. Bunlar, dünyanın aldatıcı zevk ve sefahatına kapılmaksızın ve dur durak bilmeksizin, Islâmın huzur ve mutluluğunu insanlığa yayıp, kötülük ve acıları gidermek suretiyle, bütün Islâm milletlerini ve onlarla birlikte aynı vatana paylaştan herkesi, bütün zamanların en huzurlu, en müreffeh, medeni, bilgili ve en büyük devleti haline getirme idealini sürdürmüşlerdir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ü teala'nın güzel hallerini beyan et-

tiği, en akıllı, en başarılı, adil ve müsamahalı (insanlığın huzuru ve saadeti için seçilmiş millet) olmak şerefine ulaşmışlardır. Olayların ve gidişatın varacağı sonuçları önceden kestirebilme kabiliyetine sahip ileri görüşlü kimseler, uzun süredir bu ümmetin teceddüt [yenileşme] idealini kendilerine şiar edinmişlerdir. Özellikle, bütün müslümanların uzak ve yakın bütün ümit ve emellerini bağladıkları bu yeniden dirilişin [yenileşme] esas olan Osmanlı Devleti'nin güçlü olması, bütün ümmet ve milletin gücü ve başarısı demektir. Bu millet, onun güçlü veya zayıf olmasının, herkesin güçlü ve zayıf olacağı anlamına geleceğinden, Hilâfet devletinin etkili ve yetkili büyük şahsiyetler elinde yüceltilmesi yolunda başarılı işler girişmesinin zorunlu olduğunu anlamışlardır.

Bütün İslâm âlemi, son zamanlarda büyük ümitsizliğe düşmek üzereyken, Allahû Teâlâ, Osmanlı saltanatına güç ve kudret katacak, ihlâslı büyük zatların yetişmesini ihsan etmiştir. Bu değerli şahsiyetler, Hilâfet devletinin başşehrinde, Haliç'in tatlı parıltıları altında kendilerini kaybetmemişler, nimetlerin bolluğuna kapılmayıp, aksine İslâm ümmetinin yeniden güçlenmesi ve dirilişi yolunda çalışmışlardır. İşte bu yüce şahsiyetlerin başında İslâmın keskin kılıcı, müminlerin Emiri'nin vekili ve Osmanlı ordularının şanlı kumandanı, Harbiye Nazırı Enver Paşa gelmektedir.

Osmanlı Orduları Başkomutanı ve Harbiye Nazırı Enver Paşa

Devleti Aliyye'nin Harbiye Nazırı

Enver Paşa

MUHAMMED KÜRT ALI

Şüphesiz O; halifelerin ve büyük insanların döneminde yaşamış, tertemiz ahlâkı, vatanperverliği ve yapmış olduğu bir çok seyahatlerle tanınmaktadır.

Aslında söylemek gerekirse, bu tür büyük şahsiyetleri derinlemesine incelemek ve anlamak gerekmektedir. Daha önceki kavimler, gerek böylesi bir araştırma çabasını, gerekse tarihî şahsiyetleri anlama cehdini unutup önemsememişlerdir. Onlardan çoğu birer sınıf oluşturdukları gibi, ilim adına bildikleri şeylerde oldukça şüpheli sayılırdı. Şecaatin tehlikeli sayılması, geleceğe bakışın lüzumsuz görülmesi, düşmana galip gelmek için güçlü olmanın kaza ve kader inancının yanlış anlaşılması demek olduğu, nefsin zayıflığı, haksızlığa rıza gösterme, edepten, siyasetin faydalarından, dini vecibeleri yerine getirmenin boş işler olduğu, yenileşmeye karşı direniş gibi şeyler bunlardan bazılarıydı. Fakat bu yolda Allah Teâlâ onun [Enver Paşa'nın] başarısının devamını sağlamıştır. O, ilmiyle amel eden, hür fikirli, kuvvet-

li bir irade sahibi, büyük emelleri olan biridir. O, [Enver Paşa'nın] çıkmış olduğu bu yolda yalnız olmayıp, onun bu gi-dişatına yardım edenler de vardır. Hâtta, bunun için bütün kalpler onun sevgisinde birleşmiş, bütün insanlar ona saygı-da kusur etmemeye gayret göstermişlerdir. Ona olan bu sevgi ve itimadın sebebiyse, eline aldığı hiç bir işi asla yarım bırakmamasıdır. Bu sebeble, herkes onun zekâsına hayrandır ve onu beğenirler. Onun ihlâsı ve samimiyeti gerçekten yücedir. O, her hangi bir şey söylediğinde, söylediklerini mutlaka gerçekleştirmekle, insanların zihinlerinde vehim ve şüpheyi yer bırakmamasıdır. Bu haliyle O; sönmüş ve karar-mış kâlleri aydınlatarak, onlara yeniden yaşama ümidi vermektedir.

Evet; kesin olan bir şey var ki o, halk tarafından çok sevilen büyük bir önder ve yol açıcı olan liderimiz Enver Paşa, gerçekten bu vasıfları kendinde toplamış, yaşayan canlı bir örnek olmakla, İslâm'da bir liderlerin nasıl olması gerekir sorusuna verilecek en güzel cevabı teşkil etmektedir.

Bizler, onun yaptığı hangi işlerden bahsedelim ki? Ardarda gelen tarihi hadiselerin içindeki rolünden mi? Saltanat şurasının verdiği hükmü iade etmesinden mi, yoksa daha paşalık rütbesi verilmeden, genç bir subayken Trablus-garp'a geçip, direniş teşkilatını kurmasından mı? Ve bütün bu mücadele içinde rahat bir hayatı reddedip, taşlı, kayalı, çamur deryalarında yatmasından mı? Yoksa, gökkubbeye sarılıp, basit bir kıyafet içinde sadece yaşamak için seçtiği basit yiyecek, içecekten mi bahsedelim? Veya, onun Balkan harbinde vermiş olduğu büyük cihat örneğinden mi?

Bizler, onu [Enver Paşa'yı] ilk önce saltanatın ilk baş-kenti Edirne'yi müdafaa ederek, düşmanları oradan sürüp çıkarmasıyla tanıdık. Bilinir ki, onun en bariz fazileti; ancak, Osmanlının başkentinin bakî kalmasıyla mümkündür.

[Elbette, Onun yaptıkları bununla sınırlı kalmamış], İslâm ordularını yeniden düzene sokmuş ve mecburiyet halinde mukaddes cihada hazırlamış, müthiş zekası ile memleketin başşehrini düşman işgalinden korumuştur. Devletin şerefini koruma yolunda yapmış olduğu çalışmalarından dolayı, ona ve beraberindeki şahıslara hepimiz teşekkür borçluyuz. Bütün bunlar, aslında bütün gerçekliği ve özellikleriyle bilinmektedir. Bu sebeble, onun [Enver Paşa'nın] ne olduğunu, yakınından, uzağına, seveni de, sevmeyip kin tutanlar da iyi bilirler. Onun için, Enver Paşa adı, daha kalemler yazmadan, diller söylemeden önce kalplere nakşedilmiş, onun hakkında insanların sohbetleri akşamlara kadar devam etmiştir. O'ndan herkes razı olduğu gibi, Allah da ondan razı olsun.

Bu büyük komutanın ruhunun temizliğini en iyi şekilde vasfedecek; “De ki yeryüzünde yürüyünüz” Âyet-i Kerimesi ile, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) “Her biriniz gözeticisi-niz ve her biriniz gözettiklerinizden sorumlusunuz” Hadis-i şerifine uygun olsa gerek. Bu sebeble her şeyden önce, Allhü Teâlâ, İslâm'da en iyi şekilde ifadesini bulan faziletli şiarların yeniden canlanmasında O'nu izzetli ve azimli kılmıştır. Ve o, hayır işlerinin öğreticisi, milletlerin kurucusu, büyük kanun koyucu [Hz. Muhammed] s.a.v'i ziyaret etmeye karar verdi.

Onun [Enver Paşa] ziyareti esnasında [Osmanlı Ortadoğusu'nun] genel durum kısaca şöyledi: Şam* beldelerinin durum hiç iyi olmayıp, kale ve tahkimatlar yıkılmış, yenileri de inşa edilmemişti. Pek çok cephede savaşa katılmış

* Biz bunu burada Arap coğrafyacılarının istilahlarına göre adlandırdık. Arap coğrafyacılarına göre, Şam dedikleri bölge; Mısır topraklarından Fırat'a kadar uzanan, Katar bölgesini içine almaktadır. Osmanlı idari yapısı içindeki Şam ise; bugünkü Kudüs sancağı, Beyrut vilayeti, Suriye vilayeti, Halep sancağı, Lübnan ve Filistin topraklarını da içine almaktadır.

olan ordu iyice yıpranmış ve müdafaa gücü iyice zayıflamıştı. Dünya, savaşanlar bakımından iki kısma ayrılmış, [Devlet-i Osmani'den] ayrılan memleketler, küçük parçalara bölünmüş halde birbirleriyle boğuşuyordu. İşte bu esnada Cenab-ı Allah, Osmanlı devletinin zafer sancağını yeniden yüceltti. Daha önceki tarihlerde eşi ve benzerine rastlanmayan bir harp tarzı ile yine kendilerinden öncekileri [selefler] takip etmeye başladılar. Bu yapılan harbin sonunda ya güzel bir gelecek veya yoklukla helak olmak (bundan Allah'a sığınırız) onları bekliyordu.

Gelelim bu harbin büyük komutanına: O, ordusunu muzaffer kılma yolunda azimli ve sadık, vakarla kuşatılmış maiyeti ve beraberindeki silâh arkadaşlarının endişe ve korkularını bertaraf eden büyük bir komutandı. Allah'ın inayeti ile Islâm'a böyle bir lider bahşedilmişti. Onun yegane gayesi, mukaddes saydığı ümmeti Muhammed'e hizmet etmek, Devlet-i Aliye'yi yüceltmek uğrunda aşkla çalışmaktı. O, bu haliyle; aydınlık veren bir ışık, koruyan ve himaye eden bir sur gibiydi.

Asırlar, nesillerin farklı fikirler taşımasına rağmen, muhterem kaynaklar onun yapmış olduğu bu büyük seyahati; siyasi, içtimai ve dinî açıdan tarihi öneme haiz olarak değerlendirmektedirler.

Bu sebeble olmalı ki, Hicaz ve Şam bölgesinde onun [Enver Paşa'nın] gerçekleştirmiş olduğu bu seyahat münasebetiyle bir takım insanların değişik kaynaklardan topladıkları haber ve intibaları kitaplaştıracak yayınladıklarını gördük. Bu adamlar, daha önce söylenenleri ve yazılanları terk ederek, hür iradeleriyle hareket ediyorlardı. O zamana kadar başkalarından nakledilen bir şeyin hakikate uygunluğu için ispat etmesi istenirdi. Bu hal eski zamanlardan günümüze kadar böyle süregelmiştir. Ancak, bu defa bu seya-

hatle ilgili olarak yazılanları, her akıllı selim okuduğunda gerçeği ve asıl maksadın ne olduğunu daha iyi anlayacaktır.

Şüphesiz, müslümanlar arasında her zaman kendini Allah yoluna adayanlar hiçbir zaman eksik olmamıştır. Bu kimseler, kendilerini Allah'a adayıp, ümmetin rahatı ve onları üzüntü ve kederden uzak tutmayı kendilerine vazife bilmişlerdir. Diğer taraftan Batı âlemi, uzunca bir süre Doğu ve onun çocuklarıyla, özellikle müslümanlar hakkında yanlış ve kötü düşünceler besliyorlardı. Oysa, büyük Osmanlı ümmeti içinden çıkardığı büyük şahsiyetler ve onlara gösterdiği saygı ve itibar ile bunu ziyadesiyle ispat etmiştir.

Osmanlılardan, Enver ismini duymayan yoktur. O, birleyicilerin [muvahhid] nurudur. Lâkin, kâlpîleri kararmış ve katılaşmış olanlar için, "Allah'ın yücelttiği kimseler hakkında sessiz kalır ve susarlar. O; dinin saflığını korumuştur". Son olarak Allah'tan temennimiz, böylesine büyük adamları korumasını, onların faziletlerinin teyidini ve onun yaptığı işlerle uğraşan kardeşlerini eksik etmemesini, devletin bunlardan mahrum kalmamasını ve onun zamanla birlikte bâki kalmasını niyaz ediyoruz.

Âmin

■ Başa Dönüş

Osmanlı orduları Başkomutanı ve Osmanlı Harbiye Nazırı olan Enver Paşa hilâfet vatanından Demiryolu ile hareket ettiğinde, Doğu takvimleri, 1331 senesinin [Hicri, 1334] Ocak ayının son gününü göstermekteydi. Tren, Toros dağlarının orta kısımlarından Bizans'a ulaştığında ona refakat edenler arasında Harbiye Nezareti, Erkanı Harbiye Reisi Bervanzar Paşa, Ordu Sıhhiye Umumi Reisi Doktor Süley-

man Numan Paşa, Genaral B.Kodoski, Won Losvuf, Şuray-ı Devlet azalarından Ali bey, Erkanı Harbiye idare amiri Mahmut Bey, Kazım bey, Mümtaz Bey, Saffet Bey, İstihbarat reisi Seyfi Bey ve diğer mümtaz şahsiyetler bulunuyordu. Bizans'a ulaştıklarında, O'nu Bahriye Nazırı ve 4. Ordu komutanı Ahmet Cemal Paşa karşıladı [Bizans; 4.Ordunun bulunduğu en uzak mevki idi].

Büyük liderimiz [Enver Paşa], yanında yer alan bu zevattan başka, 4.Ordu Erkanı Harbiye reisi Ali Fuad [Erden] ve gazi unvanıyla maruf kardeşi Süvari komutanıyla birlikte Tarsus'a doğru bir araçla yola çıktılar. Gelen bu büyük zati en iyi şekilde karşılamak için bütün halk yollara dökülmüştü. Ona gösterdikleri sıcak ve samimi alâka, halkın Enver Paşa'yı gerçekten ne kadar çok sevdiğini gösteriyordu. Enver Paşa, yemeğe geçmeden önce yakınlarında bulunan askeri kışlaya yönelerek, kısa bir teftişte bulundu. Oradan memnun olarak ayrılırken, Tarsus halkı ve medrese öğrencileri ellerinde meşalelerle onu karşılamak için yol kenarında bekliyordlardı. Gerek halkın kendisine göstermiş olduğu sıcak ilgi, gerekse teftiş esnasında her şeyin intizam içinde olması onu çok memnun etmişti. Enver Paşa, orada ne yapılması gerektiğine dair talimatlar vererek, trenle Toprakkaale'ye geçerek orada yeni inşa edilmiş olan tahkimatları denetleyip, öğle yemeğine müteakip trenle Osmaniye'ye yönediler. İstasyondan şehre vardıklarında geceyi bu eski şehirde geçirip, ertesi gün beraberindeki heyetle, Gavur dağlarından, İslahiye'ye; oradan da özel bir trenle Halep'e doğru yola çıktılar.

ENVER PAŞA HALEP'TE (Taşı Beyaz Şehir)

İslâm aleminin büyük lideri Enver Paşayı taşıyan tren güneşin batışıyla birlikte Halep şehrine ulaştığında, onun gelişi memlekette çoktan genel bir bayram havası oluşturmuş bulunuyordu. Nasıl ki [Müslümanlar], bayram yapabilmek için hilâli görmeleri gerekiyorsa, aynı şekilde [Enver Paşa'nın gelişiyle kutlayacakları] bu bayramı da kutlamak için [yeni] hilâlleri Enver Paşa'yı görmeleri gerekiyordu. Bu sebeble, bu mübarek kişinin şehirlerine gelişi şerefine, karşılama komiteleri hazırlayıp, kutlama hazırlıkları yapılmaya başlandı. Bunların içinde, mülkî ve askerî erkândan başka halk, ilim ve din adamları, medrese öğrencileri bulunuyordu. Hepsi de O yüce insanı karşılamak için can atıyorlardı. Bunların en başında Halep Valisi Mustafa Abd'ül Halık Bey olmak üzere, Halep Garnizon komutanı Şevki Paşa yer alıyordu. Harbiye Nazırını karşılamak için toplanan kalabalığı, trenden inen Enver Paşa tek tek selâmlayıp, gönüllerini aldı. Akşam olduğunda, Halep valisi bu güzide misafirlere izzet ve ikramda

kusursuz bir “ Hoş geldiniz” merasimi tertip etti. Ertesi gün de şehrin Belediye reisi misafirlerine gösterişli bir ziyafet verdi. Bu ziyafet esnasında Halep’in ünlü ediplerinden olan üstat Şeyh Kamil el-Gazi, misafirlere ithafen bir kaside okudu. Onun ardından saygı değer Nafi Paşa el-Cabiri yaptığı Türkçe bir konuşma ile, önce kendilerini şereflendiren büyük komutana hoş geldiniz dedikten sonra, halkın ona karşı beslediği içten duygulardan bahsederek, konuşmasını şöyle noktaladı: “Bunca zamandır halkımız bu büyük liderin aydınlığını müşahade etme hasreti içindeydi. Birbirinden ayrılmış, bütün gruplar, harbin ilanından beri ilk defa sizlerin teşrifleriyle bir araya gelmiş ve sizlerin hizmetinde bulunabilmek için birbirleriyle yarışmaktadır. Eli silâh tutan, gücü yeten herkes ve bu vilâyetlere bağlı olan bütün halk, her zaman düşmanla savaşmak için emirlerinizi beklemektedir”.

Ardından, dini eserleri tetkik heyeti reisi Şeyh Esad eş-Şakiri’de yaptığı Türkçe hitabında; “Suriye ve Filistinli ilim adamları olan bizler, müslümanların gözdesi ve en şereflilerinin adına siz büyük komutan ve Nazıra hoş geldiniz diyoruz. Hiç şüphesiz ki halk; her vilâyet ve her kazada siz büyük komutana gıyabınızda akitte bulunup, söz verdiler. Halep şehrinin İslâm tarihinde önemi, bilindiği gibi çok büyüktür. Bunlardan en önemlisi, büyük bir iftihar kaynağı olan, adil ve büyük mücahit Salahattin bin Eyyübi’nin ilk olarak bu topraklara girişidir. Yaşamış olduğumuz şu zamanlarda ise yeni gurur kaynağımız, tevhit inancına sahip bu insanların gözünün nuru ve müslümanların büyük ordu komutanı Enver Paşadır. Şüphesiz ki bugün çok mühim bir gündür ve Halep tarihinde yerini alacaktır. Onun burada bulunduğu şu günler en mutlu ve sevinçli günler olarak kayda geçecek ve tescil edilecektir. İlim adamları hep Sultan Salahattin zamanında yaşamayı ve onun hizmetinde bulunmayı temenni etmişlerdir. İşte bu temenni, şimdi Enver Pa-

şa'nın ziyaretiyle gerçekleşmiş ve ulaşmak istedikleri şerefe Enver Paşa'nın gelişiyile nail olmuşlardır.

Nasıl ki, Selahaddin Eyyubi devrinde söylenilen kasideler ve hakkında yapılan konuşmalar kaydedildiyse, aynı şekilde Enver Paşa hakkında yapılan konuşmalar ve okunan kasideler de yazılıp, kayıt altına alınacaktır”

Enver Paşa, yapacağı konuşmada Dimeşk (Şam) şehrinde bulunmakla tabîi olarak başta Beyrut veya Kudüs şehrinde bahsetmeyi düşünüyor olmalıydı. Fakat, Halep'in ileri gelenleri bu şehirlerin hepsinin Osmanlı mülkünün ayrılmaz bir parçası olduğunu ihsas etmeleri üzerine, Enver Paşa; kendisini Suriyelilerin bir ferdi ve müslümanların vekili olarak takdim ederek, müminlerin emiri başta olmak üzere, orduların ve komutanlarının muzaffer olması için Allah'a niyaz ettiğini bildirdi.

Yemekten sonra, yanında Bahriye Nazırı Ahmet Cermal Paşa ile birlikte askeri kışlaya, oradan da Zekeriya Aleyhisselam camiine geçtiklerinde, onları orada ünlü din alimleri, tarikat şeyhleri ve şehrin eşrafi bekliyordu. Kapıda, ellerine verdikleri buhurdanlık ile başlayan dini merasim, Zekeriya aleyhisselamın merkaddine [mezarına] vardıklarında, alimler yüksek sesle üç defa Ihlaâs süresini okumaları ve Halep müftüsü Muhammed el-Ubeysi efendinin duasıyla son buldu. Enver Paşa, orada bulunan ve Seyyid Osman bin- Affan ile (Allah ondan razı olsun), halifeler devrinde Kufi bir hatla yazılan büyük mushafı ziyaret etti. Enver Paşa'nın odadan çıkışıyla, Halep müftüsü bu yüce gönüllü insanın ziyaretinden duyduğu memnuniyeti dile getiren bir konuşma yaptı ve Paşa'ya Halep şehrini ziyaretini ifade eden bir tarihi belge olarak, üç yüz elli yıllık olduğu bilinen güzel bir hatla ipek üzerine yazılmış Buhari tefsirini ona hediye ettiler.

Enver Paşa, bu ziyaretin ardından yüksek okulları, askeri kışlaları, hastaneleri, askeri mekanları ziyaret ettikten sonra, Halep garnizon komutanı Şevki Paşa'nın tertip ettiği davete katılmak için geceyi orada geçirdiler. Sabah olduğunda Enver Paşa ve Cemal Paşa araçlara binerek, Bilan'a (Bağ-ras) doğru yola çıktıklarında, onları orada 4. Ordu komutan vekili Fahrettin Paşa karşıladı. Askeri garnizonun hazırladığı karavanaya katıldıktan sonra, Iskenderun'a geçip, yakın-larda büyük masraflarla inşa edilen müstahkemleri teftiş ettiler. Iskenderun Belediyesi misafirperverlik örneği göstere-rek, deniz kenarında manzarası lâtif bir mekânda onlara çay ziyafeti düzenlemişti. Enver Paşa, erkânıyla birlikte yine Iskenderun civarına bulunan askeri bir birliğin tatbikatına katılarak, ertesi günü Bilan üzerinden, Halep'e döndüler. Cumartesi akşamı İttihat ve Terakki Cemiyetinin kendileri için hazırlamış olduğu yemekli toplantıya katıldılar. Son de-rece güzel hazırlanmış olan bu toplantı esnasında üstat Şeyh Muhammet Bedrettin en-Nağsani'nin okuduğu kasideyi, İt-tihat kulübü reisi olan şeyh Abdullatif Efendinin yaptığı te-şekkür konuşması takibetti. Halep Sultaniye Medresesi ho-calarından üstat Feliks Efendi ise yaptığı konuşmada; Os-manlı milletin sekiz yıldan beri üzerinde taşıdığı ölü top-rağını üzerinden attığını, bunun müsebbibinin de, Halep'e gelişile, dünyanın karanlık yüzünü aydınlatan Enver Paşa olduğu ve onun hayatında gerçekten yegane gayenin ve ide-alin hürriyetten başka bir şey olmadığını belirterek, sözleri-ne şöyle devam etti.

Onlara şöyle dedim: Muhakkak ki İstanbul, hürriyetçi-lerin yüzüne kapılarını kapatmıştır. Lâkin İttihadın aslanı bu işten hemen vazgeçmez. Ancak sen onların kılıçlarının parladığını göreceksin, etrafına ışık saçarlar.

Onlara şöyle seslendim: Uyanın artık, halk ızdırap için-de dönüp duruyor.

Onlara yüksek sesle bağırdım. “Şüphesiz ki Enver Bey'in sesi ufukta gürler ve onun kılıcının parlaklığı ve keskinliği göklerin karanlığını yarar”.

Daha sonra halk başını kaldırdı ve yıldırım çarpmış gibi titredi. Onlara; başlarını kaldırmaları ve uyanmaları için, hürriyetlerini, hayatlarını istemeleri için sadece senin isminin hatırlanması kafi gelmiştir.

Ey Enver(Paşa)! İşte sen Suriyedesin, seni tanımayan ve bilmeyen var mıdır?

Onun bu hürriyet idealini iki şekilde değerlendirebiliriz: Birincisi; eski zamanların zulüm fırtınalarıyla, ikincisi de; ateşin rüzgârı alevlendirmesi gibi. Bu öylesine bir alev ki, yeryüzünün çehresini değiştirmekte ve geçtiği her yeri yakıp kavurmaktadır. Biz bu büyük ümmette şunu görüyoruz; halk, Enver Paşa'nın yolunu kendilerine yol edinmiş, bakışlarını Enver'in kılıcı üzerinde birleştirmiştir. O; Enver Paşa ki, sonsuza kadar sönmeyecek bir hürriyet meşalesini yakıp, karanlıklarda kalan hilâlin gücünü ortaya çıkarmıştır. Şimdi, o hilâlin bulutları altında her tarafı gürültüsüyle sarsan şimşekler çakmaya başlamıştır.

Ey büyük lider! Senin varlığın bizim için çok önemlidir. Şüphesiz ki dünya hazlar ve tehlikeler üzerine kuruludur. Ancak ruhun oluşumu ve gelişmesi senin fikrinde yatmaktadır. Dünya medeniyetinin geleceği, senin kılıcının çizeceği yola bağlıdır. Ey büyük lider! Sen, Hak ruhunun mükellefi olarak, tarihin var oluş safhalarını yazmaktasın. Daha önce kimsenin bilip tanımadığı hürriyet kelimesini otuz milyona öğretip, benimseterek bunu ispat ettin. Düşmanın korkusu ancak sendendir ve onlar bunca zaman insanların kanıyla beslendiler. Sen ey seçilmiş büyük insan, halka bu mukaddes kelimeyi yine yaz.

Böylesine önemli bir konumdayken, eğer bir gün kendi kendine korkuya düşer ve kalbin ruhunun önünde bir an

tereddüt geçirirse, Ey Enver! işte o zaman ardına bir dön bak! O vakit, orada küçük bir asker göreceksin. O küçük asker, içinde büyüttüğü emelleriyle, kalbi küt küt atan, kos-kocaman bir yürekle, mezarların yanında durmaktadır. Bu ümmetin emelleri eskiden olduğu gibi hep aynıdır ve bellidir. O mezarların yanında duran genç asker, kardeşini kaybetmenin elem ve kederi içinde ona taziyede bulunmaktadır. O, onun kalbindeki yaşayan emelini söküp çıkarmıştır. Bütün hepsinin de bu hayattan tek bir emeli vardı, o da hürriyetten başka bir şey değildi.

Düşmanlar birbirini takibeden aynı zincirin halkaları gibi birbirine kenetlenmişken, o genç asker kılıcını çekip, öne doğru atıldığında, aradan fazla bir zaman geçmeden, bütün ümmet onun için bir asker oldu. Artık, onların önünde hiç kimse duramazdı.

Ey büyük Paşa! Sen, bu küçük askere bir bak, arşın yanında olduğunu hatırla. O asker, gerçek şerefın timsali olarak, dağlarda tek başına bir abide oldu.

Şunu asla unutma ki, harekete geçtiğin an milyonlarca kılıç emrinin altına girecek, sen sesini yükselttiğinde, onlar da yükseltecekler ve binlercesi hücumla geçecektir”

Enver Bey ve yanındaki yakın dostu Azmi Bey bu sözler dinlerken, oldukça derin düşüncelere dalmışlarken, hatip konuşmasına devam ediyordu:

“Ey, Osmanlının yenilikçi, reformcu kılıcı. Daha sana kardeşin Niyazi Beyden bahsetmedim. O, seninle birlikte ruhu coşturan ve tesir edici gücüyle, hayat yolunda ölüme karşı meydan okuyan mücahit ümmeti temsil etmektedir.

Bu hatırlatılanlara göz yaşı döktüğün kadar, acaba başka bir şeyde bu kadar göz yaşı dökmüş müydün? Şüphesiz ki sen, Niyazi Beyden hiç ayrılmadın. Çünkü, onun varlığı seninle, senin varoluşun da onun varlığı ile mevcuttu. Mu-

hakık ki yüce ruh [Allah], onları insan mukadderatının tamama ermesi için seçmiştir ve onlar, yeryüzünde hatıraları ile yaşarlar. Şüphesiz ki senin ruhun, insanlığın varoluşundan, şimdiye kadar Hakka ve hürriyete hizmet etmiş, dünyadaki bütün liderlerin ruhlarında dolışmaktadır. [Bu sebeble] yeryüzüne ancak, senin ayaklarınla ve kılıcının kabzası ile ayak basılır.

O [Enver Paşa] ki, hürriyet kelimesiyle, Enver isminin, eş anlamlı olduğunu bilenlerin ülkesi olan Suriye topraklarına geldi. Enver Paşa'nın gelişiyle ülkede büyük bir coşku ve sevinç oluştu.

Sen; Suriyelilerin savaşın çetinlikleri içinde çarpışıklarını gördüğünde, onların düşmanlarına karşı kazanacakları zafer ile yetinme. Bilakis, onların daha da yükselmelerini iste. Şunu çok iyi bil ki, bu şehir aynı zamanda, ıslahatlarında [reformlar] başarılı, kanun koyucu, savaşçı bir ruha sahip olan ve senin faziletlerinle donanmış Cemal' in de şehridir.

Ben, irtica hareketiyle ümmetin sarsıldığı, 31 Mart'ın ilk günlerinde Beyrut'ta bulunmaktaydım. İttihatçı kardeşlerimle beraber ilk intibalarım şu olmuştu: Halkın hürriyet emeli umutsuzluğa dönmeye başlamış, büyük bir ızdırab ve sıkıntı içinde, zulümden çığlıkları ta uzaktan duyuluyordu. İşte orada durdum.

Ey yüce lider! Sen git, Hak'kın melekleri seninledir. Bu insanlara yaklaş. Sen onlara hürriyetlerini verdin ve onlara yeni bir hayat sunacaksın. Çünkü onlar, bunu senden bekliyorlar. Gözlerini tekrar bu ümmet üzerine çevir, bu insanlar kaybettikleri evlatlarına, şehitlerine ağlıyorlar. Onların geçmişte yitirdikleri şehitler ve gazileri bulunmaktadır. Bu hüznü ve mahzun insanlara gülümse. Muhakkak ki onlar, senin yüzünün nurunu görebilmek için birbirleriyle yarışır-

lar. Suriye'nin önünü aç, vatan için akıttıkları kanlardan dolayı onlara üzülmeye. Kendini feda ettiğin bu uğurda onlar şüphesiz sana tabi olmaya hazırdırlar.

O meş'um harbin ateşini sen alevlendirmedeğin gibi, harbin çıkmasını da sen istemedin. Bu ümmeti şiddetli korkulara iten de sen değildin. Bilakis sen; kendi nefsinin ölümlere saldı. Bu, geçmişte kaybettiğimiz atalarımız, çocuklarımız ve ailelerimiz de aynı yolda idiler. Bütün bu olanlar pek tabii olarak, senin de ruhunu bunaltmaktadır. Elbette bizim büyüklerimizden hiç bir kimse buna razı olamaz ve en sonunda kendi kendime şöyle dedim: git, ya şehit ol, ya gazi.

İşte bu hâl ve durum bize bugün şunu gösteriyor ki, Allah'ın taktir ettiği o yoldan başka bir yol olmayacaktır. Ve, bu ortaya çıkan zorlu yolda, yeni bir medeniyetten başka gidilecek bir yer yoktur. Bu, öyle bir medeniyet ki; uzun zamandan beri insanlığı pençesinde tutan bu yalancı konumdan onları kurtaracak ve insanlık ruhunu yüceltecektir. İşte o zaman Ey paşa! senin emelin de küçük askerde olduğu gibi kuvvetli olsun. Nasıl ki sekiz yıldan beri yıldızın parladığı gibi, ilkelerine bağlılıkta kararlı kaldıysan, bu gün de dünyanın lideri olarak yıldızın parlayacaktır. Her kim Osmanlı ümmetine hürriyeti armağan etmişse [ve çok az yardıma rağmen], dünya milletlerinin hürriyet taşının altına elini koymada asla çekinmeyen O, bütün orduların komutanıdır. Onun sözü İstanbul sahillerinden, ta Fransuva Jozef ve Gayliyum'un [yer ismi] krallıklarına kadar duyulmaktadır”

Saat 11'de iki büyük Paşa demiryolları istasyonuna yö-neldiler. Trene bindiler ve etraflarına toplanmış insanlara veda ettiler. Daha sonra tren Yemen yönüne doğru hareket etti.

ENVER PAŞA, CEBEL-İ LÜBNAN'DA

[Zuhle şehri, Osmanlıların büyük lideri Enver Paşa şerefine, 15 Rebi'üs-sani, (20 Şubat, 1916) Pazar günü için büyük bir karşılama töreni hazırlamış bulunuyordu. Bu büyük karşılama töreni için zafer takları kurulmuş, bunların üzerine Osmanlı, Macar-Avusturya ve Alman bayrakları asılmıştı. Pek tabii olarak âdet üzere, mûsikiler icra edilecek, kasideler ve nutuklar okunacak, Zuhleliler ona sevgilerini en iyi biçimde ifade edebilmek için şiirler söyleyeceklerdi. Paşa'ya sunulan kasideler içinde, Halim Efendi ile, Yusuf Numan el-Beridi'nin kasideleri buna küçük bir misal teşkil etmektedir.

Bu tören hakkında, Zuhle'de yayımlanan "Muktebis" gazetesi muhabirlerinin verdiği haber şöyleydi:]

" Osmanlı devletinin büyük lideri Enver Paşa'yı karşılamak için Cebel-i Lübnan mutasarrıfı Ali Münif Bey yanında kerimeleri olduğu halde, Lübnan mızıka takımı, bir kısım askeri ve mülki erkânla, yabancı misyon şefleri, Doğu takvimine göre, 5 Şubat 1331 Cuma günü (Batı takvimine göre, 18 Şubat 1916) tarihinde Zuhle'ye geldiler. Bunları da-

ha sonra Suriye ve Beyrut vilayetlerinden gelen elçileri takibetti. Karşılama töreni o kadar güzel tertip edilmişti ki, bu bir karşılamadan ziyade, bir zafer havası taşımakta olup, dikilen yüksek direkler üzerine fener süslemeleriyle, Osmanlı ve müttefik devletlerin bayrakları asılmıştı.

Yapılan bu süslemeler, asılan fenerler ve bayraklar, evlerin çevrelerinden, minarelerin şerefelerine kadar şehrin her tarafını kuşatmış, Zuhle halkı yollara dökülmüş, atlı gösteriler yapıyorlardı. Sokaklarda askeri marşlar çalınıyor, erkek ve kız öğrenciler yolların kenarlarına inmiş, heyecanla, gelecek olan Enver Paşa'yı bekliyorlardı. Ön karşılama mahiyeti taşıyan bu hazırlıklar, 7 ve 20 Şubat Pazar günü öğleden önce saat 10:30'a kadar bu şekilde devam etti.

Gelmekte olan büyük lider Enver Paşa ve maiyetini sayıları onbeşi bulan bir araç konvoyu karşılamaya çıktığında, daha sonra bunlara katılanlarla oluşan konvoy, yol boyunca uzayarak, Kızılay Mansur hastanesi olarak bilinen yere kadar ulaşıyordu. Sürekli olarak çalınan askeri mızıkanın melodileri, evlerin bahçelerinden, Doğu Medresesi külliyesinin avlularına kadar ulaşıp yankılanıyordu. Karşılamaya hazırlanan Lübnan elçilerinin, Zuhle ve Bekaa idarecilerinin hepsinin gözleri yolda idi. Karşılama heyeti için yürüyüşe geçip, hastahanenin önünde toplanan Doğu Medresesiyle, diğer medreselerin kız ve erkek öğrencileri, ellerinde Osmanlı ve müttefik devletlerin bayrakları ile onları zafer işaretleri ile selamlıyorlardı.

Karşılama heyeti, Suriye'den gelen aziz misafirlerini karşılamada ve saygıda kusur etmemek, ihtiramda bulunmak için ağır adımlarla ve etrafa tebessümler yürüyorlardı. Misafirleri güler yüzlerle karşıladıklarında, şerefelerine iki kaside sundular. O kasidelerden ilki, Zuhle'nin ünlü şairlerinden Halim İbrahim Demmus Efendiye ait olup şöyle devam ediyordu:

**Zuhle şairlerinden
Halim İbrahim Demmus'un Kasidesi**

Müjdeler olsun size,
misafirlerin için tekbirler getir,
Ey Zuhle, şarkıların nakaratlarını tekrar et, söyle,
Bugün senin bayramındır ey gelin,
çünkü sen deniz aşırı-sın,
En güzel elbiseleri ve mücevherleri giy,
şahit ol, gecelere kadar,
Hoş gönüllü, bağışlayıcı büyük lider,
İşte, sana doğru gelmekte.
Ey büyük komutan, bize gelerek,
bu milleti tanıdın,
Bütün kahramanlar en önde,
aslanlar gibi etrafını kuşatmış,
Kahramanların göğsü gibi, senin de göğsün bezenmiş,
Gizli koruyucun, o nur-u cemalini hissettirdin
Enver Paşa'nın gelişinin bayramından ne dilersin?
Hatırla!
Daha önce senin vadinde bu isim kaç kere söylendi?
Öyle bir isim ki o,
Sanki mis kokusunun hissedildiği.
hafif bir esintiyle söylenir
Öyle bir isim ki o,
büyükler ona aşık,
İsminle çocukların kalbi titrer,
Öyle bir isim ki,
yıldızlara kadar uzar, yıldızların üstünde dolaşır.
Onun muhteşem haliyle,
aslanlar gibi gelişini hatırlıyor musun?
Dolunay gibi parlak ve keskin kılıcını çekerek;

- "Hürriyet muhakkak bizimdir "dedi

En zorlu yollarda yürüdü

ve en güzel şekilde muzaffer oldu

Başarıdan başarıya koşan,

Selam olsun bu ülkenin kahramanına

"Sözüne sadık ve kerim ol"

Şüphesiz bu söz, en büyük cihat sözüdür.

Asırların darbesi altında ölü ümmeti dirilttin

Onu Türk hamiyetiyle, öyle sarstın ve uyandırdın ki,

Artık hayatta asla yenilmez,

Kısacık bir zamanda,

Onu uyandırıp, yücelttin,

En yüksek rütbeye ulaştın

ve en önemli sîma oldun.

"Hilâl"ın düşmanını acı ve keder içinde bırakıp,

Dardanel'deki günleri onlara mahşer günü yaptın.

Onlar kaleye saldırdılar,

ama bilmedikleri bir şey vardı!

orası kartal yuvasıdır,

Akın akın kaleye saldırdıklarında,

surlardan kızıl kanlar akıyordu,

Osmanlının bütün yiğit gazileri hücumla geçmiş,

Atıkları bombalar kendi üzerlerine düşüyor,

Düşmanlar püskürtülmüş, ceylanlar gibi kaçıyor,

Bozguna uğrayıp, Boğazı terk ediyorlardı.

Osmanlı gazilerinin Allah'ü ekber

ve Lâ ilahe illallah nidaları yükselirken,

Torunlarına anlatacakları, yüce bir tarih bırakıyorlardı.

Ey büyüklerin seçilmişisi ! siz Enver Paşa,

zamanın ruhunu dirilttiniz,

Siz, zamanın karanlıklarını,

bizim için aydınlığa çevirdiniz,

Siz,

bizim hayatımıza inayet göstereceğinize söz verdiniz,
Biz, artık

en güzel beldede
ve en güzel zamanlarda yaşayacağız,
Ve, güzel kevserden, en güzel baldan tadacak,
ve en güzel nesillere sahip olacak,
Hilâlimiz olan Enver'in gölgesinde
yükseklere ulaşacağız.

Halim İbrahim Demmus Efendinin sunduğu bu kaside-
nin ardından, ikinci kasideyi de mutluluklarına vesile olan
ziyaret sebebiyle kurulan masada Yusuf Numan Beridi Efen-
di tarafından okundu. Kaside, Enver Paşa'ya kısa bir hoş
geldin faslından sonra, onun kahramanlıklarına ve Çanak-
kale savaşlarını dile getiriyordu.

Yusuf Numan Beridi'nin Kasidesi

Enver'in (Paşanın) gelişi ile Doğu iftihar etti,
Her kim onu görse aydınlanmakta
ve her kim yüz yüze gelse, mutlu olmakta.
Göğsünde yıldız, başındaki hilâlle,
O, yükseklerin emiri ve kahramanıdır,
Kim onun kadar fasih ve edebi konuşabilir?
O, ülkeleri zalimlerin zulmünden kurtarıp,
onlara hürriyet verir.
Kabre girene kadar umut veren de O'dur.
Ne kadar güzeldir senin liderliğin,
Sende bütün önderlik, kuvvet ve samimiyet sıfatları
Sen, ferd olarak yüceleştin, hep yukardasın,
Şeref ve haysiyetli liderliğinle sen teksin,

Sen; her an bizim aklımızdasın,
Sen; gözlerden ırakta idin,
bize mesafeler engel oldu.

Sen koca bir yürekle muhteşem bir insansın,
Eşsiz cesaretinden, aslan bile korkar senden,
Hikmetin, sabırlı ve adaletinle,
Sınırsız sıfatların vafedilemez.
Sen, basiretinle kimsenin göremediğini görürsün.
Sen, sayılamayacak kadar vasıfınla,
Paşam,

Orduların önünde duruşun ne güzeldir,
Kılıcını çekmiş, kolunu ileriye uzatırken,
Etrafını aslan gibi cengaverler sarmış
Onlar bir emirinle, düşmana yıldırım gibi saldırır
Böylesi büyük bir çarpışmada
Aralarına dalsan, mermiler yağdırırsın.
Başının üzerindeki bayrağı rüzgâr dalgalandırır,
Onda zafer yıldızları parlar
ve öylece dalgalanır o bayrak,
Savaş, çarpışırken güzeldir zira,
Ama ondan döndüğünde, soğuk görünür.

Avrupa krallarının çıkardığı harp helâk edici
Artık, ne komşu komşunun hakkına,
Ne de aralarında ki hukuka riayet edilirken,
Düşman Dardanele saldırdı,
ama onlar bilmiyorlardı ki,
Dardanel onlara mezar olacak,
Yükselttikleri dev binalar da
onları ölümden kurtaramayıp,
Ki sonuçta o medeniyetleri de yerle bir olacak,

Topçuların ateşledikleri her bir top,
Onların tanklarını parçalayıp,
her topun vuruşuyla şimşekler çakacak.
Düşmanlar gücünü, ordusunu kaybedip,
Bu onlara büyük bir ders olacak.

Kurtulmak için Sedd'ül Bahir'e yönelip,
Geriye döndüklerinde gördükleriye,
Arkalarında bıraktıkları cesetlerden bir duvar olacak.
Ordumuzun gücü dünyayı dehşete düşürüp,
Kâinatın dilinde methiniz yapılmaya başlandı,
Şunu bil ki; ordunun saygıdeğer oluşu,
Onun başındaki komutanların kâbiliyetindendir,
İşte bütün hamdlar sonunda ona döner.

Ey! Hamdedilenlerin, yücelerin baş tacı Enver Paşa,
Senin liderliğin sana iftiharın için yeter de artar,
O yüksek makamından bizim için buyurdun,
Yeşil vadimize ayak bastın ve bizi kutlu kıldın.
Ne zaman ki vadimize geldin, suları bir hoş aktı,
Kuşlar en güzel nağmeleriyle sana hoş geldin dedi,
Bayrakları dalgalanırken görmek seni şaşırtmasın,
Her ihlâşlı tertemiz yürekte bir bayrak dalgalanır.

Ey Zuhle şehri, bugün büyük bir iftihar kazandın,
Şerefli bir liderlerin teşrifiyle kuşatıldın,
Enver Paşa! bizim vatanımızı aziz kıldın,
Yaptığın sohbetlerle bizi şereflendirdin.
Cemal'in, cemalini de unutmuyoruz,
Suriye'nin nidasından ellerin mi doldu?
Onun avucunda ve adaletinde de bir gül vardır,
Onun etrafında dinin iftiharı için heyacanlan,

Onunla karşılaşmak
mis gibi bir kokuyla karşılaşmak gibidir.
Başları yüksekte liderlerin,
onlar birbirleriyle buluşur,
Burada onları bir araya toplayan
inci gibi bir meclis var.
Kelâmıma bir dua ile son verirken,
Arşın sultanı seni sağlık ve sıhhatle korusun!
Onun ardından gelen sultanlardan korunsun!
İşte benim gönlümden geçenler
ve hislerim bunlardır.

Bu kasidenin okunmasının ardından, Şafak Kızları Cemiyeti (Ortodoks) Enver Paşa ve misafirlerinin yanına girerek, atlas üzerine, güzel nakışlarla işlenmiş ve üzerinde “Osmanlı fatihi Enver Paşa’ya” ibaresi yazılı bir yastık hediye ederek, aralarından bayan Linda Halil el-Hac Şahin Arapça beyitlerden oluşan bir şiir okudu. Onun ardından, bu defa Linda’nın kız kardeşi ve cemiyet başkanı olan bayan Zili’de Fransızca olarak “hoş geldiniz” konuşması yaptı. Bunun üzerine Enver Paşa, Şafak Kızları Cemiyetine 15 lira bağışta bulundu.

Sırada bekleyen her medrese temsilcisinin bulunduğu yedişer kişiden oluşan üç medresenin öğrenci heyeti Enver Paşa'nın huzuruna girdiler. Bunlardan, Doğu Medreselerinin üst sınıflarından bir grup öğrenci, Türkçe bir nutukla, bunlar arasından bulunan Corc eş-Şevir Efendi tiz bir sesle şiir okudu. Bunun üzerine Cemal Paşa, Corc Efendinin Doğu Medresesinde derslerini bitirmesiyle, İstanbul'a gitmesini gerekli görürken, Enver Paşa onun Avrupa'da bir üniversiteye devam etmesini buyurdu.

Misafirler, yemeklerini yerken, Corc Efendi ince sesiyle onlara şiirler okuyor, icra edilen musikinin nağmeleri kulakları dolduruyordu. Yine bu esnada Lübnan İdare meclis

azalarından İbrahim el-Esved'de Lübnan aksanıyla misafirlerinin teşrifini kutlamak amacıyla bir kaside okudu. Orada bulunanların çoğunun niyetinde birer kaside okumak veya bir konuşma yapmak vardı fakat, konumlarının verdiği ağır mesuliyet hissinden dolayı bunu yapmaktan çekindiler. Nitekim, aşağıda bazı örneklerini verip, isimlerinden bahsedeceğimiz bazı kişiler bu tür kaside okumaya ve konuşma yapmaya misâl teşkil ederler.

Bu kişiler arasında, Zuhle Adalet Müdde-î Umumi (Savcılık) makamı vekili Süleyman Efendinin sunduğu kaside, Doğu Fakültesi profesörlerinden İlyas Efendinin konuşması, Fevzi Efendinin kasidesi, Zuhle Devlet medresesi hocalarından Necip Efendinin kasidesi, Vedî Efendinin kasidesi (Doğu Fakültesi öğrencilerinden), Fuat Efendinin bunlardan bazılarıdır.

Enver Paşa ve maiyetindekiler kendilerine karşı gösterilen bu olağanüstü ilgi ve alâkayla, şereflerine verilen kutlamalara hayran kalmışlar, memnuniyetleri yüzlerindeki tebessümlerden anlaşılıyordu. Öğle vaktini bir buçuk saat geçce oradan ayrılırken Enver Paşa, yanındakilere Zuhle'nin fakir fukarasına dağıtılmak üzere iki kamyon buğday ile, iki yüz lira nakit (para) dağıtılmasını emir buyurdular. Allah onların gücüne güç katsın.

Enver Paşa, 7 Mart, Salı günü Bağlebekke yoluyla Dimeşk'den dönüşünde insanlar yine yollara dökülmüştü. Bağlebekke yolunda ilerlerken karşılama komitelerini kabul etmiş, üç büyük okulun erkek ve kız öğrencileri, idari ve askeri erkânla bütün ahali bu karşılamaya çıkmıştı. Gerçekten de bakıldığında, gelen bu büyük zatın karşılanması (Allah onun metanetini artırsın), hakikaten herkesi kışkıandıracak cinstendi. Bu yapılanların hepsi Devlet-î Aliyyenin büyük komutanı içindi.

Bu şa'salı karşılama törenlerini Lübnan resmî gazetesi okurlarına şöyle aktarıyordu:

“Enver'in [Paşa] bu bölgeye gelişinin müjdesi, Lübnan'da halkın kalbinin ona meyletmesine sebep oldu. Bu öylesine bir meyletmeydiki, âdeta dağlar bile sevinçle yerinden yürüyüp, büyük Osmanlı komutanına “hoş geldiniz” dediler.

Haftanın Pazar ve Pazartesi günleri bütün şehir bir balo, Lübnan dağı, büyük komutan ve yüce Harbiye Nazırı Enver Paşa ile, 4. Ordu Komutanı ve Bahriye Nazırı Cemal Paşa ve yanlarında bulunan devlet erkânının gelişiyle şereflendi. Lübnan tarihinde bu ve benzeri karşılama törenlerinin eşi ve benzerine az rastlanmakla, bu günün önemi büyüktür. Bu karşılama merâsiminde bütün Nahiye müdürleri, Belediye meclis azaları, köy heyetleri ve şeyhler, Osmanlı piyade ordusu ve süvari birlikleri saflar halinde karşılama töreninde saygı göstermek ve muhterem zevata ihtiram duruşunda bulunmakla, Lübnan mızıkâ takımı çaldığı marşlarla, merasime ayrı bir renk katmışlardır. Herkes onu [Enver Paşayı] karşılamak ve onu görmek için adeta birbirleriyle yarışlıyordu.

Bilindiği gibi Enver ve Cemal Paşa, Pazar günü öğleden sonra saat dörtte Zuhle'den bir araba ile şehrimize teşrif etmişler, onları, beraberlerinde yer alan refakatçileri taşıyan diğer araçlar takip etmiştir.

Misafirleri karşılamak ve onlara izzet, ikramda bulunmak için içlerinde eşrafın bulunduğu çadırlar kurulmuş, sayılamayacak kadar olağanüstü bir ahali de onlara katılmıştır. Enver Paşa ve Cemal Paşa zaman zaman kalabalık halk yığınlarının yanında durarak onların gönlünü alıp, onları selamlamışlardır. O günün gecesinde civar köy ve şehirler büyük aydınlatmalar, ışıklı fenerlerle gerçekten göz alıcı bir havaya bürünmüştür.

Bunun ardından, Beyrut'a doğru yollarına devam eden misafirler, Pazartesi günü öğleden sonra saat bir sularında Beyrut'a vasil [varmışlar] olmuşlardır. Beyrut'ta da olağanüstü bir şekilde karşılanan misafirleri, Lübnan hükümeti yüz kişiden oluşan bir komite ile karşılamıştır. Komitede, Havran temsilcisi muhterem Emir Şekip Arslan bey "hoş geldiniz" hitabında bulunmuş, saat üç sularında yapılan tazim ve teşrifatta Lübnan halkına bu büyük kahramandan [Enver Paşa] bahsedilmiş, kendilerine Lübnan'ın ileri gelenleri takdim edilmiş ve bunların içinde yer alan Şibli Bey, şu nutku vermiştir:

Şibli Bey'in Nutku

Ey tarihte ilklere hayat veren Edirne fatihi ve Osmanlı ordusunun büyük komutanı! bu vatana hoş geldin. Bu vatanın insanları, seni en içten duygularla saygı ve sevgiyle selâmlarken, senin gelişini bir zafer sevinciyle kutlamaktalar. Trablusgarp'ta [Libya] büyük Osmanlının azim ve azametini temsil eden ey büyük zat, bu beldelerin insanlarının sana karşı besledikleri engin his ve muhabbetle seni bağırlarına basmaktalar. Sen, yüce Osmanlı arşının [memleket] sahibi ve komutanısın.

Sen, muhteşem atılğanlığın, kılıcının keskinliği ve kudretli ordularınla düşmanların korkulu rüyası oldun. Onları Ege denizinin karanlık sularına gömerek, Dardanel'e bir daha dönmemesine sürgün ettin. Bu belde halkı senin önünde saygıyla eğilmektedir.

Sen, Osmanlı başkentinin önünde, yüce hilâfetin istikrarı, fetihten fetihe koşan fatihler fatihi, Osmanlı Âliyyesi'nin medarı iftiharısın. Savaş meydanlarının cesarette sembolü, düşünce dünyasında batının ve doğunun fikir önderi

oldun. Dünyada şu artık anlaşılmıştır ki, sen kendini kılıçların gölgesi ve top gülleleri altında ispat ettin.

O savaş meydanı ki [Çanakkale] orası gerçekten tehlikeli ve korkutucu tehditlerle doluyken, Osmanlı mücahitleriyle ve başlarındaki komutanlarının önünde ölüm kol geziyordu. Ama onların damarlarında dolaşan kan, daha önceki gazi ve mücahit atalarının damarlarında dolaşan kan ile aynı kandı.

Orada [Çanakkale] dünyada bir benzerine az rastlanan korkunç ve o kadar da cesur çarpışmalar oluyordu. Bu çarpışmalara Osmanlı hanedanından katılan kişiler örnek olarak gösterilebilir. Onlar öyle mücahitlerdir ki, 1414 kişilik bir askeri kuvvetle, karşılarında 14000 kişilik, mükemmel donanımlı bir düşman gücüyle çarpışmışlardır. Bu mübarek insanlar kendilerine yardım gelene kadar tam üç gün boyunca aç susuz büyük bir müdafa örneği göstermişlerdir.

Düşman, her türlü silâh ve cephaneyle mücehhez, tam teşkilatlı piyade, süvari ve mekanize ordularla hazırlanarak, hilâfete son vermek, saltanatın başkentini işgal ve [Osmanlı] atalarının topraklarına istilâ ederek sahip olmak istiyordu.

Onların bu niyetleri üzerine bir şeref ve adâlet timsali olan olan büyük şahsiyet onlara şöyle seslenmiştir:

“ Siz, ey bize iftira edenler! sizin Te'miz'in (Yer ismi) Siin (Yer ismi), Danuub (Yer ismi), halkımı keder ve üzüntüye boğacağınızı aklımıza getirmedik. Böylesi bir cezayı hak edecek herhangi bir günah işlemediğimiz gibi, sizlerin ülkesine de kötülük etmedik. Size ne oldu ki bizim üzerimizden şerrinizi ve azgın iştahınızı çekmiyorsunuz. Kötülükler için kurduğunuz tuzaklarla, Balkanlarda ve Trablusgarp'ta döküğünüz kan yetmedi mi?

Siz, her zaman sözde hürriyet isteyen ve arayan her halka yardım edeceğinizi, medeniyet götüreceğinizi iddia etti-

niz ama, bugüne kadar biz bu yolda yapılan her hangi bir iş göremedik. Aksine, Allah korusun önümüzdeki 20. yüzyıla karanlıkların hakim olduğunu ve her şeyin daha da kaosa doğru sürüklendiğini görmekteyiz.

Bu yolda bize yardım etmekten vazgeçip, bizi kendi kendimizle başbaşa bırakınız. Yegâne gayesi barışı tesis etmek yolunda çalışan Türkiye'nin hürriyetçilerine yaptıklarınız artık yeter. O hürriyetperverlerdir ki, fesada ve bozguna uğramış ülkelerini ıslaha çalışmaktadırlar.

[Siz, buna rağmen, gözlerinizi bize diktiniz] Fakat, Dardanel'deki [Çanakkale] çocuk sabırla olacağını bekliyordu. Ve, onun vereceği cevap ise topun ağzında bulunuyordu. Bu hususta aç gözlü ve zalim düşman ise şöyle diyordu: Böyle olmasını Rus Efendimiz istiyor!

Oysa siz ey gözü dönmüş asiler, sizin Dardanel'den [Çanakkale'den] alabileceğiniz şey, efendinizin Galiçya'da Kurbat'ta ve Kafkasya'da aldığı kadar olacaktır. Orada başınıza almış olduğunuz belâyı, misliyle Çanakkale'de de bulacaksınız.

Nitekim öyle olduğunu Osmanlı istihkâmlarından toplar gürlemeye başladığında anlayacaklardır. Karanlık bir kuyunun ağzını andıran topların cesameti yanında, Osmanlı milletin torunları birbirlerine kenetlenmiş bir duvarın tuğlaları gibi birbirine dayanarak, yan yana dizilmişlerdi. Alınları ak ve kalpleri cesaretle dolu bu mücahitler, zorluk ve sıkıntılara rağmen ayaklarını cesaretle yere basarak, Devlet-î Aliyyenin şeref ve cesaret timsali olan kutsal sancağa bakarak şöyle dedi: Ey şanlı sancak! Biz ancak, senin için varız. Ya senin gölgende yüzünün suyu hürmetine yaşar, veya hut senin yüzünün suyu hürmetine uğrunda ölürüz.

Şibli bey, yukarıdaki nutkuna, aşağıda zikredilen kısa bir kasideyle birlikte, vatan, ordu ve halife için yaptığı samimi ve güzel bir dua ile tamamladı.

O kendi kendine söylenirken,
düşmanla harp kızışıyordu,
Sana ne oluyor da gözetmiyorsun?
Bir gün daha fazla yaşamak için,
seni dinlemeyen ecelden sorsan bile
Sabret, ölüme sabret,
çünkü, hayatı uzatmak elde değildir.

Türk'ün aslanları

deniz dalgaları gibi aç gözlüleri kovmak için
Allah'a yemin olsun ki daha savaş başlamadan,
Kınanan ve kötü tamahı def etmek için,
ve intikam almak için hazırlandılar.

Bilsin ki, o zulmeden milletler,
Şimdi kendilerinin yok olacağı zamandır.
Dardanel önünde onların nüfuzları azdı
Ve orada

hiç akıllarına gelmeyi ve düşünmediklerini gördüler
Kalelerin ateşiyle isabet alıp,
Görüşlerinde zayıfladılar ve başaramadılar.
Kaçmak için sözleştiler ama, korktular
Ruslar da çekileceklerdi eğer, kaçsalar.
Rusya'nın askeri Galiçya'da zayıflamış ve kırılmış
Onun için Sofya'da düştü ve Ruslar defoldular,
Kral Kayser de kaçtı.

Onların Kafkas'ta toplanmaları nadir olan bir şeydi
Aynı kartalın kurbanına saldırması gibiydi.
Kılıç Muhammed'in kılıcı,
Ne Kisra onu alabildi
ne de kral Kayser ona yetişebilirdi.
Kalenin etrafında siperlere çekilip, gizlendiler,

Tekrar ayrılıp ve oradan dağıldılar,
Gelibolu'da sabaha kadar gecelediler,
Deniz onlara yakındı ve tertemiz kılınmıştı.

.....
Bizim aslanlarımızın Mısır'a saldırdığı iddiasını
düşmanlara kim söyledi?
Orayı yakıp yıkıyorlar ve insanları öldürüyorlar
Ve Nil nehrine savaş gemileri girdi
ve Fatihlerin önüne Kevser açıldı
Musa'nın çölü kanayan suya döndü,
şimdi askerler onunla sulanıyor
Sebe' kuyusunda sanki demir yürüyor,
Sanki onun satırlarında zafer yazılıyordu.
Haydin Mısır'a gidelim,
çünkü oranın toprağı altın ve Nil vadisi yemyeşildir
Şam ve Mısır,
ikisi bir el gibi kardeşler,
Bu iki kardeşi, hilâl Enver birbiriyle buluşturdu,
Şüphesiz ki biz, Hak'tan korkarız
ama keskin ve uzun kılıcımızla
Rabbimiz zaferimize kefidir
İşte; burada Cemal'in,
orada da Enver'in keskin kılıcı parlıyor
Anadolu da bu iki kılıç şahlanıp, yücelmekte,
İşte, bu şahlanan meşhur kılıç şimdi Şam'dadır.

**Lübnan Şairlerinde
Emin Nasıreddin Bey'in Kasidesi**

Zamanla kaybolan, bir gün de gurur duyar,
İnsanlar arasında güzelliği ve ayrıcalığı ile parlıyor,
Arkasından tarihçiler yürümekte,
yüzlerinde eski kahramanlıkları okunuyor,
Komutanın ellerinde beyazlıklar parlamakta,
şimşek tozu içinde görünüp, kayboluyor,
Kahramanlar birbirlerini takip etmekte,
Kızıl sancak onların üstünde dalgalanıyor
Hilâfetin kılıcı Enver görülünce,
alkışlar arasında bütün ülke seslenerek,
O büyük liderdir,
Tarih böyle şerefli kılıçlarla yazılır,
diye haykırıyor.
O gerçekten himmet sahibidir,
Onun önünde büyükler boyun eğmekteler.
Azminin aydınlığı ile zaman etkilenerek,
Yaptıkları sonsuza kadar var olacaktır.
Hafif bir bakışında çok manalar gizlidir,
Muammaların sırrı onda açığa çıkar,
Ondaki cesamet ve cesarete,
Ne kükreyen aslan dayanır,
ne de normal bir âdem bakabilir.
O öyle yakışıklıdır ki, doğan gün bile onu kıskanır,
Bir bulut gibidir, etrafındakileri gölgelendirir,
Bir an heyecanlansa yağmur bulutları ondan utanır

Allah'ıma! [Enver] kılıcını kınından çektiği zaman,
Askerler etrafında toz bulutu gibi dalgalanır,

İki ordu karşı karşıya geldiği zaman,
İşte o an, ölüm canları ruhları alıp gider.
Bu savaşın komutanı bir misafir olarak karşılanır,
İşte, bu misafir ki, yarınlara rehberlik edecek.

Onun himayesinde gönüller sevgiyle yaşar,
Bu sevgi hilâfetin arşı üzerinedir.
Kaybolan yasalarla, düzeni tekrar kuran,
Şüphesiz, ancak büyüklerin elinde çözülür.

Sen, İslâm'ın geçmiş zamanını yenileştirip,
Ordu şerefini seninle kazanıp, muzaffer oldu,
Kılıçlardaki parlaklığı azminle yüceltip,
Elbiselerin düşmanların kanı ile boyandı.
Sen, her savaşta en önde
Kurulu bir saat gibi, dur durak bilmiyordun,
Dardanel'in yeşilliğini düşmanların leşleri ile boyadın.
Kartallar onların etlerini parçalarken,
Korkudan öleceklerini sanıp,
diğer kalanlar da kaçtılar,
Osmanlı kılıçları başları üzerinde parlarken,
Ölüm, o kılıçların keskinliğinde resmedilmişti,
Yaptığın kahramanlıktan, Halife senden razı,
Koruyucu Allah
ve tertemiz nebisi de senden razı oldu.

Bu orduyu yüceltmek için sen hep sağ ol,
Hükümdarın tahtını sakınılan her şeyden koru,
Cemal ki, senin en hayırlı yardımcındır
Hatırlayanlar için büyük geçmişi olan,
O büyük bir lider, liderliği hakkını verdi.
Senin komutanlığınla, iftihar edilip, gurur duyulur,

Askerler kılıçlarını çekip hücum edince,
Canlar uçmaya başlar ve meydan kan gölüne döner,
Sende öyle yiğitler var ki,
her yerde onların kahramanlıkları konuşulur,

Sen gelmekle burasını yücelttin,
Dayanılmaz korkulardan onları korudun,
Büyük bir millet olduğumuzu seninle idrak ettik.
Bunun için kendimizi hilâfet için feda ederiz,
Keskin kılıçları düşmanın yüzüne çekeriz,
Onlar bu yolda kendilerini feda ederken,
Sen, bizim selamımızı arşa ulaştır,
Bu, öyle bir arş ki,
dünya değişir ama, o asla değişmez.
O arş ki, ufukta ışık saçar,
Kader zail olmadı, onun umutsuzluğundan korkarlar,
Allah onun devletini izzetli kılıp, yardım eder.

Zuhla'nın Edip ve Hukukçularından Süleyman Musabu Efendinin Kasidesi

Güzeliğin sultanısın, sende hayallere daldım,
Seni methetmekten aciz kalırsam beni mazur gör,
Nefsim sana aşık oldu ey güzel,
Çünkü, sen o güzelliğinin vasfı ile emin oldun,
Her büyüğün sultanı sen değil miydin?
Bütün gazanferlerin Rabbi hakkı için
senin yüceliğine vuruldum.
Senin kahramanlığın önünde huşu içinde durduğumda,
Seni övmekten geri kalıp, bunu gizlemedim,
Eğer sana karşı istemeden bir ayıbımız olursa,

Sakin,

sen bunlar mağrurlardır deme.

Ama o; Reşat'a kulluk eden bir kişi buldu,

O, Enver'in güzelliğine kapılmış ve kul olmuştu,

O, bütün liderleri gördü,

Onların geciken asırlardan

hiç bir sır gizlemediğini bilirsin,

Sende var olan hakimiyet eskisini yok ederek,

Onun yerini alacak ve yepyeni bir gelecek vaat edecek.

Avrupalılar her zaman bizi,

Müşteri elinde sahip olduğu malları gibi düşündüler,

Bunun içinde her hileli yolu deneyip,

Bize hep eskimiş şeyleri getirdiler,

Hatta, hiç umulmadık anda,

denizin dibini gösterip, harp ilan ettiler.

Gururla bütün güçleriyle saldırıp,

Bu yolda görülmedik emeller peşine düştüler.

Büyük bir ordu ve savaş gemileri

Dardanel'e geldiklerinde,

Büyük ganimetlere sahip olacaklarını hesap ederken,

Bunun bedelinin ne olacağının farkında değillerdi.

Her zamanki gibi aynı şeylere aç gözlülükle saldırırken,

Her seferinde

yok olmaktan başka bir şey kazanamadılar.

Tekbirlerle

askerler galeyana geldiklerini gördüklerinde,

Fransız işgalcilerini artık ölüm bekliyordu,

Te'miz aşireti;

kılıçlarımızın, onları nasıl biçtiğini gördüler.

Aslanların uykusu onları aldatıp, öne atıldılar,

Geldiklerinde, geçen asırların tarihinden bîhaberdiler,

Osmanlı aslanının ne olduğunu,
düşmanlara saldırınca, görecekler,
Düşmanları tekbir nidalarıyla öldüreceklerdi.
Geçmiş asırların savaşanların hatırlayıp,
yürüdüklerinde,
Dünyaya, zalimlerin cezasını bulacağını haykırdılar.

Ey! Sedd'ül Bahr, ebedi kal ve daim ol,
Düşmanlarına da iyi bir hatıra olarak kal.

Şüphesiz ki vatan,
halkı için bir hak, bu hak keskin kılıçlarla korunur.
Ey güzel !Hakkınla Mısır'ı himaye etmeye hazır ol.
Hilâl misali Enver, onları kurtar ve mutlu et.
O, Mısır'dan ayrıldığı için devamlı gözü yaşlıdır,
Ellerinle hasret göz yaşlarını sil.
Liderlerin lideri ve hilâfetin izzetli kahramanı
ey Enver!

Zamanın en büyük gücünü hazırla,
Öyle bir ordu olsun ki, vatani işgalcilerden temizlerken
Onunla, düşmanlara Enver vuruşu ile vur,
Ki kendinden emin olan şair şöyle desin,
Ey gönül! İşte şimdi hedefine ulaştın,
sana müjdelersun.

Zuhle Şairlerinden
Fevzi İsa Ma'luf Efendinin Kasidesi

Fazilet;
 senin faziletin,
Düzen;
 benim düzenim,
İspat;
 senin ispatın,
Söz de,
 benim sözümdür,
Senin yaptıkların niçin akılları şaşırtıp,
 kalemlerin gücünü tutmakta?
Biraz bana ilminden hibe et,
 bende ilim sahibi olayım,
Ve sihir kavlimdir ve harikalığı da nizamımdır.
Onun ordusu yürüdüğünde,
 Şam toprakları titremekte.

Ey o kimse ki, alimlerin önderliğinde yücelen,
Sen o gün ayaklar üzerinde değil,
 gözler üzerinde yürüyeceksin,
Sen öyle bir şahsiyetsin ki,
 Yaradan, sana güvercinin lütfunu,
 kükreyen aslanların gücünü verdi.

Allah için
 zalimlerin zulmüne dur demeye niyet ettiğinde,
Onlara [düşmanlara] barışla yaklaştın
 barış ret edilince,

Onlara kılıçla cevap vermek zorunda kaldın.
Bir yerden, diğerine koşarak,
Hür olanlardan aslan yürekliyi topladın,
Bütün ülkelere kardeşlik bayraklarını açıp,
İnsanları coşkuyla karşıladın.

Düşmanlar bütün güçleriyle Çanakkaleye yığıldığında,
Allah için sen vardın,
Onlar Dardanel'i fethetme hayalini kuruyorlardı
her rüyaya güvenen savaşı kazanabilir mi sandın?
Kaçarken, gemileri sağa sola çarpmakta,
Bilmiyorlar ki bu aslanlar;
etraflarını kuşatarak,
atlısını, yayasını ele geçirerek,
Onları cehennemin ateşi ile yaktın

Gönlümüzdeki sevgin öyle yüce ki,
Bu sevgi ebediyyen torunlarımıza baki kalacak.
Bu sevgi ve saygı bedenimiz ve sadakatla
şanı yüce Osmanlının gittiği yere kadar ulaşacaktır.
Ey! kalpler;
onu aç ve içini oku,
bu sözleri ne kalemler, ne de mürekkepler yazmıştır.
Bu sözleri, diller en güzel nağmelerle seslendirecek,
Ve,

“Yaşasın Türkiye, yaşasın hilâl,
asırların dolunayı ve bayrakların süsü” diyecek.

Düşmanların hedefi onu yok etmektir, ama yapamadılar,
Şüphesiz ki aslanlar onu kılıçlarıyla himaye ettiler.

Memleketlerin sultanı Muhammed çok yaşasın,
O ki hayırlıların en hayırlısı, Sultanların Sultanıdır.
Öyle bir sultan ki, onun zamanında günler aydınlanıp,
Gelen günler bile, o günlerle iftihar etti.

Yaşasın Enver Paşa!
O, harpte kılıcı ile şeksiz şüphesiz bir cengaver idi,
Yaşasın dinin ve dünyanın güzeli,
Senin eserlerin ve makamın cihana yayıldı.
Hilâlin gölgesinde onun askerleri sağolsun,
Onlarla Türkiye ve İslâm hep daim olsun.

Büyük Suriye Misafirinin Methinde Lübnan Şairlerinden Vedit Haddad Efendinin Kasidesi

Ey Osmanlı milleti Birlik Ol!

Ey Osmanlı aşiretinin milleti, intisap et,
İzzet ve şerefinden, sana saygı gösterip,
önünde eğilirler,
İnsanlar, senin şeref ve haysiyetine hayran,
Öyle bir şeref ki, tarih ve kitaplarda onu bâkî kalmış,
O, Osmanlının zamanından beri kılıçların efendisidir,
Yüce gayeye ancak senin rütbenle ulaşılır,
Fetih gününde senin aydınlığın yücelir,
Bütün zorluklar sana boyun eğer,
Yüce gayeye ulaşmak, ancak seninle kolay olur.

Muhammed ki,
dünyanın en büyük lideridir,
Hizmetine onun bütün kılıçlar koşar,
Sen makamınla "Yavuz"a katılıp, yücelikte ziyadeleştin,

Ne zaman ki Türkler ve Araplar birleşti,
İşte o zaman Hilâfet canlandı, vahdet gerçek,
Allah yolunda, savaşanlar ismiyle söylenir oldu.
“Süleyman” geldiği zaman, onunla feyz alıp,
Hukuk ve edebiyatta aydınlık meşalesi oldun.
Şüphesiz ki sen, toplumun cahilliğine rağmen,
Zamanın liderlerini ortaya çıkaransın,
şayet sen olmasaydın tereddütte kalacaklardı,
Sizler, ilk atalarınızla iftihar ediyor ve yarışıyorsunuz,
Yarıшта, senin için talim edilecek ve öğrenilecekler var,
Gazi Enver’in misali gibidir ve etrafı kalabalıktır,
Senin etrafını musibet ve felaketler kuşatmış,
O kimse ki, onun hamasetinde güzele benzer,
Bir fert olarak korkmadan ileri atılır,
ve onu bileğinin gücü ile yok eder.
O bundan asla yorulmaz ve azmi hiç tükenmez.

İlkelerinle ayrıcalıklı oldun, ey Enver,
Şan ve şerefle tarihte eşin benzerin yoktur,
Sen; bizim milletimizin şerefini dünyaya duyurdun.

Senin aydınlığında yıldızlar bile sönük kalır,
Sen ki Enver, hürriyetçileri surlarına sevkedensin,
Ve Enver dönerken, dünya tekbir getirirken,
Hamd tekbirleri ile onun kalbi sevinçten hüzünle dolar.

Dardanel’in hayalini demir gibi kavramıştık,
Dalgalar işte o şekil yükselmekte,
Denizin dalgaları Boğazda alevlenmiş,
Onunla ölüme koşuyorlardı.
Onlar, aslanın inine hadlerini bilmeden girmiş,
Bizi zelil kılmak için çarpıyorlardı.

Fakat, onlar sabrettiler ve korkularını yendiler,
Ve, bu mübarek aslanlar öfkeyle titrediler,
Onlar Osmanlının büyük aslanlarıydı.
Yücelerin yücesinde hesap son bulur,
Onları Enver Paşa kuvvetlendirip, zafer onların olur.
Nasıl giderlerse gitsinler,
Savaş gemileri aşağılanmış olarak dönerken,
ölüm düşmanı yok eder,
Korku ve kaçış onlar için kurtuluş olur.
Düşmanlardan birisi, onlar için basit bir ordudur dedi,
Ama görüldü ki, sözlerinde yalancı çıktılar
Allahü Ekber!

Biz savaşırız ve onlar bize boyun eğecekler,
Yürekleri demirdendir
savaşa ecrimizi Allah'tan umarız,
Kötülükleri kapatır, ne korku olur, ne de şüphe,
Bizim için barış en yüce taleptir,
Bizim için vefa ve anlaşmaya sadakat vardır,
Sadakat ve doğruluk bizim dostumuzdur,
Yarın barış bize mutlaka dönecektir ve o izzetlidir,
Onda asıl ulaşılan saadet ve emniyetin kendisidir,
Hepsi ile dünya üzerine iftihar ederler,
Ey Osmanlı oğullarının milleti, intisap et ve hatırla.

Osmanlı milletinin kahraman evladı Enver Paşa, Lübnan'dan sahildeki Hazimiye'ye vardığında, sahil halkı büyük bir kalabalık oluşturmuş, saygıyla onu karşılamak için bekliyorlardı. Gelir gelmez, ona ve yanında yeralan refakatçileri için güzel içeceklerle süslenmiş bir ziyafet sofrası hazırlamışlardı. Sofrada göze ve damağa hoş gelen envayi türlü şeyler bulunuyordu. Bu büyük kahramanın aracı beklenen vakitte Beyrut'a doğru yönelerek oradan geçti. O'nu ilk ola-

rak, Beyrut'un tanınmış büyük şahsiyetlerinden Hatip Selim Bey (Eyüp Sabit) karşılamış ve ona; hoş geldiniz dedikten sonra "Sizi görebilmek için iki bin kişilik büyük bir kalabalık sizleri beklemektedir" haberini vermiştir.

Elbette halk, onun o yiğit ve aydınlık simasıyla, ebeveyninden gelen güzel huyunu görmekten mahrum kalmalıydılar. Allah onun güzelliğini ve mutluluğunu daim kılsın. Enver Paşa, kendisini görmek için toplanan insanların gönüllerini almak için, adet olduğu üzere kendisi için hazırlanmış tatlılardan birkaç lokma aldı. Orada toplanan insanların gönlünü hoş tutmak için böyle bir alçak gönüllülüğü elbette onlardan esirgeyemezdi.

O, BEYRUT'TA*

Beyrut'ta bir Pazar sabahı, çiçekli bahçelerden güzel kokular yükseliyor, hükümet binalarına, resmi dairelere, evlere, mahzenlere ve her tarafa muzaffer Osmanlı sancakları asılmış, erkekli, kıslı medrese öğrencileri bando ve mızıkla eşliğinde hazır bekliyorlardı. Bu yarı resmi merasime bunlardan başka, erkeklerle birlikte tebessüm ve sevinçleriyle eşlik etmede kadınlar da kucaklarında bebekleriyle katılmışlardı.

Bu büyük merasimi tertip edenler, görenleri mutlu edecek ve Osmanlıların manevi duygularını alevlendirip, canlandıracak temsili afişve resimler asmışlardı.

Beyrut, bu haliyle uzun yıllardan beri bu şekilde düzenlenmiş bir karşılama törenine daha şahit olmamıştı. Düzenlenen fener alayları, Fern'ü-Şibak'dan başlayıp, ünlü Alman Nezl'ü Gasiman binasına kadar uzanıyordu. Askerler, jandarma ve polislerin olağanüstü nizami geçişleri yanında, benzeri biçimde Belediye çavuşları ve medrese öğrencilerinin düzenli safları gerçekten dikkat çekiciydi.

* Belağ ve İkbâl gazetelerinden birkaç parça ziyadeyle.

Resmî geçit için hazırlanmış asker ve öğrencilerin disiplin ve intizamı yanında, medreselerin musiki takımlarının hoş nağmeleri, dinleyenlerin kulaklarını süslerken, bazen cisintiyle, bazen sağanak halinde yağan mübarek rahmet [yağmur]; Beyrut'u serinletiyor, bulutlar gökte asılı duruyordu. Hava, bu haliyle gerçekten tam lütfkârdı. Bu latif saatler bu şekilde geçerken, insanların konuştukları tek bir konu vardı; ünü dünyayı tutan ve Beyrut'u ziyaret edecek olan kişinin [Enver Paşa'nın] güzelliklerini yad etmek.

Saat üç sularında, Beyrut Valisi Azmi Bey ve beraberindekiler (devlet erkânı, ilim adamları, eşraftan kimseler) Beyrut'u ziyarete gelen bu muhterem şahsiyeti karşılamak için, Fern'ü Şibak'a doğru yöneldiler.

Saat henüz dört buçuk olmamıştı ki, uzaktan gelmekte olan araçlar görüldü. Gelenler içinde ilk olarak, halk önderi ve Devlet-i Âli'nin büyük lideri, başkomutan ve Harbiye Nazırı Enver Paşa, yanında Bahriye Nazırı ve 4. Ordu Komutanı Ahmet Cemal Paşa yer alıyordu. Harbiye erkânından diğer önemli şahsiyetler de onlara refakat ediyorlardı.

Karşılama ve kutlama komitesi adına, ilk önce şehrin valisi selâmlarını takdim ederek, Enver Paşa ve maiyetinde bulunan misafirlere hoş geldiniz dedi. Selâmetle geldiklerini tebrikle, ziyaretlerinden dolayı duydukları memnuniyeti ve mutluluğu ifade etti.

Süvari kıışlasında bir müddet dinlenen Enver Paşa ve maiyeti, hayır duaların ardından, halkın alkışları arasında özel bir arabaya bindiler. Arabaya binmeleri esnasında, mızıka takımının hoş geldin musiki nağmeleriyle, önlerinde askeri süvari, arkalarında polis süvari alayı onlara eşlik ediyordu. Bindikleri araçla, kendilerine kortej oluşturmuş askeri birlikler, medrese öğrencileri ve yolun her iki tarafına toplanmış ahali arasından selâmlaşarak, yavaş yavaş ilerlediler.

Enver Paşa'yı bekleyen bunca kalabalık insan, sanki onun etrafa yaydığı aydınlıktan daha çok istifade etmek istiyor gibiydi. Allah onu nazardan korusun. Kalabalık binlerce insan çehresi, güler yüz ve mutluluk tebessümleriyle, Enver Paşa ve diğer devlet erkânıyla, ilim adamlarını selâmlamak için şeref mahalline doğru ilerleyip, selâmladılar. Enver Paşa, Beyrut'taki İttihat Meydanına geldiğinde onu; orada Mari Mansur Medresesinin öğrencileri karşılayıp, onu aşağıdaki şu mısralarla selâmladılar:

Şüphesiz ki,

Sen, bizi ayakta tutan ve taşıyan irademiz,
Sen, düşmanların arasında aslan kesilen gazanfer,
Sen, vatanında şimşek gibi parlak,
düşmanların korkususun.

Senin lütfün iki dudağın arasında geceler ve yayılır.
Seninle kâlppler heyecanlanıp, ateşlenir.

Misafirlerin geçiş güzergâhları olan İttihad Meydanından, Nasr Kubbesi yanına geldiklerinde, Beyrut'un ünlü ediplerinden Mişel (Michel) Efendi, bir fırsatını yakalayarak onlara şöyle bir hitapta bulundu:

Ey büyük komutan!

Senin teşrifinle ümitler artıp, bereketlendi.
Sen ki Osman'ın incisisin,
sevinçle git, güzel övgülerle dön.
Senin için zafer diliyoruz,
onların hepsi senden emindirler
Ey! Osmanlı oğlu !

hep öne ve ileriye doğru, gazanfer bir kalple yönel.
Onu kendinize öz olarak seçin ve onu yüceltin,
O ay'ın gölgesiyle, hilâli bildi,
Bütün halk sana fetih diliyor

ve takdir edilen zafer senindir,
Tarih seni bizim için bir müjde kıldı,
Rabbimiz senin cemalini görmeyi nasip etti,

Yıl, 1334

Enver Paşa, istirahat ederken, Ahmet Cemal Paşa'da ailesini ziyaret etmek üzere evine uğradı. Bir saat sonra Enver Paşa, 4. Ordu Komutanını yerinde ziyaret etmekle, ardından, devlet erkânı, il valisini ve Lübnan Dağı sorumlusunu kabul edip, 4. Ordu komutan vekili Fahri Paşayı'da yerinde ziyaret ederek, saat sekizde Nezel Gasiman'a geçtiler.

Davetliler, bu aziz ziyaretçinin huzurunda akşam yemeğine katılmak için Nezel mevkiine daha önce gelmişlerdi. Hazırlanan masanın baş tarafında Enver ve Cemal Paşa, onların sağında Beyrut Valisi Azmi Bey ve Lübnan mutasarrıfı Ali Münif Beyle, devlet erkânından önemli kişiler, Büyükelçiler, ilim adamlarından ve tanınmış aile büyüklerinden oluşan davetliler yer alıyordu. Toplanan bu seçkin insanların hemen hepsi, mütevazı haliyle, bütün kâlpieri kendisine mıknaş gibi çeken bu büyük komutanın simasını iştiaqla seyrediyorlardı.

Ziyafeti hazırlayanlar, masadaki yiyecek ve içeceklere, ziyafete katılanların özelliklerini hatırlatan özel isimler koymuşlar, bu isimler tarihî olaylarla ilgili hatıralar taşıyordu. Bunlar daha ziyade, savaşlarla ilgiliydi. Meselâ, Anafartalar çorbası, Börek 42, Sedd'ül Bahir balığı, Dardanel kebabı, Ahram (Piramit) lokması, Kanal muhallebisi gibi isimlerdi. Pek tabii olarak, bu isimler orada hazır bulunan davetlileri çok etkilediği gibi, onlara da hoş bir celile oldu.

Düzenlenen bu karşılama merasiminde Beyrut valisi Azmi Bey, Enver Paşa'ya karşı olan sevgi ve vefasını göstermek için ona ithafen bir konuşma yaptı. Azmi Bey'in konuşması şöyleydi:

Beyrut Valisi Azmi Bey'in Nutku

Muhterem Paşa Hazretleri !

Şüphesiz ki ben, sizin gibi büyük bir şahsiyete hassaten hürmetlerimi sunmakla şeref duymaktayım. Aynı şekilde, hazır bulunan Beyrut halkının da saygılarını size arz etmekle iftihar ederim. Siz, memleket meselelerinde büyük başarılar göstermiş bir şahsiyetsiniz.

Sekiz seneden beri başlattığınız ve şu ana kadar devam eden vatanın saadet için tesis ettiğiniz her bir vergi, memleketin saadeti ve selâmeti içindir. Başarınızın fazileti ile Osmanlı'yı ve İslâmı tamamına erdirdiniz. Özellikle Çanak-kale'de gösterdiğiniz mucizevi hârikalar, kardeşlerinizin vatanlarını kurtarmanız bunlara birer misâl teşkil etmektedir. Onlar ise size madalya olarak minnet, ve şükranlarını sunmaktadırlar.

Osmanlı ordusuna gelince; ordunun idaresini mukaddes Halife hazretlerinden vekâleten aldınız. Şüphesiz ki o; sınırların her tarafında Sancak-ı Şerif üzerine zafer işlemiştir. Bu şekilde toplumlar müreffeh olur ve himayeleri artar.

Şüphesiz ki, genel olarak Osmanlılar, özel olarak da Beyrutlular, Osmanlı tarihinin sayfalarının her gün süslendiğini görmekte ve aynı zamanda içtimâî ve iktisadî açıdan devletimizin ulaşmayı hedeflediği gelişmeleri takip etmektedirler. Münâsip olduğunu düşünerek, sizlere bir hususu arzetmeyi bir mecburiyet olarak görmekteyim. Şüphesiz, ordumuza teşekkürü bir borç bilmekteyiz. Çünkü bu ordu, ümmetin bâki kalması ve memleketin saadeti için, özellikle de, içerdeki hakimiyeti sağlamak yolunda şeksiz şüphesiz çok önemli konuma haizdir. Yine, Cemal Paşanın komutasını elinde bulundurduğu Ordu'da bu hususta büyük inkılaplara imza atmıştır.

Muhterem Paşa hazretleri! Sizin işiniz sadece hudutlarda emniyeti sağlamakla sınırlı kalmamış, bilakis siz; harp esnasında iken sanayi ile ilgili yapılan büyük hizmetler ve işlerle de uğraştınız. Harpten sonra da, esas olarak bizim neler yapmamız gerektiğini belirleyip, bizim için en iyi planlar hazırladınız. İşte, asıl bu sebeble Osmanlı ümmeti size karşı olan minnet ve şükran duymaktadır.

Muhterem büyük lider!

Bu millet, başında mukaddes ve izzetli bir Sultanla, onun (ümmetin) önünde kudretli, mesuliyet sahibi, vatani için çalışan sizin gibi büyük bir zâta sahip oldukça, bütün inancıyla çalıştığı gibi, asli görevlerini yerine getirmekten asla kaçınmaz. Bu ümmetin her biri, vatanları için ve diğer kardeşlerinin mutluluğu için üzerlerindeki ölü toprağını silkeleyerek, sevinçle ve mutlulukla verilen her emri yerine getirir.

Bu sebeble, bizim için bu gecenin önemi çok büyüktür. Bizler, bu geceyi siz ve beraberinizdeki muhterem şahsiyetlerle birlikte geçirdik. Bizlere unutulmaz güzel hatıralar bıraktınız. Ben, size yaptığınız bu şerefli teşrifiniz için bütün Beyrutlular adına saygılarımı arz ederim. Bu gün, tarihe çok özel bir gün olarak kayda geçecektir. Siz ve beraberinizdeki saygıdeğer misafirlere saygılarımı sunuyorum.

Bu yolda bize halef olan, Macarların, Bulgarların ve Almanların başarılarının devamını, bizimle beraber hak ve hayat yolunda savaşanlara saadetler, size de sağlık ve afiyetler temenni ediyorum

Sözlerimi sevgili Sultanımızın başarısının ve sağlığının devamını dileyerek bitiriyorum. Şüphesiz ki onun günlerinden her bir gün, Osmanlıların saadet ve sevinç günüdür.

Cemal Azmi'nin sözlerini bitirmesinin ardından üstat Muhammed Efendi el-Kisti'nin kasidesi okundu.

Muhammed el-Kisti'nin
Kasidesi

Parlayan yıldız bedende ay gibi büyürken,
Ve Yemen, ufuktan dilediğini almakta,
Müjdeler olsun ey Beyrut, hayırlara gark olup,
Övgüden ve nasipten en güzeline ulaştın.
Şüphesiz ki şimdi ben;

senin yıldız gibi doğduğunu görüyorum,
Bilâkis bir dolunay gibi parlamakta Enver,
O, devletin lideri, gözü pek, harpte önder,
İlahi, ona zafer tacı giydirmiştir,
Osmanlının beyaz başarısı ondandır
Düşmanları, onunla kızıl ölümü tadar
Yarınlar da aziz vatan onunla korunur
Gönüllerin kuvveti ve demirden surlarla kuşatılır.

Hoş geldin, melikimizin dostu ve Enverimiz,
Yüce gönüllü, akıllı ve dağların aslanı
Beyrut şeref sözünü tuttu,
O, hikmetle gülümsemekte

bu asla gözardı edilmemeli,
Yarınlar için halk onunla rahata ulaştı
Hamd, minnet ve şükranla ona düşkün oldular
Bu kader bizim yüce liderimizdir
Adaletin yeşermesi onun hikmeti,
Azimle ülke için çabalamakta,
İnsanlar ondan razı oldu

ve askerler ona itaat etmekte.
Doğan saadet dolunayı Enver, zail olmadı
ve Cemal'in izzetli yüzü üzerimize yansıdı.

Bizi doğruluğu gösteren valimize de şükürler olsun
Vilayetlerin ufku onunla ay gibi parlamakta,
Fazilet sahibi [Azmi] sözlerinde akıllı ve zeki,
Doğruluk yolundan asla sapmaz bir kişi,
Onunla varolarak senelerce yaşasak,
ve onu ne kadar methetsek
yine de onun hakkı asla ödenmez.

Allah; Dardaneli,
ordumuzun gücüne güç katarak korudu
ve onları muzaffer kıldı
Ne zaman ki Ruslar,
Kafkasya da büyüklenip, hadlerini aştılar
İşte o zaman bizden felâketin tadını tattılar

Irakta zaferimiz doğmaya başladı
Herkes minnetle müjdeleyerek sabaha erdi,
Onunla başarıya ulaşıldı, sevinçler yayıldı
Ümm'ül kura onun sevinci ile parladı
Ama Mısır ve aşağısı henüz zail olmadı
Acı duymakta ve az kalsın sıkıntıya düşmekte

Gölgesinde yaşamak için, Hilâli çağırıyorsun
Fakat, önceden bir hazırlık yapman gerekir
Ya Rab ! bizim liderlerimize başarı ihsan eyle,
Zor olan işleri bizim için kolaylaştır,
Sultanımızı bizim için koru ve onu daim kıl
Kainatın en hayırlısı
Nebimizin hürmeten ona yardım eyle

Bunun arkasından ayağa kalkan Beyrut'un Secadey-i Sağdiyye şeyhi, Şeyh Ali el-Aşa, Enver Paşa'nın kendilerini ziyaretinden duyduğu memnuniyetle, Beyrut Valisi Azmi Bey ve Fahreddin Paşa'ya da ithafta bulunduğu aşağıdaki mensur konuşmasını yaptı.

Merhaba! ey gönülleri sevince gark eden,
gelişinle sevincimiz arttı,

Onlar, senin aydınlığının gölgesinde korunanlar,
Allahu Ekber! bu böyle ne büyük şölen!
Onlar, Enver Paşa ile övünmekteler

Şüphesiz ki, o göz kamaştırıcı
Türklerden sevilen bir genç,
Arabı, Macarı, Bulgarı, Almanı ona aşık
Cemaliyle din yücelmekte ve hamd edilir
Onun faziletlerini gösteren şahitler vardır

Bu şekilde valimizin de yüceliği artmakta,
[Azmi], kuvvetli, basiretli ve gözetici bir gençtir,
O Fahri Paşa ki, onunla iftihar edilir,
O, tertemiz kalpli ve vicdanı hürdür.

Onlar ki, her daim savaşmaya amade kuvvet,
Onlar ki, savaşmak için yaratılmışlardır,
Onlar aleyhinde hiç bir şey yok,
çünkü onlar dinin yardımcıları ve destekçileridir.

Düşmanları onlardan korksunlar,
Zira, Allah (Kahhar) kahredicidir.

Belalardan bizleri kaç defa kurtardı.

Ey İngiliz milleti!

Mısır kanalında gün sizin gününüzdü!

Mısır, bugün şehirler şehridir

Kanalı bırakın artık, nedir bu çılgınlık?

Çanakkale'de uğradığınız belâ yetmedi mi?

Ey Mısır! gülümseyerek şarkını söyle ve raks et,

Valin seninledir, artık sende iskân eder

Ufuklarında bayraklar dalgalanmakta,

Kılıç ve ok tehlikeli, keskindir,

Ey Beyrutlular, bugün vatanınızda akşamlayın,

Sizi ziyaret edenin iftihar ve beğenesi size yeter

Ey Allahım!

Gönül olarak en aydını,

fiil olarak en hamd edileni

Doğrulukla yürüdüğünde en azimlisi,

Azim ve cesaretle hükmederler.

Barışta ve savaşta en önde, büyük savaşçıdırlar

Allah onların şemailini mübarek etsin

Onlar yaratılıştan simâlarıyla ay gibidirler.

Beyrut âfakında nuru ile tecelli eden Enver hoş geldin,

Dualarımızla muhterem Sultanımız çok yaşasın,

O arşıyla bütün milletini kuşatan,

Müminlerin sultanı bizim için bakî ol

Kendisine sığınanları en iyi şekilde koru,

Kılıcınla aramızda hükmedici olarak kal,

Onunla vatana gelen tehlikeleri bertaraf et.

Azmi, bizimle ebedi olarak Vali ve idareci ola,

Onu Sultanların ordusu himayesinde

Osmanoğullarının ordusu muzaffer olarak devam ede.

Şeyh Ali el-Aşa'nın ardından Beyrut'un faziletli şahsiyetlerinden Hasan Efendi ise yaptığı konuşmada şunları ifade etti:

Vermiş olduğu nimetlerden ötürü Allah'a hamd ederken, onun en hâlis nebilerinden olan peygambere de salâtu selâm olsun.

Muhterem mevlâmız, müminlerin Emiri, dinin koruyucusu, ulu Osmanlı saltanatının ve büyük İslâm hilâfetinin sahibi Sultanoglu Sultan gazi 5. Mehmet Reşat Han hazretlerine hürmetlerimi sunarım. Allah ona güç kuvvet nasip etsin, padişahlığının devamını, ordusunu muzaffer kıлып, onun izzetini artırsın.

Âmin Ey Allah'ım Âmin.

Ey Değerli Paşa Hazretleri!

Yüce Allah, ihtirash Sultanlarına hayır dilediğinde, onlara yenilikçi, iyi ve kerim olan kimseler nasip eder. Bu kimseler, kendilerini ittihat ve terakki yolunda ortaya atarak, adalet nimetine nail olurlar. Yabancıların imtiyazlarını kaldırır, refah ve başarı yolunda ileriye doğru yürürler. Elbette, böylesine saygıdeğer inkılâpçılar sizlerden başkası değildir. Sizler, devletin büyük insanlarısınız ve muzaffer ordunun büyük komutanlarısınız. İçinizden, büyük lider ve idareci Bahriye Nazırı Ahmet Cemal Paşa hazretlerini özellikle burada zikretmek isterim.

Bütün Osmanlılar, şükür ve övgü âyetlerini okurlar ki, siz; onlar için yüce millet saflarında bir zikir ve makam kıldınız. Şüphesiz ki Allah (c.c.) güzel amel işleyenlerin ecrini karşılıksız bırakmaz.

Savaş kızıışmaya başladığı zaman, bizler müdafa için gereken her şeyi hazırlarız. Bunu da en doğru haliyle, Enver

Paşanın himmetiyle yaparız. Fakat düşmanlar, düşmanlıklarından asla vazgeçmezler ve onların kinleri hiç tükenmez. Onlar hadlerini aşarak, Boğaz sahiline doğru inmeye başlarlar. Hâtta, heder olacaklarından bahseden şiirleri duymamazlıktan gelirler. Oysa;

Enver Paşa ve ordusu ben men ediciyim,
Vatan toprağına dokunmalarına izin veremem,
Ruslar, hepsini harbe çağrı yaparak,
Onlar ufuktaki hilâli indirmek isterler,
O ne zaman ki yükselir hilâl,
Bunun imkânsız olduğunu o zaman anlarlar.

Onlar, kendi elleriyle Allah'ın nurunu söndürmeye çalışırlar fakat, Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır. Düşmanlar, kendi heva ve hevesleriyle sahip olduklarımızı elimizden alma hayâline kapılırlar. Onlara göre, Osmanlı artık hasta adamdır. Biz onların bu heves ve inançlarını kılıçlarımızın dili, mermilerimizin şımşığı, toplarımızın yıldırım gümbürtüleriyle tekrar anlamalarını sağladık. Şüphesiz ki Osmanlı; sağlıklı ve sağlam, asıl hasta olan düşmanların kendileridir.

Harp iyice kızışmakta, bu bizim cihadımızdır,
Bu cihat; dinimiz, Sultanımızı ve vatanımız içindir
Bu savaşı kazanmaksa, bizim ona lâyık olmamızdır
Çünkü biz; şehit olmak için daha azimli
Onlarsa, dünya için çarpışıp, ölmekteler

Biz aramızda ikilik olmayan insanlar,
Kabir ve âlemler olmaksızın yüreğimizle varız,
Biz, ölümü kurtuluş olarak gören insanlar değil,
Zafer bize nâsip olacaksa ölüm bize vız gelir.

İşte Dardanel'de [Çanakkale] yaşanan günler, Allah'ın yardımının muzaffer ordumuza eriştiğinin en büyük şahididir. Bu ordu, daha önceki tarihlerde bir eşi ve benzeri görül-meyen, denizden ve karadan ve havadan saldıran düşman kuvvetlerine karşı Allah'ın yardımı ile apaçık bir zafer kazanmıştır.

Allahım! işte bu ordu, Allahım! işte o büyük şecaatli ve cesur başkomutan, işte bu Enver Paşadır. Doğu ve batı âle-mine Osmanlı milletinin hâla dimdik ayakta durduğunu is-pat eden bu büyük komutandır. Çünkü o, şehitlerin izzetini hayatın saadeti için hayırlı bir vesile olarak görmektedir. Bu zafer, ardımızdan bizi takip eden nesillere miras kalacaktır. Onların ardından gelenler de yine bu zaferi devam ettireceklerdir. Allah'ın izniyle harpten sonra zalimler kimlermiş, yüz çevirip dönüp gidenler kimler olduğu belli olmuştur.

Muhakkak ki bizim bu günümüz, ondan sonrası onun içindir.

O gün, sizin güzel kardeşleriniz, Afrika'yı işgalcilerin elinden kurtarıp, Osmanlı İslâm bünyesine katmak için Allah'a tevekkül ettiler. Sen orada, hayâalleri sönmüş insanların hayâllerinin tekrar canlanması için bir şeylerin olmasını bekleyen milyonlarca insanı görüyordun. Allah sizi muvaffak etsin. Allah, Kafkasya'yı, Türkistan'ı ve diğer İslâm bel-delerini kurtarmanız için size yardımcı olsun. Ta ki, bütün belde müslümanları, siyasî ve idarî olarak Osmanlı saltana-tının gölgesi altında toplansın. Onlar, gönülleri ve inançla-ryla zaten büyük İslâm hilâfetine bağlıdırlar.

Şüphesiz Allah azizdir.

Enver'in nuru, Beyrut üzerine doğdu,

Hoş geldin,

bu vatani şereflendirdin mübârek insan,

Hoş geldin,
merhaba ey komutanımız!
gözümüz aydın, gelişinle bizi mutlu ettin

Aynı şekilde, beraberinizde yer alan devlet erkânına, İslâm'ın büyük yardımcı kuvvetlerine hoş geldin demeyi de borç biliriz. Merhaba, hoş geldiniz.

Sizler gönüllerimize taht kurdunuz, yaptığınız işlerden çok memnunuz. Sizler, değerli hayatlarımızı hiçe sayarak millet ve din uğruna feda ettiniz.

Allah seni bize bağışlasın ve bâkî kılsın,

Ey paşa hazretleri! Sizin ilminiz üzerine ziyade olmaz. Şüphesiz Beyrutluların hepsi, çeşitli mezheplerden ve tabakalardan meydana gelmekte ve Osmanlı saltanatına en ihlâslı şekilde bağlı ve sadık insanlardır. Bizler, bu samimi ihlâsımızla sizin yüce duygularınıza şunları sunmaktan iftihar ederiz. Bizler, kendi canlarımızı, kanlarımızı ve oğullarımızı sizin yolunuzda feda etmeye hazırız. Bu, bizim için dinî bir vecibe mertebesinde olup, bunu yerine getirmek bizler için bir şereftir.

Siz emrediniz, itaat edelim, işaret ediniz size âmade olalım. Çünkü, sizin her bir hareketinizin, hâlinizin, yolunuzun, emrinizin ve yasaklarınızın (bil cümle bütün kastetiklerinizin) sadece ve sadece İslâm'ın hayrî, devletin ve vatanın bekası için olduğunu biliyoruz.

Her kim ki, İslâm için çalışıp, çaba gösterirse o hayırlıdır.

Her kim ki, Allah'ın dinini yüceltmek için çalışırsa, şüphesiz o, muzaffer olur,

Sana nida eder, acı veren şeyden yardım diler,
Ona Lebbeyk ile nida edersin, sen ey! Enver (Paşa),
Düşmanın karşısına dikildiğin zaman kılıcını kaldırır,

Onlar, ecel kaçışıyla kaçışıp, zelil biçimde bakışır,lar,
Şüphesiz ki cemâlin mükemmellikle yücelir,
Hamdedilen bütün sıfatlarla, vakarla hamd ederim,
Sizin şiarınız İslâm ve Allahu Ekber nidasıdır,
Müminlerin emirinin doğru yolunun gölgesinde,
Savaşan ve muzaffer olan ordunun Sultanıdır.

İkbalin (Gazetesi) sahibi Abdul Basit Efendi el-Enesi kalktı ve aşağıda gelen kısa konuşmayı yaptı:

Ey muhterem lider ve Paşa Hazretleri!

Gelişinizi yıllardan beri beklemekte olan Beyrut'a gelecek, bu diyara şeref verdiniz.

Siz, Trablusgarp'ta İslâm ümmetini düşmanların pis ellerinden kurtarmayı gaye edinmiştiniz. Beyrut'u şerefleştirdiğiniz bugün ise, İslâm'ın sesi, size Mısır'dan seslenerek; "ben dardayım ve müşkül durumdayım, beni de kurtarın. Daha önce saltanatın başkentini düşmanlardan kurtardığınız gibi bu diyarı da düşmanlardan temizleyin" diyor.

Suriye diyarını şerefleştirmeniz sebebiyle herkes siz Enver'i görme şerefinden havada uçuyor. Bütün gönüller sizin muhabbetinizle doldu. Liderlerden pek azı bu şekilde insanların gönüllerini sevgiyle doldurmayı ve sevindirmeyi bilirler. Sen bu nadir olanlardansın.

Ey devletin büyük komutanı!

Şüphesiz Suriye'de öyle fertler vardır ki, onlar, halleri her ne olursa olsun Osmanlı devletinin liderlerinin doğruluğu ile yaşamayı bilirler. Bugün ihlâsın ve doğruluğun ölçüsü nedir dendiğinde, O; devletimizde yeralan cesur, atılgan, harikalar yaratan, sevgi dolu, sadakat ve doğruluk sıfatları ile vasıflanmış bir zatı gösterirler.

İşte bu zat ki, sekiz yıldan beri yerli boyunduruk altında yaşayan otuz milyon insanı kurtardığı gibi, bu gün de üç yüz milyon müslümanı yabancı boyunduruk altında yaşamakta olan insanları kurtarmak için uğraşan sizsiniz.

Sırf bunun için olsun, İslâm tarihinde sizin mübarek zatı şerifinize, “İslâm’ı 20. asrın esaretinden kurtaran” isminin verilmesine lâyıksınız.

Ey devletin parlak dolunayı ve keskin kılıcı!

Sen ki, İslâm milletlerinde ve özellikle de Osmanlı milletinde mukâddes ordu ruhunu canlandırıp, onlarda büyük İslâm cihadının manâsını uyandırdın. Bugün senin bakışından, azminden, cesaret ve kuvvetinden sonra, faziletinin büyüklüğü açıkça dile getirilmektedir.

Bizim Suriyeli elçimiz, senin mübarek iki elinden tutarak, Suriyeli kardeşlerinin saygı ve selâmını ulaştırmak için harp sahasına gidiş, orada kâlpieri ferahlatan ve o büyük orduyu gördü. İslâm ümmeti, artık şunu çok iyi biliyordu (Allah onu aziz ve daim kılsın) bu ordu, gerçekten sağlam, dayanaklı, maddi ve manevi kuvvetiyle dimdik ayakta durmaktadır.

Bütün bunların yanında muhakkak ki tarih, bu mübarek insanları, saf ve tertemiz sayfalarına nurla işleyecektir. Yapılan bu hayırlı ameller (işler), amellerin en hayırlısıdır. Bu hayır, O; İslâm ittihadının [İslâm birliğini] ruhunu yenileme ve saldırgan düşmanların zulmünü engellemek için İslâm ümmetinin uyandırılmasıdır.

Elbette, bugün sizin karşınızda bir Osmanlı gazetecisi sıfatıyla konuşmaktayım. Ancak, bu günkü tarih, aynı zamanda bâki kalacak eserlerin tescil edildiği gündür. Nitekim siz, Osmanlı matbuatını [basını], önceki idarecilerden kaynaklanan ve Osmanlı ümmeti üzerinde bazı acı veren olayları hatırlatmakla kirletmeye çalışanlardan kurtardınız. Bu bize övünç kaynağı olarak yeter.

Bu vatanın ve ordunun manevi ruhu, Saltanat makamının 4. Ordu komutanı Bahriye Nazırı! Allah seni de bizlere bağışlasın, sen çok yaşa.

Senin keskin kılıcınla yaptığın işler, Osmanlı milletinin sayfalarına işlendi. Suriye'de yaşayan her ferd seni bunlarla tanımakta. Bu vatan, senin gibi büyük bir liderin teşrifi ile iftihar etmekte. Çölleri bir yıldan az bir sürede aşarak, orada kırk yıldan beri ümitlerini yitirmiş insanlara ulaştın. Bütün bunların yanında, okulların, fakültelerin açılması, yolların yapılması, demiryolu inşası gibi yaptığın büyük işler bunların dışındadır. Yapmış olduğun bu hayırlı işler de hamd ve şükürle gönül sayfalarına yazılarak, yerini aldı.

Ey bizleri ziyaret eden mevlâmız, Osmanlı milletinin nuru Enver'imiz!

Sana saygı ve hürmetlerimizi takdim ederken, senin faziletinin büyüklüğü ile konuşan ve yüceliğinle hareket eden Suriye gazetecileri adına sizi saygıyla selâmlıyoruz. Ayrıca, beraberinizde bulunan büyük temsilci ve komutanların ziyareti münasebetiyle, burada hazır bulunan iki büyük devletin (Alman ve Avusturya, Macaristan) gazetecilerini de saygıyla selâmlıyoruz.

Bizi ziyaret etmeniz münasebetiyle, Beyrut vilayeti halkı adına ve özellikle Suriye Genel Kurulu adına tekrar hoş geldin diyoruz.

Ey büyük komutan ve 4. Ordu-u Hümayun komutanı! Allah ömrünü uzun etsin, çok yaşa. Allah, Osmanlı sancağını müminlerin emiri Halifemizin gölgesinde ve âlimlerin başları üzerinde idame ettirsin. Biz, inşallah sayenizde Mısır'a güven içinde gireceğiz.

Yemek sona erdiğinde, valiler, komutanlar, devlet erkânı istirahat etmek üzere dinlenme salonuna geçtiler. Kahvelerini içmelerinin ardından, bu büyük komutanların gelişine hamd ve şükür âyetleri okundu. Onların yüce ahlâkları, Allah'ın onlara ikram ettiği güzel sıfatlardan ve meziyetlerden bahsedildi. Gecenin saat ikisinden, sabahın yedisine kadar Amr ibn'ül As Camisi, şehrin âlimleri, eşrafı ve ileri gelenleriyle tika basa doldu. Saat sekiz sularında Enver Paşa ve maiyetindeki harbiye erkânı camiye vardıklarında büyük bir coşkuyla karşılandılar. Enver Paşa, oradan Yahya aleyhisselâmın makamını ziyarete yöneldi. Enver Paşa, caminin hatibi Şeyh Abdulkadir-en Nühas tarafından karşılanıp, devletin bekası, ordunun zaferi ve yüce komutanlarının başarıya ulaşması için edebi bir dua yaptı. Yapılan bu duaya orada bulunan herkes "âmin" ile karşılık vermekle, Yahya aleyhisselâmın kabri şerifi ziyaret edildi. Enver Paşa ve Cermal Paşa neb-î şerifin saç telinin bulunduğu odaya girip, onu öperek, gözlerine sürdüler. Bu oda, bilindiği üzere herkes için açılmayıp, sadece Enver Paşa için ziyarete açıldı.

İki paşanın ve beraberindeki heyetin camiden çıkışlarında 9 yaşlarında bir çocuk önlerine çıkarak, elindeki kâğıda yazılmış iki beyitten oluşan şiirini okuyarak, bu şiiri kendisine işaret edilen büyük komutan Enver Paşa'ya takdim etti. Bu çocuk, Dar'ül Muallim mektebinde Arapça muallimi Şeyh Selim el-Papa'nın oğlu Kamil Efendi olup, bu güzel davranışından dolayı, paşalar çocuğa fevkalade iltifata bulundular. Çocuğun yazmış olduğu iki beyitte şunlar yazılıydı:

Enver Paşa, nereye gitse,
 orada Allahu Ekber nidaları duyulur,
 Bu nida,
 kalplerdeki Enver Paşa'nın getirdiği zafer sesidir!

Heyet, musikiler ve halkın alkışları eşliğinde camiden ayrılarak, önce hükümet binasına oradan da, büyük bir yere giderek farklı guruplardan oluşan halk temsilcileri, medrese muallimleri ve öğrencilerini ziyaret ettiler. Her biri memnuniyetini belli eden mütebessim yüzlerle misafirleri karşıladılar. Karşılarında gördükleri bu güzel insanın, mütevazı ve lütufkâr hâllerinden dolayı herkesin kalpleri büyülenmişti.

Saat dokuz sularında Enver Paşa, yanında 4. Ordu komutanıyla birlikte Süvari kıışlasına vardıklarında, Beyrut'un önde gelen seçkinlerinden bir heyet ve devlet erkânı onları beklemekteydi. Heyetle yapılan görüşmeden ayrılırken, Şam* Trablus şeyhlerinden şeyh Şefik Muvelli, Devlet-i Aliyenin ve hilâfetin bekasıyla, Osmanlı ordusunun başarıları için yaptığı son derece etkili ve bedii bir dua ile orada bulunanların gönüllerini coşturdu.

Bu duaya müteakkip misafirler, Paşa'nın oradan ayrılışına çalınan marşlar, kendisine ithaf edilen şarkılar ve orada bulunan binlerce insanın sevinç gösterileri arasında kısa bir yemek faslının ardından Dimeşk'e doğru yola çıktılar.

Beyrutlular; iki büyük paşanın Beyrut'u ziyaret etmelerinin hatırası olmak üzere, her ikisine de üzerinde Şubat, Sene: 331, Beyrut tarihi yazılı, yakut ve elmasla işlenmiş özel el yapımı birer kalemle, yanlarında bulunan diğer zatlara da altın ve elmasla süslenmiş kol düğmeleri hediye etmişlerdir.

* Trablus mahalli idaresi aşağıda ismi geçen kimseleri Beyrut'ta Enver Paşa'yı karşılamaları için davet etmiştir. El-Feyha müftüsü Abdul Hamit Efendi, Ed-derka şeyhi Şeyh Şefik Efendi, Şeyh Abdulkерim Avida, Şeyh Abdullah el-mü-ezzin, Mahmut Bey, Mustafa Efendi İzzeddin, Fuat Bey ez-zuk, Nuri Bey İl-muddin, Halit Efendi Yahya, Hasan Bey el-Acem, Kayser Bey en-Nuhas, Abdurrahman Efendi İzzettin, Mustafa Bey el-Kenc, Muhammet Kamil Bey el-Be-hiri.

Milleti ve vatani her şeyin üzerinde aziz tutan ve bu uğurda ölümü arkadaş belleyen, büyük devlet adamı ve alimenap Enver Paşa, oradan ayrılırken, fakir müslüman ahâliye dağıtılması için 500 Osmanlı lirası bağışta bulunurken, 4. Ordu komutanı Ahmet Cemal Paşa'da, yine fakir fukraya dağıtılması için dört kamyon buğday verilmesini emir buyurmuşlardır. Bu esnada, Enver Paşa'nın lütfuna nail olanlardan birisi de, 13 yaşlarında Mustafa Ferruh isminde bir çocuk olmuştur. Beyrut eşrafından muhterem Ahmet Muhtar Efendi tarafından takdim edilen bu çocuk, elinde yapmış olduğu Enver Paşa ve Cemal Paşa'nın portrelerini bulunduyordu. Bunu gören Enver Paşa, bu çocuğun resim sanatı ile ilgili eğitim alması için İstanbul'a, oradan da ihtisas için Avrupa'ya gönderilmesi için emir vermiştir.

■ Beyrut Matbuatından

Büyük Asker ve Osmanlı Devlet Adamı Enver Paşa'nın Ziyareti Münasebetiyle Beyrut Matbuatında İntişar Eden Şair ve Gazetecilerin İntibaları

[Enver Paşa'nın, Orta-Doğu seyâhatinin bir kısmını oluşturan Beyrut seyahati, son derece kozmopolit ve o derecede entellektüel bir konuma haiz olan Beyrut çevrelerinde, olağanüstü bir ilgiyle karşılanmıştır. Devrin şartları içinde son derece gelişmiş sayılan Beyrut matbuat âlemi, Osmanlı devlet yönetiminde o zamanlara kadar pek rastlanmayan büyük bir asker, devlet adamı ve bir ihtilâl liderinin Beyrut'a gelişini, fevkalade bir ziyaret kabûl etmekle yarı levant, daha ziyade müslüman doğu perspektifinden intibalarını kamuoyuna aktarmayı görev bilmiştir.

Enver Paşa'nın bu seyahat ve ziyareti üzerine, Beyrut'un ünlü gazetelerinden, "El-Belağ" gazetesi, "Bugün,

Beyrutlular Osmanlı Devletinin En Büyük Askeri Dehasını Karşıyor” manşetiyle, lejandında; “Karşılanan kişi; şecaati, vatanperverliği ile tanınan, İslâm milletin lideri, insanların üzerinden zulmü ve sömürüyü kaldıran büyük devlet adamı Enver Paşa’dır” biçiminde verdikten sonra, kanaatlerini şöyle aktarıyordu:

Büyük Ordu Komutanı Enver Paşa Ve Harbiye Nazırı

Hiç zannetmiyoruz ki, yeryüzünde her hangi bir kimse-
nin ve özellikle de Osmanlı milletinden herhangi bir kişi,
Enver Paşa’nın kim olduğunu bilmesin. O büyük devlet
adamı ve liderini görmeyi arzu edenler kimbilir kaç kişidir?
Enver Paşa, mümtaz ahlâkı, ilmi, şecaati, vatanperverliği,
önderliği, harp meydanlarında gösterdiği yeteneği ve askeri
sahadaki dâhi plânlarıyla vasıflanmış büyük bir lider ve ko-
mutandır. İşte, onu görmek ve ondan ortaya çıkacak olan fi-
kirleri dinlemek Beyrutluların hakkıdır.

Bugün bizim yapmamız gereken; Beyrutluların bu mi-
safirine gereken misafirperverliğimizi göstermektir. O (Pa-
şa) ki; Osmanlı devletinde son yaşanan harplerde kalıcı işler
başaran ve siyasî inkılâpların lideri ve önderidir.

Enver Paşa; orta boylu, aydın bir çehre, mütebessim
yüzünün nurunu yansıtan aklı ve zekâsı, alçak gönüllü, iki
kaşı arasında parlayan şecaat ve cesareti, vakarlı tavrı ve yü-
rüyüşü, yüce gönüllü gerçek bir vatanperverlikle dolu, bü-
yük bir şahsiyettir. Hayatın manâsını idrâk etmeye başladı-
ğından itibaren, kafasını devlet meselelerine yormaya başla-
mış, gençliğe adım atmasıyla da düşündüğü her şey onda te-
celli etmiştir.

Buna bağılı olarak, onun hayatını dört fasılda incelemek mümkündür.

1. Siyasî inkılâp alanındaki hayatı,
2. Trablusgarp'taki hayatı,
3. Balkan harbindeki hayatı,
4. Harbiye Nazırlığında ve halen devam etmekte olan harplerdeki hayatı,

1. Siyasî İnkılâp İçindeki Hayatı

Bu büyük asker komutanın, ilk [1908 Meşrutiyet İhtilâli] ve ikinci siyasî inkılâp alanında [1913, Bab-ı Ali Darbesi] yapmış olduğı işlerin ve bunların memleketle, millet üzerindeki derin tesirlerinin neler olduğı, Osmanlı memleketinde her hangi bir kimse tarafından unutulmuş veya unutuluyor olması hayâl bile edilemez.

O, Enver Paşa ki, önderi olduğı ihtilâl ve sonuçlarıyla, Osmanlı devletinin konumunu değıştirmiş ve onu devletin kayıtlı düsturu olarak belirlemiştir. Biz bu konuda fazla derine dalarak sözü uzatmak istemiyoruz. Çünkü bu özelde de, genelde de çok iyi bilinen bir grçektir.

2. Trablusgarp'taki Hayatı

İtalya'nın hiç bir gerekçe göstermeden, Osmanlı devletine harp ilanı ve Trablusgarp'ı işgal etmesi üzerine Enver Paşa, Trablusgarp'a gitti. Onun, oraya gidişıyla de onun vatanperverliğinin altında yatan hikmetleri apaçık ortaya çıkmış oluyordu. Çünkü o, olağanüstü meşakkatli ve son derece tehlikeli bir yolculuğun ardından, vatanını seven biri olarak bu kararı almış ve oraya gidiyordu. Elbette vermiş olduğı bu karar, onun fitratında vardı. Onun nazarında, üzerinde Osmanlı sancağının dalgalandığı her yer, kutsal vatanın bir parçasıydı.

Biz burada büyük inkılâp liderinin Trablusgarp'ın müdafaasında göstermiş olduğu azmi, cesareti ve o civarda yapmış olduğu sivil hizmetlerin neler olduğunu teferruatlı olarak burada anlatacak durumda değiliz. Ancak, kısa da olsa bir misal teşkil etmesi bakımından sadece sayın Mösyö Corc Rimon'un "el-İllustrasyon" dergisinde kaleme aldığı kısa ve özlü bir yazısını dikkatlerinize sunmakla yetineceğiz. Mösyö Rimon, İtalyan işgâli esnasında Trablusgarp'ta bir savaş muhabiri olarak bulunmakta olup, konu hakkında yazmış olduğu yazı, El-Belağ muhabiri tarafından hiç değiştirilmeden Arapçaya tercüme edilmiştir. Sonuç olarak bu ve benzeri yazıların yayınlanmasıyla da Enver Paşa'nın, Araplar üzerinde bıraktığı tesirler idrak edilmeye başlanmıştır. Rimon, dergide yayınlanan yazısında Enver Paşa için şöyle diyordu:

"Hiç kuşkusuz, Enver Bey'in gözünde parlayan bu büyümlü çöl, Trablusgarp'ta, Osmanlı topraklarının elden gitmemesi ve müslümanların kanının dökülmemesi için hareket eden yegane kuvvetti. Ben orada şuna şahit oldum ki O, savaş uçaklarının üzerlerine yağdırdığı bombalara hiç aldırış etmeden, dehşetli çöl sıcağında, yaya olarak hareket ederek, cesur bir asker olarak neferleri düzene sokmaya çalışıyordu. İşte o zaman ben önce kendi kendime bunun sebebini sordum. Fakat ilk zamanlar, düşüncelerimdeki inatçımdan [önyargılar] dolayı, sonuçları üzerinde durmamıştım. Elbette, askerlik gibi teknik bir konu üzerinde bilgi sahibi de değildim. Ama şunu biliyordum ki, bugün Trablusgarp'ta bu büyük asker lideri, Araplar gerçekten çok seviyorlardı. Ve bu sevgiyle beraber, Osmanlı'nın inkılâp aşığı genç komutanına yardım edilmesi gerektiğine canı gönülden inanıyorlardı. •

Bu yolda, Enver Beyin göstermiş olduğu harikulâde olaylara şahit olmayan birisi için, bu olayların doğruluğunu o kişiye inandırmak ve ispat etmek, zor olmanın ötesinde

kesin bir görüş ve azme sahip olmayan birisi için doğru yoldan sapmak anlamı taşır.

Bir insan düşününüz ki, refah ve o rahat bir ortamla, gıpta edilecek bir mutluluğu bırakıp da, cehennemi bir sıcakla kavrulan, kupkuru bir çöle gitsin [Hicret etsin]. Hiçbir akıl ve mantık bunu kabul etmez. Ama Enver Paşa, bütün bu olumsuzluklara ve zaruretlere aldırış etmeden oraya gitmiştir.

Enver Bey, oranın [Trablusgarp] aşırı sıcaklarından dolayı, sakal bırakmış ve saçlarını da biraz uzatmıştı. İnsanlar arasında onun gibisi az bulunurdu. İsmi olan “Enver” adıyla, aziz olan ve insanlığıyla mübarek kılınmaya ondan daha lâayık bir ikinci isim olmasa gerektir diye düşünüyorum”

Enver Paşa hakkında kanaâtlerini böyle belirten savaş muhabiri Rimon, bu büyük askerin, Arapların gönüllerinde bıraktığı tesirlerden ve kalplerinde ona karşı besledikleri sınırsız sevgi ve saygıdan bahsederken şöyle diyordu:

“Enver Bey’de benzerlerinde olmayan ve oldukça tuhafına giden bir yönünü keşfettim. O; olayları bizzat kendisi yerinde inceliyor ve tek başına işlerle uğraşıyordu. Bu arada şunu da aktarayım ki, bir gün Enver Paşa’nın kendi gayretleriyle orada kurmuş olduğu Medreseye gittiğimizde, öğrenciler arasında yaşı daha küçük olan bir öğrenci Enver Paşa’nın yanına yaklaşıp, ayakları üzerinde zıplayarak ona doğru atıldığında, Enver Paşa o çocuğa şefkatle ellerinden tutup, düşmesini önledi.

Sonra çocuğun yüzüne bir müddet bakıp, kendi dilinde (Arapçanın Trablus lehçesi) ona; “Bildığın bir atasözü var mı delikanlı?” diye sorduğunda, çocuk, zorlanmadan “Evet ey büyüğüm” deyip, gözlerini kapatarak konuşmaya başladı: “-Bu vatan ki O, Trablusgarptır. İnsana asla rahat yoktur. İnsan olan insan, vatanını düşmanlara karşı savunandır. Bu

düşman şimdi, Italyandır. Bu düşman yok olana kadar vicdanlara asla sükun yoktur. Ve benim velim, Sultan 5. Mehmettir. Babanın rızası, Allah ve resulünün rızası ile beraberdir.”

Çocukla, Enver Paşa arasında geçen bu mükâleme ve büyük komutanın yaptığı işler, orada bulunan bütün Trab-lusgarp halkının gönüllerini derinden fethetmişti.

Burada, bugün Beyrutlulara misafir olarak aramızda bulunan, cesaret, şecaat ve askeri dehâsıyla düşmanların bile itiraf etmekten çekinmedikler ve asla sayfalara sığmayacak vasıflara sahip Enver Paşa'nın böylesi pek çok gerçek hayat hikayesi vardır.

3. Balkan Harbindeki Hayatı

Enver Paşa, meşhur Balkan faciasının olacağını önceden hissetmişti. Bu sebeble durumun vehametini Dar'ül Hilafeye (Padişah) bildirmiş, herkes dehşete kapılmıştı. Bunun üzerine, kendisi gönüllülerden oluşturduğu yedek kuvvetler ve Osmanlı ordusuyla Çatalca'ya doğru harekete hazırlandığı günlerde, Kamil Paşa idaresi Edirne'yi Bulgarlara teslim etmeye çalışıyordu. Bunun üzerine, komutanımızın vatanperverlik duyguları zirve noktasındaydı. Nasıl böyle bir şey olabilirdi? Bu şehir ki, Osmanlı'nın en eski başşehriydi? Bunun için, kendisinin yolunda olan dava ve silâh arkadaşlarıyla bir durum değerlendirmesine girişti. Bahriye Nazırı olan ve 4. Ordu komutanı büyük idareci ve siyasetçi komutan Ahmet Cemal Paşa'da bunlar arasındaydı. Henüz vakit çok geç değildi ve Kamil Paşa'da evinde bulunuyordu. Büyük komutanımız, Edirne'nin teslimi ile ilgili hazırlanıp, Avrupa devletlerinin Büyükelçilerine gönderilecek olan belgeyi yırtıp attı. Bu olay, Avrupa'da büyük tepki uyandırmış, Avrupa gazeteleri bu olayı dehşet verici ve şaşırtıcı bulmakla beraber, Enver Paşa'nın gösterdiği bu tavır karşısında onun

dirayetli ve büyük bir asker ve devlet adamı olduğunu da itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Konu hakkında “Fermiden Bilat” adlı gazete şöyle yazıyordu: “ Muhakkak ki Enver Bey takdir edilmeye gerçekten lâyık birisi olup, onun yüce şahsi meziyetlere sahip, her dilde takdiri hak etmektedir. Hiç şüphesiz tarih; Enver Bey’i en iyi şekilde ve onu vatanın büyük komutanı olarak tescil edecektir”.

En-Nufi Ferimiyabers ise, “Binbaşı Enver Paşa yeni Avrupa haritasını yırtmıştır. Bu olay gerçekten çok şaşırtıcı ve olağanüstüdür. Çünkü, en sonunda vatani âyetlerden bir Türk ortaya çıkmıştır” diyordu.

Enver Paşa, Edirne’yi düşman işgalinden kurtardıktan sonra, oraya yeni bir komutan tayin etmiş, Edirne’ye dıştan gelebilecek her hangi bir saldırı için de ayrıca istihkâmları güçlendirip, korumaya almıştır.

4. Harbiye Nazırlığı ve Savaş İçindeki Hayatı

Enver Paşa, Harbiye Nazırlığına tayin edilişi, Osmanlı ordusu için yeni bir başlangıcın da dönüm noktası olmuştur. O, ilk iş olarak, ordunun eski konumunu ve tarzını değiştirmiş, ideal hedeflere ulaşmak için yeni nizamlar koyarak, askere yeni bir ruh kazandırmıştı. O, bütün bunları yaparken, milletin hayrına çalışıyor ve bu işi de gerçekten seyerek yapıyordu. Bu yeni nizam ve kanunlarla, Osmanlı devleti yeniden güçlenmeye, halkta da mücadele azmi oluşarak, her durum ve şart altında kutsal vatanlarını müdafaa etmek için, savaşa hazır hale geldi. Nitekim bu yenileştirme hareketinin sonuçlarını biz, son derece ürkütücü olan genel harp (I. Dünya Harbinde) esnasına hep birlikte gördük.

Bu sebeble biz, bütün harp sahalarında [cephelerde] başarı ve zafer kazandık. Bunu bize büyüklerimiz de itiraf etmişler ve fevkalâde askeri konumumuzla, cephelerdeki

başarılarımızı bu yeni düzenleme ile, Çanakkale savaşlarında ispatlamışlardır. Bütün bu gelişmeler tabii olarak, Enver Paşa'ya karşı duyulan saygı ve hürmeti artırmış, halk onu [Enver Paşayı] gönülden bağrına basarak, ona daha fazla bağlanmasına sebep olmuştur. Konuştukları dil, hangi lisan-da olursa olsun, ona karşı saygı ve hürmet azalmadığı gibi, bilâkis daha da artırmıştır.

Muhakkak ki biz; Osmanlı İnkılâbının [1908 Meşrutiyet İnkilâbı] ve Trablusgarp'ın büyük lideri ve komutanını saygıyla selâmlıyoruz. O, Balkan faciasında Osmanlının şerefini kurtaran komutanı ve bu günün en kudretli şahsiyetidir.

İşte böylesine büyük bir şahsiyeti karşılama şerefine eren Beyruthlular, aynı zamanda onun yanında bir komutan, siyasî lider, vatanperver ve Suriye'yi ıslah eden bir başka şahsiyet olan Ahmet Cemal Paşa ile de karşılaşacaklardı. Kimdi bu Ahmet Cemal Paşa?

4. Ordu Komutanı Ve Bahriye Nazırı, Ahmet Cemal Paşa

Suriyeliler, her ne kadar değişik milletlerden teşekkül etmiş olsalar da, Ahmet Cemal Paşa'nın kim olduğunu (hem bugün, hem de daha öncesinden) çok iyi bilmektedirler. Burada biz, onun yapmış olduğu işlerin küçük bir kısmına dikkatlerinizi çekmek istiyoruz ki bunlar içinde hatırdan kalan son iş, Mısır üzerine hücum edebilecek güçte bir ordu hazırlayarak, Mısır'ı asıl sahiplerine geri verme yolunda göstermiş olduğu çaba ve bunun sonuçlarıdır.

1. İnkılâbın Açıklanması ve Oluşması

Büyük ordumuzun komutanlarından Ahmet Cemal Paşa, zâlim düşmanların zulmünü ortadan kaldıran şanı yüce

şahsiyetlerden birisi olup, Osmanlı ümmetinin kaybettiği hürriyeti, onlara tekrar kazandırma yolunda, İttihat ve Terakki'de bunu apaçık ortaya koyan isimlerden biridir.

Zâlimlerin zulmü ve sömürgeciliğin acımasızca atağa geçtiği bir dönemde (bahsi geçen büyük komutan) ortaya çıkarak, idari, askerî ve siyasî alanda kâbiliyetini göstererek, kendini ispat etmiştir. Bu yolda, Hakim Bey tarafından çok önemli görevlere atanarak, ki bunlar- Atina [Vilayeti], Bağdat [Vilayeti] sorumluluğu, İstanbul Komutanlığı bunlardan bazılarıdır- geçen bu zaman ve görevleri esnasında, onun güçlü dirayeti ve tecrübesi, azmi, cesareti, kuvveti ve adaleti ortaya çıkmıştır.

Büyük idarî heyet yönetime geçip, Bağdat'a gönderildiğinde o, Bağdat için gönülden pek çok şey yapmak istiyordu. Nitekim, Bağdat'ın imarı ve ihyası için çok gayret göstermiş, bu sebeble "Galiplerle Beraber"adlı kitabın yazarı Mösyö Corc Rimon, el-İlstrasyon gazetesinde Paşa'nın bu çalışmalarını gazetesinde haber yaptığı gibi, yazmış olduğu kitabı da Cemal Paşa'ya özellikle hediye etmiştir.

Bu hususta O [Cemal Paşa] şöyle demektedir: "-Şüphesiz ki ben bu vatani ıslah yolunda Bağdat'a gitmeyi hep arzu etmişimdir. Orası uzun zamandır terk edilmiş bir yer olmasının yanında, gerçekten güzel netice verecek verimli topraklara sahiptir. Muhakkak ki biz ; Allah'ın izniyle elimizdeki bütün imkânları kullanarak orayı kalkındırıp, yaşatacağız".

2. Balkan Harbinde

Ahmet Cemal Paşa, Osmanlı orduları Başkomutanı Enver Paşa'nın yakın dava ve silâh arkadaşlarından. Eski Osmanlı başkenti Edirne'nin Bulgarlara teslimi ile ilgili belgenin Avrupa devletlerine gönderilerek, anlaşmaya varılma

kararının verildiği gün, Sadaret makamında oturan Kâmil Paşa, İttihat Terakki tarafından makamından indirildiği günlerde, azmi, cesaret ve vatanperverliğiyle dikkatleri üzerine çeken Cemal Paşa isminden bahsedilmeye başlandı.

El-İlustrasyon gazetesi muhabiri Corc el-Rimon, Edirne'nin Şubat 1912'de kuşatma altına alınması teşebbüsüne ilişkin sorduğu bir soru üzerine, Cemal Paşa:

“- Bizim için Edirne, bizi, birlik ve başarıya çağıran bir ses konumundadır. Bu ses, Osmanlının şerefini muhafazaya ve birliğe çağırmaktadır. Eğer, Bulgarlar Edirne'yi ele geçirmiş olsalardı, bunu önce İstanbul, ardısırada Dimeşk, Musul ve Bağdat'ın ele geçirilmesi takibederdi. Geriye ne kalırdı ki? Ben, on beş kişilik bir Osmanlı kadrosuyla Basra'da bulunuyorum. Edirne bizimdi ve ebediyen de bizim kalacaktır” diyecektir.

İşte kalpleri sebat, azim ve büyük emellerle dolu bu büyük idealist insanların sayesinde, düşman Edirne'yi ele geçirememiş, Devlet; bu yüce insanların gayretiyle, son harpten de [Çanakkale] muzaffer olarak çıkmıştır.

Kâmil Paşa görevden alındıktan sonra, Ahmet Cemal Paşa İstanbul'a muhafız komutan olarak tayin edildiği günlerde, o, müthiş azmi ve metâneti sayesinde sürekli olarak İstanbul ile Çatalca arasında gidip geliyor, orduyu ziyaret ederek, ordunun her bir birimiyle ayrı ayrı ilgilenerek, askerleri cesaret ve çalışmaya teşvik ediyordu.

Şevket Paşa'nın bir suikastla öldürülmesi üzerine Ahmet Cemal Paşa, olağanüstü çaba ve gayret göstererek, milleti fitne fesada sürükleyenleri göz açıp kapayana kadar yakalanmalarını sağlayarak, devam edecek bir anarşinin de önüne geçmiştir.

Bu olaylar karşısında gazete muhabirlerinden birinin sorusu üzerine o; “Bugünden itibaren, İstanbul'da bu görev-

de bulunduğum sürece, hiçbir kimse herhangi bir şekilde ayaklanma diye, kargaşa ve anarşi yaratmaya asla cesaret edemeyecektir” demiştir.

Bu sözler, onun kendine olan güvenini ve iradesinin gücünü ortaya koyuyordu ki, zaten insan içindeki bu iradeyi ortaya koyamadıktan sonra, büyük bir şahsiyet olması mümkün değildir.

3. Bahriye Komutanlığına Atanması

Aradan çok fazla zaman geçmeden Ahmet Cemal Paşa, İstanbul'daki Birinci ordu (Filo) Komutanlığına tayin edildi. Burada askeri yeteneğini ortaya koyarak, büyük başarılar gösterdi. Bunu ifadelendirmek gerekirse, muhakkak ki o, Osmanlının ve onun İslâm ordusunun şerefi ve yücelmesi için çaba sarfetmiştir. Bunu ordunun karşı karşıya kalacağı tehlikelere dikkat çekerek, tek bir vücut olma şuuru kazandırmaya çalışıyordu.

Ahmet Cemal Paşa'nın, Osmanlı ordusu gönüllerine kazandırmaya çalıştığı hassasiyet, manevi şuurdur. Yâni, devletin mukâddes sancağı yanında yeralma yolunda ordunun; sahip olduğu dine saygı göstermesi gerekmektedir. O, ordunun gelişmesinde üç aşamadan ibaret bir metot benimsemiş, böylelikle, orduda askerin yetiştirilmesi için subaylara böyle bir sistemin yerleştirilmesini uygun görüyordu. Bunlar,

- 1- Et-tedhiyye: Karşılıksız kendini adama (fedakârlık),
- 2- Iradenin terbiye edilmesi (nefsin terbiyesi),
- 3-Taassubun terk edilmesi.

Ahmet Cemal Paşa, günlük hayatında, günün yarından fazlasını yapılması mutlaka gereken işlere ayırır ve onlarla meşgûl olurdu. Corc Rimon'un yazdığı gibi o, vatanının ka-

zanacağından asla şüphe duymamış, güçlü bir şahsiyete sahiptir.

4. Suriye'deki Hayatı

Büyük komutanımız Ahmet Cemal Paşa, Suriye de bulunduğu günlerde zekâsı, ilmi, siyasi kariyeri ve zarif kişiliği ile takdire şayan olmuştur. Bozulan işleri düzene sokmuş, nizam dışına çıkan ayrılıkları giderip bir araya getirmiş ve bütün zorlukları ortadan kaldırmıştır. Yaptığı işler sayesinde, bütün kalpler ona meyledip, bütün gözler onun üzerinde toplanmasına vesile oldu. Bu kadar geniş topraklara sahip diyarda oluşan eşkıya ve bela tehditlerini ortadan kaldırarak, halkın refahını, can ve mal emniyetini sağlamıştır.

Allah'ın yardımıyla, zekasını, azmini, gayretini ve iradesini kullanarak bu vatanın kendisinden ne beklediğini fark ederek, bu yolda her şeyi göze aldı. Her şeyden önce, insanların gönüllerini tek bir noktada birleştirmeyi başardı. Bu önemli nokta, devletin varlığı ve vatanın bölünmezliğini muhafaza etmek için, parçalanmış ve guruplara ayrılmış toplumu bir araya getirmektir.

Yetki alanındaki bütün Valilere ve diğer yetki sahibi kişilere emirler göndererek, memleketin gelişmesi ve kalkınması için gerekli maddi ve manevi bütün çabanın gösterilmesini, düzenin tesisi, temizliğin sağlanması v. b gibi gelişmiş bir ülke için ne gerekiyorsa yapılmasını istedi.

Bir ülkenin gerçekten gelişmiş ve kalkınmış olması için yollarının yapılması, demir yollarının inşa edilmesi ve ayrıca yol emniyetinin olması gerektiğini çok iyi bilenlerdendi. Şehir, kasaba ve köy yollarının büyük ölçüde ıslah ve yenileyerek, Demiryolu inşasıyla yerleşim yerlerine ulaşmasını sağladı. Kesin ve caydırıcı kararlar çıkartarak, huzurun sağlanmasını ve yolların güvenliğini temin etti. Yollara hakim olan em-

niyet ve sükûn sayesinde insanlar rahata erdi. Yeni bir ilmi hamleye girişerek, “Salahiyye Medresesi”ni kurdu. Kurulan bu medrese, ülkenin gelişmesinde gerçekten çok büyük payı olmuştur. Suriyeliler, büyük komutana bugün hem dilleriyle, hem de gönülleriyle minnetlerini ifade ettikleri gibi, bundan böyle de her zaman zikredecek ve hatırlayacaklardır.

Bugün Beyrutlular, burada değerli şahsiyet, kuvvetli irade sahibi, ayaklanmaları bastıran, Suriye’yi ihya eden sayın Ahmet Cemal Paşayı selâmlıyorlar.

İkbal Gazetesi’nden

Yine Beyrut’un bir diğer ünlü gazetelerinden olan “İkbal,” Enver Paşa’nın ziyareti sebebiyle, “Devletin Medarı İftiharı Ve Şerefi Yüce Enver Paşa” başlığının altına; “Devletin Keskin Kılıcı, Gökteki Dolunayın Parlak Siması, Muhterem Enver Paşa ve Büyük Komutan Hoşgeldiniz” lejanıyla, Enver Paşa’nın fazilet ve meziyetlerinin yer aldığı uzun bir ihtiram haberi yapıyor ve şöyle diyordu:

Pek muhterem Başkomutan, yüce Harbiye Nazırı! Senin yüceliğin arttı, ikbâlin devam etmektedir. İkbâlle, devletin dolunayı Enver çok beğenildi ve övüldü. O bizi himaye etti ve onun cemali yansımakta. Şaşırmayın, ey ahali, şüphesiz ki ziyaret eden ikram sahibidir. Her kim çalışır ve yorulursa azmine karşılık, Rabbi ona ikrâmı bulundur. Bugün Beyrut, ümmetin büyük komutanını ve devlet adamını karşılamakla büyük şölen içinde sevinçle övünmektedir. Onun ziyaretçisi, büyük lider Osmanlı Harbiye Nazırı, Enver Paşa’dır. Suriye’nin her bir bölgesinde öyle bir karşılama düzenlenmiş ki, bu millet asırlardan beri böylesi törenlerin eşini benzerini görmemiştir. Bütün kalpler sevinç içinde, bütün gönüller onu karşılamaya koşuyor, ruhlar bedenleri

ile birlikte onu karşılamak için yarışıyor. İşte, bu mübarek ziyaretçimiz Enver Paşadır.

Eğer, büyük insanların karşılama merasimlerinde kâlp-ler ve diller birlikte olmazsa, yapılan veya tertip edilen bu törenlerde ne ahenk olur ne de güzellik. Bugünkü duruma gelince şüphesiz, küçük çocuklar yataklarında, büyükler iş-lerinde, kadınlar evlerinde, çiftçiler tarlalarında, esnaf iş yerlerinde Başkomutan ve lider Enver Paşa'yı güler yüzle ve sevinçle karşılayıp, hep bir ağızdan şöyle haykırdılar; şüp-hesiz bu günkü ziyaretçimiz, ümmetin varlığı, koruyucusu ve sığınılacak sığınadır.

Osmanlı devletine hayırlı, yaptıkları işlerle kâlp-leri fet-heden şu an ki devlet erkânına müjdeler olsun. Onlar, temiz karakterleri ve faziletli meziyetleri ile gönülleri fethettiler. Şüp-he yok ki kâlp-ler, bilinen, güzellik ve iyiliklerle kazanı-lır.

Muhterem, büyük ziyaretçimiz, fazileti ile gönüllerin sultanı olmakla, bütün gönüller ona meyletmektedir. Bu se-beble, Osmanlı ümmetine olduğu kadar, daha önce eşi ben-zeri görülmemiş bir merasim tertip ettiği için, ülkemiz Suri-ye'ye de hayırlı olsun.

Burada onun şahsına ait faziletlerinin vasıflarını anlata-rak sözü uzatmak istemiyoruz. Yukarıda onun faziletlerini, ümmetin genel ruhunu ifade ederek bir nebze olsun aktar-maya çalıştık. Lâkin biz, bu muhterem ziyaretçimizin lûtfet-tiği Beyrut ziyaretinden, tarihi bir hatıra olarak bahsetmek istiyoruz.

O, her şeyden evvel, yaptığı bütün işlerde milleti için kendini feda etmeyi prensip olarak kabul etti ve Makedon-ya'da başlayan ayaklanmaya da aynı prensiple baktı [İhtilâl arefesinde]. Önce, Padişah kuvvetlerinin önüne ilkelerini koydu. Otuz milyon Osmanlı insanının, istibdat baskısın-

dan kurtarılmasında bizzat onun eli bulunmaktadır. Vatanı vazifesini yerine getirdikten sonra, daha önceki görevine geri döndü. Ancak, bir müddet sonra, suların geri akıtılmaya çalışıldığını ferkettiğinde, hürriyet meşalesini eline alarak yeniden hilâfet başkentine gitti. 31 Mart ayaklanmasının (fitnesini) önüne geçip, ümmete vad edilen fazileti onlara gösterdi. Çıkan ayaklanmaları bastırarak, yeniden istikrarı sağladı ve Padişahımız, Gazi Mehmet Reşat Han'ın yüce emirleriyle yeni sorumluluklar aldı. Bu sorumluluklardan olmakla, müttefikimiz olan Almanya'nın başkenti Berlin'e gitti. Orada ilişkileri kuvvetlendirip, ittifak kurmanın zemini oluşturdu. Yeryüzünün doğusunda ve batısında İslâm ümmeti için hayati önem taşıyan bu ittifakın oluşumunda gerçekten tek kuvvet o oldu. Tam bu çalışmalar üzerindeyken [İtalyanların Trablusgarp'a asker çıkarmaları üzerine] büyük komutan, belki de kendi insani ihtiyaçlarını dahi karşılayamadan, acilen Trablusgarp'a hareket etti. [Beyrut üzerinden] yapılan bu ilk gizli geçişinde belki de Beyrut için bir nasip vardı. Beyrut'ta bir gece kaldı ve Berga'ya geçti.

[Berga'ya vardığında ilk iş], mücahit toplayıp, onları eğitmek oldu. Bir müddet kalmış olduğu bu yer ve zaman içinde, batı Afrika'nın diğer bölgelerinde bulunan müslümanlar da böylelikle kendisini tanımış oluyorlardı.

Şüphesiz ki devlet adamları, İslâmın ve müslümanların hizmetinde bulunmak için ümmet içinde en lâyık insanlardır. İşte, Enver Paşanın ismi de bu şekilde büyüklüğü ve ona gösterilen saygıyla hürmetle anılmaktadır.

Trablusgarp'ta savaş, işgâl güçlerine karşı mücadeleyi teşkilatlandırdıktan sonra, Afrika'dan Avrupa'ya oradan da Balkan harbine katıldı. O, artık devletin zafiyete uğradığını ve bu zafiyet noktalarının başında, Bab-ı Âli [hükümet ida-

resi] olduğunu anlayarak, son çare olarak inkılâp yapılması gerekliliğini ortaya koyarak, az daha İslâm devletini ve müslümanları helâka götürmekte olan bu sahiplerini görevlerinden azletti. Dünya tarihine altın harflerle yazılacak olan Bolayır'da emsalsiz [Çanakkale] bir müdafa örneği vererek, topyekûn işgâlcileri durdurup, ardından Osmanlı devleti için son derece önem arzeden Edirne'yi, siyasî zeka ve kılıcının fazileti ile savunarak, Bab-ı Ali hükümetinin gösterdiği aciz idare ve kötü siyaseti de tarihin çöplüğüne attı.

Harbiye nazırlığına atanmasıyla, üzerinde taşıyacağı büyük sorumluluğun gereğini çok geçmeden yaptığı işlerle ispat etti. Bu yoldan olmak üzere, askeri malzeme ve mühimmat üreten pek çok harbiye fabrikasının kurulmasını gerçekleştirdi. Harb-i umumî ilân edilmiş olmasına rağmen, uyguladığı yeni askeri reformlarla, Osmanlı devletini, diğer devletlerin arasında sözü edilir hale gelmesine vesile oldu. Eğer ki, bugün bizim ziyaretimize gelen bu muhterem ziyaretçimizin, üstün zekası, siyaseti ve kılıcı olmasaydı, Osmanlı milleti belki de şu hâliyle istikrarlı olamayacaktı.

Bütün olumsuzluklara ve zorlu düşmanlarının karşısında Osmanlı devleti, aslanlar gibi durdu. Biz, devletin büyük komutanının Meclisî Meb'usanda [Millet Meclisinde] söylediği şu iki sözü asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Çünkü, onun söyledikleri harfi harfine tecelli etmiştir ki bunlardan ilki şöyledir: “Şahsım adına ben, düşman ne kadar ve ne kadar çok kuvvetli olursa olsun, milletim için asla korkmuyorum. Muhakkak ki, Osmanlı askerinin kâlleri çelik gibidir. Bu çelik kalbe, onların bombaları ne kadar büyük olursa olsun asla tesir etmeyecektir. Biz, bugün bulunduğumuz yeri müdafaa ediyoruz ve yarın hücumla geçtiğimizde, düşmanın önümüzden kaçtıklarını göreceksiniz” deyip, gerçektende Gelibolu'dan düşmanı kovduktan sonra ikinci olarak; “Muhakkak ki biz, yarımadayı düşman artık-

larından temizledik ve şimdi askerimiz nihaî zaferi kazanmak için, müdafaa hattından, hücum hattına geçecektir” demişti.

Yüce devletin Başkomutanı sarf ettiği sözleri gerçekten doğru söylemişti. Bu büyük harpte, millet onun açık kararlarına harfiyen uydu, zafer getiren hücumlarla, askerî strateji ve taktik hareketlerle harp kazanılmış oldu. Onun gösterdiği bu başarılar, tarihe altın harflerle yazılacaktır.

Onun, Osmanlı beldelerine yaptığı ziyaretlere ve orduya bakışına gelince; O, orduya basiretli bir komutan olarak bakıyordu. Tarih, bu yönüyle onun kumanda ve manevralarını yeryüzündeki en büyük komutanların yanına yazacaktır. Eğer, ordu ona güvenmese ve konumunun güven verici olduğuna kâlpîler mutmain olmasaydı, zaten Padişahımız onu görevinden azlederdi. İşte bu durum, milletin karşılaşıp, hüsnü kabul gösterdiği gerçek ve sadık bir müjdedir.

İşte vasıflarından kısaca bahsetmiş olduğumuz Başkomutan Enver Paşa, Beyrut şehrini ziyarete Suriye treni ile geldi. Onun teşrifi ile gönüller mutluluk içinde uçuşmakta, yüzler gülmekte, canlar onun etrafında sevinçle dönmektedir. Millet bugün, ilmiyle, siyasetiyle, şeref ve haysiyetiyle, millete olan sadakati ve doğruluğu ile vasıflanmış bir şahsı karşılıyordu. Toplumun her bir ferdi, onu; sevgi ve muhabbetle bağrına bastı.

Ey! büyük komutan! Daha geniş meydanlarda, bu vatanın evlâtları senin onlara armağan edeceğin zaferleri, başarıların nimetlerini, Osmanlı devletindeki makam ve mevkinin yeni haberlerini kutlayacaktır. Onlar, sabırsızlıkla bunu beklemekte, gönülleri, bu ülkenin sevgisiyle dolup taşmaktadır. Senin gibi bir büyük komutana sahip olan bu devlete, bu milletin Padişahına da ne mutlu. Çünkü, Sultanın gönlü daima doğruların yanında yer alır.

■ Osmanlı Kardeşlik Gazetesi

[Takibettiği yayın politikasıyla, Osmanlı Lübnan'ında farklı bir yere sahip olan "Osmanlı Kardeşlik" gazetesi ise, Enver Paşa'nın ziyaretini, "Kalk Ey Beyrut! En Güzel Elbiselerini Giy Ve Büyük Devlet Adamını Karşıla" çağrısıyla verirken, devamında "Şaşıрма! Göğsünü kabart ve övün. Vatanını ayağa kaldırıp, şerefini kazandıran, aydınlık meşalesini yakıp, namusunu koruyan şahsiyet; senin nemli topraklarına ayak basmış bulunuyor" diyerek, Enver Paşa'nın ziyaretini, diğer gazetelerde verilen biçimden biraz daha farklı olarak yaptığı işleri okuyucularına mensur bir tarzda kaleme alınan uzunca bir "Hoş geldin" yazı seremonisiyle gazete sütunlarına aktarıyordu.]

Sevin ey Beyrut! ülkeye hürriyet, adalet ve eşitlik getiren ilkelerin lideri seni ziyaret ediyor.

Ey Beyrut! sana lâyük olma uğrunda, ülkenin ve milletin saadeti ve refahı için gözünü bile kırpmayan bu ziyaretçini hatırlaman senin vazifendir.

Sen, ey Beyrut !vatanını, medeniyet yolunda gelişmiş ülkeler seviyesine ulaştıran bu mübarek ziyaretçinle övün ve onunla iftihar et.

Sen, düşmanların önünde cesurca duran ve onları zelil kılan bu liderin gelişle sevin.

Ne mutlu sana Ey Beyrut! Vatanının şeref ve istiklâlini koruyan bu büyük komutana saygı göstermen. İnsanlar arasına adaleti getiren ve emniyeti sağlayan bu kişiye hürmet et ve sevin.

Ülkedeki fesadı, fitneyi yok eden ve sarsılmaz kanunlar koyan bu adama saygı göster.

Milletin selâmeti için, kendi rahatını ve mutluluğunu terk eden, bu şahsiyet karşısında ihtiramla eğil.

Ey Suriye! sana gelen bu büyük devlet adamınla sevin. O, senin bahtını açıp, düzene sokacak ve senin ihtiyaçlarını karşılayacaktır.

Onun geliş sebebi, insanları en kısa zamanda refaha ve huzura kavuşturmak için, ne gerekiyorsa yapabilmek ve sebeplerini keşfetmektir.

Ey Suriye! ve ey diğerleri, kendiniz onun önünde eğilip, bu uğurda daha geniş meydan oluşturmak için gönüllerinizi açınız. Bu sizin için en münâsip olandır. Bütün ruhlar ve canlar, bütün fâziletleri ile birlikte onunla yarışmaya kalksalar, yine de ondaki fâzilet karşısında geri kalırlar. Muhakkak ki o, sabırlı ve kerem sahibidir.

Gönüllerinizi ardına kadar açın ve o mübârek şahsiyete hoş geldin deyiniz.

Hoş geldiniz ey! vatana hayat, sönmüş emellere can verip, göklerdeki kara bulutları dağıtan, her yanı izzetli, düşmanları kahreden, vatanına yepyeni bir gelecek sunan zatı kerim, sen hoş geldin. İlkelerin lideri ve onun koruyucusu, hürriyetin ve adaletin timsâli sen hoş geldin.

Bu ülkeyi mûsibetlerden kurtaran, hayırlı ve yardımsever zat sen hoş geldin.

Bu ülkeyi en yüksek zirvelere çıkaran, şerefli, fâziletli, azimli önder sen hoş geldin.

İçte ve dışta bizleri düşmanların şerrinden koruyan, düşmanları bizden uzak tutan ve bütün hayırların kaynağı büyük lider sen hoş geldin.

Hoş geldin ey büyük kurtarıcı!

İtalyanlar Trablusgarp'a saldırdıkları zaman, kendi rahatını terk ederek aziz vatanın müdafaası için koşan adam hoş geldin.

Sen, Padişahın şerefi uğruna bütün zorlukları göğüs gerdin ve mücahitlere cihat nasıl yapılacağını öğrettin.

Balkan harbinde, devlet erkânından oluşan ve teslim olmaya karar vermiş yüce meclisin karşısına duran adam, sen hoş geldin. Sen; sesini yükseltip, meclisin aldığı bu kararı durdurarak, devletin ve milletin şerefini kurtardın. Böylesi bir kararla her şey elden gitmek üzereyken, onları bundan vazgeçirerek, Edirne'yi kurtardın. Gösterdiğin bu başarıyla, bütün Osmanlı milletinın gönüllerini fethedip, onları sevin-dirdin.

Hoş geldin ey büyük komutan! Sen, Balkan harbinden sonra orduyu yeniden tanzim edip, yenileştirerek, Orduyu izzetli ve kuvvetli kıldın.

Hoş geldin, hain devletlerin tuzaklarını bozan ve reddeden adam! O düşmanlar ki, binbir hilele ile, istiklâlimizle oynamayı ve vatanımızı elimizden almayı hedefliyorlardı. Onlara daha önce verilen imtiyazları iptal edip, gelecek nesilleri bu boyunduruktan kurtardın.

Hoş geldin! Düşmanları Çanakkale boğazına sokmayan ve orayı aslanlar gibi müdafaa eden adam. Sen, onlara o boğazı mezar ettin. Orada bir sürü gemileri battı ve binlerce düşman askeri denizin dibini boyladı. İngiliz ve Fransızlar arkalarında ganimetleri terk ederek kaçtılar. Onlar, Boğazı fethedebilmek için bir yıldan beri uğraş veriyorlardı.

Hoş geldin, Kafkaslarda, Irak'ta vatanını İngiliz ve Ruslara karşı aslanlar gibi savunan adam hoş geldin. Sen onlara, işgâlcilere nasıl ceza verildiğini öğrettin.

Hoş geldin, Mısır'da savaşması için düzenli bir ordu kuran adam hoş geldin.

Sen, hilâfeti korumak ve oraya saldıran İngilizleri kovmak için çok çaba sarf ettin. Kurduğun ordunun başına, sev-

gili kardeşin büyük komutan, idarî amir olan değerli Ahmet Cemal Paşayı görevlendirdin. Onu seçtin çünkü, tam otuz üç seneden beri İngiliz sömürü ve işgâli altında bulunan bölgenin kurtuluşunu gerçekleştirme yolunda, onu bu işe vesile kıldın.

Şüphesiz Suriye ve çevresi büyük lider Cemal Paşanın sorumlu olduğu şehirlerdir. O, buraları itina ile gözetmekte ve dirayeti ile idaresini sağlamakta, onlara kol kanat germekte ve adâletle hükmetmektedir. Onların geleceğine ilişkin, şeref ve haysiyetini ortaya koyabilecekleri temelleri oluşturdu.

Siz de hoş geldiniz. Sizler şunu biliniz ki; insanların bütün bakışları size yönelmiş, canlar önünüzde, ayaklarınıza kapanmış durumdadır. Biliniz ki, biz kendimizi size kurban etsek, bundan asla huzursuz olmayız. Bunlar, biz de var olan en izzetli şeylerdir. Bunu, ihlâsımıza karşılık olarak kabûl edip, eksikliklerimizden dolayı bizleri mazur görünüz. Muhakkak ki siz, affedicilerin en hayırlı olanısınız.

■ Beyrut Günlüğü

[Beyrut'ta Levantenlerin yayınladıkları Fransızca gazete olan "Le Journal de Beurut" da Enver Paşa'nın ziyaretine kayıtsız kalmayacak, onun Beyrut'a gelişini haber veren manşetin hemen altında uzunca bir hoşgeldiniz kasidesiyle, Enver Paşa hakkında uzun bir yazı kaleme alacaktır]

Enver Paşa Hazretleri (Kurmay Başkanı) ve
Cemal Paşa (4. Ordu Komutanı) Bugün Beyrut'a
Geliyorlar

Bırak halkı, uzaktan gelişini alkışlasın
Ve sendeki cesur askeri selâmlasın
O asker ki, çıplak göğsünde gururla taşımakta
Çatışmanın yüce izini.

Bırak coşsun, derin ışınlarla, şanıdan,
Muhteşem kabiliyetiyle, Enver adına, tapınmasından
Bırak salsın rüzgârlara zafer uğultularını
Flütün ve borazanın sesiyle.

İstanbul barsaklarına kadar yırtıldığında,
Kendi çocuklarının üzgün çağırısına titrediğinde,
En derin yaraları senin kılıcın açtı,
Tiranların canlı etinde,
Afrika, hala kırsığının adımlarını dinliyor
Edirne, borada gururdan titriyor

Onu yeniden feth ettiğinin gününü hatırlıyordun
Ne zaman ki bir tepede ayakta ciddi bir yüzle
Kahramanlarına kesin emiri verdin:
"Hilâl ve memleket için!" diye,

قال جورنال بيروت :

LE JOURNAL DE BEYROUTH :

S. E. ENVER PACHA

VICE - GÉNÉRALISSIME

&

S. E. DJEMAL PACHA

COMMANDANT DE LA 4ME ARMÉE

ARRIVENT AUJOURD'HUI A BEYROUTH

A. S. E. ENVER PACHA

*De loin, laisse la foule acclamer ta venue
Et saluer en toi l'intrépide soldat
Qui porte fièrement sur sa poitrine nue
La trace auguste du combat.*

*Laisse la s'enivrer, à longs traits, de ta gloire,
De ton génie, Enver, de son culte à ton nom,
Et jeter dans le vent ses clameurs de victoire
Aux sons du fifre et du clairon*

*Quand Stamboul, déchiré jusque dans ses entrailles,
Tressaillit à l'appel navré de ses enfants,
C'est ton glaive qui fit les plus rudes entailles,
Dans la chair vive des tyrans.*

*L'Afrique écoute encor les pas de ta cavale
Andrinople frémit d'orgueil dans la rafale*

Beyrut'ta Yayınlanan Beyrut Jurnali Gazetesinde
Enver Paşa İçin Yazılan Fransızca Bir Şiir

Ve vatan böylece elinden intikamını aldı
Ey Edirne'nin muzafferî, ey sen ki idealin
Hakarete uğrayan şanımızı yeniden
Kadim bir destegin üzerine koymayı hayal ediyorduk
Çoktandır seni görmek ve tanımak istiyorduk
Ve yine çoktan biliyorduk ki kalbin
Bir kahramanın, alnın bir üstadın
Ve kolun bir intikam alıcınıdır.

Ve kılıç çakırtılarında hisediyorduk
Halkın efsanelerinde ve şanlı sesleri,
Başımızın üzerinde destan fısıltıları geçiyordu
Ve saçlarımıza dalıveriyordu.

Ah! şerefini ve pahasını taşıdığın
Kutsal imparatorluğumuzun adına, senin değerî
Çöllerin ötesine onu götürerek
Nil halklarını şaşırtmış!!

Şehir bu sabah en güzel süsleriyle uyandığında, bir sevinç ve coşku havası esiyordu. Sokaklar kalabalık, binalar, mağazalar ve evler zengince donatılmıştı.

Ne var? Ne oldu? Beyrutlular ne kutluyorlar bu güzel Pazar gününde? Beyrutluların büyük bir dileği yakında gerçekleşecek, hem de bugün ve bir kaç saat içinde. Öğleden sonra saat üçe doğru, şehrimize şanlı kara ve deniz ordularımızın Kurmay Başkanı ve Harbiye Nazırı [Savaş Bakanımız] olan Enver Paşa Hazretleri geliyor.

Enver Paşa! Bu adı duyunca titrer düşman, coşar her vatansever, alkışlar çocuklar, mükâyesiz bir kahramanlıkla dolar asker...

Çünkü Enver Paşa adı veya sadece Enver, millî kahramanımızdır. Tehlike anında vatani kurtaran, despotizm ve zorbalığın zincirini kıran ilk adam, doğunun toprağının hürriyetini muhafaza eden ve vatanın üzerine bütün ümitlerini bağladığı adamdır.

Enver adını duyduğumuzda bütün yakın geçmişimiz ister istemez gözlerimizin önüne geliyor. Halkın üzerine olanca ağırlığıyla baskı kuran ve bütün cömert inisiyatifleri kökünden kazıyan Abdülhamid zamanının baskısını, o hüznü ve kara günlerini yeniden görüyor gibiyiz. Vatanimizin hâli ise zaten o vakitte çöküntü çukurunun dibinde ve çevresinde yabancı akbabalar- ki, başında İngiltere, Fransa ve Rusya var- Reval görüşmelerinin ardından, arzuladıkları kurbanı gözlüyorlardı. Ve bu durumda bir adam kalktı ve bu ümitsizlikten insanları kurtaracak olan 1324 (1908) büyük ihtilâlin sinyalini verdi. Bu adam, Enver ve kendi ihtirasının kurbanı olan merhum arkadaşı Niyaziydi.

Alicenap Türk ırkının yüce ve erkek hakimiyetinin pak örflerini tutkulu bir şekilde muhafazasını bilen, saygı uyandıran bir aileden gelen Enver, küçük yaşlardan beri kardeşlerinde bu adetleri uyandırmayı kafasına koymuştu. Ve böylece iç ve dış düşmanlarla kirletilmiş vatana yeni bir nefes verme kararını almıştı. Enver, subay olur olmaz, daha rahat bir şekilde çalışabilmek için ilk olarak, önce Makedonya ordusunda görev almak ister. [Nitekim] Orada Enver, önce Meşrutiyet'in en çalışkan emekdarlarından, daha sonra da en çetin müdafilerinden olmuştur. Mutlakîyetin ve zorbalığın yapısını, hürriyet, kardeşlik ve adaletin yapısıyla değiştirerek yıkan bir avuç yigidin başında gelenlerdendir. [Bundan sonra], Enver Paşa, tehlikede olan ülkenin onun varolmasını gerektirdiği her yerde bulunmuştur.

Daha sonra, Abdülhamid'in tepkisi bir dönem için başkente hakim olduğunda, yine Enver'i başşehir ve aynı zamanda Meşrutiyet'i kurtarmak için Selanik grubunun [Hareket Ordusu] başında görüyoruz. [Aradan çok fazla bir süreye geçmeden] o, mütevâzi konumuna yeni dönmüştü ki, İtalyanlar tarafından alçakça saldırıya uğrayan Tripoli'ye [Libya] koşmak ve orada vatanın müdafasını sağlamak işi yine ona düşüyordu ve tabi ki Enver, kendi mutluluğunu, vatani vazifesine kurban edip, herşeyi terk ederek. Burada, yâni Tripoli'de [Trablusgarp] yakıcı Afrika güneşi altında görevini o kadar iyi bir şekilde tamamladı ki, kabileler onu bir yarı tanrı olarak görmeye başlamışlardı. Askerî birlikleriyle, yerli gönüllülerin başında bir hücum geçtiğinde, top- rak adeta bu kahramanın ayakları altında titrer ve düşmanı panik sarardı.

Avrupa gazeteleri, hâtta düşmanları da, yiğitliğinin, emsâlsiz ve askeri yeteneğinin övgüsünü yapmakta hemfikirlerdi. Çok kısa bir süre içerisinde düzensiz olan yerli kıtaları İtalyanlar'a ecel şerbeti sunan iyi hazırlanmış bir ordu haline getirdi. Burada ordumuzun cesur ve parlak subaylarından olan Fethi Bey'de iyi bir yardımcı buldu.

Eğer Tripoli iki sene boyunca direnebildiyse, bu sadece Enver Paşa Hazretlerinin, ki –o dönemde sadece Enver Bey'di–, cesareti, fedakârlığı, kahramanlığı ve müthiş kabiliyeti sayesinde olmuştur. Daha uygun coğrafi bir pozisyonla hiçbir zaman evet, hiçbir zaman İtalyanlar Tripoli'de yerleşemezlerdi.

Kısa bir süre sonra üzerimize bir koalisyon hücum etti. Birinci savaştan yorgun düşünce, ikincisini sakın ve soğuk kanlılıkla kabul etmek zorunda kaldık. Böylece, dış ve aynı zamanda iç çatışmaların ortasında Balkan savaşı patladı.

Kâmil Paşa kabinesinin kurmaylarının zulüm ve entrikalarına rağmen, hakiki vatanseverler, yâni bütün Osmanlı-

ların ümitlerini bağladıkları Enverler ve Cemaller yiğitçe vazifelerini yerine getirdiler. Fakat, çirkeflikten gelen bir hükümetin bozgununa ve düşüncesizliğine karşı ne yapabilirlerdi ki?

Ülke yeniden yıkılışa doğru gidiyordu. Bütün Avrupa müttefiklerinden de destek alan düşman kuvvetleri artık başşehre gireceklerdi. Bardak taşmaya başlıyor, vatanseverler kanlı gözyaşları döküyorlardı. Birşey yapmanın ve ülkeyi satacak olan hainleri ortadan kaldırmanın zamanı gelmişti.

Kâmil Paşa, sözde milli olan bir meclis toplamış ve bedeli ağır olan bir barış anlaşması imzalayacaktı ki bizim Enverimiz yeniden ortaya çıkıp silâh ve dava arkadaşları olan Cemal, Talât, Cavit, Cahit, Halil ve merhum Mahmut Şevket, Hacı Adil ile öfkelerinin taşmasıyla kabineyi devirdiler. Bütün Osmanlı milletinin istisnasız sempatisini kazanan Meşrutiyet'in hakiki kurucuları yeniden başa geçiyorlardı.

Sadrızam Mahmut Paşa, düşmanların ağır şartlarını hakir bir tavırla reddederken, bir avuç askerin başında bir azim ve karar abidesi olan Enver Paşa, birkaç aylık kuşatma altında mecburen teslim olan Edirne'yi kurtarıyordu. Edirne'nin geri alınışı, halkı ve orduyu çok ender fâziletlerle sahip olan bu adama daha yakın kıldı.

Mahmut Şevket Paşa'nın alçak ve trajik suikastının ardından Savaş Bakanı olan Enver, olağan üstü askeri kabiliyete sahip bu milli kahraman, şanlı atalarının erkekçe ve faziletli bu parlak askeri, Paşa olduğunda, istemeyi ve harekete geçmeyi bilen, hedefini tesbitle, ısrarla peşinden koşan, parlak bir idareci olarak kendisini gösterdi.

Kendisi, korkunç Balkan savaşından dolayı iyice yıpranan ordunun yeniden ıslahı yolunda gece gündüz çalışırken, meslektaş ve silâh arkadaşı olan Cemal Paşa ise, filomuzu yeniden nizama sokarak, ona yakın geçmişteki savaş-

larda kendisi gösteren o muhteşem dirilişi haber veriyordu. Kısa bir zamanda kara ve deniz kuvvetleri güçlenmiş, mükemmelliğin üst sınırına ulaşmıştı. Ne varki bu sırada ufuklar, kocaman bir kasırganın belirtisi olan kara bulutlarla kapanmaya başlamıştı. Enver ve arkadaşları tehlikeyi çabuk kavramakta gecikmemişlerdi, ki –zaten övünçleri de buradadır. Olağanüstü bir basiretle mevcut kabine bizi gözleyen kötülüğü (Avrupa'nın topyekun saldırıya geçmesi) tahmin etmekte gecikmemiş ve yeniden Enver Paşa hareketin başına geçerek, “merkez güçlerin” lehine politikayı kararlı bir şekilde uygulamaya koymuştu. Buydu selâmetimiz. Kallesliklerinin ve sinsiliklerinin sayesinde müttefik güçleri, aslında hain olan dostlukları konusunda yemin ederek, arkamızda bizi gömmek istedikleri mezarı kazıyorlardı. Fakat dala-vereleri suya düştü ve biz kendi müttefiklerimizle– yani Almanya ve Avusturya-Macaristan ve sonradan katılan Bulgaristan'a barışçı ve samimi bir el uzatarak gerçekten karşılıklı çıkarlar üzerine kurulan ve işgâlcî Avrupalı güçlerin bencil hegemonyası tarafından tehdit edilen insanlığın barış ve iyiliği için ebediyen mutlu bir ittifak sağladık.

Daha fazla altını çizmek füzuli olup, mevcut savaşın sonuçları geniş olarak bunu göstermiştir. Savaşın başlangıcında, filomuzun bir kısmı Karadenizde Ruslar tarafından alçakça saldırıya uğradığında, bütün gözler yalnız bir adama doğru çevrildi ve bütün ümitler onun üstündeydi. Hepimiz baştan beri bu adamın, yani Enver'imizin bizi zafere götüreceğinden emindik.

Birkaç ay savaştıktan sonra düşman kuvvetleri, Boğazi geçmenin, başşehir ve hilâfet merkezi İstanbul'u alma girişimlerinin boş olduğunu anlayıp, bu teşebbüsünden vazgeçmek zorunda kaldı. Enver Paşa Hazretleri tarafından idare edilen kahraman kıtalarımız sayı ve güç olarak üstün olan

düşman kuvvetlerini ezerek, ebedi bir zafer kazandı ki, bu zaferin parlaklığından bizim geleceğimiz doğacaktır.

Heryerde, her cephede kahraman ve cesur askerlerimiz atalarına lâayık bir şekilde kendilerini ispatlamışlardır.

Son Başbuğ ENVER PAŞA

Kimin içindir bu çiçekten zincirler,
bu bayraklar, bu görkemler,
Bu uzun zafer cığlıkları, bu alkışlar?
Kimin içindir vecd içinde halkın bu esrimeleri
Bu hummalı hazırlıklar?

Beyrut,
senin duvarlarının altına geçerken bunca krallar
Titremezdin onların şanlı adlarına,
Bugün bu ilginç coşkunun izleri
Gönüllerde parılıyor, gözlerde parlıyor.

Fakat fısıltılar duyuyorum: “geçen askerdir“
Hem de hangi asker!
Enver, senin asil anlına
Bütün yeşil defne dalları, senin boranzancılarının
Sesi cınlayan Osmanlıların imzasını taşıyor

Enver, büyük dâhi, İmparatorluğumuzun ümidi,
Gözlerinin bir bakışıyla gel kalpleri mıknaatısla.
Seni seven ve sana hayran olan bu asker halkını,
Kahraman, gel de şanlı adımlarına yürüttür onu.

Hepimizi cökerten eski yönetim zamanında
Bütün reislerimizin katillerimiz olduğı zamanda

Boğazdan köprüye, sağırlaşmış göğe kadar,
Binlerce muradına eren mağdurların iniltisi var iken

Senin kılıcın, Enver, başkaldırarak titredi
Ve Selanik'ten, Başşehirimiz'e kadar
Hürriyetimizin kutsal ateşini diriltti
Ve Hilal'i atalardan kalma yüksekliklere dikti.

Edirne'nin bütün kubbeleri halâ çınlıyor
Enver Paşa'nın kutsanmış adından
Ve sesli tonozlarının altına halâ tekrarlıyorlar
Senin utkulu: "Padişahım Çok Yaşa!"*

Afrikanın çölleri senin şanını koruyor
Hatta bugün bile top ateşinin altına
Senusisler** seni lirik deyişle anıyorlar
Ve kurbanı adının sesiyle boyun eğdiriyorlar

Tehdit altında iken Hellespont'ta***, sen nöbet oldun,
Ve parçalanmış düşman mücadeleden geri çekildi
Ve şaşmış kâinât, Çanakkale'den övdü
Yenilemez yeyetenegini ve cesur askerlerini.

Ah! ne zamanki akşam, ayakta, bu yüksek tepede,
Kılıcın sürgündeki kardeşlerimizi gösterecek,
Ne kadar isterim sayısız şanlarına katmak için
Defne yapraklarını ve Nil'in hurma dallarını!

* Metin içerisinde fonetik Türkçe yazılı.

** 1837'de Mekke'de büyük Senusi şeyhi Seyyid Muhammed ibn Ali As-Senusi tarafından kurulmuş ve Afrika'da (Libya, Çad, Cezayir, Sudan, Nijerya, Mısır'da) yayılmıştır. Bu tarikat Fransız ve İtalyanlara karşı savaş verdikten sonra Libya'da tahta geçmiştir.

*** Çanakkale Boğazının eski ismi.

Enver Paşa Kudüs'te Devlet Ricaliyle

Başkomutan ve Millet Önderi Enver Paşa İle,
4. Ordu Komutanı Cemal Paşa'ya İthaf Edilen
Karşılama Kasideleri

Es-Seyyid Muhammed Habib El-Ubeydi'nin
Kasidesi

Beyrut Misafirine

İnsan suretinde tecelli eden
 aslan ve kartallara merhaba!
Yer yüzünde yürüyen,
 göklerde yükselen dolunaya merhaba!
Yıldızların üzerinde kayan hilâle merhaba!
Orduyu himaye eden, gurur kaynağı hilâle merhaba!
 Şüphesiz O, bir Osmanlıdır.
Gölgesi Kivana yayılan,
 her yana kanat açan kartallara merhaba!
Osmanlı ve Macar askerlere merhaba!
Ey yüce ordu ve aslanlar adına! merhaba!

Ey elçi!

Sen yücelen bir nazar, Enver ve Cemal iki Nazır,
Allah sizi korusun, ey iki kardeş!
 Siz ikiniz hayatın ta kendisisiniz.
Yer ve gök, orduyla hoş geldin dedi,
Siz ikiniz, gökteki yıldızlarsınız.

İnsanlar onu güneş sanmakta,
Fakat, insanlar yanılmakta,
 bilakis, ikisi iki güneştir.
Yer yüzünde ve gökte güneş olsa,
 her ikisi görülür.

Şayet bu olsa onun battığını görürsün.

Ama bu ikisi asla batmaz.

O ikisi Allah tarafından korunmakta,

Resulün gözüyle gözetilmekteler.

O ikisini bâki kılacak hayırlı amelleri vardır

Hayırlı ameli olmayan her şey ise fânidir.

O iki kerim kişiden Allah'a karşı nasibim dindir,

Sanki Beyt'ül haram [Kabe];

“siz ikiniz, siz ikiniz! bana gelin” diye nida ediyor

Allah'ın dağı ile tutunur,

ve Allah'ın kılıcıyla yardım görürler.

Rahmanın ok kılıfından oku alıp,

ve kudret yayı ile oku fırlatırlar,

O düşmana karşı bir yardım okudur,

onu Mısır'ın ve Sudan'ın kalbine değil,

Afrika'daki İngiliz ve İtalyanların ciğerlerine atar,

Trablusgarb'ın kurtuluşundan sonra,

kurtarılacak iki kardeşten diğeri Mısır'dır.

Ey! iki büyük Paşa ve önder! Sultan sizden razı oldu.

Hilâfetin sizinle önü aydınlık bir fecirle karşılaştı

Gökten iki el inerek, Şeria kılıçla titredi,

İki zıddın bir araya geldiği görülmemiş olan,

Ateş ve nur saçan o, hakkın kılıcıydı.

Siz ki, ikiniz,

Sultanın komutanı ve tacının üzerindeki inci gibisiniz.

Ey Beyrut'un sesi, iftihar et.

Ey zaman! mükâfatlandır,

sen yardımseverlerle dolusun.

Ey Mısır!

Sina'nın izinde duran ordu için yerini genişlet.

Ey Nil! gül sana azap edici değildir,
ta ki Osmanlı görünene kadar.
Firavun'un altından azap edici olarak nasıl akıyor?
İçildiğinde ise azap şiddetlenmekte.
Musa olmazdan önce ne idin?
Bugünü müjdele ki,
ikisi de Musa'nın izindedirler.
O Musa ki, yere asasıyla vurmuştu.
Bu ikisi ise; kılıçlarıyla vuruyorlar.
Şüphesiz İsrail oğulları kaçarak kurtuldular.
Fakat, Osmanlıoğulları hücum etmekteler.
Şayet Firavundan önce olsa, kurtulurlardı.
Firavunsa, artık Mısır'ı ikinci kez alamaz.
Ateş gibi yakan çöl kumlarında yürümekteler,
Nil ise, kan kırmızı olmuştur.
Onları hüsrarla, yenilgiyi haber verip,
cehennemle müjdeleyin,
helak olmaya çağırın.

Bu bir adımdır ve diğerinden öncedir
O ikisi, iki adım, beraber savaşır,
Yürekler, onu kâlp atışlarıyla anlatırlar.
Bizde var olan Reşat, Hakk'ın halifesi,
sapıklığı ve haddi aşanları yok eder
Müminler, yüksek sesle şöyle seslenirler:
Devran döndükçe, hidayet önderimiz çok yaşa.

Trablus Şam Şair ve Alimlerinden Şeyh Abdülkerim Uveyda'nın Kasidesi

Dinin hâmisî, Enver'in teşrifiyle alemlerin yüzü parladı,
Onun gününde, dünya; sevinçten şimşekler gibi çaktı.
Yeşil elbiseleriyle sevinerek, O'na doğru yürüyüp,
Bu ahali üzerine büyük bir müjde oldu.
Beşer kanatlarıyla onu karşılamaya uçtular.
İnsanların gönülleri onun sağında bir beşer gibiydi.
Ardı sıra dizilmiş
ve sevinçten yerlerinde duramıyorlardı.

Onunla insanlar gülümsemeye başladı
Ey Beyrut vadisi,
Enver'in doğuşuyla,
ömürleri hep müreffeh olacak.

Senin yeryüzün, semadan daha yüce,
Senin dolunayın, gerçek dolunaydan daha parlaktır.
Senin çakıl taşların, büyük inciden daha değerlidir.

Sevin! saadetin tamamına nail oldun.
Arzu edilen şeref ve haysiyeti idrak ettin.
Şüphesiz sen; Şam yönüyle mübârek bir vadi,
Büyük yanaklarınla iftiharın alametisin.

Senin afâkınla şereflenilir,
Senin güzelliklerin onun gelişiyile artmakta,
O; Enver düşüncesidir.

Onun görüşleri yücedir ve mühimdir.
O; koruyucuların lideridir.

Fikir ve azimden oluşan iki kılıcıyla
seni düşmanlardan korudu.

İlkeler;
onun başarılı, aydın ve adâletli nuru ile bereketlendi

Onunla;
Haşimi Muhammed'in (sav) dini aziz ve şerefli kılındı.
Karada ve denizde,
Allah'tan gelen yardımlara nail olundu.
Onunla; ülkeler yüceldi.

Zamanın önemi bile onu idrâkten kısalır.
Haddi aşanlardan İslâm'ı himaye etti.
Bembeyaz geçmişi ve medeni varlığıyla,
Hilâfetin düşmanlarını zelil kıldı.

Hayatları boyunca onları kabirle dost kıldı
Allah onun kılıcını kuvvetlendirsin
Ortaya çıkan her bir zalimin boynunu uçursun
Ey İslâm'ın önderi! sen her zaman daim ol.
Ey ilkelerin adamı! muvafık ve daim ol
Sen; uzayda inci gibi parlayan bir yıldız,
Bize vatandan gelen bir elçisin.
Ona, hamd ve şükürlerimizi takdim ediyoruz.
İftiharda senin önüne geçecek değiliz,
Biz, ancak senin ahlâkının derinliğinde boğuluruz.
Şayet biz, boyumuzla yıldızlara ulaşırsak,
Senin için ne kadar şükredilse
yine fâziletine erişilmez.
Ey vatanları helâk olmaktan kurtaran!
O, ancak Allah için zararı giderir.
Ruh ona, minnetsiz geri döndürülür
Ona, iyiliklerin güzelliği verilir.

O, hayatını bağışlamakla yetinmez.

O, iftiharından hiçbir şey kaybetmez.

Tevazusu ile yücelik tacını giyer

İlericiliği ile yücelir, geri kalmaz.

Senin şerefının kadri yucedir

Senin şerefın karşısında

gökyüzündeki kuleler dahi boy ölçüşemez

Her bir gün, senden bir nimete nail olunur

Bu şiirin dili, sana olan şükrü anlatmaktan acizdir

Daha önce kalıcı bir hatırayla mutlu olunduğu gibi,

İşte bugün senin aydınlığıyla mutlu olunur.

Şüphesiz senin kılıcın düşmana karşı çekilir

Şüphesiz sen, fetih ve zafer de Allah'ın kılıcısın.

Türk veya Arap olsun, her iş yarınlar içindir

Haşrın sonuna kadar senin kılıcına borçludur,

Senin kılıcın düşmanlardan asla zail olmaz

Senin hatıran İslâm'ın mis kokusudur.

Ey İslâm ümmeti! Batıya bakınız.

Şüphesiz fethin hilâli Mısır'da doğdu.

Bu [Cemal] asr ordusuyla yürüdü.

Sanki bütün dünya bu trene dolmuştu.

Allah'ın izniyle O; emin olarak (şehre) girecek

Şüphesiz ki, bir ay olmadan ben onu görmekteyim.

Ey Firavun'un Mısır'ı! az kaldı, o geliyor.

Bugün senin günündür denizi yaran ey Musa!

Sen korkutucu olarak büyük bir sihirle geldin.

Şüphesiz senin (Musa'nın) asan sihirleri bozduğu gibi,

Zaferin yüzü Enver'le yücelmekte,

Zamanın zarafeti Cemal'le güzelleşmekte,

Azmi ile de yücelikte zirveye ulaşmaktadır.

Mevlamız, Halifemizin gölgesinde,
zafere haiz Osmanlı ordusu asla zâil olmaz
Ruslarla, dostlarının başından yumruk asla kalkmaz,
onları helak eder.
Evren beşerin doğuşuyla aydınlanır.

**Harbiye Nazırı Ve Başkomutan Enver Paşa'nın
Beyrut'a Teşrifi İle Beyrut Eşrafından
Ömer Neca Efendi'nin Kasidesi**

Büyük saadet Enver'in doğuşuyla,
Vadimizin adına, sevinçle ve aydınlıkla
Herkes duayla nida etti,
muzaffer orduların komutanı sen çok yaşa!
Ey yücelerin komutanı!
Sana medh âyetleri okunup, şükredilmekte,
Sana güzel bahar çiçeklerinin kokusu hatıra olsun
En nadide mücevherlerden bile daha güzel,
Senin ismin övgüye en lâyık olandır,
Senin için en yüce mevkide makamın vardır
Sen harpte bir aslan gibi kükrer,
Barışta da himmet sahibisin.

Yüce harp önderi [Ey Cemal] Paşa,
Ey dördüncü Ordu komutanı!
O, orduyu hilâlin gölgesinde cihada hazırlarken,
Apaçık zaferi müjdeleyin, müjdeleyin.
Mısır'ın üstünde izzetli ilim yayılacaktır
"Hüseyin" in makamında
"Şüphesiz biz fethedeceğiz" yazılıdır,
bu mutlaka okunacak

Düşmanlar zilletle hezimete uğrar ve askerler;
“Allah’u Ekber” diye nida ederler
Komutan izzetiyle daim oldu,
Allah’tan apaçık zafer müjdesiyle kaim olur
Gökyüzünde dolunayın aydınlığı var,
Muzaffer hilâlin nuru tecelli etmekte.

[Tanınmış, tanınmamış pek çok şair tarafından Enver Paşa’nın ziyaretlerine ithaf edilmiş şiir vardır. Ancak, bunlardan bazılarının tamamını değil, bazılarından örnekler vermekle iktifa edeceğiz]

Meselâ, bunlardan Abdülkerim Uveyda, Enver Paşa’nın gelişini şu mısra ile taçlandırır:

Sizin Şam beldelerine
teşrifiniz bizce bayram kabul edilir,
O en büyük bayramlardır
Bu sahil beldesi sizinle tarihi bayram yaşarken,
Şam, Enver’i karşılar.

(1334)

[Bir diğer şairimiz Abdurrahman İzzeddin ise, mısralarında Paşa’yı şu sözlerle karşılar:]

Beyrut’umuzun hazzı,
nasibi bollaştı, mutluluğu makbûl oldu
Onun gelişiyse, Yemen yeni bir tarih yazdı,
Ey Enver! teşrifinle şeref verdin,

(1334)

[Enver Paşa’nın ziyaretine ithaf ettiği ünlü kasidesinde Fazıl el- Huri Marun, sembolik ifadelerle başlayan mısralarının şiddetini gittikçe artırarak, Osmanlı memleketine saldıran

Orada büyük bir mevki var ki,
Osmanlı ordusu oradan zaferle dönecekt

Oradaki Yedi kuyularda bütün ordu toplanır,
Oradan yüksek ehramlara [Piramitlere] yönelirler
Sen onları müjdele ve korkmasınlar,
Bütün Türkiye birbirine ısınır,
İncil'i, Tevrat'ı ve Kur'anla yakınlık artar.

Eğer, hilâlin gölgesinde
atının şiddetini görsen korkardın
Şüphesiz onları saflar halinde görürsün
Üzerlerinde sönmeyen şerefli bayrağın ışığı vardır
Onlar Allah için cihadı temenni ediyorlar
Aralarında tanıdık bir sima
İşte o "Cemal Paşa" aslanı vardır.
O askerleri coşturup, savaşa hazırlıyor
Onların marşları fezayı doldurmakta
Ve, haykırıyor
"Ey vatanım !düşmanlardan arındın artık"
"İster bil, ister bilme! ruhum sana feda olsun."

Zafer bayrağı onların üzerinde dalgalanırken,
Sultanın gölgesinde en şerefli insanlar vardır
Duaları

"Ya Rab! Ona yardım et, zafer nasip eyle,
tahtını daim eyle"

Şüphesiz sen bizim mevlâmızsın
Dönüşümüz ancak sanadır
Sana en lütüfkar sözleri ifade ederiz
Ümitsizliğe düşürme ve yardımını kesme.

Trablus Şairlerinden Şeyh Abd'ül Müezzîn'in Kasidesi

[Klâsik Arap edebiyatının belirleyici vasfı olan –ve bir anlamda hâla İslâmın parlak fütühat devirlerini hatırlatan Abbasi, Emevi saltanatının en şa'salı dönemlerini kılıç, aslan, mertlik, kahramanlık ve inanç gibi tabiî güç ve insan tabiatına uygun motifler kasidelerin en dikkat çekici unsuru olarak göze çarpar]

Biz, bu toprağın şairleri,
doğruluktan başka meziyetimiz yoktur.
Nitelikli olmayı, revaçta olmaya tercih ederiz
Sen bizi izzet ve himâye içinde görürsün
Ruhumuzu senin yolunda feda ederiz Enver,
Rabbimiz, Kur-an'da "itaat ediniz" dedi,
Hepimiz duyduk ve itaat ettik.
Allah şahittir ki,
Suriye'de doğru yolu benimseyen
bir ümmet vardır
Türkiye, Allah'ın inayetiyle, güçlü ve izzeti ebedidir
Sancağı dertsiz dalgalanmakta,
Şayet bugün, kılıçları çekmek istersen
Sonrasında ölüm için saflar tertip edersin
Eğer, binlercesine kolayca gâlip gelirsek
Sebatımızın vasıflarıyla gerçekleşir.
Bizi çağırdığında, hüzünle ölürüz de, galip geliriz
Bizi denize ve ateşe çağır
Batılı istilacılara karşı bizimle savaş.

Yer yüzünde bir hatıra için çalışta,
hasımların kahrından ölsün.

Herkes, Enver'e itaat diye haykırmakta.
Şu an etrafında aslanlardan bir grup,
Beyrut artık son karanlığına girmekte
Ahitlerini yerine getirmek için yemin edenler,
Şehitlerin ihlâsıyla ziyadedirler.
Bunlar inkâr edilemez hâkikatlardır
Ey Şam, Irak ve Mısıroğulları!
artık yardımlaşma vakti gelmiştir
Bugün Allah sizden zorlukları kaldırıp,
Düşmanlara karşı zafer bahşetmektedir.
İşte onları kuvvetlendiren arslan
Enver ile zafer yakındır

Ordu Mısır'a yürürken, senin önünde koşar
Eriş ve şükret, mutluluk senin önünde doğar
Kumandanları toplamak için kalk!
keskin kılıcını çek,
Sonra, orayı fethetmeye hazırlan,
Bu zafer sana hilâlin zimmetidir
Yakından emanet edilen sancağı görmekteyiz,
Osmanlı semalarında dalgalanmakta,
Devran, sevinçle dönüp, durmakta,
Yaşasın mutluluk, yok olsun hüzn,
Ordumuzun zaferinin devamını diliyoruz
Zamanın Cemal'i, Sultanının hayatı
ve Enver aslanının saadetine

Lâzkiye'nin Fâziletli Kişilerinden Şeyh Muhammed Bahaeddin Es'Sufi'nin Kasidesi

Yüzü güzel, dinin yücelticisine,
Kendisiyle iftihar edilen İslâm'ın sultanı,
Kuvvetli ve koruyucu Enver! sana selâm olsun
Vatanı kılıcıyla koruyan, emredici ve men edici,
Söz ve icra sahibi Ahmet! sana da selâm olsun.
Refahı ve rahatı terkeden esrarların Cemali,
Onlardan üstünü olamayan gaziler,
Osmanlıoğullarının askerine selâm olsun.
Şüphesiz o, cesur bir asker ve korkusuzdur
Harp meydanının komutanlarına selâm olsun.
Ordular karşı karşıya gelince, süvariler hızlanır,
Cihat esnasında melekler onlara yardım eder,
Ahmet, Medine'nin topraklarına bakar,
Cihad-ı mukâddes ilâhi tekbirlerle yapar.
Harp sahasında, cihatta toz dumana karışır,
Ama o, zaferiyle orayı çiçekli bahçeye çevirir

.....

Ey dünyanın aydınlığı Enver,
ve kainâtın komutanı!

Ey her işte hayırlara vesile olan!
Senin bir emrinle, onların hepsi sana
Hepsi koşarak sana asker oldu
Sen onlara düşmanları yok etmeleri için emret;
Şüphesiz onlar, düşmandan daha kuvvetlidir
Ey mevlamız!
Beyrut'u düşünerek gelişin,
Vatan topraklarını himaye etmektir,
Düşmanları yok ettin,
ve Mısır'ı düşman pençesinden kurtardın

Mısır, seninle hak ettiğin iftiharla iftihar etmekte
Sen ki, harp sahasında
Muhammed'in (sav) amca oğlu Ali gibi parlarsın
Allah'ın düşmanları ile cihat edersen,
Şüphesiz, Allah yardımcı ve koruyucudur.

Ey Ahmet! Vatan senin cemalinle süslendi
Mısır'ı harbe hazır, birlik tamamlandı.
Sen, ordunun akdisin, inci gibisin.
Sen, keskin kılıcınla düşmanları yok edersin
Yürüdüğün zaman zafer ardından gelir
Senin ufuktaki fazlın semadaki güneş gibidir
Aydınlıklar asla inkâr edilemez, kibirliler müstesna.

Osmanlıoğullarının ordusu sürekli muzafferdir
Senin kılıcın keskin, şanın hüsrana uğraticıdır
Allah'ın ordusu büyük ve kuvvetli, bu senin içindir.

Sen, müminlerin emirini izzetle selâmladın
Senin sancağın yüce, mülkün sonsuzdur
Bu mülk, onları düşmanlardan korumak içindir.

Ey yüce komutanlar! hepiniz hoş geldiniz,
Sizler ulu ve büyük insanlarsınız,
Uçar gibi koşun, cihat yolunda
Parlayan şimşekler gibi olun,
Düşmanların kaleleri yerle bir olur
vatanlarına dönerken
Ahmet'in dönüşü apaçık bir zaferledir
Onda iftihar yücelir.
İşte ben el-Lâzkiye adına temsilciyim
Sizlere şevkle veda ediyorum.

Şeyh Salih El-Yafi'nin Kasidesi
Bu Kaside İki Paşaya İthaf Edilmiştir

Hakikatte her bir zaman için bir arslan vardır;
Bu asrın aslanı da şüphesiz Enver'dir.
O, İslâm ordularının komutanı
Askerlerini, muzaffer Sultanın yoluna hazırlar.

İslâm halkı cihada çağrıldığında,
Bütün azimleriyle atağa kalkıp,
Aslanlar gibi, tozu dumana katarlar.
Arkada hiç kise, kimseden geri kalmaz
Harbe ilân edildiğinde, hatipler kalkıp,
İlâhi bir seda ile, dinin nurunu yüceltir,
Onlar, kendilerini Allah'a feda ederek,
Allahü Ekber diye nida ederler

Ey harp meydanlarında, İslâmın süvarisi!
Senin azmin Kısrayı ve Kayzer'i zelil kılar
Senin mekânın sultanlar sultanının yeridir
Zaman bile seni ondan kıskanır
Şayet sen olmasan

bu sultan bile zayıf ve korkak,
Ne silâhı, ne de askeri olurdu
Senin yaptığın yeniliklerin sayısıyla,
Asra, tesir eden delillerinin sayısı da bilinmez
Şüphesiz Allah'ın yardımı ve feth nasip oldu
Allah'tan gelen bu fethin bir benzeri yoktur
Haset edenlerin şerrinden
Korkulan ve sakınılanın şerrinden de
seni Rahman'a sığındırırım
Beyrut'a geldiniz, düşmanların zulmü hafifledi

Senin gelişin sevinç kaynağı, saadetin yüce,
 Sabrın güvenilir, cesaretin nadir,
 Yıldızın mes'ud, kılıcın pek keskindir
 Ordun mansur ve sen muzaffersin
 Senin görüşün benim görüşümdür, bizim için eşsizsin
 Şüphesiz O, Allah'tan sadır olan bir vahiydir
 Kardeşin Ahmet asrımızın en zekisidir
 Cemal harp alanında cesur ve muzafferdir.
 Sen bize onun lütfünün şemailinden bahsetsen,
 Onda, doğunun hoş kokusu yayılmaktadır
 Kıskanılan bütün fâziletler sende toplanmış,
 En iyi edipler bile seni övmekte yetersiz kalırlar.
 Ya rabbi ! bu seçilmiş kişi ile ordumuz sebat etti
 Onlara yardımcı ol, sen yüceler yücesisin.

Kereminle yardımını esirgeme, bize lütfeyle
 Onunla saltanat yardım görür ve din yücelmekte
 Düşmanlar dine tuzak kurmak istediklerinde,
 Dini yıkmak için zehirli oklarını fırlatmaktalar,
 Haşa! sen ordumuzun helak olmasını ister misin?
 Senin vaadin hak ve Kur-an'da yazılıdır
 Müminlere yardımcı olacağını vaat ettin
 Şüphesiz ki sen vaadini yerine getiricisin
 Gelen düşman gemileri denizin dibini boyladı
 İslâm devleti yüceldi ve daha da büyüdü
 Mısır'ı ve çevresini fethetmek bizi mutlu eder
 İşte bu! biz apaçık bir fetihteyiz, müjdeleriz
 Sultanımızı kuvvetli kıl ve onu muhafaza eyle
 Zaman ilerliyor, işte Allahu Ekber denildi
 İşte bütün ordusuyla birlikte zafere muvaffak oldular
 Özellikle, bu gazanfer Enver Paşadır
 Asrın Cemali'ne yardımcı ol ve onu güçlü kıl

Mısır'ın fethinde sen müjdeleyici ol.
Ben bütün samimiyetle saygılarımı sunarken,
Son selâm kelamımın misk kokulu olması dileğiyle.

Beyrut Şairlerinde
Abd'ül Kadir Salim El- Haseni'nin Kasidesi

Gazanfer komutanımız, Enver Paşa hoş geldin,
Sen şeref kaynağımız ve liderler lideri,
Cesaretin timsâli, büyüklerin erbabısın
Ulaşılamayacak yücelikte tevazu sahibi,
Harplerde düşman askerlerine boyun eğdiren,
Ateş parçası bir Harbiye Nazırısın.
Sana, düşman boyun eğmiş ve zelil düşmüştür
Seninle son'buldu bütün husumetler,
Bu milletin zafer için sana ihtiyacı var
Kapıların sanki,

Ümm'ül Kura [Mekke-i Mükerrerme] gibidir
Allahu Ekber ! senin makamın ne yücedir
Sığınılacak en izzetli mevkidir
Kâinatta Enver'in sırrından cahil kaldıysan
Harpteki yaptıklarını İtalyan milletinden sor
Onun keskin kılıcının parladığını görürsün
Herkes onun temiz ahlâkından bahseder
En güzel duygularla onu överler
Yağmur bulutları bile ondan utanır
Kim bilir kaç pak el onu saymakla bitiremez
Allah için o, cömert ve fâziletlidir

Onun şerefının yüceliği bir dağ gibi açığa çıktı
Allah için, böyle yüce bir manzara görölmedi

Onun ahlâkı Allah'ın bir ikramı,
Ahlâkının güzel kokusu miski amber gibidir
Kainatta onun fâzileti ne yücedir
O vasıfları ile çağrılır.
İbnü Mukille nerede? Hassan nerede?
Elini belagatine koyunca kağıda dökülür.
Harpte, düşmanları kızıl ölüm tatmakta,
Allah'a yemin ederim ki;
Şayet, Onu methetmek için bütün incileri toplasalar
Yine de onu methetmekte kifayetsiz kalırlar.
Ey Halifenin büyük komutanı ve ordusu!
Ebedi olarak harplerde muzaffer olmanız dileğiyle.

DİMEŞK'TE

■ Muktebis Gazetesi'nden *

Yeşil vadiler ve meralarıyla Osmanlının en güzel şehirlerinden biri olan Dimeşk şehri, 17 Rebi'üs Sani 1334 tarihine rastlayan günde, ardında bıraktığı ferahlatıcı bir sağanak yağmurdan sonra, bütün varlığı; bağları, bahçeleri, resmi daireleri, otelleri, kulüpleri, medreseleriyle sevimli bu topraklar, en güzel bayramlıklarını giymiş gibiydiler. Güzel bir kadın kendisini nasıl süslerse, bu topraklarda aynı şekilde kendisini süslemiş bulunuyordu.

Bu, Dimeşk'in şeref ve izzeti uğruna, kendi varlığını hiçe sayan büyük bir şahsiyetin övünç günüdür. O kişi ki, bu yolda kendi hayatını unutup, tehlikelere göğüs germiş, devlet-i hilafe ve din uğruna kendini heba etmiş, bu büyük lider; Harbiye Nazır, halifemizin vekili, orduların Başkomutanı Enver Paşa'dır.

* Burada yayınlanan yazılar öz kardeşimiz Ahmet Kürt Ali'nin kalemıyla, Muktebis gazetesinden alınmıştır.

Salahaddin Eyyübi gibi nice büyük komutanları sine-sinde barındırmış, tarihi bir geçmişe sahip Dimeşk şehrinin bugün övünme günüdür.

Karşılanan bu büyük misafir; İslâm'ın en büyük liderlerinden birisi olduğu kadar, aynı zamanda gelişmekte olan beldelerimizin refahı yolunda büyük gayretler sarfederek, bunun için önüne çıkan sayısız engelleri ve zorlukları ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Dimeşk şehri bugün; ilklerin ve düsturların liderini karşılamaktadır. Bu büyük lider ve beraberindeki kardeşleri bize şunu söylemektedirler; “Bizim müsamahakâr kanunlarımız, batılıların müstemlekeci [sömürgeci] kanunlarıyla kesinlikle bağdaşamaz ve asla uyum sağlayamaz”. İşte bu fikirden yola çıkan liderimiz, aslanlar gibi kükreyerek, üzerinden bu zulmü ve sömürgeci zalimleri def etmiş, onlara âdâletin lezzetini tattırmıştır. Dimeşk'in bugün en mutlu günüdür. Osmanlının büyük şiarı onun ak pak yüzüyle parlamaktadır. O, bu hâliyle Osmanlının ve hususi olarak da Trablusgarp'ta Arapların medarı iftarı olmuş ve İtalyanlara şunu ifade etmiştir: “Biz öyle bir milletiz ki, zorbacılara asla fırsat tanımaz, öyle her kaplana av olmayız. Aslında bizler barışsever bir milletiz ama, düşmanların saldırısı karşısında hepimiz aslan kesilir, ateşimiz bütün düşmanları yakıp, kavurur”.

Evet; bugün bu bölge, müslümanların ciğer paresi, İslâm düşmanı İngiliz ve Fransızların belâhısı, halifemizin lideri ve paşasının teşrifiyle sevinç içinde, onu hürmetle selâmlamaktadırlar. Kılıcı kınında durmakta olan İslâm alemini uyandırmış, tarihte eşi benzeri görülmemiş haliyle, işte beklenen o gün gelmiştir. O kılıçları lâıkiyle kullanacak şahsiyetler dirilişe geçmiştir. Artık bu kılıçlar, genel olarak müslümanlara ve hususi olarak da devlet-i hilafeye karşı kötülük düşünenlere karşı kullanılacaktır.

Elbette burada her şeyden önce bir soru sormak bizim için bir mecburiyet haline gelmiştir: “Acaba, sizin dertlerinizi bilmek ve sizi mutlu etmek maksadıyla daha önce her hangi bir devlet görevlisi veya yüce devlet nazırlarından biri sizi ziyaret etmiş midir?” Evet, artık devran dönmüş ve Bahriye Nazırı, 4. Ordu komutanı Ahmet Cemal Paşa ile muhterem Harbiye Nazırı, Osmanlı orduları Başkomutanı büyük lider Enver Paşa teşrif etmişlerdir. Onların gelişiyle bütün kâlppler sükûnet bulmuş, halifeye yüksek sesle dua ve niyazda bulunulmuştur. Çünkü, bu iki büyük lideri görevlendirip takdir eden yüce halifedir. Tabi ki bu iki büyük lidere refakat eden devlet erkânını da burada anmak gerekmektedir.

Dimeşk, dün gerçekten tarihi bir güne şahitlik etmiştir. İnsanlar, birbirlerine tebessümle gülümserken, Enver ve Ahmet Cemal Paşayla, refakatinde bulunan devlet erkânının ne zaman geleceğini öğrenmek için doğru bir haber almak istiyorlardı. Toplumun hemen hemen her kesiminden pek çok insan depo binasının önünde yer alan köprünün etrafında toplanmaya başlamıştı. Halk tabakasından sıradan insanlar, ellerinde bayraklarla devlet ve özel medrese öğrencileri mızıka eşliğinde hazır vaziyette, sağ tarafta, devlet erkânından memurlar, İttihat ve Terakki teşkilatının reisleri, milli müdafaacılar, Kızılay ve donanma mensupları, büyük alimler, Belediye meclisi üyeleri ve gazeteciler yerlerini almış, Enver Paşa ve beraberlerindekiilerin geçeceği köprü üzerindeki bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. İlk olarak köprüünün başında minyatür bir bahçe ve üzerine kurulan yay şeklinde bir tak, benzeri şekilde 4. Ordu karargahı önünde de buna uygun şekilde süslemeler yapıldı. Köprü üzerine kurulan tak'a Osmanlı, Macaristan ve Alman bayrakları asılmıştı. Bu bayraklar değişik şekilleriyle, izleyenlerin hislerine hitap ediyor, Osmanlının Al-

manlarla ve Macarlarla ilişkilerini ve ittifak içinde olduklarını temsil ediyor ve aynı zamanda müttefik olarak savaş meydanlarında kazandıkları zaferlerin hatırasını canlandırıyor.

Güneş battıktan kısa bir süre sonra uzaktan gelen araçların sesleri duyulur duyulmaz bir tellâl, iki büyük liderin gelmekte olduğunu yüksek sesle halka duyurdu. Orada bekleyenler, karşılama için son bir defa kendilerini derleyip toparlayarak, yerlerini alırken, Enver ve Cemal Paşa köprüye geldiklerinde araçtan indiler. Araçtan inmeleriyle birlikte herkes onları alkışlamaya başlamış, yüksek sesle bu iki paşa için hayır dualar ediyorlardı. Son derece ihtimamla hazırlanan karşılama töreninde, askeriye başta olmak üzere, özel ve devlet medreselerinin bando ve mızıkacı takımları da saflarda yerini almış Enver Paşa ile Cemal Paşayı selâmlıyorlardı. Enver Paşa ve Cemal Paşa, hazır kıta bekleyen askerî birliği selâmlayarak ilerlemeye devam ederek, 4. Ordu Kışlasına ulaştılar. Kadın erkek herkes, beldelelerine teşrif eden bu yüce insanları selâmlıyorlardı. Kısa bir istirahatın ardından Valilik konağına geçtiklerinde, Büyük Suriye valiliği adıyla düzenlenen bir davete askerî heyet, devlet erkânı ve tanınmış bazı alimler katıldılar.

Sözün kısası, davete katılanlar, daha önce ne böyle bir gün, ne de böyle bir gece geçirmişlerdi. Valilik konağı, 4. Ordu kışlası, Belediye konağı, karakol binası elektrikli aydınlatmalarla süslenmiş ve ışıklandırılmıştı. Bu aydınlatmalardan dolayı her yer sanki gündüz gibi olmuştu.

Allah'ı teala, Enver Paşa ve Cemal Paşa gibi büyük liderlerin teşrifini Dimeşk şehrinden mahrum etmesin. Bu ve benzeri görüntüleri her zaman nasip eylesin.

Bu daveti Suriye Valisi muhterem Azmi Bey, Başkomutan ve yüce Harbiye Nazırı Enver Paşa ve beraberindeki

Bahriye Nazırı için tertip etmişti. Toplantıya katılanlardan Dimeşk müftüsü Ebu'l Hayr Efendi, Peygamber aleyhisselâminin “Şüphesiz, Allah'ı teala her asrın başında ümmetinin dinini kuvvetlendirip, tecdit edenler gönderir” Hadis-i şerifine ithafta bulunarak; bu kimseleri insanların iyi hayat sürmeleri ve yücelmeleri için seçilir diyerek, bu Hadis-i şerifin genel manâda, İslâm orduları Başkomutanı, Harbiye Nazırı ve Ahmet Cemal Paşa'ya uygun düştüğünü belirterek, makamlarına uygun olarak methiyede bulundu.

Konuşmasının devamında Müftü Efendinin, halife-i Ruyi zeminin ordu ve donanmasına başarısı, bütün Osmanlı beldelerinin âfet ve müsibetlerden koruması, iki komutanın dünya ve ahiret saadeti ve başarısı temennisini dileyen bir dua ile bitirmesi, mecliste bulunanların gönüllerde büyük tesir oluşturdu.

İsti'naf Mahkemeleri resi sayın Misbah Efendi'nin iki beyitten mürekkep Paşaları metheden Arapça şiirini tanımış müderrislerden (profesör) Esad-eş Şekiri Türkçe'ye tercüme ederek, Müftü hazretlerinin kastettiklerini açıkladı.

Allah onları korusun ve bâki kılsın.

Enver Paşa şerefine sunulan bu gösteriler içinde en beğenileni, hiç şüphesiz, askeri ve sivil medrese öğrencilerinin birlikte tertip ettikleri ışıkl gösteriler idi. Medrese talebeleri, ellerinde taşıdıkları meşalelerle Vali konağı ve Belediye binası avlusunda düzenledikleri karografi seyredenleri âdeta büyülemişti. Bu gösteri esnasında, Valilik konağı ve Belediye binasının avlusu ışık denizini andırıyordu.

(19 Rebi'üs-Sani 1334) tarihinde Salı günü öğleden önce yaklaşık saat 10:00 sıralarında Enver Paşa'nın mutad olan askeri ve mülkî erkânla, Dimeşk'in ileri gelen heyetlerini kabûlü başladı.

Bundan olmak üzere, ilk önce Suriye Valisi Azmi Bey'i ve valilik erkânını, Dimeşk Belediye Reisini, cemiyet üyelerini, âlimleri, Havran Dürzi şeyhlerini ve gazetecileri kabûl etti. Kabûle katılanlar, Paşa'nın beldelerine teşrifi münasebetiyle teşekkürlerini sunduklarında, Enver Paşa (Allah onu muhafaza etsin) her zamanki alçak gönüllüğüyle misafirlerine iltifat edip, hepsini saygıyla selâmladı.

Aynı gün öğleden önce Enver ve Cemal Paşa, Dimeşk'teki hastaneleri ziyaret ederek, hastalara şifa dilediler. Onlara, katıldıkları savaşlarla cihat şerefine nail olmalarından ötürü mutluluklarını beyan ettiler. Hastane ziyaretine müteakiben öğle saatlerinde mülkiye müfettişi Kazım Bey muhterem Enver Paşa şerefine verdiği ziyafette, Ahmet Cemal Paşa, harp erkânıyla, 8. Filo görevlileri ve diğer görevliler hazır bulundular. İkindiden sonra Enver Paşa, Cemal Paşa ve beraberindekiler büyük Emevi Camiine ziyarete vardıklarında, ordunun seçkin askerleri cami kapısı önünde askerî selâmla karşıladılar. İki Paşa, caminin avlusuna girdiklerinde halk, ellerinde Osmanlı bayraklarıyla kendilerine sevgi tezahüratları yaparken, şeyhler saygıyla eğildiler. Bunlar elbette güzel hatıralardı. Enver Paşa, Hz. Yahya aleyhisselâmın makamına yaklaştığında, orada bulunan seçkin âlimlerden ikisi sağında, ikisi solunda yeralarak, Kur'an'dan birkaç âyetle, başta halife (Padişah) olmak üzere, Enver ve Cemal Paşa için Allah'tan niyazda bulundu.

Duadan sonra kabrin [Lahit] bulunduğu bölüme geçen misafirler, orada bulunan Osmanlı mushafını [Kur'an] ziyaret ettiler. Müftü, bu ziyaretin Dimeşk hatırası olmak üzere muhterem Enver Paşaya, Nebvi şerifin ayak izinin bulunduğu bir kitap takdim etti. Enver Paşa'da buna mükabil, biri Yahya aleyhisselâm, diğeri de Sultan Salahattin Yusuf bin Eyyüp kabirleri adına iki mushafı şerif hediye ettiler. Bunun üzerine, üstad Şeyh Esad eş-Şekiri bu hediyelerin ifade ettiği

manâya ilişkin olarak; "İlim ve idare ehli Kur-an'a sımsıkı bağlı kalarak, onun manâlarıyla amel etmek için çaba sarf ederler" sözleriyle açıklamada bulunmasının ardından, iki lider, seyyidimiz Hüseyin (r. a)'ın başıyla, Sultan Selahattin bin Eyyüb ve diğer şehitlerin bulunduğu kabirleri ziyaret ederek, dua edip, ruhlarına Fatıha şerif okuyup hediye ettiler. Onlar hakkında hayır dua ve niyazda bulunup, yaptıkları işlerden ötürü onları saygıyla andılar.

Mukâddes yerleri ziyaretin ardından, İttihat Terâkki Cemiyetinin Dimeşk şubesinin önceden kararlaştırmış olduğu bir gösteri onları beklemekteydi. İttihat Terâkki Cemiyetine geçen misafirlere çay ikramıyla birlikte, önce Çanak-kale ile ilgili hazırlanan bir film, ardından da Enver Paşa'nın yapmış olduğu işleri anlatan bir slayt gösterisi misafirlere sunuldu. Çok sayıda askerî ve devlet erkânının iştirak ettiği bu gösteri esnasında kasideler okundu. Bunların içinde Şeyh Abdurrahman el-Gassar kasidesinde, bölge halkı tarafından aşkla sevilen Mısır'ın biran önce düşman işgâlinde kurtarılmasından bahisle, Enver ve Cemal Paşa'dan yardım temennisinde bulunurken, Abdi Tefvik Bey es-Selanikî İttihatçıların lisamı üzerine Türkçe bir konuşma yaptı.

İttihat Terâkki Cemiyetine büyük bir tazim ve ihtişamla giren iki büyük lider, aynı şekilde Sanayi medreselerinin musiki nağmeleri eşliğinde 4. Ordu komutanlığı kıışlasına döndüklerinden bir müddet sonra, Dimeşk Belediye reisi Sayın Ali Rıza Paşa er-Rikabi, beraberinde Şakik el-Gutili Bey, Ahmet İbiş Efendi, İsmail en-Nablusi Efendi ile ziyarete gelerek, Enver Paşa'ya kıymetli taşlarla işlenmiş Dimeşk şehri adına bir kılıç takdim ettiler. Belediye Başkanı takdim merasiminde; "Dimeşk halkı, sizi Osmanlının keskin kılıcı olarak görmektedir. Bu kılıcı size takdim ederek düşmanlarımızı helâk etmenizi ve yok etmenizi diliyoruz. Bu hediye-

mizi lütfen kabûl buyurun. Bu kılıcı kabûl etmeniz bizim için büyük bir şereftir” diyerek, kılıcı Enver Paşa’ya takdim ettiğinde, bundan son derece duygulanan Enver Paşa bunun üzerine; “Şüphesiz ben, bu kıymetli hediye almayaya lâîk olmamakla birlikte, Dimeşk halkına teşekkür ediyorum. Bunu milletimizin hizmetinde kullanmaya çaba sarf edeceğim” diyerek mukabelede bulundu.

Akşam olduğunda, Dimeşk Belediyesi, Dimeşkliler adına, muhterem Enver Paşa için bir kutlama ziyafeti verdi. Son derece zengin bir şekilde hazırlanmış ziyafette yemekler yenildi, kasideler okundu. Ziyafette, misafirlerin ziyaretlerinin önemine binaen Belediye reisi Ali Rıza Paşa er-Rikabi, Türkçe olarak bir konuşma yaptı. Yaptığı konuşmada Ali Rıza Paşa şunları söyledi:

“Dimeşk şehri, tertip edilen davette hazır bulunan iki Nazırın teşrifi ile mutluluğunu ilân etmektedir. Şüphesiz ki bu muhterem insanların yaptıkları işler, milletin konumunu yüceltmekle, onların vasıflarını belirtmede bütün övgüler kifayetsiz kalmaktadır. Bahsi geçen vasıflar, ümmeti korumaya ve onu bağrına basmaya yöneliktir. Bu sebeble, aramızda bulunan bu iki tarihî simanın ismi ve şahsiyetleri bütün şaibelerden uzaktır.

Bizler, tarihi okuduğumuz zaman onları mutlaka hayırla anmamız gerektiğine inanıyoruz. Bu büyük insanlar, vatanın içinde ve dışında bütün zamanlarda, her hâl ve konumda kendilerini ispat etmişlerdir. Onlar, en buhranlı zamanlarda hiçbir yerden yardım gelmemesine ve bütün olumsuz şartlara rağmen yine de hürriyetten asla taviz vermemişler, sömürgeci zalimlerin boyunduruğunu milletin üzerinden kaldırmaya çalışmışlardır. Bu yolda hayatlarını hiçe saymışlar ve asla kendi canlarına kıymet vermemişler, büyük azim göstermişlerdir.

Onca başımıza gelen işlerden sonra, milletimiz, bilindiği gibi bilhassa Balkan harbinde zelil ve aşağılanma darbesiyle yıkıma uğratılmaya çalışılmıştı. Artık, milletin birlik ve beraberliğini yitirdiği, bütün direnme kabiliyetini kaybettiği zannediliyordu. Düşülen bu trajik durumdan istifade etmek isteyen bütün sömürgeci güçler, son hamlelerini yapmak için harekete geçtiklerinde, hepimize ebedi bir ölüm hükmü vermişlerdi. Bu hükmü icra etmek için maddî ve manevî bütün şiarlarımızla uğraşmaya başladılar. Ancak, bu zihniyeti bozuk işgâlciler bahsi geçen iki büyük Paşayı akıllarına getirmeyi unutmuş olmalıydı. Oysa onlar, baştan itibaren milletin geleceği için yollarını çizmişler (Allah'a tevekkül ederek Resûlullah'ın da ruhaniyetini vesile edinmişlerdir) barış ve saadet yolunu tutmuşlar, bu yolda yüce gayeye erişmek için ilâhî siyâsete uyarak çoktan yola çıkmışlardı.

Mealen Âyet-i kerimede Cenabı Allah şöyle buyurmaktadır “Allah, sizi ancak, sizinle din konusunda savaşıyor, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanız için destek verenleri dost edinmekten men eder. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir” (Mümtehine Sûresi, 9. Âyet)

Buna uygun olarak ümmet-i İslâmın ve Osmanlı devletinin dostlarını belirleyip, aralarında birbirlerinin müşterek menfaatleri doğrultusunda ittifak ettiler. Anlaştıkları en önemli husus şu idi; ümmeti ve vatani düşmanlardan kurtarmak, düştüğü zelil durumdan, izzetli ve yüce konumuna tekrar kavuşturmak.

Şüphesiz tarih, bu büyük insanları takdir etme hususunda aciz kalacaktır. Çünkü bu iki Paşa, madden yaptıkları işlerle kendilerini ziyadesiyle ispatlamış olmakla, aslında bu anlatılanlardan daha da büyüktürler. Millet, onların ortaya koyduğu bu cihadı ve mukâddes hedefi idrak etmiştir. Zafer

de yardım da bizimledir. Yenilgi, zillet ise din ve devlet düşmanlarının olacaktır. Bizim bu şükrümüzü yerine getirip eda etmemiz için, bırakın komutan olmayı, ordunun bir neferi olarak ağzınızdan çıkacak emir yeterlidir. İşte, eski bir askeri nefer olmam itibariyle ve Belediye reisi sıfatıyla bir vatanperver olarak sizlere düşüncelerimi âcizane ifade etmeye çalıştım. Siz iki değerli askerin başarıya ulaşmanızı bütün kalbimle yüce Allah'tan dilerim.

İki Paşa'ya Selâm

[Bu kitabın yazarı Muhammed Kürt Ali Türkçe birer konuşmayla, şeyh Mustafa el-Gallayini (Suriye üstadlarından) bir kaside okudu.]

Toplantıya, Lübnan ve Havran Dürzileri adına katılan ve aynı zamanda “Şark Gazetesi” Yazıişleri müdürü olan El-Emir Şekip Arslan, Türkçe olarak yaptığı konuşmasını; “Şüphesiz, Dürziler sadece hitabet veya kaside okuma üzerine ehil olanlar değildir. Bilâkis, onlar vatanları uğruna gerektiğinde kanlarını ve canlarını feda etmeye hazırdırlar” sözleriyle duygularını dile getirirken, Şeyh Hüseyin el-Hıbal bir kaside, “Efkar-ı Görüş”ün Yazıişleri müdürü Münir Efendi de Türkçe bir konuşma ile katıldılar. Düzenlenen bu kutlamayı Arapçaya en uygun şekilde bir konuşmayla üstad Esad eş-Şekiri son verdi.

Enver Paşa ve beraberindeki heyetin geçmekte olduğu cadde ve sokaklar, sevenlerin sevinç nidâlarıyla dolup taşıyor, dualar ve alkışlarla Enver paşayı selâmhyorlardı.

Enver Paşa da, bu değerli insanları en güzel şekilde lütûf ve ihsanla kabul ederek onları selâmlamak üzere, şehri bir uçtan diğer uca kadar dolaştılar. Hastahaneleri, askeri alanları, fabrikaları, yüksek okulları teftiş ettiler.

Muhterem huzzâr!

Dâr-ı hilâfet-i Osmaniye'nin kapılarını iki akûr düşmanın dehşetli diretnotlarına, zırhlı kalelerine, ölüm ve ateş saçan toplarına, cehennemî mistralyözlerine, şarapnellerine, bombalarına, kurşunlarına karşı sine-i hamiyetlerini canlı siper yaparak müdafaa etmiş olan büyük kahramanların gazanfer Osmanlıların yâd-ı hatırası maksad-ı mübecceliyle Çanakkale sineması namı verilen şu küçük, ve fakat bütün dünyanın dilinde bir destan-ı zafer teşkil eden Çanakkale ismini taşımak itibariyle manen pek büyük bir kıymete hâiz olan bu mahâlde ordumuzun iki rûkn azîm ve mühibini kemâl-i hürmet ve tekrim ile selâmlarız.

Büyük ve muhterem müttefiklerimizle birlikte müşterek düşmanlarımıza karşı muhtelif harb cephelerinde kazandığımız muzafferiyetlerin başlarına indirmekde olduğumuz kahhâr darbelerin kendilerinde hâsıl eylediği velevle-i anîn ve ıztırab kulaklarımızda gurur-âver velevlelerle dalgalanırken biz o darbeleri daha kuvvetli tekerrürlerle indirmek için azm-i vazifeperverânemizle kemâl-i metanetle devam edeceğiz. Elim ve fakat intibah-âver tecrübelerle pek âlâ öğrendik ve bildik ki büyük ve küçük bi'l-umûm iller vazife denilen düsturun bütün kavâidine harfiyen riayet etmekle husûl bulur, muvaffakiyet mutlak bu sayede te'min edilebilir.

Dünkü ve bugünkü harb sahnelerinde doğuşen ordular hep aynı ordular olduğu gibi bu orduları teşkil eden arslan askerlerin kanı da altı yüz senelik Osmanlı kanının aynıdır. Lâkin orduyu daha doğrusu milleti kâh zemin-i süfliyete düşüren ve kâh bir makam-ı ulvîye çıkaran ya vazifeyi vazife bilerek çalıştığımızdan veya tarik-i vazifeden udûl ve inhirâf ile çalışmamış olmamızdan başka bir şey değildir.

Vazifede muvaffakiyeti fikr-i takib denilen ve çalışmak düsturunun üssü'l-esâsını teşkil eden kaide te'min eyler. Biz

dünü ve bugünü mukayese sayesinde görüyor ve biliyoruz ki bu gün muhtelif harb cebhelerinde çarpışan ordu, bütün harekâtında vazife esasını takib ile çalışıyor. Her işi, her yerde ve her şubede görünmesi arzu edilen fikr-i takib manivelasıyla sıkarak tesbit ediyor.

Dün Çanakale sâhâ-i harbinde iman-ı zaferle memlû olan arslan kâlpplerini azm-ü metânet zırhlarıyla tarsin ederek düşmanla uruşan, bu gün Erzurum'da, Kafkas Dağlarında karlı buzlar içinde yüksek, yalçın kayalar arasında hasımlarına karşı dişleriyle ırmaklarıyla uruşup boğuşan Tiye Sahrasını [Çöl] o başlı başına pek insafsız bir düşman olan dehşetli kum deryalarını aşarak tombazlarla Süveyş Kanalı'nı geçen, süngüsünün bî-aman darbesiyle İsmailiye sırtlarında Osmanlı şehamet ve celâdetini gösteren Osmanlı ordusu, 1328 senesindeki meş'ûm Balkan Harbini yapan Osmanlı ordusudur. Şu kadar ki 1328 senesi ordusunun 1330 ve 1331 senelerindeki muvaffakiyât ve muzafferiyâtı münhasıran askerliği başka şeylerle karıştırmayarak sırf bir meslek olarak kabul eylemesinden ve kurduğu mebnâ-yı harekâtın her çivisini fikr-i takib manivelasıyla yerli yerine vaz' ve tesbit etmesinden münbe'isdir. İşte bu sayededir ki dost ve düşman bütün milletlere karşı, başı kalkık, kâlbî pak fikri hür nâsiyesi açık bir merd oğlu merd olarak kendini gösteriyor bütün bunlar bin türlü düşünerek bir türlü iş görmek isteyen erbâb-ı fikr ü metanetin mahsul-i gayretidir.

Bize bu günleri gösteren bu muzafferiyetleri idrâk ettiren erbâb-ı hamiyetden iki rûkn azîm ve mübeccellik muvacehe-i zî şerefinden hissiyat-ı şükranîyemizi izhâr ile gurur ve sürûrumuzu ilân eder ve namus ve şeref meydanlarında fedakârâne can veren şühedâ-yı mükerrememizin ruhper fütûhlarına bu meclis-i muallâdan fatihalar ihdâ ve ithaf ve şanlı gazilerimize takdir ve şükranlar îsal ile kahraman mütefik ordularımız için de bârgâh-ı samedâniden kat'î muzaf-

feriyetler niyaz eyleriz. Yaşasın büyük ve lâyezâl Osmanlılık! Yaşasın baş kumandan akdesimiz halife-i muazzam ve mufahhamımız Sultan Mehmed Reşad Han Hazretleri! Yaşasın şanlı ve kahraman müttefiklerimiz!

**Abdi Tevfik Bey'in Enver Paşa hazretleri hakkında
tanzim eylediği manzume-i kudumiyedir:**

Ey nur ne revnaklı safa-yı seherin var!
Pek sevgilisin, dide gibi rehğüzerin var!
Meftun hısâlün bu kadar bendelerin var!
Teşrif buyur! Başımız üstünde yerin var!

Göster bize dîdarını ey kaid-i ekber!
Her köşede inzar tahassür seni bekler
Suriye kudümünle senin oldu münevver!
Teşrif buyur! Başımız üstünde yerin var!

Bahşayışsin milletsin Rab celâlin!
Alkışlara şayestedir âsâr-ı kemalin!
Sen peyk-i zafer, mısrada peyveste cemâlin!
Teşrif buyur! Başımız üstünde yerin var.

Bin harika gösterdi Çanakkale'de asker!
Her cephede çarpışmada binlerce Gazanfer
İlân-ı vatandır emelin! Bin yaşa Enver!
Teşrif buyur, başımız üstünde yerin var.

Ey ordumuzun göz bebeği şanlı kumandan!
Osmanlılığı eyledin âlâ. Sana minnet!
Minnet sana! Şükran sana! Ey dâhi-i devran
Binler yaşa, binler yaşa ey mefhâr-ı millet!

Hitabu Abdi Tevfik Bey es-Selânîkî
Fî sinema-i Çanakkale be-Dımışk
sahibi ed-devlet nazırı el-harbiye ve'l-bahriye

[Yukarıdaki konuşma ve kasidelerden de anlaşılacağı üzere Mısır'ın İngilizler tarafından işgâli Arap âlemini derinden yaralamıştır. Enver Paşa'nın mezkur seyâhâti boyunca Arap aydınları hemen her münasebette bunu dile getirerek, Osmanlı devletinin Mısır'ı İngiliz işgâline kurtarılması yolunda isteklerini dile getirmişlerdir. Enver Paşa'ya sunulan bu kaside de bu çılgınlardan biri olup, Çanakkale zaferine celile olmak üzere misafirlere arzedilen Çanakkale filminin gösterimi esnasında aynı adı taşıyan Çanakkale sinemasında perde arkasından Şeyh Abdurrahman el-Kassar tarafından okunmuştur]

Mısır'a Yardım Yakarışı

Ey Osmanlı'nın evladı!
Ey hâmlerin ruhu !
Bu tehlikelere karşı bize yardım et.
Ben hürriyetini yitirmiş bir şehirim,
kurtuluş için senin bir bakışını bekliyorum

Ey Enver! Ey hilâlin kemali!
Bu gün, ne güzel bir gündür?
Hilâlin sancağını ne zaman görecek?
Ben o günde bütün kederlerimi unutacağım.

Ordusuyla halkıma yardım edecek nerde?
Esaret artık çok uzadı, kine karıştı,
Her şeyin sabrı güzeldir gerçi,

Ben yanımdaki kölemden bile hizmet istemezken,
Benim vaktim ne zaman gelecek?

Ey aziz Enver !

Sen, cemalinle benim için bir güven ve afifsin
İngilizlerin başlarının ayaklarımız altında,
Cehenneme gittiklerini görebilecek miyim?
Gülümseyerek saadeti görebilecek,
Benim hilâlim,

akşam sizinle ay parçasına dönecek.

Ben, ilim diyarı Mısır,

vatanların anasıyım.

Ben, Reşat'ın Kızı Osmanlıyım.

Ey dinin hâmisi, bütün kâpler seninle.

Haddi aşanlar sıkıntı vermekte, kurtar artık.
Keremiyle topraklarımızı muhafaza edenler nerede?
Mısır'ı kurtar artık ey muzaffer ordu.

Sen ey Enver! Ey yüce mevlâye!
Asrın Cemali her neslin aslanıdır.
Siz ey! Dardanelin kılıçları bana yardım edip,
Düşmanın zulmünü kaldırın artık.
Onlar ki kavmime zulm etmekte
Kendime, başkasını hüküm sahibi dilemedim
Bana yardım elini uzatın, buna nail olalım.

İşte ben, ey kavmimiz!
Sizdeki meşhur kılıçların gücünü bekliyoruz
Ey harp sahasını ateşe boğan aslan!
Koşun, bana isabet edene sevinmeyin,
Haddini aşanlara ulaşın

Cemal'i hücumda ne vakit göreceğim,
Bunun semeresini görmek için bağlarımı koparacağım.
Ey ahram [Piramitler]! umudunu yitirme;
Şüphesiz aslanlar aslanı Enver'imiz bize teşrif etti.
Zaferin Cemal'i de umutla geldi.
Onlar, yüce Mısır'a parlayan zafer kılıçlarıyla girecek,
Yarın Nil'in kan aktığını görürken,
Çöller, düşmanlara mezar olacak.

[Dimeşk Belediye Reisinin verdiği ziyafete katılanlardan biri de Muktebis gazetesinin sahibi ve kitabın müellifi olan Muhammed Kürt Ali idi. Ali Bey de muhitin ileri gelenlerinden biri olarak Türkçe bir konuşma yaparak, ziyaretin önem ve anlamını anlatanlardan biri olarak dikkat çekiyordu. Muhammed Kürt Ali'nin konuşması ise şöyleydi:]

“Muhterem kardeşlerim!

Görüleceği üzere, Suriyeliler çeşitli cemaatlerden meydana gelmiş olmalarına rağmen, hep birlikte yüce komutan, devlet adamı, Osmanlı orduları Başkumandanı ve Harbiye Nazırı muhterem Enver Paşayı selâmlıyorlar. Hiç şüphesiz Allah onun başarısını idame ettirdi. Osmanlı milletinin sevgisini kazandı. Onu, o güzel ruhu ile sevdiler. Çünkü o, kendi hayatını bile düşmanların zulmünü bitirmek ve bu sömürgeci zihniyeti yok etmek için feda etti.

[Malumunuz olduğu üzere, Ittihatçılardan] öncekilerin bu konulardaki bakış açıları çok farklı idi. Saraya hakim olarak, kendilerini daha da zengin etmek istiyorlardı. Fakat, Ittihatçıların bu yolda yaptıklarının ardından anlayış değişmiş ve onlar haklı olarak, milletin en büyüğü ve en şerefli kabul edilmişlerdir. Şimdiyse zamanımızda yapılan bu tathil hileler sadece milletin refahı ve milletin hayatı için yapıl-

maktadır. Bu yolda mesela 4. Ordu komutanı Bahriye Nazırı Ahmet Cemal Paşa'nın yaptığı, vatanın içinde, dışında ve diğer bölgelerde elden gelen ve yapılması gereken ne varsa yapılmaktadır. O, Ahmet Cemal Paşa ki, vazife bölgesinde ıslah çalışmalarını bitirir bitirmez, Hilâfet merkezinde, diğer geniş kapsamlı konuları görüşmek üzere Halifenin vekili muhterem Enver Paşa'nın yanına gitti. İki büyük paşa bir araya geldikten sonra Mısır'a hareket ettiler. Bu bölgenin, gerçekten savunma yapabilecek, onları himâye edebilecek ve düşmana karşı taarruz edebilecek bir orduya ihtiyacı vardı. Orada o kadar çok açıklanması gereken şeyler vardı ki bunları izah etmeye risaleler yetmez. Enver Paşa, ilk olarak kendi karargâhını kurarak, diğerlerinden ayırdı. Daha sonra kardeşi Ahmet Cemal Paşaya iadeyi ziyarette bulundu. Devlet ve millet için önem arz eden genel durum ve ordunun takviye edilmesi hakkında görüşmeler de bulundular.

Ey kardeşlerim! Zannediyorum ki sizler, Harbiye Nazırının karargâhını ve yaptığı işlerin mübalağasını tasavvur ediyorsunuzdur. Muhterem Enver Paşa hazretleri, milletin ve devletin genel vaziyeti söz konusu olduğunda, çok ince hesaplarla ve titizlikle yaptığı işe odaklanır. Milletin geleceğini ve durumunu ordunun kılıçlarına emanet etmiştir. İşte, şu an gözlerinizin nimetlendiği, gördüğünüz bu büyük adam aramızda bulunmaktadır.

Bu adam ki, hiç şüphesiz ordumuzun Çanakkale'de muzaffer olmasına ve başarıya ulaşmasında birinci dereceden etkili olan bu büyük komutandır. O, tam her şey bitti dendiği, düşmanlar içerden ve dışarıdan bizi yıkıp, yok etmeye tam karar vermişken, milleti yeniden diriltmiş ve ayağa kaldırmıştır. Bu büyük komutan taşıdığı kuvvetli ruhuyla, büyüğünden küçüğüne ordunun bütün askerlerini uyardırarak ve ayağa kaldırmıştır. Gösterdiği ve başardığı bu şaşırtıcı azme, Osmanlı tarihinde daha önce hiç rastlanmamış-

tır. Ancak bu başarı, daha önce Fatih Sultan Mehmet Kostantınıyye'yi fethederken göstermiştir.

Zalim İngiltere'nin zülmüne son vermek için mansur ordumuz şimdi Mısır'a gelmektedir. Sizler şuna kesinlikle inanınız ki o, Mısır'ı tekrar Osmanlı devletine iade edecektir. Müslüman kardeşlerimizden oluşan on üç milyon insan sizleri beklemektedir. Onun kazandırdığı yüce ve ruh'ül azimle hepsine Allah'tan zafer ve muvaffakiyetler diliyorum.

Onlar ki, Dardanel ve İstanbul boğazında İngiltere'yi, Fransa'yı ve Rusya'yı kahreden ordularıyla, Allah'ın inayeti ve Resulullahın (sav) mededi ile onlara karşı muzaffer oldular. Sahip oldukları bu kuvvetle İngilterenin hile ile gasp ettikleri Mısır'ı da Cemal'in işlek kılıcı sayesinde geri almak kolay olacaktır.

Bugün, elinde yetki sahibi liderler bulunduran böyle bir siyasi grupta (İttihat ve Terakki) iftihar etmek her Osmanlının ve her müslümanın hakkıdır. Çünkü bu grubun içinde, Enver Paşa gibi İslâmın büyük liderlerinden üyeler bulunmaktadır. Ben kesinlikle şuna inanıyorum ki, bu cemiyet (İttihat Terakki) şüphesiz vatanın kurtuluşu, başarıya ulaşması ve sadece millete hizmet yolunda çalışmaktadır. Bundan dolayı, düşmanlar daha çok korkmakta, dostları ise dostluklarını daha da pekiştirmektedir. Enver Paşa, hükümetteki kardeşleri arasında bir vasıta konumunda idi. Özellikle, devleti hilâfe ile Almanya -Avusturya/Macar imparatorları arasında şayet onun gibi mübârek bir kimse olmasa, umumî dünya harbinde (I. Dünya Harbi) bu iki imparatorun hali düşmanlarına karşı nice olurdu? Keza aynı şekilde, bu dehşetli dünya harbinde tek başımıza kalsak, bizim halimiz nasıl olurdu? Ama Enver Paşa'yı mevlâ bize bağışladı ve o, bu meselelere gerçekten iyi hazırlanmış, kararlarını son derece isabetli yapmıştı.

Görüldüğü üzere yapılan ilk fâziletli iş, askerlik ilmi ve ordusuyla dünya üzerinde büyük değere sahip olan Almanya ile yapılan ittifakla zâlimlere hak ettikleri cezayı vermiştir.

Yaptığı bu cesur kararları ve işlerine karşılık, onun hakkını vermemiz bizim üzerimize bir vazifedir. Çünkü o, doğru olan yolu seçmişti. Burada izlediği iki önemli siyaseti vardı: Birincisi, siyasi gözlemi, ikincisi ise, harp sanatı idi. Suriye orduları komutanı Ahmet Cemal Paşa ve Islâm ümmeti belirlenen bu iki siyasetin yolu ile hareket etmişlerdir. Yolları Cemalle, Nurla(Enver Paşa ile) aydınlanmıştır. Ben buradan, Dimeşk ahalisinin lisânı ile bu büyük komutanı selâmlıyorum. Başarısının ve sağlığının devamını dileyerek sözlerime son veriyorum. Bu milletin Enver'i, Cemal'i çok yaşasın, Osmanlı ordusunu, müttefikimiz Alman, Avusturya-Macar ordularını da saygıyla selâmlıyorum.

İki Paşa'ya Selâm

[Bu kaside, Şeyh Mustafa el- Galayini'nin Enver Paşa ve Ahmet Cemal Paşaya ikram olarak, Dimeşk Belediyesi'ndeki toplantıda okuduğu kasidedir.]

Arapların hâmisî yücelen dolunay "Enver"
Cemal, Şam'da açan bir gül gibi,
Bahçeler yemyeşil, onlara yöneldi.
Cümle çiçekler açtı, reyyan meyve verdi
Türk'ün Cemal'ine aşık oldu, o utangaç,
"Enver" in aşkı hep gönüllerde gizlendi.
İçimizdeki vicdan, sevgimizi açığa vurmakta,
Ne zaman ki təcili eder yücelik onu kuşan,

Destek verin, durum, bu tasvir kemalâtta.
Muhammed nebinin ahlâkî onda tecelli eder,
Ay parçası fâziletiyle bir dolunay doğmakta,
Fâzilet onda yüceleşti, onunla yeşerdi
Tasavvur edilen himâyelerini
Kızlar, şiirlerinde bizzat gördüklerini ifade ettiler
Onun manası şudur ki, Enver o, en büyük
Onun fâziletlerinin sınırı da,
Bu fâziletlerinin kaynağı da yoktur.
Onun susuzluğunu ancak Kevser giderebilir.
Din sanadır, Allah'ın diniyle iftihar edilir.
Bütün liderler senin kereminle iftihar etsin.
Onun şeref ridası tertemiz döndü
Dinin izzetine kavuşması için azim gösterip,
Allah'ın düşmanlarını bozguna uğrattı.
Kanunlar, metotlar onda zuhur edip,
Kılıcın keskinliğiyle, göz doldururken,
İnsanlar mahşere kadar hatırlayacaklar.
Daha önce kerem sahibi atalarını süsleyen,
Tarih, onun hayatıyla süslenmekte
Seninle bahar geldi, her yer yemyeşil
Şayet sen Şam'da var isen,
Sen İslâm için varsın, doğu seninle övünür
Onlara, korku musallat oldu, kaçmaktalar,
Onlar, denizin kabarması gibi
helâk olma korkusu içindedirler
Kendilerine bir kurtarıcı ararlar,
havadaki kartaldan korkan kedi gibiler
Aziz Mısır'da onu karşılayacaklar.
Onu ve beraberindeki aslanları beklemekteler
Onlar bizim aslanlarımız, bizim misafirlerimiz,

Bu tutkuya, ay tutulması gibi koşuyorlar
Her defasında düşmanın umutsuzluğunu tadıyorlar
Onlar için tek kurtuluş,
sadece ve sadece Cemal ve Enver'dir.

EBABİL Gazetesi Sahibi Hüseyin Hibal Efendi'nin
Başkumandan Enver Paşa'ya
İthaf Ettiği Kaside

Son İnci

Gelenler sevinçle karşılanır, gül bahçesinde
Kerem sahibi büyük insanlar hoş geldiniz,
En güzel selâmla selâmlayın, saygı gösterin
Onlar kılıçlarıyla bu makama nail oldular
Bu şekilde yücelip, dini de yücelttiler
“Enver”in kılıcı düşman birliklerini dağıtırken,
Azmi ve kararlılığıyla bütün düğümler çözüldü.
İlmiyle, ahlâkıyla cümle gönülleri fethetti
Yardım, yardım edicilerdendir (Ensarlardandır)
Onun için çalıştıkça, ben de çabalarım
İkrâm edicilerin en kerem sahibi Nazırdır
Bütün güzel fâziletleri kendinde toplar
Gittiği her yere bolluk bereket gider
Suriye'ye müjdeler olsun,
Enver ile izzetine kavuştu
Tarihin en güzel mücevheri,
Ey Enver Bey!
Seninle, Beyrut ve dünya aydınlandı.
Suriye'ye müjdeler olsun, Enver teşrif etti.

SON AKİT Gazetesi'nden
Hüseyin Hibal Efendi'nin
Belediyede Tertip Edilen Ziyafette
Sunduğu Kaside

Nazırımızın gelişiyle kuşlar uçar, insanlar şarkı söyler
Suriye'nin ufkunda iki ay parçasıyla,
kutup yıldızı zuhur eder,
Saadet ayı'nın kameri "Enver",
şerefli "Ahmedimiz" bir dolunay
Kutup yıldızının aydınlığıysa, "Azmi" Bey,
Sonsuz başarıyla daim olurlar

Ya Rabbi!

Dinin koruyucu liderlerinin kılıçlarını kuvvetli,
Ya Rabbi! Ordumuzu kuvvetli,
halifemiz Muhammede yardım eyle
Fetihlerle sancağımızı yücelt ve izzetli kıl

Yarınlar sizin, tarihin cevheri tekdir
Suriye'ye müjdeler olsun,
Enver'i ile Ahmed'i ile müşerref oldu

Sene, 1334

Belediyenin Tertip Ettiği Ziyafette Büyük Âlimlerden Esad eş-Şekiri'nin Konuşması

[Suriye çevrelerinin yakından tanıdığı büyük alimlerden Esad eş-Şekiri de Belediyede yapılan toplantıda irad ettiği nutukta, Çanakkale savaşına vurgu yapmayı özellikle tercih edenlerden biriydi. Elbette Çanakkale'ye yapılan bu vurgunun salt bir Enver Paşa veya İttihatçılara hoş görünmek için bilinen bir mürâilikle açıklanması mümkün değildir. Hâtta bunun yarısı mübalâğa ve yalan bile olsa, diğer yarısı gerçekten batı emperyalizminin pençesine düşen Arap aleminin nazarında “hiç olmazsa, Çanakkale’de Türkler, kinimizin bir kısmını almış oldular” haleti ruhiyesi içindedirler. Gerçekten de Çanakkale savaşındaki Türk zaferi bu anlamda sadece Arap-İslâm aleminde değil, İngiliz, Fransız, Rus işgâline uğramış Endonezya’dan, Hindistan’a, Afganistan’dan Türkistan’a, Çin’den Mağrip ülkelerine kadar bütün doğu dünyasında geniş bir yankı uyandırmıştır. Bu sebeble şimdi bizler için abartılı gelen övgüler, o yılların emperyalist işgâline uğramış Arap âlemi ve aydınları için son derece anlaşılabilir bir durum olduğunu kabul etmemizi gerekli kılmaktadır]

Muhterem kardeşlerim,

Harp günlerinde çok iyi hatırlıyorum, düşman kuvvetleri, evham ve boş kuruntularla dolu çeşitli mektup ve evrakları uçaklarla üzerimize atıyorlardı. Bu evraklardan en önemlisinde şunlar yazılıydı: “Şüphesiz ki müslümanlar, iyice körelmiş ve idare kabiliyetini yitirmiş bir hükûn etin ve yönetimin peşinden gitmektedirler. Evet, gerçektence onlara göre, bu boş bir kuruntudan başka bir şey değildi. Çünkü, müslümanlar; Abdulmuttalip’in torunu ve Abdullah’ın oğlu Mu-

hammed (sav)indirilen kitabın izinden gidiyor ve ancak o kitaba boyun eğiyorlardı. Bu mukâddes kitapta, onların içtimâî hayatlarını düzenleyen, inançlarının gerekleri, kanunları, iç ve dış siyasetlerindeki tâkip edecekleri ilkeler, daha önceki milletlerden ibret verici kıssalar ve varlıklarını devam ettirebilmek için gerekli her şey yer almakta idi. Batılları bakışına göre, müslümanlarda grupların [siyasi partiler] oluşması, inkılâplar, hükümet idaresi gibi ihtiyaçlar, İslâm'ın başlangıcında, (en azından bu şekilde) yoktu. Ne kitaplarında, ne de seleflerin sözlerinde yer almamaktaydı. Fakat mukâddes kitapta yazılı “(Ki, onlardan) her bir grup kendi katındaki (dini anlayış) ile sevinip böbürlenmektedir” (Rum sûresi, 32. Âyet) ve aynı şekilde Ahzap sûresinde yer alan âyeti bilmiş olsalardı, “Şeytanın hizbi ile, Allah'ın hizbinin birbirinden ayrılması gerektiğini”ni de bilmiş olurlardı.

Bu konuda kendisine bir hizip (Parti, grup, metod, yol) edinen, semavî kanunların (Hak dinin) esaslarına göre bunu bina eder ve benimser. Her kim kendisine bir yol çizer, hizip edinirse ve bunu da Rabbani kanunlara (Allah katından indirilen semavî kanunlara) dayandırmazsa şüphesiz o şeytanın hizbi ve şeytanın yolunda giden olacaktır.

Oysa bütün müslümanlar tarafından bilinen bir şey vardır ki o da; İslâmi hükümeti yöneten siyasi gruplar, onların yanında gerçekten büyük bir güçtür. Bu sebebledir ki Ordu, ani bir hareketle dar'ul hilafe'ye (Hilâfet merkezine) girdi. Kendilerini temsil eden vekillerden ve komutanlardan oluşan meclisleri bulunuyordu. Her hangi bir şekilde halifenin düşürülmesi ve hükmün iptali ancak İslâm meşayihinin (Şeyh'ül İslâm) fetvasıyla mümkündü. Aynı şekilde bir harbe girerken de yine dinin icaplarına göre, Allah'ın kitabına ve Resulüllahın şeriatına göre Şeyh'ül İslâmın vereceği fetva ile mümkün olmaktadır. İdareciler, verilen bu fetvalara, korktukları için değil, bilâkis inançları gereği boyun eğiyor-

lardı. İslâm ordusu mutlak hürriyet inkılâbının ilân edilmesiyle, babadan oğula geçen saltanatı terk etmiştir. Daha sonra partiler ve çeşitli fikri akımlar ortaya çıkmıştır. Tabi ki bunlarla birlikte fikir ayrılıkları artmış ve bazı sıkıntılar başgöstermiştir. Allah'a inancı kuvvetli olan İslâm ordusunun kahraman evlâtları şimdi de bu meseleyi halletmeye çalışmaktadırlar.

Şimdiyse bu mevzular muvacesinde, Arnavutluk diyarında birtakım söylentilerle, tartışmalar ve bunların yol açtığı mevzular ortaya çıkmıştır. Benzeri şekilde Suriye ve kutsal topraklarda ortaya çıkan bazı yanlış anlamaları ve kötü idarenin getirdiği meseleleri izale etmek için de bazı çalışmalar ve konuşmalar tertip edilmiş bulunmaktadır.

Aslında meseleleri çözmede başarısızlığın sebebi, hastalığın teşhisi veya kullanılan ilâcın yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Yapılan çalışmaların ardından Ahmet Cemal Paşa, 4. Saltanat Ordusu Umum komutanlığına tayin edilmiş, Suriye ve Filistin meselesi de bu şekilde sürekli sürünce mede kalmıştır. Ama daha sonra bu ikisinin müzmin hastalığı keşfedilmiş, Allah'ın yardımı ve kudretiyle mesele çözüm yoluna girmiş bulunmaktadır. Bu hastalıkta açığa çıkan yan ise; bu siyasî grupta yer alan kişilerin çoğunun takip edilen metotta yetersiz ve güçsüz kalmış olmalarıdır. Zaten izledikleri metotta tuhaf ve gariptir.

Eş Şekiri, yaptığı bu konuşmanın ardından, Enver Paşa hakkında şairlerin okudukları şiirleriyle, gazetelerde yayınlanan methiyelerden, övgülerden bahsederken, yapılan bu övgü ve methiyeleri iki kısma ayırarak, bunlar arasında kınama ve zemmetme unsuru taşıyan övgülere de izahat getirdi. Şekiri, bu şekilde övülen bir kimsenin kınanmasının sebebini, övgü ve methiyeden sonra o kişinin, gurur ve kibire kapılacağından bahisle; Kur'an-ı Kerim'de buyrulan "Kibir-

lenmeyiniz! Çünkü Allah, kibirlenip, şımaranları sevmez” (Kasas sûresi, 76. Âyet) ikazına dayandırarak, hiçte istenmeden kınanan bu duruma karşılık, tam tersine, sevilen ve arzu edilen manâyı ifade “ferah” lafzının mana ve önemine işaret etti*. Bu lafza (ferah) izafeten, kişinin temiz bir ahlâk sahibi, cesur, sağlam inançlı, bütün işlerinde azimli ve kararlı olmakla, o kimsenin, Allah tarafından kendisine bahşedilen mâna olduğu, bunun da “De ki: ancak, Allah’ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız bunlarla sevininler. Bu onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır” (Yunus sûresi, 58. Âyet) âyetine dayandığını ifade etti.

Konuşmasına daha sonra insanlar arasındaki farklılıklar ve dereceler üzerinde duran Şekiri, sözlerine şöyle devam etmiştir: “İnsanlar, cehaletlerinde devam ettikleri sürece helâk olmaya mahkumdurlar. Bu, peygamber aleyhisselâmın şu hadisiyle ilgilidir. Peygamber aleyhisselâm buyuruyor ki; “İnsanlar helâk oldu”. Hadisin devamında ise, bundan ilim sahibi âlimler müstesna tutulmuş ve ilim sahibi olanların da, bu ilimle amel etmeleri ile helâk olmaktan kurtulabilecekleri ifade edilmiştir.

Evet, âlim olan ancak ilmiyle amel ederse helâk olmaktan kurtulabilir. Düşünün ki, bir çiftçi, bir imalatçı veya bir fakih (Hukukçu), bildikleri ile amel etmezse ne ifade eder? Hadisi şerifte ancak ilmiyle amel edenler müstesna tutulmuştur. İnsanlara gösteriş yapmak, belli bir makama ulaşmak veya gazetelere manşet olmak için yapılan işin kazan-

* Burada kitabın tamamı göz önüne alındığında Enver Paşa’ya yapılan övgülerin aşırı olduğu kanatine varanların kanaatlerinin tersine, onları küçük düşürmek maksadıyla olamasa bile, zemmedilen konuşma ve şiirlerinde yapılmış olmasıdır. Ancak, kitabın derleyicisi Muhammed Kürt Ali, kendi tasarruf hakkını kullanarak, maalesef bunları kitabına almamıştır. Nitekim biz bunu da yine derleyenin yazılarından aşağıda belirtilen ibarelerden anlamaktayız.

dırdığı nedir? Bu belki, makam ve mevki için bir kazanç olabilir ama, ahiret için hiçbir faydası olmaz. Yaptığı ameli geçici lezzetlere satmış olur. Bunun ise kişiye ne ölürken, ne de öldükten sonra hiçbir faydası olmayacaktır. Yapılan işlerde kişinin ihlâslı olması ve insanlara faydalı olması gerekir.

Konuşmasını, Enver Paşa'ya getiren Şekiri, bu mevzu hakkında; “Enver Paşa, hepimizin bildiği üzere, Dar’ul hilâfe’yi terk ederek Trablusgarb’a gitti. Burada, olağanüstü meşakkatlere göğüs gerip, kelimenin tam anlamıyla toprağı yatak, taşları başının altına yastık yapıp, pejmurde kıyafetler giymek zorunda kaldı. Ama bunları vatan ve millet aşkıyla ve ihlâsla yaptı. Fakat öte yanda, ihlâstan bahsedip, rahat yataklarında yatanlar, Trablus’da olanlardan habersiz bir şekilde, oranın sadece ismini biliyorlar ve belki de ancak haritada yerini müşahede ediyorlardı

Şüphesiz bütün İslâm âlemi ve müslümanlar, bu mübârek insanın mukâddes topraklara yaptığı ziyaretten çok mutlu oldular. Allah Teâlâ, Selahattin Eyyübilerin selefi olan bu paşaları muhafaza eylesin, diyerek bitirmesiyle mecliste bulunanlar; İslâm ordusunun ve donanmasının muzaffer olması, hilâfet makamının teyidi için ve Osmanlı vatanının bütün afetlerden emin olması için yüce Allah’a dua ve niyazda bulundular.

[Enver Paşa'nın mezkur ziyareti sebebiyle yukarıda görüldüğü üzere, hakkında hemen her gittiği yerde kendisine ithafen klâsik Arap edebiyat geleneğine uygun olarak pek çok kaside sunulmuş, bir o kadar da nutuk irâd edilmiştir. Bunların pek çoğunun bu derleme de yer almadığını yazar kendisi söylediği gibi (Mesela, kibirlenmemesi için yazılan kasidelerin hiçbirisi yoktur), konuşma yapan önemli bazı simalar birkaç cümle ile geçiştirilmiştir. Sözün gelişi, Enver Paşa'nın şehadetine kadar

dava arkadaşlığını devam ettiren Emir Şekip Aslan bey bunlardan birisidir. Bunun tabii olan bir meslek kıskançlığından mı (çünkü, hem yazar M. Kürt Ali, hem de Emir Şekip gazete sahibidirler) yoksa, mezhep ayrılığından mı kaynaklandığını bilemiyoruz. Malûm, Emir Şekip Bey, Lübnan Dürzilerinin lideridir. Ancak yine de yazar Muhammed Kürt Ali Bey, ihtiyarî olarak, o yılların Osmanlı Lübnan'ın da Enver Paşa'nın ziyaretine ilişkin olarak, bir takım gazete yazılarından seçmeler yaparak, Arap aydınlarının intibalarını dikkatlerimize sunmuştur]

■ Dimeşk Şair ve Gazetecilerinin Sözleri

Muktebis Gazetesi Yazarlarından Öz Kardeşimiz
Ahmet Kürt Ali'nin Kaleminden
“Liderlerin Yüceliğine” Dair Yazısı

Batı filozoflarından biri; “Liderlerin yüceliğinin fâzileti, yerinde sapa sağlam duran kaya gibidir. O büyük liderler devleti yıkılmaktan kurtarır” der. Bu sözler üzerine, bizim müttefikimiz olan Almanlar; Galyum ve Henderburg gibi kendi büyük liderlerini keza, Avusturyalılar da bu büyük dünya harbinde kendi liderlerini yüceltmışlerdir. Osmanlılar ve bilhassa müslümanlar da haklı olarak Enver ve Cemal Paşa gibi İslâm'ın büyük liderlerini yüceltmışlerdir. Bu liderler, bu yücelikle devletlerine ve vatanlarına hizmet ederler.

Şöyle ki, şüphesiz devlet, bütün vatanperverlerin yürekleri ve lisanlarıyla kutsal ve manevî arş olarak kabul edilir. Bu liderlerin de devletlerini korumaları, saldırgan düşmanları yok etmeleri boyunlarının borcudur. İnsanlar onları yücelttikçe, daha da kuvvetlenirler ve daha da sevilirler. Kuvvetlendikçe düşmanları helâk ederler. Bu şekilde vatan

ve milletin ırz ve namuslarını korur, çocukların yetim kal-mamasını sağlarlar. Düşmanların düşüncelerinde bunlar yer almaz. Onların tek düşünceleri kendi menfatleridir. Bizim şerefimizi, haysiyetimizi ve izzetimizi yok etmek onların ev-vel ahir tek gayesidir.

Düşmanların hedefi, bizleri yok edip, sahip olduğumuz vatan topraklarını ele geçirmektir. Sahip olduğumuz her şe-yi, sularımızı, meyve veren ağaçlarımızı ele geçirmek ve sö-mürmek isterler.

İşte, bütün bunların üzerine, bizim liderlerimizi daha da yüceltmemiz, elimizdeki var olan bütün takâtimizle onlara destek olmamız gerekir. Biz de bu şekilde devletimize ve va-tanımıza hizmet etmiş oluruz. Bu yolda her ne yapabilirsek, sahip olduğumuz ruhumuza tesir eder ve başarıımızı kolaylaş-tırır. Yapılan bu manevi destekler, insanlardaki meziyetleri or-taya çıkartarak, aynı zamanda bizim de yücelmemizi, saadete kavuşmamızı ve tarihteki şerefli yerimizi almamızı sağlar.

Bizi bu satırları yazmaya iten sebep, elbette Islâm'ın bü-yük lideri, Osmanlı orduları Başkomutanı ve Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın Halep, Dimeşk, Beyrut ve diğer Suriye, Filis-tin şehirlerinde yaptıklarını gördüğümüz ve duyduğumuz faaliyetleridir. Kendi kendimize şöyle dedik; Allah'a hamdü senalar olsun ki, artık milletimiz uyandı ve kendini vatan-perverlik ruhu ile sömürgeci kurtarma yolunu seçti. Va-tanlarına olan bağlılıkları bir kat daha arttı. Vatanlarının kurtuluşu için, kendi zatî dertlerini terk eden kerem sahibi insanları idrâk ettiler. Ki bu insanlar, gerçekten de vatan ev-lâtlarının rahatı ve huzuru için kendi rahatlarını terkettiler. Onların geleceği için tatlı uykularını feda ettiler.

Sırf milletin saadeti ve refahı için bir yerde ikamet etme lüksünü bıraktılar, yeter ki milleti huzur bulsun, refah ve saadete ulaşsın, diye.

Biz, başından sonuna kadar bu diyarda ve devleti hilâfenin beldelerinde milletin durumunu gördük. Bahsi geçen bütün beldelerde iki büyük lider için (Enver Paşa ve Cemal Paşa) makaleler yazıldı ve methiyeler okundu. Bu kesinlikle garip karşılanmamalıdır çünkü, herkes o ikisinin yaptıklarını ve meziyetlerini çok iyi bilmektedirler.

İşte ben de bu sebeble diyorum ki;

“Merhaba Ey! Kerem Sahibi Gelen Kişi”

Kur’ân-ı Kerîm’in Enbiya süresi 105. âyetinde; “And olsun, Tevrat’tan sonra Zebura’da da; yeryüzüne muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır” diye buyrulmaktadır.

Ey Islâm'ın kılıcı! Hoş geldin.

Merhaba! Ey doğuşunla sancağı yücelten. Yüreklerimizi önüne sersek ve sen o mutlu ayaklarınla üzerimize basıp geçsen, senin ayağının bastığın her yer hayat bulur, canlılık kazanır. Daha önce hiç kimsenin yapamadığını sen yaptın ve kâlplerimiz senin yaptıkların sayesinde sevinçle, sevgiyle doldu. Sen, bu milleti zilletten kurtarıp, yücelterek izzetli kıldın. Gözlerimiz, senin sonsuz aydınlığıyla dolup, bedenlerimiz şereflendi ve sevaba gark oldu.

Sana ne mutlu ey Suriye ve siz bu vatanın evlâtları ne kadar talihlisiniz. Siz O, vaadedilen kerem sahibi zat size geliyor. Evet; biz bunca zaman, aydınlığıyla Islâm âlemini nurlandıran kişinin gelmesini ve onu görmeyi temenni ediyorduk. Hayal olan bu tememennimiz, şimdi hâkikat olmakta.

Bu gelen kişiyle sana müjdeler olsun ey Suriye! Biz şunu çok iyi biliyoruz ki, Enver Paşanın ayak basıp da ıslah etmediği, gidipte düzene sokmadığı bir vatan parçası olmadığı gibi, harbe giripte düşmanlarını mahvetmediği bir savaş meydanı daha yoktur. Allah'ın yardımıyla o, mutlaka muzaffer olur. Böyle kişiler ki, onlar, Allah'ın salih kullarından-

dır. Ve, onlar hakkında Kur'anı Kerimde, Enbiya suresinin 105. âyeti nazil olmuştur.

Hiç şüphesiz, kalem onun sayısız fâziletlerini yazmakta aciz kalır. Allah onu yaratmış, ona yüce hikmetler bahşetmiş ve geniş bir gönül ihsan etmiştir. Kendini yetiştirmekle birlikte, kendini bu milletin hayatına adanmış, bu dini yüceltmek için çabalamıştır. Bir aslan gibi gelişmiş ve evhamları, boş kuruntuları, sömürgecileri yok etmiştir. Bu millete mutlu bir gelecek, İslâm sancağını yüceltmek, bu hanif dini başarıya ulaştırmak için kendini nice tehlikelere atmıştır. Allah ona başarıyı ihsan etmiş ve hizmet etmesi için bir gelecek nasip etmiştir. Âyeti kerimede Allah Teâlâ buyuruyor ki; "Bana yardım edin, bende size yardım edeyim". Müminlere yardım ise, üzerimize haktır.

Bunun için o, memleket sathında müslüman geçliğin ruhunu yeniden diriltmek için, inkılâbını ilân etmekle başladı işe. Doğudan, batıya bütün İslâm âlemi ile muhkem bağlar oluşturdu.

Hemen her yerde ondan bahsedilmeye başlandığında, Çinlisinden, Hintlisine, Afganlısından, Tunuslusuna kadar herkes onu görmek istiyor, namazlarında, oruçlarında onun için Allah'a dua ediyor, onun muvaffak olması için niyazda bulunuyorlardı.

Diğer tarafta Batılılar ise, onun zekâsı ve iktidarı karşısında dehşete kapılmışlardı.

Onu sevenler, onun niyetini çok iyi sezmekte ve yaptıklarını takdirle karşılıyorlardı. O, İslâm devletine güç, kudret ve yücelik kazandığında, bu vatanın evlâtlarının gönülleri ona yönelmiş ve onunla hayatın gerçeklerini idrak etmeye başladılar. Onun getirdiği güven, güç, ilim ve siyasetle diğer büyük devletler arasına girebildiği gibi, yine onun gelişikle düşmanlar sarsılıp, korkuya kapıldılar. Dünyanın doğusun-

dan tutun da, batısına kadar bütün müslümanların gönülleri huzura kavuştu.

Allah (c.c), ona Harbiye Nazırlığını nasip ettiğinde Ordu, son derece trajik bir durumda iken, gecesini gündüzüne katarak, kısa bir sürede gerçekten de ateş parçası gibi yeni bir ordu yarattı. Bu ani gelişmeler düşman devletlerini ürkütmeye yetmişti. Tarih, adeta tekerrür ediyordu. Evet o, gecesini gündüzüne katmış ve aslanların yataklarından çıkması gibi, kanunu, nizamı, kalbindeki imânıyla İslâm ordusu yeniden zuhur etmişti. Bundan sonra onun yegâne ideali, bu dinin yüceltilmesi ve en amansız harp meydanlarından zafer ile çıkmaktı.

O, bu yola çıktığında şunu çok iyi biliyordu ki, günaha batmış, fitne fücür içinde olan devletler İslâm'a zarar veriyordu. Vatanın evlâtlarını bu fitne fücür ve günah bataklığından çekip çıkardı. Kur'an da şöyle buyrulmaktadır; "O halde kim size saldırırsa, size saldırdığı gibi siz de ona saldırın (fakat ileri gitmeyin)" (Bakara sûresi, 194. Âyet)

O, mukâddes cihat sancağını kaldırıp, müslümanlara şöyle seslendi:

"Haydin kurtulaş!.. Haydin Felâha!". Bu nida üzerine kıyama kalkan millet, Allah'ın yardımıyla zafere ulaştı. Allah salih kulların duasına icabet etmişti. Evet, alınan yardım da, kazanılan zafer de bu büyük komutan ve liderin sayesinde olmuştu. Allah (c.c), onu bütün yüce meziyetlerle ve vasıflarla donatmıştı.

İşte O, bu toprakları şereflendiren İslâm'ın keskin kılıcı, Enver Paşa'dır. Gelenlerin en hayırlısı! hoş geldin. Ey büyük komutan merhaba. İşte bütün kalbimizle sana geldik. Gözlerimiz, senin nurunu görmekle sevinç gözyaşları dökmekte. Dillerimiz, senin için Allah'a yalvarıyor; Mevla, seni İslâm âlemi için koruyup, gözet sin. Ey evlâtlar! Sizlerde hep

bir ağızdan bu gelen hilâle ve vaat edilene; “Çok yaşa Enver! Onunla çok yaşa İslâm, çok yaşa barış! çok yaşa selâmet” diye haykırın.

Sen de ey dinin Cemali!

Kur'an da şöyle buyruluyor; “Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: Size selâm olsun, tertemiz oldunuz. Haydi ebediyyen kalmak üzere buraya buyurun” (Zümer sûresi, 73. Âyet).

Senin gelişinle de kâlpelerde sevinç çarpıntısı oluştu. Şu anda herkesin mutlu ve sevinç içinde olması, senin nur-u cemalindendir.

Sen ey! İslâm'ın lideri ve evlâtların koruyucusu!

Seninle geliştik, seninle medeniyet gördük, seninle bu zilletten kurtulup, seninle tekrar izzeti şerefimize kavuştuk. İslâm, seninle yeniden güçlenip, metin oldu. Kalemeler, senin hayırlı işlerini, güzel fâziletlerini vasıflandırmakta yetersiz kalmaktadır. Sana sonsuz minnet ve teşekkürler. Seni bizlere gönderen yüce Halifemize de binlerce teşekkürler. Gözlerimiz senin şemailinle aydınlandı.

....

Ahmet Cemal Paşa ki, kim onun cemalini görmekten şevk duymaz ki? Onun yüce fikirleri, düşmanlarını idrak etmekteki kavrayışı milyonlarca müslüman tarafından takdir edilip, beğenilmektedir. O, vehamet dolu perdeleri yırtarak Hilâfet devletini geliştirmek için çalışarak, İslâm'a şerefli bir ruh kazandırdı. Allah'ın ona takdir ettiği ömrünce Bahriye Nazırlığı ile vatan evlâtlarına bir gelecek hazırlayıp, Bahriye Nazırı olarak devlete düzenli bir donanma kazandırdı. Düşmanlara korku veren bu donanmayı da kısa bir sürede hazırladı. Bütün bunlar, hafife alınmayacak kadar değerli işler olup, onun arkadaşları ile tek bir düşüncesi vardı; İslâm'ı

yüceltmek ve bu vatanın evlâtlarını zulüm pençesinden kurtarmak. Allah ondan yardımını esirgemedi ve ona yardım ederek, ona hikmeti ve zaferi nasip ve yine ona, hakiki cesaret, şecaat ve şerefi ihsan etti. Onda var olan şeref ve haysiyet hiç kimsede yoktur. İslâm'ı mahvetmek isteyen devletlerin nifak tohumlarını kuruttu. O, İslâm'ın gelişmesindeki en önemli rükûnlarından birini teşkil ediyordu.

O, İslâm'a bu şerefi kazandırmak için çok sabretti. İlk cihat kılıcını çeken ve hilâfet kapılarına (İstanbul) dayanan düşman ordularına karşı ordusuna ilk emri veren de yine odur. Bu hususta Allah'ın kelâmı (ayette geçen) onda tecelli etmiştir. “Elif, lam, mim, Rumlar yakın bir yerde yenilgiye uğratıldılar” (Rum sûresi, 1-2. Âyet)

Osmanlı ordusunu tekrar ayağa kaldıran Cemalimizle başarının lezzetini tattık. Müslümanlara; “Haydin cihada! haydin intikama” diye nida ediyordu. O, bu nida ile, İslâm diyarını esaretten, başkalarına kulluk etmekten kurtarmayı kafasına koymuştu. Allah'ın yardımıyla sorumluluğunu üstlendiği 4. Ordu komutanlığıyla, Mısır ve Afrika'da oluşan fitne ve fesadı ortadan kaldırarak, şeref ve izzete kavuştu. Müslümanları tekrar dirilişe sevk etmeyi başararak, onlar arasında gurur ve şevkle yürümeyi hak etti. Allah'tan aldığı manevi güçle, gittiği her yere hayat verdi. Suriye, onun ayak basmasıyla halden hale girdi. Bu Allah'ın dilediği salih kullarına ihsan ettiği sırlarından bir sır olup, Suriye'ye güçlü kuvvetli bir ordu ve güzel bir hayat ihsan etti.

O, Suriye'ye gelmekle, fesat tohumlarını temizleyip, onlara İslâm sevgisini aşıladı. Orada yaşayan vatan evlâtlarına, atalarının yaşadığı gibi dinlerini yaşamayı öğretti. Gecisini gündüzüne katarak bu mıntıkanın yönetilmesi ve imarı ile ilgili çalışmalarla uğraştı. Yapmış olduğu imar ve bayındırlık hizmetleri yanında, Osmanlı donanmasıyla da ilgilenmek

zorunda olduğunu da unutmamak lazımdır. İnancı doğrultusunda, bu gibi işlerde hem hayır, hem de genel maslahatlar vardı. Bu beldelerde hayırlı ve müjdeli işler hep onun elinden zuhur ettiğinden, herkese örnek olmakta idi. Tabi ki, küçüğünden, büyüğüne herkes İslâm'ın yücelmesi için çaba sarf ediyordu. Fakiri zenginleştirmeye, zengini merhamet etmeye, orta halliye yardımcı olmaya, büyüğe ve küçüğe şefkatle yaklaşmaya çalışıyordu.

Yaptığı işlerle, sahraları, vadileri, dağları canlandırdı ve hayat verdi. Demiryollarını inşa ettirip, ulaşım araçlarını geliştirdi. Demir yollarını inşa ederek ordunun üzerindeki büyük yükü kaldırmış oldu. Yapılan Demiryolu sayesinde (onun yolunu gözleyen) Mısır yolu da kolaylaşmış oldu.

İşte bu, bugün bize gelen, nuru cemali ile baharı, canlılığı getiren Cemal (Paşa)dır. Hoş geldin ey İslâm'ın Paşası! Merhaba ! Merhaba!

Allah sana yardım ve ihsan edip, Mısır'ın kurtuluşunu hazırladı. Onlar, ey (dinin Cemali) Cemalettin! Bize yardım et! Bizi bu zulümlerden kurtar, oraya (Mısır'a) selâmetle güven içinde gir. İslâm ümmeti, başlarını kaldırmış senin gelişini bekliyorlar, seni karşılamaya hazırlar diye nida ediyorlar. Ellerindeki sancağa şu âyeti kerimeyi nakşettiler: “Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve cennet bekçileri onlara şöyle der: Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedi kalmak üzere buraya girin” (Zümer sûresi, 73. Âyet)

Münir el-Müdevver

Ebabil Gazetesi'nden
Başkumandan Ve Yüce Harbiye Nazırı
“Enver Paşa”

Enver Paşa Kimdir?

Enver Paşa hiç şüphesiz, Islâm dininin sütüyle büyümüş bir şahsiyettir. Din ve millet gibi önemli değerleri koruma ve bunlara hizmet etme duygusu ve hamiyetini, ruhuna ve bedenine yerleşmiştir. Onun damarlarında Haşiminin (Peygamberimizin soyu) izzetli kanı dolaşmaktadır. İşte o, bu şekilde Osmanlı milletinin gözünün nuru ve vatanın övünç kaynağı olmuştur.

Allah onu ve beraberindeki dava kardeşlerini korumuş, ilkelerin lideri, vatanın ve hürriyetin hâmisî (koruyucusu) kılmıştır.

Elbette müstebit bir hükümet, yüce Islâm şeriatının ruhuna aykırıydı. Bu aykırılığı düzeltmek için hep birlikte bir avuç serdengeçti dava arkadaş grubu aslanların sahraya çıktıkları gibi kılıçlarını çekip, Osmanlının üzerinde dolanan kara bulutlarını dağıttılar. Istibdat rejimini yok etmek için insanları kurtuluşa ve hürriyete davet ettiler. Islâm ümmetini ve Osmanlı sancağını bu zulümden, başkalarına kulluktan kurtarıp, insanlar arasına adâleti ve eşitliği getirdiler. Aralarına barış tohumları ekerek, onlara adâletin ve eşitliğin lezzetini tattırdılar.

Enver Paşa, işte bu yolda ilk öne çıkan lider olarak, bu yüce dini yüceltmek, bu yüce dini başarıya ulaştırmak, Osmanlının saltanatını, Muhammed hilâfetini devam ettirebilmek için gecesini gündüzüne katmıştır. Onun için zaman bile mühlet verdi. Yegâne gayesi, Allah lafzını yüceltmek ve düşmanlarını helâk etmektir. İşte bu sebeple kendi rahatını terk ederek, Trablusgarp'ta, Balkanlarda harbe girişti. Savaş

meydanlarında bugüne kadar gözün görmediği, kulakların duymadığı olağanüstü olayların kahramanı olarak pek müşkül zorluklara göğüs gerdi. Bu dini ve vatani korumak için diğer kardeşleriyle birlikte çarpıştılar. Elbette, yapılan bu harplerin ardından, düşman kuvvetleri beraberlerinde getirdikleri ve bütün sahip olduklarını bırakarak kaçtılar. Özellikle bu devletler arasında İngiltere ve Fransa yer alıyordu. İslâm topraklarının düşmanları, karşılaştıkları bu inançlı insanlar karşısında sahip oldukları bütün silâhları susmak zorunda kaldı. İşte bu şekilde İslâm milletinin şerefi daha da yüceldi. Dünyanın dört bir yanında yapılan bu mukâddes harpler konuşuldu. Kazanılan bu savaşlar Muhammed (s.a.v.) hilâfetinin şerefini kurtardığı gibi, onu daha da şerefli kıldı.

Meydana gelen bu harikulade hadiseleri tarih, bu nurlarla tescil etmiştir. İşte bütün bunlar, Başkomutanımızın yaptığı işlerden sadece küçük bir örneğidir. Biz, bunlarla onun fâziletlerini hatırlamak ve anmak için Ebabil gazetemizin sayfalarını süslemeye çalıştık. Bugün, Suriye'nin ve bütün beldelerinin bu liderin ziyaretini hatırlaması gerekir. Çünkü o, herkese hayat pınarı olmuştur.

Sevinçle ve neşeyle dalgalan ey Osmanlı sancağı. Yürekler sevinç ve sürurla çarpsın. Cümle gönüllere müjdeler olsun. İslâm'ın keskin kılıcı, yüce harbiye Nazırımız Enver Paşa teşrif etti, müjdeler olsun.

[Enver Paşa hakkında fikirlerini bu şekilde serdeden, Ebabil gazetesi, aynı yazının devamında Cemal Paşa'ya da yer vererek onun hakkında da şunları yazıyordu]

Büyük Adamlar Zor Zamanda Tanınır Ahmet Cemal Paşa Kimdir?

[Bilindiği gibi, Avrupa'da] Anayasal inkılâpların ortaya çıkışıyla menfaat peşinde koşan birtakım şer güçler peydahlanmış, yaptıkları işlerle Osmanlıyı meydana getiren unsurları parçalamaya girişmişlerdi. Bu da boş yere kan dökülmesine, çocukların yetim, kadınların dul kalmasına, fakrû zarurete sebep olmuştu. Dış güçlerin teşvikiyle bunlar daha da tehlikeli hâle gelerek, Irak'ta bir ayaklanma başladığı haberi İstanbul'a kadar ulaştı.

Ortaya çıkan bu fitneyi söndürmek için acilen tedbir almak gerektiğinde, bu sorumluluğu üstlenebilecek ihtiyatlı, zeki, akıllı ve devlet idaresini iyi bilen bir kişi gerekiyordu. İşte bu büyük kişi, asker Ahmet Cemal Paşa idi. Bu işler için Ahmet Cemal Paşayı seçerek ayaklanma bölgesine [Bağdat] derhal vali olarak atadılar. Bu sorumluluğu alır almaz ilk iş olarak Cemal Paşa, devleti zafiyete uğratan fitneyi söndürüp, kopmak üzere olan kardeşlik bağlarını tekrar birleştirip, yeniden itimat ve emniyeti tesis etti. Artık Osmanlı milleti şunu çok iyi biliyordu; meselelere anında çözüm getiren, hedeflere anında ulaşmalarını sağlayan kudretli bir komutan vardı. İşte bu, Ahmet Cemal Paşadır.

Ahmet Cemal Bey, Bağdat vilâyetinin sorumluluğunu almadan önce halk sıkıntı ve zorluk içinde, kardeşlik bağları kaybolmuş durumda idi. Oraya ulaşır ulaşmaz bu meseleleri çözme çabasına girişmiş, önemli ölçüde de güven ve emniyeti sağlamıştı. Ancak, bu arada bazı şer gruplar, hükûmetin kararlarına karşı aksi hareketlere girişerek, hükûmeti zayıf düşürmeye çalışarak, Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'yı öldürdüler. Bu konuda hükûmet cânileri yakalamayı halledememiş çözememiş ve bu işi Ahmet Cemal Bey'e havale et-

mişti. O günler son derece netameli günlerdi. Cemal Paşa, polis teşkilâtından özel bir grup oluşturarak, canilerin yakalanması için bizzat kendisi çalışmaları yürütüyordu. En sonunda bu câniler yakalandı ve hapse atıldılar. O, bununla insanlara şunu anlatmış oldu: azmin elinden hiç kimse kurtulamaz. Tedbir ve başarı birlikte olmaktır. Ciddiyet her zaman başarıya götürür. Yapılan bu icraatlar hükümeti, hem halkın gözünde hem de Avrupa'nın gözünde ciddiyet kazandırdı.

Bunun üzerine, Avrupa gazeteleri ondan şöyle bahsediyordu; Artık bu gün, Ahmet Cemal Bey Osmanlının hayat kaynağıdır. Çünkü o, onları büyük bir felâketten kurtardı. Hizmetlerini Balkan harbinde daha da artırdı. Hem kalemi, hem kılıcıyla Edirne şehrini geri isteyen ve bu işi önemseyen, Enver Paşa'dan sonra ilk kişi de odur.

Bu ve benzeri çabaları sayılmayacak kadar çok olan Ahmet Cemal Bey, 4. Ordu komutanı ve Bahriye Nazırı olarak Bahriyeyi koordine etmiş ve ıslah çalışmalarını yürütmüştür. Şerefli bir komutan, takdir ve gıpta edilen yüce ahlâk ve tecrübeli bir komutandır. Bu tecrübelerini inşallah, muzaffer bir ordunun komutanı olarak, Mısır'a girerek gösterecektir. Allah'ın izni ve inayeti ile Ahmet Cemal Paşa muzaffer ve muvaffak olarak, tarih onu yaptığı bu şerefli amellerli nurdan harflerle tescil edecek ve onu bâki kılacaktır. Evet, büyük şahsiyetler, zorluklarla ve sıkıntılarla tanınır ve bilinirler. Yüce devletimizin bu büyük şahsiyetlerini başarıya ulaştırmasını Allah'dan niyaz ederiz. Onların tek bir gayesi vardır; müminlerin emiri Hâlifemizin gölgesinde milletin konumunu yüceltmek, onları korumak ve dini himaye etmektir.

Allah yardımlarını ihsan etsin. Âmin.

[Merak edenler için] onun Suriye'de yaptığı bazı işler şunlardır:

Ahmet Cemal Paşa, daha Dimeşk şehrine ayak basmadan oradaki meselelerin neler olduğunu tefarruattıyla öğrenmiş bulunuyordu. İlk olarak yıllarca uyumakta olan insanları uyandırıp, orduya yeniden İslâm şuurunu kazandırdı. Onları azimli, sabırlı ve kararlı olmaları yolunda sürekli teşvik ederek, onların hislerini harekete geçirdi. Yapılan bu ameller anlatılamayacak kadar uzundur.

Bunların ötesinde, yaptığı diğer hatırlı işlere örnek olarak; yolların yapılması, yeni caddelerin açılması ve özellikle Demiryolu ile ilgili çalışmaları çok önem arz etmektedir. Hâtta, Mısır yönüne doğru inşa edilen Demiryolu kısa zamanda Yedi Kuyular mevkiine kadar ulaşmıştır. Yapılan bu çalışma ilerde siyaset ve ticaret aleminde çok önemli olacaktır. Allah onun gibi büyük liderlerden yardımını esirgemesin. Bu insanların tek derdi, vatanlarını imar etmek ve milleti rahata kavuşturmaktır. Şüphesiz o, kerem sahibi ve çok cömerttir.

■ Vekalet-i Ceride-i Suriyetü'r-Resmiye

[Suriye resmî gazetesi “Suriyetü'r Resmiye” Enver Paşa'ya ilişkin istibalarında, onun nezdinde hilâfet makamını görerek, hilâeti yücelten bir kasideyi başa aldığı görülmektedir. Şairin aynı zamanda bir mevlevî dervişi olduğunu öğrendiğimiz bu ibarelerde, ilginçtir ki, hilafetin kılıcı olmak yanında, ilk defa Turancılık'tan bahsedilmektedir.]

“Muhteşem bir istikbal ve unutulmaz bir gün”

Şam binlerce senelik mevcudiyet zîşân ve şerefine müstesna bu şerefli bir gün daha kayd etmiştir ki o da 8 Şubat sene 1331 tarihine müsadif olan Pazartesi günüdür. Tarih'in sutûr-zerrîn ile sahife-i mefharetine kayd edeceği bu

rûz-ı mübeccel, bu vatanın en büyük bir evlâdı, Osmanlılık ve Islâmiyetin sermaye-i mahz-ı mübahati olan Enver Paşa hazretlerinin Şam-ı şerifi şeref-i Yemen kudümleriyle per-tev-bâr eyledikleri yevm-i mübârekdir.

Bize meymenetli bir gün tevlid edecek olan Şam'ın ufk-ı enveri saadet güneşleriyle yıldızlanırken halk sürûr ve iştiyak hisleriyle çırpınan kâlblerinin samimi itamlarına muta-va'âtle istikbâl hazırlıklarıyla koşuşuyordu.

Tarih-i Osmanînin şanlı şerefli sahifelerini tetvic eden nam-ı âlisi Sokullularla, Sinanlara Napolyonlara reşk-âver olacak derecede harikalarla yükselen sevgili ve muhterem Baş kumandan vekilimizin Şam'ı teşrif edeceği bu yevm-i mes'adet-i tevâimde şehrin mebâni-i resmiye ve hususiyesi ser-âpâ Osmanlıların şan ve şevketine beraat-i istihlal olan râyât-ı zafer-i âyât ile lem'a-pâş oluyor her çehrede nur şevk ve şâdi parlıyordu bu gün Şam başka bir kisve-i sa'd ve bah-tiyariye bürünmüştü.

Kâlbleri Osmanlılık hissiyle çarpan bütün efrad-ı millet fevc fevc bu kumandan-ı âlişânın ve onun pek gayr-i münfe-kî olan dördüncü ordu-yı hümâyûn kumandanı Cemal Paşa hazretlerinin nurânî çehrelerini temâşâ etmek ve ihtisasât-ı samimiyelerini izhar eylemek üzere tayin olunan güzergâh-da ahz-ı mevki' etmeğe şitâbân oluyorlardı.

Kasidetan Türkitan Hayri Bey vak'anüvis min mücahidi el-mevleviyye ihda-yı hümalı Enver Paşa ve's-saniyetül Cemal Paşa Baş kumandan vekil-i celili ve Harbiye nazır-ı mü-becceli devletlu "Enver" Paşa hazretlerine

Ey şems-i ezel-i enver eyvan-ı hilâfet
Şîr-i şüce'an-perver meydan-ı hilâfet

Serdar-ı celâdet ver hürriyet-i islâm
Tâbân-ı güher-efser sultan-ı hilâfet

Meş'al-keş vâdi-i kemalât ve hamiyet
Sâlâr-ı zafer mahzar-ı Yezdân-ı hilâfet

Hami-i bülend şeref ve mecd-i hükûmet
Rûkn-i ezeli cevher divan-ı hilâfet

Şanlı vatanın şanlı bir evlâd-ı güzini
Bî-şâibe ber-ziver-i bünyan-ı hilâfet

Şimşir gibi hâmen eder âleme te'sir
Hâmen bile şimşir fer-efşân-ı hilâfet

İsmin gibi fikrin veriyor şa'saa mülke
Fikrin ne bedî'-hâver tâbân-ı hilâfet

Hürriyet-i millet için ah dağlara çıktın
Ey hârika-i ezher vicdan-ı hilâfet

Her rütbeyi azmin ile fânin [fennin] ile aldın
sârın ile mufahhır-ı erkân-ı hilâfet

Her an görünen necdetinin şâkiri ümmet
Şâyân sana en ekber şükran-ı hilâfet

Sa'inde, sebatında kemalinde feridsin
Vicdanın ile dilber-i cânân-ı hilâfet

En sa'b-ı umûr-ı râm kemal ve hünerindir
Fazlın ile bir sürûr-ı Adnan-ı hilâfet

Her arsa-i cengi dolaşırsın esed-âsâ
Teşci' olunur leşker-i şâdân-ı hilâfet

Tab'ından alır kuvvet feyyaz-ı asâkir
Tab'ın ne bihîn masdar-ı irfan-ı hilâfet

Galib geliyor her tarafa cünd-i şehinşâh
Her bir neferin ejder-i umman-ı hilâfet

Bilmezdi adüvv-i kudret iman-ı cüyûşu
Bilmezdi ki din-i miğfer-i pinhân-ı hilâfet

Bilmezdi ki varsın gibi sâlârı başında
Bilmezdi nedir hançer-i uryân-ı hilâfet

Kahr oldu Çanakkale'de dessâs ve riyâkâr
Bi-din ü mühîn-leşker-i düşman-ı hilâfet

Gördü nedir iman-ı rehakâr-ı muvahhid
Gördü ne imiş şesper-cünbân-ı hilâfet

Makhur olacak büsbütün a'dâ-yı siyeh-rû
Bizde kalacak Mısır-ı dirahşân-ı hilâfet

Tuğra-yı şehinşâh ile mes'ûd olacaktır
Kafkasya ki bir hemser-i Turan-ı hilâfet

Cehdinle temayüz ediyor âlem-i Islâm
Nurlar saçıyor minber-i deyyân-ı hilâfet

Namın ebedî sadr-ı vatanda mütelâ-ma'
Sensin bize bâlâter-i ihsan-ı hilâfet

Görmüş mü aceb sen gibi bir er yüce payen
Kim ced ile saykal-ger pîşân-ı hilâfet

Yektâsın efendim yemm-i pehnâ-yı hamiyet
Fıkr ü emelin Kevser-i ümrân-ı hilâfet

Sensin o vatanperver câvid-i şerâfet
Sensin o büyük dâver-i hakan-ı hilâfet

Kim berk uruyor tab'ın ile necm ü hilâli
Tahtın ki yüce yaver-i cîrân-ı hilâfet

Nemse [Nemçe], Almanla ederiz müttefikan harb
Şan almadadır müş'ir-i yârân-ı hilâfet

Sensin bu mühim birliğe cevval-i müessir
Fikrinle şerefbân-ı süleyman-ı hilâfet

Bir gençsin eder fikrini tebcil-i e'âzım
Bir genç fakat pîr-i nighbân-ı hilâfet

Kamus-ı belâgatte bulunmaz sana unvan
Vasfında fuhûl-i kemter-i tıbyân-ı hilâfet

İsminle münir olmasa bu şi'r-i beligim
Olmaz idi zîb-âver-i divan-ı hilâfet

Memduh-ı cihansın dahi memduh-ı selâtin
Meddahın olur mihr-i sühandân-ı hilâfet

Kâfi kalem-i mu'cize-perdâz-ı belagat
Tavsif olunmaz güher-kân-ı hilâfet

Hoş geldin eya nazır-ı harbiye-i hünkâr
Mahsud-ı ümem-i safder-i pürşân-ı hilâfet

Pakize kudümünle Dımışk oldu şeref-yâb
Var ol, yaşa ey mihver-i devran-ı hilâfet

Nayile, kudümüyle huzurunda keser baş
Hayl-i ezeli dilber-i sultan-ı hilâfet

Gazi şehmimiz, Enverimiz daimen olsun
Bir neyyir ve bir bedr-i sima ân-ı hilâfet

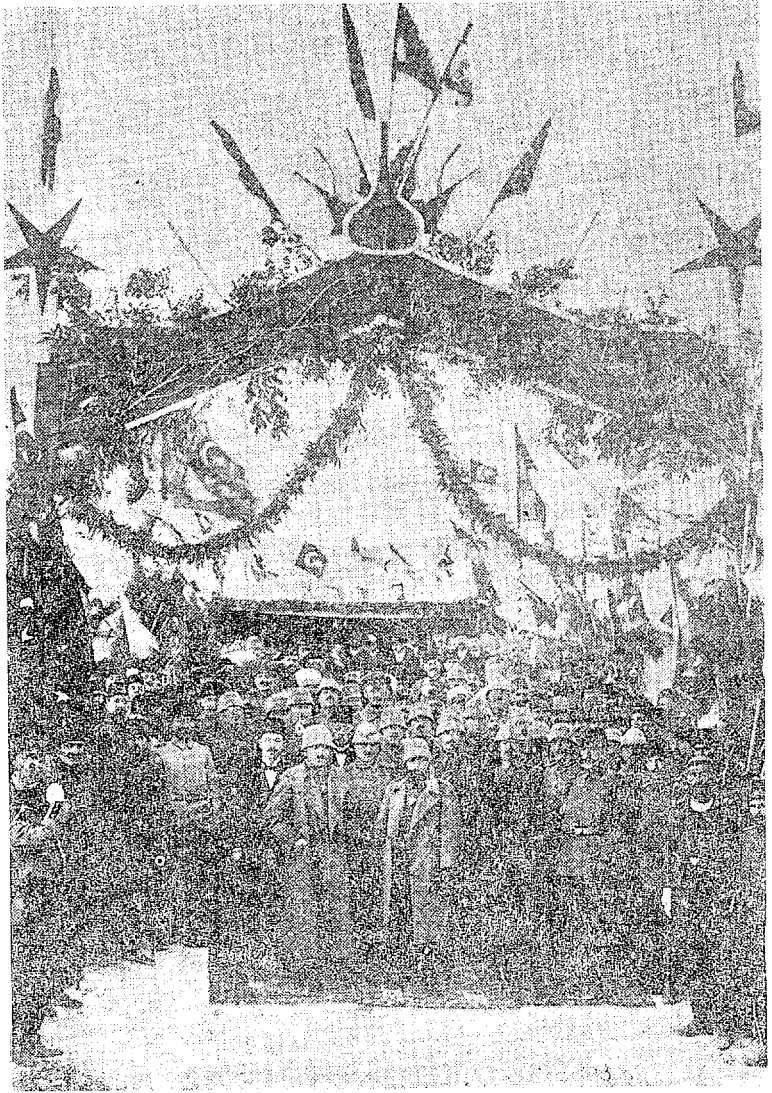
Berk ursun ekalim-i cihanda mütemâdi
Azvâ-i zafer-güster-i unvan-ı hilâfet

Ey şanlı kumandan gazanfer seyr ü tavr
Haydar-şiyem ü peyker derman-ı hilâfet

Hurşid cemalin ediyor milleti purnur
Sadr-ı güherindir siperşân-ı hilâfet

Bir geldi şu tarih-i güher sen gibi yektâ:
“Meccdin ile kal neyyir-i eyvan-ı hilâfet”

Şimşir ki mağlub ola â'dâ-yı siyeh-kalb
Oldukça hükümrân fer-kırân-ı hilâfet

Enver Paşa Kendi Şerefine Hazırlanan
Kudüste Zafer Tak'ı Önünde

■ Ebabil Gazetesi'nden

Bahriye nazır-ı muvakkar ve dördüncü ordu-yı hümayûn kumandan-ı Gazanfer-peykeri devletlu “Cemal” Paşa hazretlerine:

Hâkim-i ebhâr idi şevketnüma bahriyemiz
Ahd-ı “Kanûnî” de mülke şan-feza bahriyemiz

Hıfz edip durmuş idi yıllarca mecd ü batşını
Seyr ederdi bî-muhâbâ câbecâ-yı bahriyemiz

“Barbaros, Turgud” gibi şanlı kumandanlar ile
En kavî devletler dehşet-resâ bahriyemiz

Nur-ı feyyaz-ı hilâli şark ve garba neşr eder
Ettirirdi sîr-i tahtı i'tilâ bahriyemiz

Devre-i Sultan “Aziz” de pek tekemmül eylemiş
Gıpta-bahş ufk-ı mecd-i Avrupa bahriyemiz

Kudret-i Osmaniyan endişe-efzâ-yı mülûk
Dehre satvet-bâr idi âhen-lika bahriyemiz

Nâgehân-ı taht murada geldi şâh-ı nâ-murada
Başladı idbara necm-i pür-ziya bahriyemiz

Habs olundu nîm asr mahrum-ı envâr-ı kemâl
Düşdü kuvvetten o gayet mu'tenâ bahriyemiz

Öyle kim ismi bile nisyân olunmuşdu esef
Kaldı bî-kes, bir yetim bî-gıda bahriyemiz

Pençe-i bîdâd-ı istibdâd ile ağlar durur
Saltanat-pîrâ o şekl-i zî-baha bahriyemiz

Milletin feryâdını gûş eylemezdi padişah
Vehme kurban oldu kaldı can-rübâ bahriyemiz

Gayret Allah dokundu akıbet-i ahval-i şah
“İttihad” feyziyle bulmuşdur reha bahriyemiz

Hal’ olundu hüsrev bî-kayd-ı ikbâl-i vatan
Oldu envâr-ı kemâle milletce bahriyemiz

Feyz-i hürriyetle meşbu‘ cism ü canı dembedem
Yükselir nurlar saçar mihr-i incilâ bahriyemiz

Kudreti can bahş-ı millettir bu gün bî-şâibe
Fahr eder bir cism ile fevz-i intimâ bahriyemiz

Nazırdır bir vücûd-ı şîr-tab‘ u pür-vakar
Kim cemaliyle seraser rûşenâ bahriyemiz

Fikr-i çâlâkiyle zihn-i bâr‘iyle an-be-an
Bulmada bir kudret bî-inha bahriyemiz

Nam ve şanı ziver-envâr-ı mülk ü saltanat
Nazır-ı satvet-resânla mürteka bahriyemiz

Re’s-i kâra geldiği günden beri ol pâk-zâd
Şevk-i sahbâ-yı şerefle pür-safa bahriyemiz

Çizdiği program ile mazideki ikbâline
Mahzar olmakda Hüda şükran sana bahriyemiz

Harb-ı hâzırda kavî Moskofları berbad eder
Nam "Kanûnî"yi muhyî ajdeha bahriyemiz

Bahr-i Esvedde Çanakkale muhitinde bu gün
Eyler izhar-ı celâdet can fedâ bahriyemiz

Parlatır necm ü hilâli misl-i hurşid-i felek
Efser-i evreng-i hakan-ı serverâ bahriyemiz

Sensin en fa'âl uzvu, magz-ı ruhu şübhesiz
Senle bulmuş bu kemâli mutlaka bahriyemiz

Sensin ey mahbub-ı millet çare-sâz her âmil
İşte burhan-ı celâil-i ihtiva bahriyemiz

Azm-i Necdet-perverinle galib ve şevket-resâ
Bir vakitler kahr içinde bestepâ bahriyemiz

Nimet-i yektâsın ey safder bu mülk ü millete
İzz-i tab'ınla tahiyyata sezâ bahriyemiz

Eylemez şi'r ve belagat vâsf-ı zat-ı pâkini
Ter-ziban-ı fitratın ferman-revâ bahriyemiz

Masdar-ı iclâl-i milletsin, siphir-i ittihad
Encüm ve hurşid ü mâhın zî-kuvva bahriyemiz

Ruh-ı ecdad ve selâtin şâkiri ef'âlinin
Nakşebend-i cevdetin kadr-i âşinâ bahriyemiz

Hüsrev gazi imam el-müslimîn senle bekâm
Hamid zî minnetin subh ü mesâ bahriyemiz

Mısır'ı istirdâda âzimsin kumandan-ı fehîm
Seyr eder bir gün kanalda dilrübâ bahriyemiz

Bahr u berrde yeke-tâz bî-mesdanısın büyük
Namını âlâ eder heybet-nümâ bahriyemiz

Bir Cemal Envere malik bu gün şah-ı vatan
Kim verir iclâline ruh baka bahriyemiz

Bin yaşa Sultanımızla, nazır-ı ulvî simat
Hem zibandır bu teranemle paşa bahriyemiz

Milletin ümidi vâsıkdır diyor subh u mesâ:
Mısır'ı gark-ı nur eder mihr-i Hüdâ bahriyemiz

Sayenizde müstekar olsun ilahi din-i penah
Hâris-i taht ve vatan satvet-fezâ bahriyemiz

Kalb-i "Hayri"den sema-peymâ şu tarih-i güher:
"Galib ol dâim cemalinle yaşa bahriyemiz"

Mücahidîn-i Mevleviyye vak'anüvisi
Hayreddin, 1334

Kaletü "Ebabil" fi aded-leha bi't-Türkiyye
Enver, Cemal Paşa hazerâtı

Bu gün âfak-ı Islâmiyede firûzân olan Enver, şevket ve satvetin tal'at-nüma-yı kemal olmasına âmil müesser iki şimşir cihangirdir ki cevher-i pâkize fitratlarını takdir etmeğe nâtıka-i beşeriye fevkında bulunan hayâl bile muktedir

olamaz. İki hilâl-i ulvî cemâlin mütekabilen telâhukundan bir bedir zî nur ve iclâl tekevvün edebileceği gibi bu iki seyf-i sât'ın mütenazıran teanukundan da daire-i mün-ciye-i devletin tekemmül ettiğini tahayyül etmek değil, hakikat olarak bilmek âlem-i İslâm için lâbüddür.

Evet! Vatan ve milletin, devlet ve hükümetin ve İslâmiyetin bütün sa'adât ve kemâlâtını kudret-i ezeliye bu iki samsame-i tâb-nâkin muhit-i feyyazına vaz' eylemiştir ki kabza-i fâtihâneleri bu iki şîrzâdın dest-i puladında bulunur. Biri sima-yı Enver ile, diğeri Cemal-i ezher ile sine-i vatani, cephe-i milleti tenvir ve tezhir ediyor. Semâda iki güneşin görüldüğü yoktur. Fakat hâk-ı vatanda iki mihr-i dirahşânın tâc-ı hazret-i halifeye fûrûğ-efşân şevket ü şân olduğunu âlemle beraber işte bu gün ehl-i Suriye'de görüyor ve meserretinden göğsü kabarıyor.

Enver, Cemal Paşa hazerâtının yek fikir ve yek amel ve yek âhenk-i hamiyet olarak vatani büyük bir vazife ile her kabza-i hâkende birer mücahid ve fâzılın, sülale-i tahire-i hazret-i resulullahdan birer rûkn celil ve kâmilin muhterem ızâmı mevcut ve hâmi-i din ü şeriat, gazi-i zî nusret Selahaddin Eyyubi, Fahrü'l-kümmelîn şeyh-i ekber Muhyiddin-i Arabi hazerâtının türbe-i mübârekeleriyle şerafet-nümûd olan Şam-ı cennet-meşâmı ziyaret buyurmaları mefkûre-i nezihelerini azm-i mücahidânelerini bütün azamet-i dindari- siyle cihan-ı İslâma tecelli ettirir bir hareket-i mübecceledir.

Milletin, ittihad-ı İslâmın intibah ve inkişafını magz-ı hamiyetleriyle, azm ü celadetleriyle irfan ve basiretleriyle husûle getiren ve taht ve tâc-ı saltanat ve hilâfeti zafer ve nebahat elmaslarıyla ziynetlendiren bu iki dâhi-i muazzam ve kumandan-ı mufahham hazerâtını "Ebabil" samîm ruhuyla selâmlar iken müsafirîn-i hâliselerine de arz-ı ihtiram eder ve cenab-ı nâsır-ı hakikiden kat'î galibiyetler niyaz eyler.

O, FİLİSTİN VE KUDÜS'TE

Her asır ve çağ, kendinde milletini düşünen, vatanının geleceği ile ilgilenen kişiler barındırır. Bunlar, ellerine fırsat geçtiğinde hayra yönelik yenilikler ve gelişmeler ortaya koyarlar. Fakat bu durum her zaman böyle olmaz. Bazende zaman içinde öyle fertler ortaya çıkar ki, yaptıkları nadir işlerle, ön plana çıkarlar. Bu kişilere örnek olarak, Peygamberin vefatından sonra küfre dönen Arapların müşibeti karşısında Hz. Ebu Bekir'i (r.a.), fetihlerde Hz. Ömer'i (r.a.), himmette Selahattin'i, savaş meydanlarında orduları idare etmedeki kabiliyet ve irade de Enver Paşa'yı, güç ve kuvvet kullanmada Cemal'i örnek olarak gösterebiliriz.

Enver Paşa ve arkadaşlarının yaptığı bunca başarılı işlerden kim haberdar değildir ki? Bunlar İslâmın gelişmesi ve ihyası için, ortaya koydukları düsturların pekiştirilmesi için, kendi nefislerini bu ümmet uğruna hibe ettiler. Bu milletin saadeti, hayatı ve halkın menfaati için çalışmışlardır. Eğer bu yapılanlar olmasaydı, işte o zaman büyük karışıklıklar olacaktı. Her şey birbirine girecek ve sonunda da bu

halk zayıf düşecek ve diğer güçlü milletler arasında çaresiz kalacaktı.

Enver Paşa ve arkadaşlarının yaptığı bütün bu işler, onları şöhrete kavuşturan hayırlı ve nadir işlerdi. Yaptıkları işler hiç mübalâğasız siddikin (Hz. Ebu Bekr), Faruk'un (Hz. Ömer), Selahattinin ve hatta Napolyon ve Vaşington'un yaptıklarından bile büyüktü. Biz böyle derken mübalâğa ettiğimiz sanılması. Bunca geçen zaman ve mekân incelendiğinde görülecektir ki, bu gibi insanların yaptıkları işler, akıllara durgunluk veren harikulâde ve nadir amellerdir. Oysa, şu zaman içinde bu tür insanlar çok nadirdir. Şayet şu söz doğru ise; “Şüphesiz Allah, her yüzyılın başında ümmetin dini işlerini yenileyen birini gönderir”. Enver ve Cemal bu söze en uygun mücedditlerdendir. Bu elbette amel cihetinden olup, bir de işin ahlâk ve fâzilet boyutu vardır. Yaptıkları işler onların ahlâkından ve fâziletlerinden üstün değildir. Nitekim, Suriyeliler ve Filistinliler Cemallerini ve komutanlarını çok iyi tanırlar. Enver'i ise, sebatı, atılganlığı, cesareti ve faydalı amelleri ile tanırlar. Bundan ötürü de onu şöyle tarif ederler: “Hiç şüphesiz o, bu milletin ruhu ve onların saadeti için sağlama yolunda şerefin ve izzetin zirvesidir”. Yine onlar, onun dini, içtimai ve ahlâki yönünü de çok iyi bildiklerinden onu, insanların en fâziletlisi olarak kabûl ederler. Bu sebebledir ki, O'nun yaptığı ziyaret, kendileri için bir bayram olmuş ve yeni hayatlarının tarihi başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

O, Halep'i ve Suriye'yi ziyaret ettiğinde, bizler, onu karşılamak için yapılan merasimleri duyup, okuduk. Bunun için yapılan merasimler hiç garipsenmemelidir ki; halk, ümmetin ihlâşlı zatını karşılamaktadır. İşte bu sebeble bütün gönüller ona doğru meyletmiştir. Elbette, ona bakarken haklı olarak sevinç gözyaşlarına boğulmaktayız.

O, kerem ve ahlâk sahibi olup, onda asla cimrilik görülmez. Bilindiği üzere öz kardeşimiz olan Enver, Suriye'den Filistin ziyaretine geçtiğinde, orada da insanlar onu karşılamak için tren yolu boyunca yollara döküldüklerinde, onun latif ışığı ortamı aydınlatıyordu. İlk olarak Şark (Doğu) takvimine göre 1331 Şubat'ının 12. günü sabahı Yafa'yı ziyaret ettiler.

Harbiye Nazırı Enver Paşa ile, Bahriye Nazırı ve 4. Ordu komutanı Ahmet Cemal Paşanın gittiği güzergâh aslında Yafa şehrinden geçmiyordu. Lâkin o mevkînin komutanı Hasan Basri el-Cabii atik davranarak, onları belde adına davet edip, ellerinden geldiği kadarıyla güzel bir karşılama töreni düzenlediler. İki Paşanın (Enver Paşa ve Cemal Paşa) treni Cuma sabahı saat beş sularında Ramle'ye ulaştığında, orada bulunan herkes (askerler, memurlar, beldenin ileri gelenleri ve fâziletli insanlar) onları bekliyordu. Yafa'da olduğu gibi, Ramle'de de bütün hazırlıklar önceden yapılmış bulunuyordu.

Ramle'ye ayak bastıklarında yeri göğü çınlatan alkış sesleriyle, kabûl merâsimi için kurulan çadırlara kadar insanların arasından yürüdüler. Yol güzergâhları üzerine güzel bir şekilde süslenmiş yay biçiminde bir zafer tak'ının altından geçerek, Hicaz yolu üzerindeki bir durakta kahvaltı yapıp, oradan Yafa'ya doğru yola koyuldular. Enver ve Cemal Paşalar, saat 11 sularında oraya vardıklarında, şehrin en güzel yerinde yeni tarzda yapılan, Cemal Paşa Sokağından girdiler. Bu sokak içinde ruhani liderler, konsoloslar, belde eşrafi intizar halinde, O güneşin doğuşunu bekliyorlardı. İnsanlar, ikisinin meşhur lûtfundan ve tebessüründen sarhoş olmuş gibiydiler.

Yeni imar edilen Cemal Paşa Sokağının resmî olarak açılışının, Enver Paşa ve Cemal Paşa tarafından yapılması

için, sokağa girişi önleyen geçici bir şerit konulmuştu. Nihayetinde, bu şerit kesilip, Yafa müftüsünün yaptığı bir dua ile açılış yapıldı. Yapılan bu duaya orada bulunan herkes Amin dedi. Daha sonra iki Paşa, aynı cadde üzerinde yüksekliği 30 metreyi bulan zafer tak'ına kadar yürüdüler. Yapılan bu tak'ın, daha önce bir benzeri görülmemiştir. Bu güzel manzara gerçekten kayda değerdi. Sokağın yarı yerine geldiklerinde, araçlarına binerek, diğer iki tak'a geçtiler. Yapılan bu tak'lar da gerçekten birer mühendislik harikasıydı. Buradan da bu iki paşanın makam ve mevkine uygun olarak, belde meclisinin tertip ettiği ziyafetin yapılacağı Hernek'in evine geçtiler.

Yemekten sonra Enver Paşa ve Cemal Paşa, Hükümet binasına geçerken, binlerce insan yolun her iki tarafında sevinçle onları selâmlıyorlardı. Orada misafirleri karşılamak için çok iyi aydınlatılmış büyük bir meydan vardı. Oraya geldiklerinde, bölgenin lideri gelenleri misafirlere orada hazır bulunanları tek tek takdim edildiler. Özellikle, Cemal Paşa Sokağı ve yeni el-Cabi caminin arsalarını bağışta bulunan sayın Frederik Murat Bey'e özel iltifatta bulundu. Takdim esnasında, büyük piramit şeklinde imal edilmiş, gümüş bir tepside tatlı ikramı yapıldı. Piramit şeklindeki tatlıyı tebessümle karşılayan Paşalar, tatlıdan birer lokma alıp, gerisini orada hazır bulunanlara ikram ettiler ve oradan saray bölümüne geçildi. Fotoğrafçılar bu anı ölümsüzleştirmek için bol miktarda fotoğraf çektiler. Şeyh Ahmet et-Tarifi, burada ince sesiyle bir kaç beyit okudu. Oradan, araçlara binen Enver ve Cemal Paşa, Yemen yönüne doğru hareket ettiler. Önlerinde uğrayacakları Beyt'ül Makdis vardı (Kudüs). Yol üzerinde yine birer mühendislik harikası olan diğer kavsların altından geçiyorlardı.

Enver Paşa, orada bulunan fakirlere dağıtılmak üzere bir miktar para yardımında bulundu. Burada O, meşhur Ya-

fa portakallarını da çok beğenmişti. Kudüs'e doğru ilerlerken aracını bir portakal bahçesinin önünde durdurup, Cemal Paşa ile birlikte bahçeye girerek, kendi elleriyle dalından bir kaç portakal koparıp yediler. Orada bulunan bahçenin sahibine bir kaç Osmanlı lirası verdiklerinde, bahçe sahibi buna pek sevinerek, hayır dualarda bulundu. Aslında onun bu davranışı, tuhaf karşılanmamalıdır. Çünkü, ahlâk ve kerem sahibi insan, her yerde ve her zaman aynı âsâleti sergiler.

Enver ve Cemal Paşalar, Yafa'da sevinçten atan kâlpelerin eşliğinde ilerlerken, insanlar sürûr içinde, nefisleri mutmain durumdaydı. Aynı sevinç ve sürûr Kudüs'te de devam ediyordu. Halk, onların geçeceği yol güzergâhı üzerinde heyecan içinde beklemekteydi. Misafirler, içinde yüz bin veya daha fazla askeri barındıran, ordumuzun konaklama mevkîne, oradan da kurulan çadıra geçeceklerdi. Biz karşılamamızın yapılacağı çadırda idik. Orada bulunan insanların çılgınca hep bir ağızdan “Enver Paşa, Cemal Paşa...çok yaşa” sesleri gökleri dolduruyordu.

İki dolunayın araçları ufukta görülmesiyle halk, hızla o tarafa doğru yöneldi. Misafir araçlar çadıra doğru hareket edip, zafer taklarının altından geçerken, halkın izdihamı yüzünden son derece ağır hareket ediyordu. Toplanan bu insanlar, farklı din, dil ve mezheplerden, kadın, çocuk, medrese öğrencilerinden meydana geliyordu. Elllerinde taşıdıkları Osmanlı bayraklarıyla, sevip bağırırlarına bastıkları bu yüce insanları selâmlıyorlardı. Misafirler, çocukların sevinç gösterileri, kalabalığın alkışları ve kadınların zılgıtları eşliğinde, konak yeri olan askeri mevkîye kadar böyle ulaştılar.

Ancak, burada şunu belirtmek gerekir ki, bu insanların göstermiş oldukları olağanüstü sevgi ve ilgi, korkudan veya gösterişten kaynaklanmıyordu. Onlar, hiç kuşkusuz, aziz

vatanlarına olan sevgilerinde, Enver Paşa'yı bir timsâl görmekle, ona duydukları sınırsız sevgi ve hürmetlerinden dolayı yapıyorlardı. Onların saadetlerinin sebebi olan, hürriyetlerini kazandıran bu nura [Enver] ve Cemal'i kim sevmeydi ki? Bizzat kendi gözlerimle şahit olduğum bir sahneyi hatırlamadan edemiyorum: bir köylü kadın safları yararak çılgın bir ses tonuyla; “-Bana Enver'i gösterin! Bana Enver'i gösterin! Bana evladım, habibimi gösterin! Ben bütün evlâtlarımı vatan uğruna askere gönderdim. Onlar, Enver için, vatan için feda olsun” diye bağırıyordu. Yine buna benzer bir diğer sahnede, bir başka köylü kadın da aynı şekilde bağırıyordu. Gördüklerim karşısında Allah'a yemin ederim ki ağladım. Ne varki köylü kadın sevgili nurumuz Enver'i göremediğinden dolayı son derece mütessir vaziyette, sanki en yiğit evlâdını kaybetmiş gibiydi.

Hayatım üzerine and olsun ki, işte gerçek ihlâs, gerçek samimiyet, doğru şuur, gösterişten ve menfaatten uzak sevgi bu idi. Pek tabii ki, o köylü kadının hâli en tabii ve saf bir şuurdu. Şüphesiz bu samimiyete bir Arabın vefasıdır demiyorum, ancak bu samimiyet, hâlisane Osmanlının ihlâsıdır.

Enver Paşa, refakatindekiler Cumartesi gecesi 4. Ordu komutanlığında akşam yemeği yediler. O günün sabahında hükümet erkânı, alimler ve eşraf hükümet binasında toplanıldıktan sonra, Mithat bey önderliğinde Enver Paşa'nın konakladığı yere geldiler. Ümmetin lideri Enver'i ve Cemal'i selâmlayıp, sırayla tokalaşarak teşrif ettiler. Bu iki büyük insan, gelen ziyaretçileri lâayık oldukları şekilde karşılayıp, 8. Filonun karargahında öğle yemeğine müteakip, Haram-ı Kudüs'ü ziyarete başladılar. Ziyaretin ilkini, şerefli kılınmış kayadan başladılar. O ikisi bazı âyetleri duymuşlardı. Enver Paşa, iki rekat tahıyyat'ül mescid namazı kıldı. Âlimler ve şeyhler iki paşa hakkında hayırhah sözlerde bulunurken, bir yandan da Mescid-i Aksa camine doğru yürüyorlardı. Enver

Mescid-i Aksa'da da aynı şekilde iki rekat tahiyat'ül mescid namazı kıldı. Orada bulunanlardan Şark'ın (Doğunun) ünlü hatibi, Şeyh Esad eş-Şekiri, el-haram'ül kudsi'nin fâziletleri hakkında rivayet edilen Hadisi şeriflerden bahsederken, Kudüs müftüsü Kâmil Efendi el-Hüseyni, Enver Paşa'ya Ankaravî fetvalarından orjinal bir nüsha hediye etti.

Takdim edilen bu nüsha, yüz seksen senelik olup, Osmanlının yiğit evladı Enver'in kütüphanesinde bir hatıra olarak yer alması arzu edilmiş olmalıydı.

Enver ve Cemal Paşalar, Haram-ı Şerifi ziyaret ettikten sonra, Salahiye Külliyesinde tertip edilen törene katılmak için, külliyeye vardıklarında onları, müdür, hocalar ve talebeler karşıladı. Protokol merasimi başladığında, bir öğrenci Kur'an âyetlerinden tilavette, bir muallim de Arapça bir konuşma yaptı. Bazı öğrenciler de askeri spor gösterileri sergileyip, onlardan birisi Türkçe bir kaside okuyup, nutkunu yine fasih bir Türkçe konuşmayla bitirdi.

Bu törenin ardından, nebimiz Davut aleyhisselâmın mâkâmını, ardından da Kıyame kilisesi ziyaret edildi. Bu iki ziyarete, Enver Paşa'nın beraberlerindeki komutanlar, Alman ve Macar subaylar da katıldılar. Enver Paşa oradan ayrılırken, elli altın kilisenin hizmetine, iki yüz altın da Har-em-i Şerife bağışta bulundu. O, insanların şunu bilmesini istiyordu: Islâm dini, her mukâddes dine ve mezhebe saygı gösterir ve her türlü taassubun(aşırılık-körü körüne bağlanma) karşısındadır. Dinimiz, eşitlik dinidir. Nitekim, zamanın behrinde Kıyame kilisesini seyyidimiz Hz. Ömer (r. a) ve Salahattin Eyyubi'de ziyaret etmiş, şimdiyse, Islâm'ın kılıcı Enver Paşa ziyaret ediyordu.

Pazar gecesi, misafirlere, aralarında devlet erkânı, âlim, şair ve kerem sahibi kimselerin de aralarında bulunduğu takriben altmış kişiye Belediye bir davet vermişti. Yemek es-

nasında, Kudüs'ün fazıl kişilerinden Şeyh Ali Rimavi misafirle ithafen “ Şayet ben her ne kadar uzun isem de, bu yüce komutanların ve misafirlerimizin huzurunda kısaltmam gerekiyor ” diyerek, misafirlere mûsikî eşliğinde bir kaside okudu. Ardından, üstad eş-Şekiri'nin mûsikî eşliğinde okuduğu birkaç beyti, Yafa üstadlarından şeyh Selim el-Yakubi'nin bir kasidesi takibederek, Salahiye Külliyesi ve Evkaf Müdürü Cemil en-Neyyal'ın yaptığı Türkçe bir konuşmayla tören sona erdi.

Yemekten sonra iki paşa ve refakatindekilerle birlikte, Salahiyye külliyesinin öğrencilerinden ayrılarak genel konaklama yerine hareket ettiler. Misafirlerin şerefine her yer aydınlatılmış, halk sevinç gösterileri içindeydi. Pazar sabahı Enver ve Cemal Paşa ve beraberindekiler Yedi kuyular yönüne hareket edip, oraya Çarşamba günü ulaştıklarında, orada ancak bir saat gibi kısa bir süre kalıp, es-Seyyid el-Halil (s.a.v.) şehrine geçip, peygamber kabirlerinin ziyaretinde bulundular. Kısa bir süre hükümet sarayında mola verip, çay içtikten sonra, İsa (a.s.)'ın doğduğu Beyt'ül Lahm'i ve mağaraları ziyaret ettiler.

Çarşamba sabahı, Enver Paşa ve beraberindeki heyet Eriha'ya doğru yola çıktıklarında, halk bütün kalbî sevgileriyle uğurluyordu. Eriha'da Kudüs Belediyesinin düzenlediği toplantının ardından önce Amman'a (bugünkü Ürdün'ün başşehri), oradan da trenle bir başka İslâm beldesine hareket ettiler.

Eriha'da düzenlenen karşılamalar gerçekten fevkalade olup, aşiretler (çadırlarda yaşayan Arap kabileleri) Ürdün nehri yakınlarında baştan ayağa silâhlı, atlarıyla bu karşılamaya iştirâk etmişlerdi. Bütün aşiret mensupları ellerinde Osmanlı bayraklarıyla yollara dökülmüş, karşılamanın yapılacağı yerde protokol için özel bir çadır hazırlanmış bulun-

yordu. Çadır merasiminin ardından es-Sılat'a vardıklarında aynı şekilde es-Sılat Belediyesi bir çay ziyafeti tertip etmiş, bütün es-Sılat ahalisi, eşrafı, öğrencisi, kadın ve çocuklarıyla Enver Paşa için şarkılar söyleyip, kasideler okuyarak karşılamıştı. Merasimde yer alan, başkanlar, kabile reisleri, Paşa'ya hislerini ifade etmede şiirlerini okuyorlardı. Burada da gönüller alınıp harekete geçen kabile, Amman üzerinden trenle Medine-i münevvereye hareket ettiler.

Bütün bunlar, Enver Paşa'nın seyahati esnasına hakkında yazılanların icmalî olarak bizlere ulaşanlar olup, bunlardan bir kısmı da bizzat bizim kendi bildik ve gördüklerimizdir.

Ancak, bu ziyaretgâhlar içinde Halil er-Rahman'ın diğer ziyaretlere nazaran farklı bir yanı vardı. Enver Paşa o mekana vardığında, onu orada ileri gelenler ve meşayih (şeyhler) bekliyordu. Enver Paşa, onlarla birlikte el-İbrahimi mescidine kadar yürüyüp, peygamberlerin atası seyyidimiz İbrahim aleyhisselâmın merkaddi önüne geldiklerinde, Kur'an'dan bazı âyetler tilâvet edilip, dualar edildi ve oradan seyyidimiz İshak, Yakup, Yusuf ve diğer şühedanın (şehitlerin) türbele-ri ziyaret edildi. Ulema ve hazırın birbirleriyle musafaha edip (tokalaştı), orada bulunan fakirlere sadakalarla ihsanda bulunarak, bu amelle sonsuz bir hazza nail oldular.

Beyt'ül lahm'daki Kusbaya (eski şehrin adı) hareket ettiklerinde, kendilerini beklemekte olan yabancı devlet temsilcileriyle, diğer müslüman devletlerin saltanat askerleri kendilerini büyük bir ihtiramla karşıladıklarında, Enver Paşa'ya Viladet (doğum) kilisesini görmelerini arzu ettiler. Davete icabet gereği, kiliseye gittiklerinde, ruhani liderler, kendilerine has merasim kıyafetlerini giymişler, çanları çalarak Enver Paşa'yı bekliyorlardı. Anlaşılacağı üzere çok farklı gruplardan olmalarına rağmen onlar da kilise de toplanmış-

lardı. Şamdan ve kandillerin aydınlattığı bu kutsal kilisede, hep birlikte ordu ve devlet için dualar edildi ve fakir fukara-ya büyük miktarlarda sadakalarla ihsanda bulundular. Öğle yemeğini, Tur dağı kışlasında yiyen misafirleri dönüşlerinde, Mülkiye müfettişi Rüşen Bey'in Kudüs'te düzenlediği bir toplantı bekliyordu.

Bu toplantıda da Şeyh Esad eş-Şekiri hadisi nebevi şerife dayanarak, Hz. Ali bin Ebu Talib'in lider oluşu ile ilgili olarak, Resullullahın (sav) mealen ona; “Sen, müslümanların lideri ve birleyicilerin (muvahhidlerin) melikisin” buyurduğundan bahisle, Hz. Ali'ye atfedilen liderlik konusunun, onun müslümanları korumasından, dinin şiarlarını ikâme etmekteki hassasiyetinden, ordu komutanı olarak harp tekniğini bilmesi ve zafere ulaştırmasından dolayı kendisine verilmiş olduğunu belirterek, onun bu liderliğe azim, çaba, cihad yolunda kılıcının gücüyle ulaştığını ifade etti. “Herkesin ondan razı olduğu gibi, onun da herkesten razı olduğuna” belirten şeyh eş-Şekiri, sözü Enver Paşa'ya getirerek, Onun (Enver Paşa) asrın İslâm liderliğini hak etmesi gereken tek kişi olduğunu, bunu da, dinin gidişatında gösterdiği sebatı, gönderilenlerin seyyidine (Muhammed s.a.v.) olan bağlılığı ve Trablusgarp'ki cihadı ile ispat ettiğini, harp meydanlarındaki konumu, orduyu tanzimi, onların Başkomutanlık sorumluluğunu almasını, çökmekte olan vilâyetleri tekrar ayağa kaldırmasını ve orduya verdiği yeni nizamın buna delil olduğunu dile getirdi. Konuşmasında, Ahmet Cemal Paşa'nın yaptığı ıslahatlara da değinen Şekiri, Allah'a hamd ederek konuşmasını bitirdi.

Enver Paşa burada bulunduğu esnada yapmış olduğu teberrulardan bahsetmeden geçemeyeceğiz. Enver Paşa, Kudüs'te yaptığı teberrularla gerçekten kayde değer ihsanlarda bulundu. Bunların bir kısmını fakirlere, bir kısmını Kiyame kilisesine, bir kısmını Haramı Kudsi'nin hizmetine, bir kıs-

mını es-Seyyid el-Halil'e, bir kısmını âlimlere ve şairlere te-
berru etti. Sonuç olarak, bu teberruların hepsi aynı sancak
altında bulunan ahaliye yapılmıştır.

Şeyh Ali Rimavi el-Mukâddesi'nin Kasidesi

Buluşma Sevinci

Ey halkın habibi, Enver, merhaba!
Ey ay karanlığı Cemal, merhaba!
Halep'te, Enver'e halkın ruhu denilir
Kudüs'te bereket, şevk ve neşe dalgalanır.
Cümle nefisler, onun hasretinden, şevkinden,
Bütün gönüller onun geldiği treni beklerler.

Bu ziyaretle Suriye sevinçle doldu.
Bu sevinç Ariş'ten, Hımsa'ya, Halep'e kadar uzanır
Ey, mahvolmakta olan halka hayat veren!
Ey, halkı sıkıntı ve kederlerden kurtaran
Bugün bu halk seninle, azimleri arttı
Onlar ümitsizlikten sanki ölü gibiydiler.

Seni asla unutmadılar, bilâkis onlar,
Simâna yansıyan lütfunla, edebini asla unutmazlar
Onlar, senin ordunun başında ziyaret edip, gördü.
Onların her biri, birer aslan parçası,
Senin ordun Allah içindir
Rahman da onlara yardım eder.

Onlar kuleler gibi yüce ve atılgandırlar
Bu ordu ki; İslâm sancağı altında toplanırlar
Onlar, iki hayırlı unsur ki, Türk ve Arap'tır

Bu cesim ve cesur ordu öne atılır ve hızla ilerler
Allah'ın melekleri

ve fâziletli kullarının her biri at üstünde bir süvari
Sessizce vahiy zırhını kuşanır.
Nurun kaynağı kıpkızıl etrafını aydınlatır
Onlar Bedir'den, Uhud'tan kazanmaya alışık,
Harpte doğru taktik ile zafere ulaşırlar.
Onlar takvanın kılıç ve oklarıyla yücelir,
Bunların kaynağı, Allah'ın kudretindendir
Öyle bir ordu ki, her yandan İslâm ona bakar
En uzak diyarlardan, en yakınına

Herkes senin sesine kulak vermekte,
Onların sadece gölgeleri sana cevap veremez.
Düşmanların sana gücü yetse, zaman onları bırakmaz
Bütün kalbimizle sana geldik, işte seninleyiz.

Lebbeyk, lebbeyk, sen bize cihadı öğrettin
Tüm Bütün nefisleri sars ve titret, dilediğini al
İşte burası o kanaldır, oradan kaçış yok
Orduna zaferin ve galibiyetin sırrını öğret
Düşman sadece karışık bir topluluk,
Onlar kanalın etrafında ağaçtan bir direk
Mısır'ı terkedeceğiz dediler ama gitmediler
adâlete döneceğiz dediler, adil olmadılar
Bizimle antlaşmalar yaptılar, ama bozdular
Haddi hesabı yok, kaç gecedir bağırıp dururlar
Musa, Sen benim görüşüm ve duygularımı lasın
Kesinlikle hayır, bu ne acaip iştir.

İşte, Sen ey, Mısır'ı Firavunlardan
Sen onları yalancı devletlerden kurtardın.

Doğruluğun, Almanların da doğru olmasını sağladı
Avusturyalılar da fâziletli ve hayırlı bir komutan tanıdı
O, feraset sahibi, samimi ve doğruluğu ile ahde vefalı,
Her aslan gibi kuvvetli, yüz çevirmeksizin yardım eder
Tereddüt etmeden diyarları dolandır
Henderberg, buradan oraya dolanıp dururken,
Senden ders alan biri gibi oldu

Ey Cemal! övünç kaynağı olmak istersen,
Zaman üzerine ordunun adına çağırırsan
Senin ordunun kuşattığı gibi, hangi ordu kuşatır
Güç kuvvet zuhur eder
İçinde hapsedtiklerini ortaya çıkarır
Onlar ormanda sabırsızlıkla bekleyen aslanlardır
Kanal kuşatılmış, oraya inenler belirsiz
Düşmanlar diz üstü yerlere kapanmış
Sen bize Faruk'u hatırlattın
Hayır yolunda sen, İslâm'ın yardımcısı oldun
Sen, kendini Allah'a adadın,
Ey sözlerin lideri!
Emirlerin harp donanması için,
Sen, Allah'ın ordusunun Cemal'i,
Düşman ordusunu hükmün altına alırsın

Ey saf altından keremini bağışlayan!
Üzerimize serpilen ölü toprağını kaldır
Onu, senin bulunduğun kalbime koydular*
Bu aynen sana olan yakınlık gibidir
Letâfetinden atan tik tak sesleri hala kulağımda

* Yazar, bu mısralarda Enver Paşa tarafından, daha önce İstanbul'da Filistin ve Suriye heyetini kabul ettiği sırada kendisine hediye ettiği altın saati hatırlayarak, telmihte bulunmaktadır.

Berrak su üzerinde duran güzel çiçekler gibidir.
Onun akrebi (saatin) her bir saatte döner durur,
Ona sevinçle, sevgi bakışıyla bakmam gerek
Dünyanın süsü ve eğlencelerine rağbet olmaz
Ama benim arzu ettiğim sadece senin sevgindir
Senin yüce ismin altınla nakşedilmiş ve işlenmiştir
Selâmetle, dünyanın süsü ve güzelliği olarak daim ol
Onları helak olmaktan kurtaran ey milletin Komutanı.

Şeyh Selâm el- Yakubi el-Yafi'nin Kasidesi

İslâmın Lideri Enver Paşa İçin

Filistin'i uyandır, Arab'ın kurtuluşu seninledir
Ey Arab'ı ve Türk'ü ile insanların "Enver'i"
Bugün asloğanı, tebessümle açığa çıkar
Gülümsemenle, dişlerinin güzelliği fark edilir.
Şüphesiz onun ahlâkında kayırcılık bulamayız
Edep ve ahlâk bakımından kim Enver olabilir?

Yaratılıştta güzellik, ahlâkta takva sendedir
Kişilik ne incide ne altında, bilakis ahlâkladır.
Sende takva olmasa bu yücelik verilmezdi
Putları ve putperest aşiretlerini yok ettin
Sendeki akılla, ihtiyatla gözetirsin
Seninle her şey kolaylaşır ve güzelleşir

Yakındır, Allah'ın fazlı ile bize yardım ettin
Mısır'ı fethinde şek şüphe yoktur,
Mısır'ın fethiyle yardımını gösterdin
Gösterdiğin başarının delilleri zuhur etti,

Kâlpier tebessümle sevinç ile çarpmakta,
Seninle Ruslar bozguna uğradı
İngilizler kaçışıyorlar
İstedğimiz gibi zillet içinde döndüler,
Onların Dardenel'de hezimete düşmesi
Zillate düştüklerinin yalansız ispatıdır
Şüphesiz ben;
onları harp sahasında darmadağın gördüm

Osmanoğullarının ordusu şerefli bir ordu,
Evet, öyle bir ordu ki zamanı sarsmakta,
O, hücumla geçtiğinde, zaman titretir
O, düşmandan biri tarafından çağrılmaz
Sayılamayacak miktarda zengin
Hangi çocuk ufuktaki yıldızları sayabilir?
Bulutsuz havada dahi sayılmaz
Dardanel'de bütün sahalar genişler,
O savaş anında aslanlar ölümden çekinmez,
Öyle bir narin adam ki,
illetten ve hastalıktan asla korkmaz
Kâlp atışları kuvvetlidir,
Dardanel'de,
Irak topraklarında,
Kafkaslarda emellerine ulaştı
Bu aslanlara ruhum feda olsun,
Onlar harp sahasında tasasızdır kâlpieri

Onlar, harplerde bütün yerküreyi kapsar
Kaç kişi vardır dağları, çölleri harp sahası yapan?
Allah biliyor ki, şiir ve sözlerimde
Asla size yalanlayıcı değil, yalan söylemiyorum
Onlar ki, en izzetli orduyla şereflendirildi,

Kalemlerin ve kitapların dilleri onu övmekte
Allah için, büyük lider Enver'in ahlâkı görölmüş mü?
O, asaletli, şerefli, ahlâklı ve asildir
Bu şiirimle onun şemailini vasıflandırdım
Böyle bir şiir misali darb-ı mesel gibidir
Enver'i övmek farzdır, onu inkar edici değilim
Arap bir şair yapması gerekenleri inkâr edebilir mi?
Onun bir örneği daha var mıdır?
Harp sahasında düşmanları anında yok eden,
O ufukta batmayan bir güneş gibidir,
İşte bu lider Enver'in ta kendisidir.

Vatanın Lideri Cemal Paşa İçin

Cemal Paşaya gelince, iyice düşünürüm
Şiirimin mısraları onun izzet ve şerefine işaretler
O Ahmet ki, Sultanın yardımcısı ve aslanıdır.
Kim bir Ahmet Paşa olabilir ki?
O, bize en güzel hayırları takdim eder,
Sıkıntı ve zayıfladığımızda bizi kuvvetlendirir
O, doğuda konuşan şecaat ve izzet abidesidir
O, izzetli, akıllı ve asla bir yalancı değildir.
Kaybolan ilmi geri getirip, yeni bir çağır açmıştır
İnsanlar oyun ve eğlenceye dalmışken,
O, Suriye'den, Hicaz hattına Aris'e kadar uzanmıştır
Onun ordusu ne güzel bir ordudur
Beyrut'ta, Dimeşk'te, Yafa'da ve Halep'te yollar yaptırmış
Hayat yoklukla, fakirlikle iyice zorlaşmışken,
İnsanlara doğuda yeniden hayat vermiştir.

Sen ey kardeşim (Cemal)! Ordunla,
Düşmanları mahvettin, perişan ettin

Nil'in düşmanlara karşı sende bir emeli vardı,
 Kanal (Süveyş)'ın da senden bir ricası vardı
 Allah'a ant olsun (Ahmet), vaat ettiklerin oldu
 Mısır'ı fethetti ve Nil'i onlardan geri aldı
 Bu diyarlarda, İngilizler müslümanları zelil kıldı,
 Onlar, müslümanları hakir gördü
 O (Ahmet) ki, Reşat zamanında adâleti yeniledi
 adâlet hem Mısır'ın hem de benim temennim idi.
 Orada insanları kuvvetlendirdi ve sebat ettirdi.
 Onlara en güzel sevinci ihsan etti
 Allah'a çok şükür sana Mısır'da fetih nasip oldu
 Türkler ve Araplar beraberce şeref timsâli oldular

Muhterem Paşa hazretleri

Teşrifinizle, Kudüs, ilelebed unutamayacağı bir fahr u şerefe nâil buyurmanızdan dolayı ahalisinin teşekkürâtını bu akşam arz ve iblağa biraz evvel bendenizi tavsit ettiler. Sizin gibi büyük ve nâmdâr sizin gibi bülend ve mümtaz bir sahib-i azm ü himmetin şeref-yâb-ı taltifi olmak, i'timad buyurunuz ki Kudüs'ün ilelebed unutamayacağı bir şeref, ahalisinin ilelebed nakş-ı hâtıra-i tebcil eyleyeceği bir saadettir. Üç yaşında bir yavrudan ak sakallı bir pîr-i salhurdeye kadar güzergâhınıza koşan bütün Kudüs ahalisinin yüzünde bu saadetin iltima'âtı rûşenâdır. Fakat onlar size bu saadetin iltima'âtını göstermek için değil, mahzâ sizi görmek için geçeceğiniz yerlere koşusuyorlar. İsminizi ve resminizi kâlblelerinin en derin yerinde saklayan bu halk senelerden beri en muhterem bir şey olarak sakladıkları bu güzel isim ve resim sahibinin güzel yüzünü görerek onun nuruyla gönüllerini şenlendirmek ve revnaklandırmak istiyorlar. Bu emel ile ko-

şuşdukları sırada sizin kadrinize lâyük tezahürâtta bulunamıyorlar ise bunu onların samimiyetine bağışlayarak af buyurunuz.

Paşa hazretleri

Vuku'ât-ı âlemin mizan-ı intikadı tarih ise vekâyi'-i cariyenin mi'yâr-ı tedkiki de intikadât-ı tarihiye ile piraye-dâr olan ezhân-ı münevveredir. Bir müessese-i irfanın ser-kârında bulunan nâciz bir ta'kib-kâr hâdisât-ı ümem sıfatıyla tarihin size vereceği unvanı düşünüyor ve bu gün ilk defa olarak size ve muvacehe-i iclâlinizde bulunan büyük Cemal Paşa hazretleri ile iki üç refik-i mümtazınıza tarihin vereceği unvan ile bu devletin muhyî ve müncîsi sıfatıyla hitab etmek istiyorum. Ve bununla, bu hitab ile en samimi kanaât-i irfanımı tecelli ettiriyorum.

Evet muhyî ve müncî-i devlet, çünkü siz olmasaydınız, siz en başta ortaya atılmasaydınız bu devlet kurtulamazdı bu büyük bu asr-ı dîde devlet bu yegâne İslâm hükümeti varta-i izmihlâle düşüyordu siz yetiştiniz azm ü himmetinizle, demirden elinizle onu tuttunuz ve inşallah kurtardınız.

Bu devletin bütün mazisinde şerefini taşıdığı bir şey vardı: Ordusu. Bütün tarih, bu ordunun hamaset ve kudretine âid şanlı, şerefli destanlarla dolu idi. Bütün şark ve garb ilm-i şevketini, Nil eteklerinden Kırım illerine, Azerbaycan'dan Viyana önlerine kadar şerefle temevvüc ettirmiş olan bu ordunun takdir-hân-ı besâlet ve şehameti idi.

Fakat felâketli senelerin meş'ûm te'sirleri bu kahraman orduyu ecdad-ı pâkinin en kıymetli bir miras şerefi olan bu kudret ve meziyetten de mahrum ediyordu. Yine siz yetiştiniz demirden azm ü himmetinizle bu orduya yeniden can verdiniz.

Münâfi'nin istilzâm ettiği kavânini vaz' ve teşri' eylemeyen, adâleti tevzi', ahkâm ve mukarrerâtını icra ve tenfiz

edemeyen, hülâsâ hakk-ı mevcudiyetinin tazammun eylediği bir salâhiyetle hudûd-ı mülkiyesi dahilinde ferman fermâ-yı mutlak olamayan bir devletin devletliğinde noksan vardır. Biz bir buçuk sene evveline kadar kudret ve şevket-i devletin en kâhır bulunduğu zamanlarda verilen bir takım imtiyazât-ı meş'ûme ile bu halde idik. Dört yüz seneden beri devam eden bu imtiyazâtı ruhumuzda büyük bir kuvvet ve kudrete delâlet eden azm ü himmetinizle kopardınız ve attınız. Devletin istiklâl-i siyasî ve teşri'isini istiklâl-i idarî malî ve adlisini istikmâl buyurdunuz.

Saha-i siyasette iktisâb edilen bu zaferi, cihan harbinin en parlak muzafferiyetleriyle de tetvic buyurdunuz. Osmanlılara lâıyk oldukları, fakat çoktan beri tadımı tatmadıkları bu meserretli günleri tattırdınız. Ve bununla her kâlbe şerefle yaşamak için çarpan bir yürek bahş ettiniz. Yüreğinde bu mes'ûd heyecanı duyan, bu lezzet-i hayatı alan her Osmanlı bunu muhterem genç hükumetine ve onun en bâriz ve sevimli birer uzvu olan zat-ı fehimânelerine medyûn olduğunu bilir, sizlerin namınızı kalbinin en derin yerinde en muhterem bir şey olarak saklar ve onlarla öğünür.

İşte bunun içindir ki bütün Kudûs ahalisinin sizin için titreyen sizin nusret ve muvaffakiyetiniz için temennilerde bulunan kalbi ile yek-zebân olarak bağıryorum: Yaşasın Enver ve Cemal Paşa hazerâtı. Yaşasın kurtardıkları devlet, Yaşasın bu devletin samimi müttelikleri Alman ve Avusturya ve Macaristan düvel-i fahîmesi.

Ey bu muazzam külliye'nin muhterem müessis ve hâmisî:

Ey kahraman ordumuzun şanlı kumandanları:

Ey devlet-i ebed-müddetimizin rûkn-i kavîm-i mefhareti:

Hürmet size, nusret size, muvaffakiyet size

Siz olmasaydınız bu medrese alınmaz, bu külliye açılmaz, İslâmın istikbâline rıfat ve intibah va'ad eden bu teceddüd vücûda gelmezdi hezârân şükr ü minnet size.

Daha bu güne kadar Salahiye ismini taşıyan fakat dün kadar iman yerine bagî ve isyan doy[ğ]luran bu medrese nam-ı pür-ihtirâmını taşıdığı mücahid-i nâmdârın ruhunu ta'zib ediyordu büyük bir darü'l-ulûm olarak te'sis eylediği bu medresenin altı yüz bu kadar sene makarr-ı hidayet-i irfan olduktan sonra merkez-i mübeşşirîn dalâl ve tuğyân olan bir müesseseye inkılâb etmiş olması onu mezarında rahat yatırmıyordu. Siz bu hâtaya saadet getiren kudümünüzle şeref-bahş olduğunuz onun muallâ türbesini ziyaret eylediğiniz zaman onun ruhu sizi kendisine yakın bulmuş, bu râz-ı ıztırabı size açmış idi ve siz ey büyük ve şanlı kumandan, câmi'-i ---'de onun türbesi civarında irâd buyurduğunuz ilk mühim hutbenizde onun nâmını hürmetlerle anarken hatırlamak sanki ona bu hususda te'minat vermiş idiniz. Buraya gelince bu medreseyi kûşâd ettiniz onun ruhuyla beraber bütün âlem-i İslâmî dilşâd ettiniz.

O, Mısır'dan gelip bu diyarı tahlis etmiş idi. Siz, buradan gidip o diyar-ı mağduru istihlâs eyleyeceksiniz. Cenâb-ı Allah ona bahş eylediği nusret ve muvaffakiyeti size de yaver eylesin orada İslâmın en şöhrat-şî'âr bir darü'l-ulûm-ı mazlumu olan Ezher var. Ezher'e külliye'nizin tuhfe-i ta'zimatını götürürken deyiniz ve te'min ediniz ki hayat-ı marifette yeni doğan bu biraderleri sema-yı terâkkide bu asrın hâtıfetü's-seyriyle tayy-ı merâhil etmek ve kendilerine yetiştirmek azmindedir.

Biz Salahiye'liler için büyük Salahaddîn Eyyubî'nin namı büyük Cemal Paşa'nın namıyla karışmıştır her ikisi bu medresenin tac-ı ibtihâcî her ikisi kulüb-ı âme-i İslâmın sirâc ü hâcîdirler. Birini rahmet diğerini hayr ü hürmetle

her gün yâd etmek medresemizin deeb-i aslisidir. Salahiye büyük namlarla yaşayacak onların necât ü terakki va'ad eden cenah-ı sıyanet ve şöhreti altında i'tilâ ederek onları da yaşatmağa çalışacaktır biz bu gaye ile hayata girdik, sizin büyük nâmınıza lââyık bir Salahiye olmak mefkûremiz gaye-i amelimizdir cenab-ı Allah amelimizi hâib kılsın.

Büyüklüğü dünyanın her tarafında tanınmış büyük ve pürnûr nâmı yaptığı işler ile beraber şark ve garbın her köşesinde takdirler ve hürmetlerle yâd edilmekte bulunmuş olan muazzam baş kumandan vekilimizin bu gün külliye-mize şeref-bahş olmaları mefkûremize nâil olacağımıza bir fal-ı hayırdır. Filhakika daha birinci senesinde kudümleriyle bekâm olmak külliye için ilelebed te'siri his olunacak bir şeref bir âmil-i terâkkidir.

Nam-ı pür-ihirâmını her ferd-i millet gibi yüreğinin en muazzez yerinde zaten saklayan Salahiye-liler bundan sonra kendilerini büyük namın dahi yakından merbutu bileceklerdir bunun için Salahiye-liler, hep bir ağızdan bağıralım: Yaşasın Enver ve Cemal Paşalar hazerâtı.

Şeyh Ali Rimavi el- Guddusi'nin Kasidesi

Guddus, bu Kasideyi Enver Paşa döndükten sonra Milletin yüce ruhunu temsil eden Enver Paşa'ya göndermiştir.

Ey aydınlıkların ve ilkelerin babası yüce Enver!

Allah'ın selâmı ve bereketi senin üzerine ve,

selâm, saygı ve binlerce tahiyyat senin üzerine olsun

Bu sana ahaliden bir hediyedir.

Sana Suriye'den Kudüs'ten sevgi ve saygılar,

Şehirlere tekrar diriltin ve yaşatan,

Yok olmuşken ilke ve düsturları iade eden

Halkı için kendi hayatını feda eden,
En yüce komutan sana selâm olsun
Cihatların ile İslâm daha da yücelir
Üzerinde takva ve doğruluk alametleri görülür
Hanif dinin özellikleri göze çarpar
Keskin kılıcın ile harp sahasında parlar.
Kılıcınla harpleri kolaylaştır.

Ey aydınlıkların atası!
Ey fâziletlerin nuru! Senin nurunla,
Dünyanın karanlıkları aydınlandı.
Sen bilir misin?
Şüphesiz bütün halk seni yüceltir
Sana bütün evlâtlarını feda ederler
(O) şerefli Kudüs'e ulaştı
O, Mescid-i Aksa da insanlara hitap etti,
Onlara tehlil (Lailahe illallah) getirtti.
Bütün dualarımız seninle olsun
Onlara apaçık bir zaferi müjdeledi
Cümle saygı ve sevgimiz sanadır
Sen yüce ve hayırlı bir komutansın
İslâm seninle güzelleşip, süslenmekte.

Enver Paşa et-Tiyye Çöllerinde

[Enver Paşa çıkmış olduğu bu seyahatte bir dakikasını bile boş yere harcamak istemediğinden, gerekli gördüğü her yere uğramayı plânlıyor olmalıydı. Bu sebeble seyahat programı gidip ziyaret etmesi gereken yerlerle sınırlıydı.]

Bu seyahatlerde ilk iş olarak ordu ile ilgili konular ve daha sonra da diğer konular gündeminde yer alıyordu. Ordumuza gelince, hedef belli idi: bir an önce Mısır'a ulaşmak ve Mısır'ı sömürgecilerin zulmünden kurtarmaktı. Sevgili liderimiz bu sebeble (et-Tiyye) çölünü de ziyaret etti. Bu çöl yolu, Mısır'a ulaşım yolu olup, aynı zamanda orada inşa edilen Demiryolu, artezyen kuyuları, içme suyu havuzları, kaleleri, askeri okulları yerinde ziyaret ederek teftiş etmek arzusunda idi. Enver Paşa ve yakın arkadaşı sayın Ahmet Cermal Paşa bir araca binerek Kudüs'ten, Yedi kuyular mevkîne doğru hareket ettiler. O, sahra boyunca gördüklerini çok beğendi. Hat boyunca, suların toplanması için yapılan kuyular ve sahranın yeniden tanzimi için yapılan çalışmalar görülüyordu. Yol üzerinde bu bölgelerin insanları büyük komutana çokça övgülerde bulunuyorlardı. Çünkü o, Demiryolunun yapılmasını sağlamış ve bitirilmesi içinde hız kazandırmış, bütün olumsuz şartlara rağmen yine de yolların ve demiryolunun yapılmasına devam ediliyordu.

Enver Paşa, Yedi Kuyular mevkîne ulaştığında askeri birlik tören merasimi için son derece titizlikle hazırlanmış olduğunu gördüğünde, bundan duyduğu memnuniyet yüzünden okunuyordu. Pek tabi olarak onun gelişi, ordunun morali açısından iyi oldu.

Yedi Kuyular mevkîndeki Birinci Seferi Kuvvet Komutanlığında askerlerle birlikte öğle karavanasına müteakip, Medine-i Münevvere'den gelen Süvari Alayının da yer aldığı

askeri törene katılan Enver Paşa, Yedi Kuyular mevkiindeki bulunan depoları, askeri okulları teftiş edip, Asluc (Ağaçlık bir bölge) mevkiindeki Demiryolu istasyonunun açılışını yaptı. Bu istasyon kısa sürede bitirilmiş yeni bir şube idi. Kudüs ile Yedi Kuyular mevki arasındaki Demiryolu hattının mesafesi 81,5 km. idi. Yedi Kuyular mevki ile, Haseneyn Kuyusu mevki arasındaki Demiryolu hattının mesafesi ise 172 km idi. Bu hat, Demiryolu hattının en önemli istasyonlarından biri olup, bu hat üzerinde Kudüs, Beyt'ül Lahm, Halil'ür-Rahman, Zahirîyye, Yedi Kuyular, Asluc, Avce çukuru, Kasime, Zayka ve Haseneyn kuyuları bulunuyordu. Bunun dışında bazı bölgelere de uğruyordu ama bu bölgeler pek bilinen yerler değildi. Meselâ, İki Kuyular ile Avce çukuru ve Kasime arası, bu çalışmalar sayesinde oluşan güzergâh ile, Haseneyn Kuyusu ile Yedi Kuyular arasındaki mesafe dört saat daha kısalmış oldu. İnşa edilen bu güzergâh gerekli itina sayesinde çok kısa bir sürede tamamlandı. Tabi bu çalışmaların bu derece hızlı yapılmasında 4. Ordunun da büyük çabası oldu. Tabir yerindeyse buralardan daha önce kuş uçmaz kervan geçmezdi.

Büyük seyyahımıza, Yedi Kuyular'da akşam yemeği sonrası orada Medine'den gelen Süvari Alayı bazı özel gösteriler sundu. Ertesi gün Haseneyn kuyusu mevkiine geçip, askeri okullarla birlikte yemeğe katıldı. Orada bulunan ordunun yetkili komutanları, emir subayları ve diğer efradın sahip olduğu tertip ve nizamdan memnun kalan Enver Paşa, geceyi Yedi Kuyular'da geçirdi. Onu, çadırında çevredeki aşiret (Gazze kazasından Tir'a sınırına kadar yer alan) reisleri ziyarete gelmişlerdi. Bu esnada Medine Süvari Alayı, ellerinde silâhları ile gösteriler sunuyor, Bedevi dilinde methiyeler okuyorlar ve sevgili komutanın şecaat, sebat ve yiğitliğinden bahisle, kanlarının son damlasına kadar savaşacaklarını söylüyorlardı.

Bu coşkulu kalabalığı onurlandırmak için, Paşanın isteği üzerine büyük bir ziyafet tertip edilip, orada bulunan herkes davet edildi. Bu tablo gerçekten çok hoş ve görülme-ye değerdi. Gördükleri karşısında gerçekten çok mutlu olduğu her halinden belliydi. Herkes onunla konuşmak ve tokalaşmak istiyordu. Kimisi tokalaşıyor, kimisi de ayaklarına kapanıyordu. Ona karşı beslenen sevgi her geçen gün bir kat daha artıyordu. Orada bulunan herkes bir bayrak altında Osmanlı devleti himâyesinde fitraten sevgi içinde bir arada bulunuyorlardı. O, adeta çölde bir şafak vakti, güneş gibi ortaya çıkmıştı.

Bütün bunlardan şu anlaşıyordu ki, hiç şüphesiz bizler bir tek ümmetiz. Büyük işler yapmak ve başarmak üzere azmettik. Niyetimiz hâlisanedir. Gereken ne ise yapılacaktır. Hedef gelişmek ve en hayırlı şekilde medeniyete ulaşmaktır. Kim inanır ki, dört bir tarafta harp edenlerin hepsi dosttur? Bizler, her alanda savaşta da barışta da beraberce mücadele etmek zorundayız. Bizler büyük bir devletin neferleriyiz. Yenilikten yeniliğe koşacak, yine Mısır'a uzanan yeni yollar yapacak, yeni okullar inşa edeceğiz. 4. Ordunun yapmış olduğu bu çalışmaları tafsilatlı şekilde anlatmaya kalksak ciltler dolusu kitaplar gerekir.

Enver Paşa Peygamber'in Merkaddine Çıplak Ayakla Girerken

Enver Paşa Eşrafla Birlikte Küdüs'ü Şerifte

ENVER PAŞA MEDİNE-İ MÜNEVVERE'DE*

Enver Paşa, Ahmet Cemal Paşa ve maiyetindekilerle birlikte Umman'dan trenle Medine'ye vardıklarında, Paşa'nın teşrifi adına ve Allah'a şükür niyetine bir deve kurban edilmişti. Allah, onu izzetli ve şerefli kıldı. Orada şahit olduğu birtakım tavır ve davranışlardan etkilenmiş olmalı ki, onların ahlâklarını, edep ve terbiyelerini çok beğenmiş ve bu sebeble onlara lütuf ve ihsanda bulundu. Onun gelişi kardeşlerine sevinç, düşmanlarına ise korku salmış, onun yüzüyle insanların kâllplerine ferahlık gelmişti.

Onlar daha Medine yolunda iken, yüce Hilâfet makamından ilk müjdeli bir haber gelmiş, Enver Paşa'ya altundan Cemal Paşa'ya da, gümüşten birer madalya tevcih edilmişti. 4. Ordu komutanı Ahmet Cemal'e verilen bu madalyanın sebebi, Enver Paşa'nın yapmış olduğu hizmetleri, müminle-

* Enver Paşa'nın Medine ziyaretine dair olan intibalar Muktebis yazarlarının risaleleriyle, Milli Telgraf Şirketi muhtıraları ve diğer resmî ve gayri resmî kaynaklardan alınmıştır.

rin Emirine anlatmış olmasıydı. Buna karşılık, kendisine gümüş madalya, tevcih edilmişti. Bu güzel haberi telgraflarla duyan her türlü farklı toplum kesiminden insanlar tarafından sevinçle karşılandı. Çünkü, onlar şunu çok biliyorlardı ki, yapılan hayırlı her bir iş, asla karşılıksız kalmaz. Ya bu dünyada, ya da mutlaka ahirette karşılığını bulur. Bizden nimetlerini esirgemeyen Allah'a hamdu senalar olsun.

Çok kısa bir süre içinde Enver Paşa ve Ahmet Cemal'in Resüllullah'ın şehrine gelecekleri haberi ahali arasında çabucak yayılmış bulunuyordu. Herkes bu müjdeli haberin sevinci içinde, idarecilerin vereceği emri dahi beklemeden kendi gücü nispetinde karşılama hazırlıklarına başlamışlardı. Gelen bu muhterem ve kahraman Başkomutana en güzel karşılama merasiminin düzenlenmesi gerekiyordu. Osmanlı ordularının başkomutanı ve iki büyük kılıcı onları ziyaret edecekti. Bu ne güzel bir şerefti. Çok geçmeden şehir, karşılama için sabahı, akşamı beklemeden hazırlıklara girişti. Zafer tak'ları kurulup, üzerlerine kırmızı ipekten Osmanlı bayrakları asılıyor, süslenerek en güzel hale getirilirken, bütün bu hazırlıklar, kâlpieri fetheden, gönülleri kaplayan büyük lider Enver Paşa için olduğunu söylemeye gerek var mıdır? Her şeyin mükemmel olması için, yapılan hazırlıklara Medine Valisi Cemal Bey ve Emniyet Müdürü Beşir Bey bizzat kendileri başta durarak yakından ilgileniyorlardı.

Herkesin o anda tek bir gayesi vardı; gelen misafirlere bu şehri temiz ve tertipli biçimde, şehre girdiklerinde gördükleri karşısında etkilenmesi arzusuydu. Günlerden mübarek Cuma günü olup, şehir bir gelin gibi süslemişti. Bir müddet sonra Medine'nin resmi görevlileri, Haremi Şerifin görevlileri, müezzinler, Mescidi nebevinin görevlileri, hatipler, birlik içinde bölük bölük tren garına doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Mescidi nebevinin müezzinleri kendilerine has sesleri ile meşhur bürdelerini, kasidelerini okuyorlar, yankı-

lanan bu seslerle, insanların gönülleri ferahlıyor, ruhlar ürperiyordu. Yürüyüş kolunda, Medine'nin ileri gelenleri, tarikat şeyhlerinden, şeyhlerin şeyhi er-Rifai tarikatı şeyhi, Hamza er-Rifai, bütün okulların öğrencileri, lise ve Maarif müdürü Hamza Vasfi Efendi önde yer alıyorlardı. Bütün muallimler, ellerinde ipekten zafer bayraklarıyla, kâlpieri titreten, vatan, şeref ve yiğitlik ifade eden, Arapça ve Türkçe methiyelerle, kasideler okuyorlar, gelen bu aziz ziyaretçiye övgüler yağıdırıyorlardı.

Nihayet aradan fazla bir süre geçmeden, izzetli misafirlere taşıyan özel tren istasyona girerken bütün gözler tek bir noktaya odaklanmış halde vagonlara kilitlenmiş, bütün yürekler, gelen bu şerefli misafirler için çarpmaya başlamıştı. Hemen herkes ilk olarak, Enver Paşa'nın iltifatlarına ve Cemal Paşa'nın ilgisine nâil olmak istiyordu. Bu bizim için sağınak şeklinde yağıan rahmet gibi bir şey demektir. Böyle bereket görölmemişti. Daha tren gara girmeden merasim kıtaları onları selâmlıyorlardı.

Olağıüstü tezahüratlar, kâlpieri titretiyor, herkesi heyecana gark ediyordu. Yürekler bugüne kadar hiç böyle atmamıştı. Toplanan bu büyük izdiham arasında Enver Paşa ve Ahmet Cemal'i getiren tren gara girdiğinde, Mescidi Nebi şeyhi ve beraberindekiler vagona çıkarak, İslâm'a yaptıkları hizmetlerinden dolayı Enver Paşa'ya tazimde bulunarak, onları selâmladılar. Trenden indiklerinde Mescidi Nebi şeyhi kendi adına ve Vali vekili başta olmak üzere, Sağlık İşleri Müdürü, Müftü şeyh Me'mun Berri, seyyidler şeyhi vekili, Müftü seyyid eş-Şafii Zeki el-Berzenci, Medine ayanından meşhur es-Seyyid Zeynel Abidin el-Medeni takdim edildiler (Bu kişi, daha önce bu iki paşanın rızasına, güvenine nail olmuştu). Misafirlerin yanında Mekke-i Mükerrerme Emiri sayın Faysal'da bulunuyordu. Oradan, dinlenmek üzere genişçe bir odaya geçtiklerinde kendilerine kahve ve

Peygamberi Nebevinin hücresinde teberrü edilmek üzere saklanan tatlı hurmalardan ikram edildi. Bu kısa istirahat esnasında Şeyh'ül haram, Medine seyyidleri (seyyid, peygamberimizin soyundan gelenler) ve müftü efendi, son derece yüksek bir belâgat örneği arzeden bir konuşmayla, diğer ileri gelen kişiler kerem sahibi bu iki paşayı selâmlar mahiyette bir hitapta bulundular.

O gün, malûm mübârek Cuma günü olup, namaz saati gelmiş olduğundan aslında hazırlanmış olan kasideler tam olarak okunamadı. Sadece kerem sahibi ziyaretçimize kitabî bir takdimle yetinilerek, ziyaret edilmek üzere Haramı Şerife (Mescidi Nebeviye) doğru hareket edildi. Sağlık işleri müdürü Cemal Bey ve Emniyet Müdürü Beşir Bey, garın kapısından, tarikat şeyhlerine onlara eşlik etmeleri için emir verdiğinde, onlar hem kaside okuyup, hem de Allah'ı zikrederek ellerindeki şerefli bayraklarla yürürken, bölge liderlerinin hizmetkârları yolun sağında ve solunda liderlerine eşlik ediyorlardı. Bu protokolde şu kimseler yer alıyordu: Haremi Şerifin mihmandarları, müezzinler, hatipler(vaiz), imamlar, müftü, Medine seyyidleri, eşraf, elçilerden Suriye elçisi şeyh Esad Efendi eş-Şekiri, Dimeşk müftüsü Seyyid Ebul Hayr Abidin, Beyrut müftüsü Mustafa Efendi en-Neca, Kudüs müftüsü Kamil el-Hüseyin Efendi, Dimeşk eşrafı vekili Edip Takiyeddin Efendi, Faysal Bey ve önde de kerem sahibi Enver Paşamız yer alıyordu. Haremi Şerife vardıklarında tevazu ve sükut içinde, paşalarımız ellerini göğüslerine koyarak, yaradan karşısında naçiz bir kul olarak, o makamda dua ve niyazda bulundular. Orası yüce Muhammed'in makamı idi.

Onlar huşu içindeki dua ve niyazlarına, arkalarında şehrin düzenini sağlayan asayiş kuvvetleri, jandarma komutanları, muhafız kıtasıyla, karşılama komitesindekiler eşlik ediyordu. Malûmdurki, daha önce düzenlenen karşı-

lama törenlerinde böyle bir kalabalığa hiç rastlanmamıştı. Bu maşeri insan kalabalığını Arap kabilelerinden oluşan binlerce insan oluşturunuyordu ve bu insanların tek gayesi, Enver Paşa'yı karşılamak ve görmektir. Bunu da zaten karşılamaya gelen insanların oluşturduğu alanın 150 metre uzunlukla, 50 metre çapa uzanan dev kalabalıktan anlamak mümkündür. Törene katılan insanlar, omuz omuza olmalarına rağmen, yanındakini görebilmek için, geriye dönmek zorundaydı. Yapılan bu karşılama töreninin düzeni, aynı şekilde Mescidi Nebevinin Babus-selâm girişine kadar devam etmekteydi. Enver Paşa ve maiyeti giriş kapısına ulaştığında koyun ve deve kurban edilerek, kurbanlar miskinlere ve fakirlere dağıtıldı.

Enver Paşa hazretleri, kapının eşigine yaklaştığında, orada bulunan Faslı, Tunuslu, Cezayirli ve Hintliler, ona gösterdikleri saygıdan başlarını öne eğdiler. Bu mukâddes ziyaret karşısında herkes, huşu içinde, sevinç gözyaşları döküyordu. Böyle bir şerefe herkes nail olamazdı. Oradan, Ravza-i Mutahharaya girdiklerinde iki paşa, Hz. Muhammed (s.a.v.) salâtu selâm getirip, Ravza-i Mutahharayı öpüp, iki rekât tahıyyat'ül mescid namazı kıldılar.

Mukâddes kabri şerife ulaştıklarında huşu daha da artmış bulunuyordu. Pek tabi olarak, bu makam çok yüce idi. Oraya sanki rahmani bir rahmet yağıyordu.

Elbette orası, ruhların feyiz aldığı, güç kuvvet kazandığı bir mevkii olup, orada insanlar bütün sıkıntılarını ve dünya meşgalelerini unutarak, ancak oraya odaklanıyordu. Gözler oraya yoğunlaşıyor ve hasretle herkes oraya bakıyordu. Evet, orada herkes Enver Paşanın liderlik sıfatının nereden geldiğini, Cemal'in güç ve sadakatiyle, ümmetin itimadını görüyordu. Onlar ki 300 milyon müslümanın itimadını kazanmış insanlardı. Bu iki büyük lider bütün İslâm alemi-

ne önder olmuş ve sahip oldukları dinlerini yüceltmek için çırpınıyorlardı. Bütün müminler, bu iki lidere bahşedilen Rabbani güçlerle muzaffer olmalarını, başarıya ulaşmalarını, her zorluğun kolaylaşmasını, Osmanlı ordusunun harp meydanlarında galip gelmesini temenni ediyor, bu temenninin tahakkuku için, yüce ve mukâddes mekânda dua, Enver Paşa'nın nurunun özellikle Afrika ve çevresine de aydınlık getirmesini tâlep ediyorlardı.

Ravza-i Mutahha'da Cuma namazında hutbeyi irat eden hatip Mescidi Nebevi hatiplerinin reisi idi. Hatip, hutbesinde Medine-i Münevverenin fâziletlerinden, Muhammed Mustafa (sav)'in fâziletlerinden, yüce ahlâkıdan ve Osmanlı hükümetinden bahisle, büyük bir uyanış ve teyakkuz içinde olunmasına işaretle, yüce Allah'tan İslâm halifesine ebedi yardım niyazında bulunarak, Osmanlı Ordusunun ve donanmasının iki cihanda muzaffer olması için dua etti.

Cuma'dan sonra iki Paşa, dinlenmeleri için hazırlanan Dar'us-surur oteline giderken, otele gidişleri de aynı Haremi Şerife gidişleri gibiydi. Orada da büyük bir karşılama töreni hazırlanmış, bayraklar asılmış ve taklarla süslenmişti. İki Paşamız otele vardıklarında, daha oturmadan fakirlere dağıtılmak üzere sadakaların verilmesini, kesilen kurbanlardan etli pilavlar yapılarak şehrin her yerine dağıtılması emrini vermişlerdi. Yapılan etli pilavın yanına bir de tatlı konulmuştu. Ardından, orada bulunan insanlar paşalarımıza takdim edildi. İkinci namazının vakti girdiğinde, namaz için Mescidi Nebeviye gidildiği gibi, daha sonra diğer vakit namazları da aynı şekilde orada eda edildi.

İkinci namazı sonrası, Enver Paşa ve Cemal Paşa, beyaz bir kaftan ve beyaz bir fes giyerek, dinî tören ve tazim duruşu için ruhî ve manevî ortamda, kâlppler huşu içinde, göz yaşlarıyla mübârek hücreye girmek üzere teşrif edip,

bizzat kendi elleriyle mumları yaktılar ve Nebi hazretlerinin kabristanındaki örtüyü saygıyla öptüler. Enver Paşa, o mukâddes yerde, Risalet nurunun büyük peygamberinden (aleyhisselatu vesselâm) saltanatın ordu ve donanması, İslâm ümmetinin saadet ve mutluluğunun daimi olması için Allah'tan yardım diledi. Cumartesi günü sabah namazını eda ettikten sonra aynı şekilde mübârek odaya tekrar girip, daha önce yaktıkları mumları yine kendileri söndürerek yenileri ile değiştirdiler. Enver Paşa eline aldığı bir süpürge ile orayı süpürerek, mübârek makamın hâdimi olduğunu bir defa daha göstermiş oluyordu.

Oradan, Cennet'ül Baki kabristanına geçen Paşa, kabristanda Peygamberimizin hanımlarının, ehli beytin ve Hz. Osman ibn-ü Affan'ın, büyük sahabelerin ve ülemayı âzâmın kabirlerini tek tek ziyaret ettiler.

İkinci namazına müteakip, başta Vali olmak üzere, askeri okulları ve askeri hastaneleri ziyaret ettiler. Medine-i Münevvere'de Cumartesi gecesini ihya etmek için tarikat şeyhlerinin katıldığı büyük geceyi Allah'a zikrederek geçirmekle, fakir fukaraya aynî ve nakdî hediyelerin dağıtılması takibetti. Yapılan bu güzel ve hayırlı davranışlar karşısında insanlar bundan son derece etkilenmiş olduklarından Paşa'ya samimi teşekkürlerini sunuyorlar ve bu yüce insana dualar ediyordu. Cumartesi günü saat dört sularında Cennet'ül Baki'yi ziyaret ettikten sonra, Şeyh'ül Haramdan (Mescidi Nebevinin Şeyhi) büyük alimlerin toplanmasını ve cihat hakkında bir vaaz sunulmasını istediğinde, ülemayı ekabirden (alimlerin büyüklerinden) altı ülema toplandı. Bunlar, Mescidi Haram müderrislerinin büyükelilerinden Şeyh Hamdan el-venis el-Kasantîni, Hadis ehlinden es-seyyid Muhammed bin Cafer el-Kettani, şeyh Hazar el-Şankıtî ve onun kardeşi şeyh Muhammed Habîbüllah, şeyh Hüseyin Ahmet el-Hindi idi. Alimlerden oluşan meclis

toplandığında, Medine alimleri şeyhi sıfatı ile Müftü Me'mun Berri Efendinin önünde diğer alimler, Enver ve Cermal Paşa da huşu içinde yanlarına oturdular. Müftü Efendi, Sahihi Buhari'den seçtiği bir hadisi şerifle konuya giriş yaptı.

Şeyh Hüseyin Ahmet el-Hindi, bazı hadisi şerifleri tefsir ederek cihadın meziyetlerinden, şeyh Hamdan, “Allah’a ve ahiret gününe inanmayanlarla ve Allah’ın haram kıldıklarını haram saymayanlarla savaşın” (Tevbe sûresi, 29. Âyet) mealindeki âyeti kerimenin tefsirini yaparken, müminlere bu âyeti işaretlerle, kara ve deniz ordularının liderlerinin konumlarından bahsetti. Bunların ardından, şeyh Hazar ve kardeşi, Hazret Ahmet Efendi bazı Kur’an âyetlerini okudular. En sonunda da mevlamız es-Seyyid İbnül Cafer el-Kettani, Osmanlı ordusunun muzafferiyeti için hayır dualar yaparak dersi tamamladı. Bunun ardından üstad (Profesör) Şeyh Esad eş-Şekiri de cihattan bahisle, Fas, Cezayir ve Hindistan âlimlerinin bu konu üzerinde araştırma yaptıklarını, cihadın meşrutiyeti ve farz oluşu ile ilgili tezler hazırlamakta olduklarından söz etti. Bu yolda müminlerin hep beraber bu konunun şuuruna varmaları gerektiğinden ve mallarıyla canlarıyla cihada iştirak etmeleri gerektiğini vurgulayarak, açıklamalarına şöyle devam etti: “Ne varki insanlar, bu cihat konusunda gerçekten yetersizdirler. Oysa burada keyfiyeti, vesileleri gerçekten iyi bilmek gerekiyor. Zira, cihat ile ilgili âyetler askerî okullarda zaten verilmektedir. Meselâ, Enfal sûresi, 60. Âyet ile, Ali İmran sûresi, 121. Âyet, Saf sûresi 4. Âyet, Enfal sûresi, 15. Âyet ve Haşr sûresi, 14. Âyetler, Kur’an-ı Kerim’de cihat ile ilgili âyetler olup, bu mesele gayet açık ve ispat olarak nazil olmadı mı?

Şüphesiz İslâm orduları ilk zamanlarda bazen adetlerin çoğaltılması şeklinde, bazen keyfiyeti bakımından, bazen de azim ve cesaret bakımından yardım görmüşlerdir.

Bunun delili ise Bakara sûresi, 249. Âyette şöyle açıklanmaktadır, “Allah’ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır”. Diğer bir delili ise Enfal sûresi, 66. âyette şöyle açıklanmaktadır; “Eğer içinizde sabırlı yüz kişi olursa, iki yüz kişiye galip gelirler”. Diğer bir delil ise Ali İmran sûresi, 124. Âyette şu şekilde: “Hani, Rabbinizin, müminlere indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi yetmez mi diyordun?” Aynı sûrenin, 126. âyetinde de şöyle buyrulur: “Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kâlpeleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak, mutlak güç, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır”. Şeyh, benzer diğer âyetlerden de söz ederek cihat konusuna açıklık getirerek, âlimlere şunları söyledi; Şu anda aramızda bulunan iki büyük liderimiz, Enver Paşa ve Cemal Paşa bu gibi dinî ilimleri daha çocukluk çağlarında almaya başladılar. Eğitimleri yükseldikçe, dini eğitimleri de beraber yükseldi. Yüksek okullara ulaşıncı harp tekniklerini daha da geliştirerek kendilerini yetiştirdiler. Savaş tekniklerini çok iyi öğrendiler. Ordunun sevk edilmesini, tertibini, tanzimini, siperlerin hazırlanma şeklini, savunmanın nasıl yapılacağını, kalelerin nasıl inşa edilmesi gerektiğini, yeni savaş aletlerini nasıl kullanacaklarını (meselâ, uçakların, tankların kullanışlarını), yolların emniyetinin sağlanmasını, hastanelerin korunmasını, düşmanla nasıl çarpışılması gerektiğini en iyi şekilde öğrendiler. Bu ilim, hiç şüphesiz farzlardan bir farzı kifayedir. Bugün her kişinin bu cihat ilmini alması ve en mükemmel şekilde tahsil etmesi gerekmektedir.

Bu ilimlerin medreselerde eğitiminin verilmesi, cihat ile ilgili prensiplerin mutlaka okullarda tahsil edilmesi, âlimlerin bu konuya vâkıf olması ve talebelerini en iyi şekilde yetiştirilmeleri şarttır. Ordunun subayıyla, askeriyle her bir ferdinin bu ilme vâkıf olması ve asla ihmâl etmemesi gerek-

mektedir. Bu ilmin ihmalinin İslâm camiasına telâfisi mümkün olmayan zarar vereceğini belirtti.

Cemaatte yer alan âlimler de, bu ilmin önemini beyan eden Âyeti kerime ve Hadisi şeriflerden söz açarak, harp ilmin dinî medreselerde de tahsil edilmesi çalışmalarını sürdürececeklerini söyleyerek, bu konunun bugüne kadar derinlemesine hiç bu şekilde işlenmemiş olduğu beyanında bulundular. Konuşmaların ardından, hep beraber Nebi hazretlerinin huzuruna yönelerek, dua ve niyazla, Allah'tan, Osmanlı ordusuna gökten melekleriyle yardımcı olmasını ve muzaffer olmaları için hayırla dua ederek, yolculuk için hazırlanmak üzere oradan ayrıldılar.

Haremi Şerifte (Mescidi Nebevi'de) öğle namazından sonra, vedalaşmak üzere geldiklerinde yapılan veda töreni de tıpkı karşılama töreni gibi muhteşemdi. İlginçtir ki, oradan ayrılırken bardaktan boşalırcasına sağanak yağmur yağıyordu. Medine'ye daha önce hiç böyle yağmur yağmamıştı. Paşalarımızın ziyaretiyle cümle gönüller şenlenmiş, yağın yağmurla toprak suya doymuş ve her yer yeşillenmişti. Enver Paşa, çevredeki fakirlere dağıtılmak üzere Belediye 2000 lira, ayrıca Haremî Şerif'in hizmetlilerine, temizlikçilerine, müezzinlere, imam ve kapıcılara verilmek üzere önemli miktarda nakdi bir yardımı Haremi Şerif şeyhine bırakırken, Cemal Paşa'da, 10 vagon buğday bağışlayarak, dağıtılmasını istedi. Allah onların bu güzel makamda yaptıkları hayırları kabul eylesin.

Enver Paşa'nın yaptığı hayır hasenat sadece bunlarla sınırlı değildi elbette. Yukarıda belirttiğimiz yardımların haricinde, kimsenin bilmediği yardımların yanında, Mekke'de bulunan fakirlere ve çevre kabilelere dağıtılmak üzere birkaç bin lira ile, Haremi Şerife bir eşi ve benzeri görülmemiş, üstad bir hattatın kaleminden çıkmış, manevi değeri yük-

sek, güzel bir Mushaf hediye etti. Allah yaptıkları hayırları sevaba çevirsin.

Bunlardan dolayı büyük alim Şeyh Esad eş-Şekiri, Medine ve Dimeşk'te yapmış olduğu konuşmalarında, Enver Paşa için şöyle dedi: "Fatih Sultan Mehmet Kostantiniyye'ye girdiğinde, ordusunda ona manevi güç veren meşhur alimlerden Ak Şemsettin bulunuyordu. Onlara destek olan, muvahhidlere (Allah'a inanan birleyiciler) cihat şuurunu hissettiren manevi bir güç sembolüydü. Sizlerin Medine-i Münevvereyi ziyaretiniz münasebetiyle, beraberinizde Resulullahın soyundan Mekke-i Mükerrreme'nin Emiri sayın Faysal Bey yer almaktadır. Sizler, hilâfet makamını temsil eden Osmanlının kılıcısınız. Bizi de orada temsil eden yüce sahabe Eyüp el-Ensari hazretleridir. Yine Çelebi efendi gibi yüce şahsiyetler, büyük âlimlerimizden vilâyetlerin müftüleri, valî ve sorumluları zikre şayan insanlardır.

Burada aramızda bulunmayan, sayın Mekke-i Mükerrreme Emiri (Reisi devlet) Hüseyin Bey katılamadıkları için büyük lider Enver Paşaya özürlerini beyan etmektedirler. Özü sebebiyle, mücevher ve kıymetli taşlarla süslü iki tarihi kılıçla, iki komutanın savaşlarda gösterdikleri üstün başarılarından dolayı, altın ve gümüşten iki imtiyaz madalyasıyla, Arapların meşhur başlarına sardıkları ipek dokuma şal (erkekler için) hediye edilmiştir. Tabidir ki bunlardan biri Enver Paşa, diğeri de Cemal Paşa içindir.

Büyük lider (Genel Kurmay Başkan Vekili), Harbiye Nazırı, Osmanlı saltanatı Başkomutanı muhterem Enver Paşa hazretlerinin ve Bahriye Nazırı, 4. Ordu Komutanı, Cemal Paşanın yüce makama (Ravza-i Mutahharaya) teşrifi münasebetine atfen:

Bu an, yardım, zafer ve fetih anıdır.
Fetihle ilgili âyetler nasıl da zuhur etti?
Ordu kılıcını çekmiş, Nil'e doğru ilerlemekte,
Ordu, düşmanla birbirine girdi, çarpışmakta
Bu öyle bir gün ki, akı da karası da ortaya çıkar.

O korkusuz cengaver aslanlar gibi, atılğan
Azminden hiçbir şey kaybetmeden saldırır
Küfran ordusu daha dün geldi,
Lâkin, Dardanel'de denize dökölmekten kurtulamadı
Onları zelil ve aşağılanmış biçimde kovdular.
Ganimetlerini arkalarında bırakarak denize dököldüler.
Onların hali nice dir?
Boğulanların haddi hesabı yok,
Dardanel onlara mezar oldu,

Zafer şanlı ordumuza lâyıktı,
Düşmanları zelil oldu.
Bugün Mısır'ın düşmandan kurtuluş günüdür.
Işık, yüce Enver'in doğuşuyla gelmekte,
İslâm devleti onunla kıvanç duymakta
Kur-an âyetlerini Cebrail,
Uzun zaman önce getirdi,
Bu yüce kabrin sahibi (Nebi) onun gelişiyile sevinir
Arzu edilen yardımla zafer de nasip olur
Allah'ın Resulünün yardımıyla kim muzaffer olmaz ki?
Onunla yücelir ve yardım görür, zafer kazanır.

Ey şeref ve haysiyetin tek dostu!
Bu gün ne hoş bir gündür,
 en güzel giysilerini giymiş,
Nasıl da asil şekilde gülömsüyordu.

Her yer bahar gibi
sana hoş geldin diye nida etmekte,

Seninle her yer yeşerir, hayat bulur
Medeni yahut, bedevi olsun her can seninledir
Senin sevinçle gelişinle,
kuru toprak hayat bulur
Sen, yağmur olup cümle canlılara can verirsin
Sen bu dinin milletini tehlikelerden kurtaran,
Belki de bu tehlikeler seni yok edecekti
Sen onlara adâleti ve şura'yı getirdin
O dinin millette sığınılacak bir kuvvet oldun
Onlar seninle kıvanç duyup, övünürler.
Bu milleti yok etmeyi planlayan
düşmanları mahvederek,

Hız. Ebu Bekir siddıkları,
Hız. Ömer'in adâletle hükmünü hatırlattın
Şüphesiz din, halk ve İslâm hepsi de senden razıdırlar
Mustafa aleyhisselâm hüccesinin ortasında sevinçli,
Ortaya yayılan güzel kokulardan herkes sürur içinde.

Onun gibisi var mıdır?
Onda bulunan ahlâk kimde vardır?
O her yerde, Beyrut'ta, Lübnan'da
Bütün gözler ona bakar, onu görür
Onun tek bir gayesi vardır;
ihlâsla çalışmak,
Gecesini gündüzüne katararak,
ciddi düşüncelere dalmakta,
Bu güzel vasıfları Rabbi ona mahsus kıldı
İnsanlar ne anlatmakla bitirebilir, ne de saymakla

Bu yüce ahlâkî vasıflar yeryüzüne yayılsa,
orada asla keder olmaz
Bunları saymaya kimsenin gücü yetmez
ve asla sınırlandırılmaz.

Nail olduğun bu şeref ve şan mübârek olsun
İkbâl ve kader sonsuza kadar hizmetindedir
Sonsuz saygı ve hürmetimizi kabûl eyle.
Bütün vasıflarının tarihte bâki kalması
ve hatırlanması dileğiyle.

Enver Paşa Ortadoğu Seyahatinde Asker Teftişinde

O, Dönüş Yolunda

Enver Paşa, Medine-i Münevvere ziyaretini tamamladıktan sonra, Dimeşk'e döndüğünde, orada bulunan Arap aşiret ve kabileleri Enver Paşa ve refiki Cemal Paşa'yı daha önceki uğurlayışlarında olduğu gibi, gelişlerinde de aynı hassasiyeti göstererek, saygıda kusur etmemeye çalıştılar. Karşılama hazırlayan bütün insanlar Enver Paşa ve Cemal Paşaya ve halifeye (Padişah) hayır dualar ediyorlardı.

Dimeşk'e geldiklerinde, daha önce uğrayamadıkları bazı yüksek okulları teftişle, daha sonra şehrin önemli şahsiyetlerinden olan Şefik Bey el-Kutuli'nin evine ziyarette bulundular.

Bu ziyaretleri esnasında, Enver Paşa'ya Dimeşk yapımı değerli bir ahşap mushaf rahlesiyle, özellikle muhaddislerin (Hadis ve Hadis istılahları alimi) sonuncusu şeyh Bedrettin el-Haseni'nin mes'ûliyetinde olan Dar'ul Hadis el-Eşrefiyye Medresesinde hat sanatı ile yazılmış mushafla, aralarındaki bağı kuvvetlendirmek ve alimlere olan hürmetinden ötürü nefis bir tesbih ile, Cemal Paşa'ya da aynı şekilde kıymetli bir eser hediye edildi. Enver Paşa'da çok değerli hediyelerle bunlara mukâbeledede bulundu. İnsanlar sevinç içinde şükranlarını sunuyorlardı.

Günlerden, Cemadiyel'ûla (Çarşamba) olup, bu gün Dimeşk'in gördüğü en güzel günlerden bir gündü. Açık gökyüzü altında, güneş ışınları Dimeşklilerin, büyük İslâm lideri Enver Paşa'nın gelişini kutlamak ve karşılamak için astıkları bayrakların üzerinde parılıyordu. Gün doğar doğmaz her sınıftan insanlar sokaklara doldurarak, Enver Paşanın veda törenine katılmak için birbirleriyle yarışıyor-du. Gelenler arasında, 4. Ordu komutanlığının kurmay takımı, mühimmat deposu köprüsü üzerinde, onların önünde tarikat şeyhleri, resmi ve özel okul öğrencileri, bando ta-

kımları ile birlikte nizami ordu askerleri, Kadiri ve Mevleviler müridleri, mızıka takımları ile birlikte askeri ve meslek okulu talebeleri, jandarma okulu öğrencileri ve bir süvari bölüğü yerlerini almışlardı. Bu tören protokolüne subaylar, idari görevliler, âlimler ve gazeteciler de nizami bir şekilde katılmışlardı. Yaklaşık saat 9 sularında Enver Paşa yanında Ahmet Cemal'in bulunduğu otomobil otelin önünden hareket ettiğinde, bu yüce insanlara gönül veren herkes, hasretle onların yolunu gözlüyordu. Her taraftan her sınıftan ve birbirlerini tanımayan binlerce insan hep bir ağızdan, yeri göğü inleten nidalarla dualar ediyorlar. Askeri araç mühimmat deposunun bulunduğu köprüye geldiğinde, iki paşa araçtan indiklerinde onları Mekke Emiri esseyid Faysal Bey ve Suriye Valisi karşılayıp, onları saygıyla selâmladılar.

Orada bulunan Dimeşk müftüsü, Eb'ul Hayr Efendi, büyük İslâm halifesi ve Enver Paşa başta olmak üzere, hilâfet makamına ve hâlisane niyetle hizmet eden bütün insanlara hayır dualarında bulundu. Müftüden sonra Dimeşk Belediye Başkanı Ali Rıza Paşa, Dimeşkliler adına teşekkür babında birkaç kelime ile şükranlarını sundu.

Bu şükran merasiminin ardından, Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Bahriye Nazırı Ahmet Cemal Paşa, Bağlabekke, oradan da trenle Hımsa şehrine (Suriye) gitmek üzere yola çıktılar. Malûm olacağı üzere orada da misafirler için kasideler okundu. Meselâ, bunlar arsında İttihat Terâkki Mektebi müdürü Muhammed Ali Efendi'nin konuşmasıyla, şehrin fâziletli kişilerinden olan Tevfik el-Atası Efendinin kasidesi ve üç çocuğun yaptığı konuşma bunlardan bazılarıdır.

Tevfik el-Atasi Efendinin Kasidesi

Bu Enver; güneş gibi doğarken,
Bu doğuşla gözler parladı.
Ey Suriye ahalisi gülümseyin,
Sizin üzerinize ay doğdu
Her yer onlarla aydınlandı
Bütün bulutlar, karartılar yok oldu.
Zaman bile sürûrla ona uyarken,
Gökteki kuşlar, kanatlarıyla ona alkış tuttu.
Ey Hımsa şehri uyan, seni Enver ziyaret etmekte. .
Bu, halifenin keskin kılıcı Enver Paşadır.
Aynı şekilde dinin Cemal'i de onunla beraber,
Yücelik ve şeref seninle birlikte,
Vatanımızın gökyüzünde bir dolunay parlar
O dolunay ki her yeri aydınlatır.
Bu şiirlerle onların mehdi güzelleşip,
Bu şiirlerle yücelikleri artar ve süslenir
Onlara en güzel letâfet yakışır
Her bir fert seçilmiş ve şerli onlara boyun eğer
Seninle bu günlerimiz ve dünyamız güzelleşti
Seni anmakla haberler güzelleşecek
Senin adâletin karada ve denizde her yerde,
Senin ahlâkın ve şahsiyetin eşsiz
Tehlikeler her yeri kuşatmışken,
Sensiz helâk olurduk, bu Kanal mevkiinde
Mısır'ı zulmet ve şer bulutları sarmışken,
Firavun da tanrılık iddia etti ve zulmetti
Umulur ki bu zulümleri sen yok edersin
Hidayet yardımı onunla bilindi
Sanki o nebinin ilmi gibiydi, ensarları etrafında
Ey bu dünyanın biri!

Sen Haşiminin getirdiği dinin koruyucususun,
 Nebinin şeriatına kılıcının yanında zarar gelmez
 Düşmanlar senin mevkînden ürker
 İyiliklerin bir bulut gibi muhlislerin üzerinde dolandır.
 Bu yücelik ve bu nur Enver'in nurudur, asla sönmez
 Bu nur sürekli artar ve gözleri kamaştırır.
 Aynı şekilde Cemal'in cemali de,
 Onun günleri de bayram günleri gibidir.

Tren, Hımsa şehriden hareketle önce Halep'e oradan da İslâm Orduları Başkomutanı başka bir trenle İslahiye üzerinden, yine Demiryolu vasıtasıyla yüce Dar'ül Hilâfe'ye [İstanbul] döndü.

Enver Paşa, çıkmış olduğu bu Doğu seyahatinde, ziyaret ettiği yerlerdeki insanların gönüllerine taht kurmuş, onların kâlpplerinde unutulmaz tesir bırakmıştı. Bu seyahatten sonra, o zamana kadar ününü duydukları Enver Paşa'ya olan saygı sevgi daha da arttı. O, artık İslâm memleketleri ve ümmeti Muhammed için vazgeçilmez bir komutandı. İslâm devleti için yaptıkları hizmetlerden dolayı ona karşı herkes şükranlarını sunuyor, herkes ona hayır dualar ediyordu. Allah onu muhafaza ve ona zaferler ihsan etsin. Onun aydınlığı üzerimizden eksik olmasın.

Lahika

Bu kitabın telifi esnasında, Enver Paşa'nın seyahat etmiş olduğu bölgelerden, seyahatiyle ilgili talep ettiğimiz bilgiler zamanında bize ulaşmadığı için bazı bilgileri buraya aktaramadık. Meselâ, eserimizin başlarında Halep Valisinin Enver Paşayı Halep'te karşıladığını zikretmiştik. Aslında Vali, Paşa'yı karşılamak için İslahiye'ye gitmişti. Enver Paşa ve Cemal Paşanın yüksek okulları ziyaret ettiklerinden bahse-

derken, Halep kalesini ziyaret ettiğinden söz etmedik. Oysa, Halep Kalesi Şühba'daki en önemli ziyaret edilmesi gereken yerlerden biri idi. O kaleye doya doya bakıp tarihteki öneminden nasipleneceklerdi. Halepliler, bu ziyaret sebebiyle Enver Paşa'ya Halep'te dokunmuş bir aba hediye ettiler. Enver Paşa hazretleri böyle bir hediyenin seçilmesinden dolayı son derece duygulanmış ve hediyeyi çok beğenmişti. Çünkü bu aba, kendi vatanında üretilmiş yerli malıydı. Onu taşıyanlar ise, Halep ahalisinden ve Şühba âlimlerinden Şeyh Kâmil Gazi ve Halep Belediyesi Başkan vekili Fikri Bey idi.

■ Resmî Halep Vilâyet Gazetesi

Kaletü ceride-i “Fırat” ceride-i vilayet-i
Halebü'r-resmiye

Bir Yevm-i Tarihi

Kısm-ı mahsusumuzda görüleceği üzere Harbiye nazırı ve Başkumandan Enver Paşa hazretleriyle, Bahriye Nazırı ve dördüncü ordu-yı hümayûn kumandanı Ahmed Cemal Paşa hazretleri Çarşamba günü akşamı şehrimize şeref-muvâsalat buyurmuşlardır. Hamiyet-i diniye ve gayret-i milliye-i Osmaniye'nin birer timsâl-i Zîşân ve şerefi olmağla kesb-i târif etmiş bulunan müşarunileyhüma hazerâtının şehrimizi teşrifleri ahalimizce ne derecelerde azîm bir hiss-i şükran ve mübahat ile telâkki edildiğini, bu münasebetin taraf taraf icra edilmekte olan şenlikler ve tezâhürât pekâlâ isbat eder. Haleb'i bu gün bir ıyd-ı millî meserrâtına sahne-i tecelli kılan bu âsâr şevk ve şâdmânî Haleblilerin İstanbul âfâkından tulû' edecek olan o iki necm-i dirahşânın temâşâ-yı didârına şiddetle müştâk bulunmakda olduklarını da gösterir. Her halde Haleb ve Suriye ahalisi Çarşamba günkü kudüm-i meymenet-i makrunu büyük bir nimet ve bülend bir min-

net telakki etmekde pek haklıdırlar. Çünkü din ve devletin evc-i âlâ-yı ikbâle ıś'âdı, milletin şevket ve haysiyeti uğrun-da her türlü muhâtarât ve müşkilâtı iktihama nefslerini feda ederek azm ü kasd etmiş bulunan iki sâhib-i hamaset ve hamiyet kumandan-ı mükerremin şeref-i huzurlarıyla müftehir ve mübâhî bulunmaktadırlar. Haleb muhitini elyevm hal-i işbâ'a getiren âsâr şevk ve meserretin galeyân-ı safiyet-engizine bakmalı ki müşarunileyhüma hazerâtının ta'zim ve tebtilinde olduğu gibi şehrimiz anâsır-ı muhtelifesinin bu derece samimiyet ve ulviyetle yek dil ve yek cihet olarak yek diğerine sardıkları henüz görülmemişti.

Kezâ tesadüfât-ı garibedendir ki: Haleb ve civarına hayli zamandan beri yağmur yağmadığı cihetle ahali sene-i âtiye mahsulünden endiş-nâk iken Enver ve Cemal Paşalar hazerâtının memleketimiz sahasına dahil oldukları Çarşamba günü sabahı etrafı kesif bulutlar ihâta ederek mebzûlen baran-ı rahmet yağmış ve herkesin çehresindeki âsâr-ı kedveret birer nur-ı meserrete munkalib olmuşdur. Bu vesile ile Haleb ahali si aynı zamanda muhterem ve sevgili kumandanlarına kavuşmak saadetine nâil olduktan başka çokdan beri intizâr ettikleri mebzûl yağmurlara da nâil olduklarından iki türlü meserretle telezzüzyâb ve kâmyâb olmuşlar demektir. Hâtta şairin [Arabca beyit] beyitini ahaliden pek çokları bi'l-vesile tahattur etmekde idiler. Müşarunileyhüma hazerâtının Haleb'i teşrifleri sa'dü's-su'üd mevsimine tesadüf etmesi de saadetlerin ictima' ve iktirânının istihlâli bir berâat add edilse revâdır.

Gazetemiz, millet-i Osmaniye'nin bihakkın me'abetü'l-iftihârı bulunan bu iki büyük ve vatanperver kumandana arz-ı ta'zimât ve hoş-âmedîye şitâb ile beraber cenab-ı hilâl-i müşkilât ve kâdir-i mutlak hazretlerinin kendilerini her hususda revfikat-ı sübhâniyesine mahzar buyurması tazar-ru'atını bütün millet-i İslâmiye ve Osmaniye ile tekrar eyler.

Kaside-i Emin Ali Bey min esâtizetü medâris
Beyrut el-Emiriyye

Büyük Enver! Yine ün ver

Ey büyük gün, artık o gün,

Enver geldi, işte dev gün.

Müjde sana, sevinç bana,

fahr ona bütün sözler, onu söyler.

Çünkü millet merdi sever.

Bütün gözler onu gözler, çünkü vatan zafer ister.

Bütün erler, onu özler,

çünkü Hâkan neler bekler o gelince yüzler güler.

Gözler tüter o geçince diller diler, eller öter.

Büyük Enver, yurdu gezer, duygu sezer.

Duygulardan iman seçer.

Kansızlığı ezer geçer.

Düşmanları er geç biçer.

Ümidleri pâmân güder.

Artık yurda cefa yeter.

Bundan sonra safa ister.

Yerler, gökler hep şenlensin.

Temiz hisli pâk gönüller hep sevensin.

Yâd ellerde esir iller hep bezensin.

Yiğit erler şereflere hep özensin

haydi Enver, yine ün ver.

Ver yanık yurda ak gün göster.

Saf yürekler niyâz eder.

Tek Tanrıdan nusret ister (Enver) Cemal Mısır'a gider

üstlerinde hilâl güler.

Altlarında yerler titrer.

Kılıçları düşman keser.

Arkadan bak.

Zafer eser şeref eser.

**Halep Belediyesi'nin Enver Paşa Hazretleri ve
Cemal Paşa İçin Tertip Ettiği Ziyafette
Şeyh Kamil el-Gazi'nin Sunduğu Kaside**

Enver, bereket ve uğuruyla kabul,
Hayır dolu işlerde başarıya ulaştı
Şühba halkı sizinle iftihar etmekte,
Sizin için evimiz hazır ve māmurdur
Yarın, mü'minlerin gönüllerinde olacaksınız
İslâm size en değerli madalyayı sunarken,
Bütün hakikatler yeryüzüne yayılacaktır
O, gücünü saltanat için harcarken,
Fâziletleri benzersiz ve saymakla bitmez
Heyhat! seninle iftihar edilen günler unutulsa da,
Kıramen katibin kaydeder ve hatırlanır
Kaydedilen günlerin satırları nasıl silinir,
Her bir müminin gönlüne yazılırlar
Ey İslâm ümmeti! Kurtuluşa çok yakınsınız
Büyük yardımla ve zaferle müjdeleyiniz
Şüphesiz bu gecenin seheri bitmez,
Güzel sabahlar doğana kadar geceler,
Allah'ın yardımı onlara şüphesiz ulaşır
İslâm'a hizmetleri asla tükenmez
Onunla hanif dini korunur ve yardıma nail olur
Enver'imiz Yemen ellerinde güneş gibi doğar
Onunla bütün güçlükler aşılp,
Bütün meşakkatler kolaylaşır
Onda (Enver Paşa'da) yüce himmetler vardır
Onda da izzeti nefis vardır ama, zaman hakir görür
Onun fetaneti ki, gönüllerimize işlendi
Ne olacağı ondan öğrenilir, vicdanlar huzur bulur
Düşmanların kahrı ordumuzu sarsar

Lâkin, onun azmi ve cesareti onları kahreder
Ateşin yakıcılığı onun narı gibi değildir
Dardanel'de deniz onları yok edercesine kabarır
Düşman donanması haddi aşar ve kibirlenir
Zayıf düşerler ve azar azar çözülüp yok olurken,
Kibirlenerek büyüklenmenin ardından alçalırlar
Allah'ın onların çabalarını boşa çıkarması yakındır
Mısır'ı, Irak'ı tekrar kazandık, hüsranda idiler
Herkes bir ağızdan onun sıfatlarını haykırır
Düşmanlar toplansalar da, parçalandılar artık
Sana yapılan övgüler anlatmakla bitmez
İslâm alemine kazandırdıklarımız anlatmakla
Sizin methinizi güzelliklerinizi nasıl anlatabilirim?
Sizin bir saatiniz yetmiş Hacca bedeldir
Ecriniz, müheymin olan Allah katında sınırsız
Kader insanın iyi niyetleriyle devam eder
Size edilen şükürler zaman devam ettikçe daim olur.

**Halep Sultani Mektebinde Arap Edebiyatı
Üstadlarından Muhammed Bedreddin en-Nağsi
Efendinin Kasidesi**

Her şeref talep edenin çabası
siz ikinizin çabası gibidir
Her kim ki sizin yolunuzdan
yüz çevirirse hedefe ulaşamaz
Azimden cesarete,
görüştten hidayete ulaşılır
Sizin gücünüz, beşerin takatinin üzerindedir
Sultan gücünüze güç kattı,
O ikisini birbirlerine kenetledi ve hükmetti
Ümit edici iken ümidin kendisi oldu

Osmanlı milletinin Sultanı,
bir bedenın kendisi,
Siz ikiniz ise o bedenın ruhusunuz.
O bedenın kendisi, siz ona ruh oldunuz
Bedenler âri olunca ebediliği giyinirler
Sizdeki şeref görölünce, siz ikiniz seçildiniz
Sizler, en fâziletli nimetle fâziletli kıldınız
Aslan parçası Enver'i nasıl unutabiliriz ?
Senin mevkîn ne yücedir,

Senin bu nefsinden başka bir nefsin var mıdır?
Bu alış veriş senin için ucuza geldi,
şayet hamd satın alırsan
Kim yıldızları şaşırmadan sayabilir?
Kim sayabildi?
Senin ardında yer alan kalabalığı hangi el sayabilir?
Seni yüksek tepelerde dimdik ayakta gördüm,
Bütün gönüller sana yönelikti,
Aralarında en cesurları sana asker oldu
Sen;onlar için gece karanlığında bir dolunay,
Hararetin yükseldiğı, gün ortasında bir gölgesin,
Elleriyle düşmanlarının yüzlerini parçalarlar,
Onlar, feryadı figan ederek kaçışırlar,
Şayet, İtalyanlarda yürek olsa savaşırlardı,
Bugün ki harpte taşlar bile yerinden oynar,
Bu kavim onların kâlpelerini zorla söker alır,
Artık onların ordularını göremezsin,
Şayet, bir gün tenasuh olacağı söylense;
İbnü Sarah onunla dost olsun derdin,
Sen, öyle bir kavme önder oldun ki,
Sana onların hükmü verildi,
Düşmanları sana küfürle geldi,

Arkadaşımı perişan halde görürken,
Sizin yüceliğiniz, onu harekete geçirdi
Sizinle şerefledi, ne mutlu ona,
Ben bu şiirden her hangi bir şey
Gözetmedimse de,
Sizin inci kadar değerli evsafınızdan
bir demet düzenledim.

Halifenin Damadı Enver Paşa İçin

[Bu sözler, yüce devlet erkânından Halifenin damadı muhterem Enver Paşa hazretlerinin Zuhle şehrine gelişi münasebetiyle Necip Habib Leyyan el-Lübni Efendi tarafından irâd edilmiştir.]

Söyle bana, eski insanların bahsettiği kişi sen misin?
Yoksa sen, göklerden inen bir vahiy misin?
Yoksa sen bir nur?
Onların seni Enver diye isimlendirdikleri gibi
Yoksa gazilikten dönen bizim için bir eser misin?
Benim neyim var böyle?
Heyecanla seni insanlardan soruyorum,
Seni bilmeyen hiçbir kavim yoktur
Seni kulakların duymadığı, gözlerin görmediği,
Ariflerin ilmiyle bilirim,
Kamer'in [Ay] yıldızları aydınlattığı gibi,
Sen de Osmanogullarını nurlandırdın
Ey ordulara komutanlık yapan lider!
Allah ömrünü uzun etsin,
Ordu, zafere ulaşacağını öğrendi artık,
Şüphesiz orduların komutanı yüce biri olmasa,
Onları zafere ulaştıracak bir şey kalmaz

Bugün sen onların liderisin,
Ey yıldız günü!
Bana yaptıklarından bahset,
Enver'in orduları ve ateş alev alev,
Bosfordan kaçışları nasıl da tekerrür etti?
Onun suları onlara mezar oldu
Enver'i görünce, gözleri alev, alev
Korkudan kralın yatağı nasıl da kırılıverdi!
Şimdi koruma altındasın ey arş,
Ancak senin tacın etrafındakiler güvendedir,
Onlar, hür ataların evlâtlarıdır, iftihar ederler,
Görmez misin? hürriyet haklarını aradılar,
Sana bir amca müjdesiyle geldiler,
onların Enver'i
Fatihlerin babası, Reşat ki
kimin ona gururu var?
Gözün aydın mevlam amcaya ki,
Ona bütün krallar boyun eğdi,
Senin şanın üstünde bir şan var mı?
Bu halk seni Paşa diye isimlendirdi,
seninle kıvanç duyarlar,
Sen övgülere lâyık bir sevgilisin,
yüce mertebeye ulaştın,
Bu mertebeye
ne İbnül Velid (Halit bin Velit),
ne de Ömer ulaştı,
Bunlar senin meziyetlerin,
ne Acem de, ne de Arap'ta var,
Sadece sana ihsan edildi,
ne bedeviye ne de medeniyeye verildi,
Kartallar gibi tırmandın,
hiçbir tehlike sana ulaşamadı,
Ne bir bela, ne de mûsibet sana ilişemedi.

